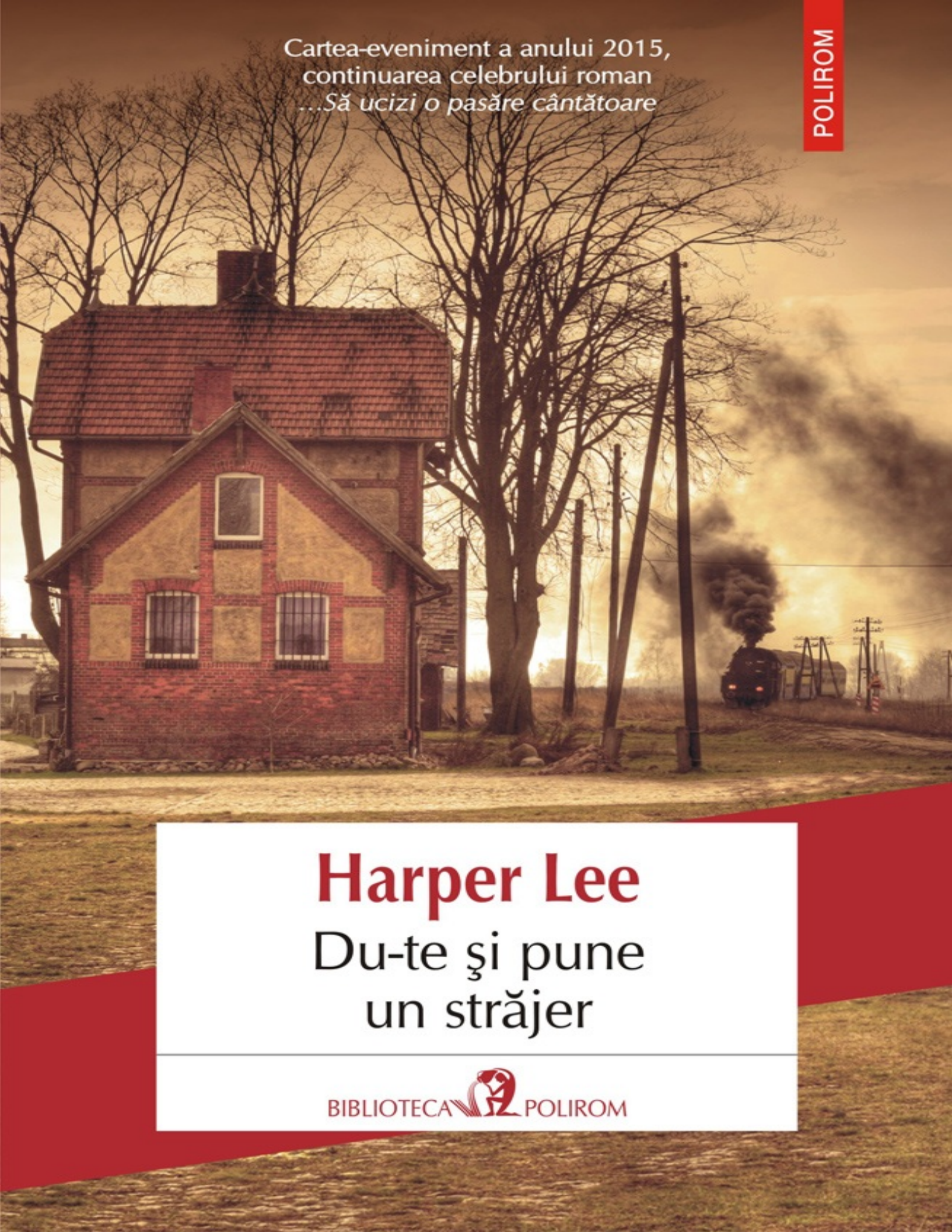

Harper Lee

Du-te şi pune un străjer

BIBLIOTECA POLIROM

Harper Lee

Du-te şi pune un străjer

Traducere din limba engleză şi note
de Ariadna Ponta

POLIROM
2015

Harper Lee, *Go Set a Watchman*
Copyright © Harper Lee 2015
All rights reserved
© 2015 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-5814-5
ISBN PDF: 978-973-46-5815-2
ISBN print: 978-973-46-5724-7

Coperta: Radu Răileanu
Foto copertă: © remik44992/Depositphotos.com

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

HARPER LEE s-a născut în Monroeville, Alabama, în 1926. A studiat Dreptul, apoi s-a stabilit la New York, dedicîndu-se scrisului. În 1959, l-a însoţit pe Truman Capote, prietenul ei din copilărie, în Holcombe, Kansas, ca asistent în munca de cercetare ce a stat la baza romanului *Cu sînge rece*. În 1960 a publicat *...Să ucizi o pasăre cîntătoare*, distins cu Premiul Pulitzer în 1961 şi ecranizat în 1962 în regia lui Robert Mulligan, cu Gregory Peck în rolul principal, un film care a obţinut trei premii Oscar (din opt nominalizări), trei Globuri de Aur şi Premiul Gary Cooper la Cannes. Deşi s-a bucurat de un succes uriaş (ediţia în limba engleză s-a vîndut în peste 30 de milioane de exemplare în întreaga lume şi a fost tradusă în peste 40 de limbi), Lee şi-a întrerupt activitatea literară, mutîndu-se înapoi în Monroeville, împreună cu sora ei, Alice. În 2007 preşedintele Statelor Unite i-a decernat Medalia Libertăţii. În 2014 avocata autoarei, Tonja Carter, a descoperit manuscrisul unui roman intitulat *Du-te şi pune un străjer*, a cărui acţiune este plasată la douăzeci de ani după evenimentele din *...Să ucizi o pasăre cîntătoare*. Cel mai aşteptat şi mai discutat roman al momentului, *Du-te şi pune un străjer* a fost publicat în vara anului 2015, stabilind cifre de vînzări record şi fiind tradus sau în curs de traducere în peste 30 de limbi.

În memoria domnului Lee şi a lui Alice

Partea I

1

Încă de la plecarea din Alabama privise pe fereastra vagonului-restaurant cu o bucurie aproape fizică. În timp ce-şi bea cafeaua de la micul dejun, se uita cum dispar în zare ultimele dealuri ale Georgiei şi cum în locul lor apare pământul roşu şi, odată cu el, se ivesc casele cu acoperişuri de tablă, în curţile lor măturate, iar în curţi nelipsitele tufe de verbină, înconjurate de cauciucuri date cu var. A zâmbit la vederea primei antene de televiziune pe o casă de negri nevopsită; cu cât vedea mai multe, cu atât bucuria ei creştea.

Jean Louise Finch făcea această călătorie de fiecare dată pe calea aerului, dar s-a decis ca pentru cea de-a cincea vacanţă anuală petrecută acasă să meargă cu trenul de la New York la Maycomb Gară. Una la mână pentru că la ultimul drum cu avionul trăsese o sperietură soră cu moartea: pilotul se hotărâse să zboare printr-o tornadă. Şi în al doilea rând pentru că, dacă venea cu avionul, însemna ca tatăl ei să se scoale la trei dimineaţa, să facă un drum de o sută de mile ca să o ia din Mobile, după care îl aştepta o zi de lucru plină: avea şaptezeci şi doi de ani de-acum şi deja nu mai era cinstit să-l supună la aşa ceva.

Se bucura că se hotărâse să ia trenul. Trenurile se mai schimbaseră din copilăria ei şi ineditul experienţei o amuza; un însoţitor de vagon gras apărea ca un duh dintr-o lampă la simpla apăsare a unui buton din perete; doar să vrea şi din alt perete ieşea o chiuvetă de inox şi mai era şi o toaletă pe care îşi putea sprijini picioarele. S-a decis să nu se lase intimidată de plăcuţele cu indicaţii înşirate peste tot prin compartiment – cuşetă îi zicea –, dar cu o seară în urmă, când a vrut să se culce, a reuşit să se strângă cu tot cu pat în perete pentru că a ignorat o instrucţiune care spunea TRAGEŢI MÂNERUL PESTE CONSOLE, situaţie remediată de însoţitorul de vagon spre marea ei jenă, dat fiind că obişnuia să doarmă numai în bluza de la pijama.

Din fericire, omul tocmai îşi făcea rondul pe coridor când capcana s-a închis cu ea înăuntru.

— Vă scot eu, domnişoară, a strigat ca răspuns la bubuielile ei din perete.

— Nu, vă rog, a zis ea. Spuneţi-mi doar cum să ies.

— Pot să vă scot şi cu ochii închişi, a spus el şi aşa a şi făcut.

Dimineaţă, când s-a trezit, trenul făcea manevre pufăind în triajul gării Atlanta, dar, respectând de data asta altă indicaţie de pe perete, a rămas în pat până când College Park a trecut prin dreptul ferestrei. S-a îmbrăcat punându-şi hainele de Maycomb: pantaloni largi gri, o bluză fără mâneci, şosete albe şi mocasini. Cu toate că mai erau patru ore până acasă, o şi auzea pe mătuşa ei pufnind dezaprobator.

Tocmai începea a patra ceaşcă de cafea când expresul Crescent Limited a gâgâit ca o gâscă uriaşă către tovarăşul său care se îndrepta spre nord şi a intrat în Alabama, clănţănind pe podul peste râul Chattahoochee.

Chattahoochee e lat, domol şi mâlos. Azi nivelul apei era foarte scăzut; un banc de nisip galben îi redusese debitul la un ţârâit. Poate cântă iarna, şi-a spus: nu-mi amintesc nici un vers din poemul ăla. Colindam zicând din fluier? Nu. Era despre nişte stânci sau or fi fost stârci?

Şi-a reprimat cu severitate tentaţia să se manifeste zgomotos la gândul că Sidney Lanier[1] trebuie să fi semănat întru câtva cu demult răposatul ei văr Joshua Singleton St. Clair, al cărui domeniu literar se întindea de la Black Belt la Bayou La Batre[2]. Mătuşa ei i-l dădea adesea exemplu pe vărul Joshua drept un membru al familiei care nu trebuie desconsiderat aşa uşor: era o splendoare de bărbat, era poet, fusese secerat în floarea vârstei şi Jean Louise ar face bine să nu uite că face onoare familiei. Iar fotografiile lui chiar făceau onoare familiei – vărul Joshua arăta ca Algernon Swinburne în mizerie.

Jean Louise a zâmbit în sinea ei amintindu-şi cum spunea tatăl ei restul poveştii. Vărul Joshua fusese secerat, într-adevăr, dar nu de mâna Domnului, ci de armatele lui Cezar:

Când era la universitate, vărul Joshua studia prea intens şi gândea prea mult; de fapt chiar s-a exclus singur din secolul al XIX-lea. Etala o pelerină scoţiană şi purta cizme cu ţinte pe care le făcuse un fierar după desenele lui. Autorităţile i-au pus beţe în roate când a tras asupra preşedintelui universităţii care, în opinia lui, nu era nimic altceva decât un expert în haznale. Ceea ce era fără îndoială adevărat, dar o justificare prea firavă pentru un atac cu armă letală. După numeroase tranzacţii financiare, vărul Joshua a fost scos din societate şi plasat în grija statului, într-o instituţie pentru pacienţi lipsiţi de discernământ, unde a rămas până la sfârşitul zilelor. Se spunea că e cooperant în toate privinţele, mai puţin când pomenea cineva numele preşedintelui, moment în care faţa i se schimonosea, lua o poziţie de cocostârc într-un picior şi o ţinea aşa opt ore sau chiar mai mult şi nimeni şi nimic nu-l putea face să pună piciorul jos până nu uita de omul cu pricina. În zilele liniştite, vărul Joshua citea în greaca veche şi a lăsat în urmă un volum subţire de versuri, tipărit doar pentru el de o firmă

din Tuscaloosa. Poezia era atât de avangardistă, încât nimeni n-a descifrat-o încă, dar mătuşa lui Jean Louise păstra volumul expus ca din întâmplare la vedere pe o măsuţă din camera de zi.

Jean Louise a râs tare, apoi s-a uitat în jur să vadă dacă o auzise cineva. Tatăl ei avea un stil aparte de a submina toate predicile surorii lui despre superioritatea înnăscută a oricărui Finch: de fiecare dată îi spunea fiicei lui restul poveştii, calm şi solemn, dar lui Jean Louise i se părea uneori că surprinde o sclipire ireverenţioasă, inconfundabilă în ochii lui Atticus Finch, sau era doar lumina care juca în lentilele ochelarilor? Nu era niciodată sigură.

Peisajul rural se derula acum molcom în ritmul trenului şi Jean Louise nu mai vedea altceva decât păşuni şi vaci negre de la fereastră până în zare. S-a întrebat de ce ţinutul nu i s-a părut niciodată frumos.

Gara din Montgomery stătea cuibărită într-un cot al râului Alabama şi, când a coborât din tren să-şi dezmorţească picioarele, i-au ieşit în întâmpinare toate lucrurile familiare cu monotonia, luminile şi miresmele lor stranii. Lipseşte ceva, şi-a spus. Osiile supraîncălzite, asta e. Un lucrător merge pe lângă tren şi ciocăne pe dedesubt cu o rangă. Se aude un clănţănit urmat de un *s-sss-sss*, se ridică un fum alb şi ai impresia că eşti într-o oală sub presiune. Chestiile astea merg pe motorină acum.

Fără nici un motiv, o rodea o teamă străveche. Nu mai trecuse prin gara asta de douăzeci de ani, dar când era mică şi se ducea cu Atticus în capitala statului, era îngrozită ca nu cumva trenul cu mersul lui hâţânat să se prăbuşească în râu şi să se înece cu toţii. Dar când se îmbarcau să pornească înapoi spre casă, uitase deja.

Trenul înainta cu ţăcănit de roţi prin pădurile de pin şi a dat un semnal dispreţuitor către o piesă de muzeu cu coşul în formă de clopot, vopsită în culori ţipătoare şi trasă pe linie moartă într-un luminiş. Purta însemnele unui concern de cherestea şi ar fi încăput cu totul în expresul Crescent Limited. Greenville, Evergreen, Maycomb Gară.

Îl rugase pe conductor să nu uite s-o lase să coboare şi, pentru că era un om în vârstă, se aştepta la gluma pe care avea să i-o facă: o să treacă prin Maycomb Gară ca fulgerul şi o să oprească trenul la un sfert de milă după peron, apoi, când o să-şi ia la revedere, o să-i spună că-i pare rău, a uitat. Trenurile se schimbă; conductorii niciodată. Era un atribut al profesiei să facă pe haioşii cu domnişoarele care solicitau o oprire, iar Atticus, care putea să prevadă reacţiile fiecărui conductor de la New Orleans la Cincinnati, avea să o aştepte, în consecinţă, la nici şase paşi de locul de debarcare.

Acasă însemna Districtul Maycomb, o circumscripţie lungă de vreo şaptezeci de mile şi lată cam de patruzeci în punctul maxim, o pustietate smălţată cu mici aşezări dintre care cea mai mare era Maycomb, capitala districtului. Până relativ de curând în istoria sa, Districtul Maycomb fusese atât de izolat de restul naţiei, încât unii dintre

cetăţeni, neavând habar de tendinţele politice ale Sudului din ultimii nouăzeci de ani, continuau să-i voteze pe Republicani. Nu ajungea nici un tren până acolo – Maycomb Gară, numită aşa din curtoazie, era situată de fapt în Districtul Abbott, la douăzeci de mile distanţă. Autobuzele aveau un orar incert şi păreau să nu meargă nicăieri, dar Guvernul Federal forţase construcţia a vreo două autostrăzi prin ţinutul mlăştinos, oferindu-le astfel locuitorilor posibilitatea de a ieşi la lumină. Dar puţini se foloseau de drumuri şi de ce-ar fi făcut-o? Dacă nu-ţi doreai prea multe, existau de toate din belşug.

Districtul şi oraşul se numeau aşa după colonelul Mason Maycomb, un om a cărui nejustificată încredere în sine şi infatuare încăpăţânată le-au provocat derută şi frustrare tuturor celor care au luptat alături de el în Războiul împotriva Indienilor Creek[3]. Teritoriul pe care acţiona era uşor deluros în partea de nord şi plat în sud, la limita câmpiei de coastă. Colonelul Maycomb, convins că indienilor nu le place deloc să lupte pe teren plat, a cutreierat extremităţile nordice ale teritoriului în căutarea lor. Când generalul lui a descoperit că Maycomb se învârtea printre dealuri în timp ce indienii pândeau din toate desişurile din sud, a trimis un curier indian care era de partea lor să-i transmită mesajul *Du-te spre sud, naiba să te ia*. Maycomb a fost convins că e vorba de un complot al indienilor menit să-l prindă în capcană (oare nu-i conducea un diavol cu ochii albaştri şi părul roşu?), aşa că l-a luat prizonier pe curierul aliat şi a avansat şi mai mult spre nord până când trupele lui s-au pierdut fără scăpare în pădurea seculară, unde au şi rămas pe bară până la încheierea războiului, neînţelegând ce li se întâmplă.

Când au trecut suficienţi ani cât să se convingă şi colonelul Maycomb că mesajul s-ar putea să fi fost totuşi real, a pornit în marş hotărât spre sud, iar pe drum trupele au întâlnit oameni care mergeau să se statornicească mai departe de coastă şi care le-au spus că Războaiele cu Indienii erau pe terminate. Soldaţii şi coloniştii s-au împrietenit îndeajuns cât să devină strămoşii lui Jean Louise, în timp ce colonelul Maycomb şi-a continuat marşul spre actualul Mobile să se asigure că faptele lui eroice sunt apreciate cum se cuvine. Varianta consemnată în istoria oficială nu coincide cu adevărul, dar faptele astea sunt, pentru că s-au transmis pe cale orală peste timp şi nu e locuitor din Maycomb care să nu le ştie.

— ...luaţi-vă bagajele, domnişoară, a spus însoţitorul de vagon. Jean Louise l-a urmat din vagonul-restaurant până la compartimentul ei. A scos din portofel doi dolari: unul pentru că aşa se obişnuieşte, al doilea pentru că o eliberase cu o seară înainte. Trenul, evident, a trecut prin gară ca fulgerul şi s-a oprit la vreo patru sute de metri după peron. Conductorul şi-a făcut apariţia zâmbind larg şi a spus că îi pare rău, că şi-a adus aminte în ultima clipă. Jean Louise i-a zâmbit la rândul ei şi a aşteptat nerăbdătoare ca însoţitorul de vagon să pună scăunaşul galben. Omul a ajutat-o să

coboare, iar ea i-a întins cei doi dolari.

Nu o aştepta tatăl ei.

A privit în lungul liniei spre gară şi a văzut pe peronul minuscul un bărbat înalt, care a sărit jos şi a alergat în întâmpinarea ei.

A strâns-o cu putere la piept, apoi s-a dat un pas în spate, a sărutat-o apăsat pe gură, după care a sărutat-o cu tandreţe.

— Nu aici, Hank, a murmurat ea, tare încântată.

— Taci, fată, a spus el ţinându-i faţa în palme. Te sărut şi pe treptele de la tribunal dacă vreau.

Posesorul dreptului de a o săruta pe treptele tribunalului era Henry Clinton, prietenul ei de-o viaţă, amicul fratelui ei şi, dacă avea de gând s-o mai sărute aşa, soţul ei. Poţi să iubeşti pe cine vrei, dar să te măriţi cu unul de-un soi cu tine spunea un dicton care, în cazul ei, devenise aproape un instinct. Henry Clinton era de-un soi cu Jean Louise şi acum dictonul nu i se părea prea aspru.

Au mers la braţ de-a lungul şinelor să ia bagajele.

— Ce face Atticus? a întrebat ea.

— Azi îi dau de furcă mâinile şi umerii.

— Nu poate să şofeze când e aşa, nu?

Henry şi-a strâns pumnul drept pe jumătate şi a spus:

— Nu poate strânge pumnii mai mult de-atât. Domnişoara Alexandra trebuie să-i lege şireturile şi să-i încheie nasturii de la cămaşă când e aşa rău. Nici aparatul de ras nu-l poate ţine în mână.

Jean Louise a clătinat din cap. Era prea mare ca să mai tune şi să fulgere cât e de nedrept, dar prea tânără ca să accepte fără nici o împotrivire boala care îi schilodea tatăl.

— Nu se poate face nimic?

— Ştii că nu, a spus Henry. Ia patru grame jumate de aspirină pe zi şi asta-i tot.

Henry a ridicat valiza cea grea şi au pornit împreună spre maşină. Jean Louise se întreba cum o să se comporte când îi va veni şi ei vremea să trăiască zi de zi cu dureri. Sigur nu ca Atticus: dacă îl întrebai cum se simte, îţi spunea, dar nu se plângea niciodată; nici dispoziţia nu i se schimba, aşa că, dacă voiai să afli cum se simte, trebuia să-l întrebi.

Nici Henry n-a aflat cum stau lucrurile decât din întâmplare. Într-o zi, când erau împreună în arhiva tribunalului căutând un titlu funciar, Atticus a tras din raft un registru greu de ipoteci, s-a făcut alb ca varul şi l-a scăpat pe jos.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat Henry.

— Artrită reumatoidă. Poţi să-l ridici tu, te rog?

Henry l-a întrebat de când avea boala; Atticus a răspuns că de şase luni. Jean

Louise ştia? Nu. Atunci ar fi bine să-i spună.

— Dacă îi spui, o să vină încoace şi o să vrea să mă dădăcească. Singurul remediu împotriva bolii ăsteia e să n-o laşi să te învingă.

Şi subiectul a fost închis.

— Vrei să conduci? a întrebat Henry.

— Nu vorbi prostii, a răspuns ea.

Cu toate că era o şoferiţă onorabilă, nu putea să sufere să umble cu nici o maşinărie mai complicată decât un ac de siguranţă; şezlongurile pliante erau pentru ea o sursă permanentă de iritare; nu învăţase niciodată să meargă pe bicicletă sau să folosească maşina de scris; pescuia cu băţul. Sportul ei preferat era golful, pentru că avea ca principii esenţiale un băţ, o mingiuţă şi o stare de spirit.

A urmărit, roasă de invidie, cum Henry struneşte automobilul fără nici un pic de efort. Are maşinile la degetul mic, şi-a spus.

— Servodirecţie? Transmisie automată? a întrebat.

— Normal, a spus el.

— Bun, şi ce faci dacă se blochează şi n-ai schimbător de viteze? Ai încurcat-o în cazul ăsta, nu?

— Dar n-o să se întâmple aşa ceva.

— De unde ştii?

— Asta înseamnă să ai încredere. Vino-ncoace.

Încredere în General Motors. Şi-a pus capul pe umărul lui.

— Hank, a întrebat dintr-odată. Ce s-a întâmplat de fapt?

Era o glumă veche de-a lor. O cicatrice rozalie îi pornea de sub ochiul drept, atingea colţul nasului şi tăia în diagonală buza de sus. În spatele buzei erau şase dinţi falşi pe care nici măcar Jean Louise nu-l putea face să-i scoată şi să-i arate. Se întorsese cu ei din război. Un neamţ, mai mult ca să-şi arate nemulţumirea faţă de încheierea războiului decât din alt motiv, îl pocnise în faţă cu patul puştii. Jean Louise hotărâse să creadă că povestea stătea mai degrabă altfel: între toate proiectilele care brăzdau cerul, bombardierele şi rachetele şi alte alea, Henry probabil că nu ajunsese suficient de aproape de nemţi.

— Bine, scumpo, a spus el. Eram într-o cârciumă, în Berlin. Toată lumea băuse prea mult şi s-a iscat o bătaie – îţi place să auzi lucruri credibile, nu-i aşa? Şi acum te măriţi cu mine?

— Încă nu.

— De ce?

— Vreau să fiu ca doctorul Schweitzer[4] şi să fac muzică până la treizeci de ani.

— Da, a făcut muzică, ce să zic, a spus Henry sumbru.

Jean Louise s-a cuibărit sub braţul lui.

— Ştii ce vreau să spus, a zis.

— Da.

Nu exista tânăr mai cumsecade, spuneau locuitorii din Maycomb, decât Henry Clinton. Jean Louise era de acord. Henry era de fel din sudul extrem al districtului. Taică-su o părăsise pe maică-sa la scurt timp după naşterea lui Henry, iar ea a muncit zi şi noapte în mica ei prăvălie de la răspântia drumurilor ca să-l poată ţine pe băiat în şcolile de stat din Maycomb. Încă de la vârsta de doisprezece ani, Henry stătuse în pensiune peste drum de casa familiei Finch, lucru care în sine îl plasa la cu totul alt nivel: era propriul lui stăpân, scăpat de autoritatea bucătăreselor, grădinarilor şi părinţilor. Era şi cu patru ani mai mare decât ea, ceea ce, la vârsta respectivă, chiar conta. El o tachina; ea îl adora. Când Henry avea paisprezece ani, i-a murit mama fără să-i lase practic nimic. Atticus Finch s-a ocupat de puţinii bani rămaşi după vânzarea prăvăliei – mare parte s-au dus pe cheltuielile de înmormântare –, a mai pus în secret bani de la el şi i-a făcut rost lui Henry de un post de casier la magazinul universal Jitney Jungle, unde lucra după şcoală. Henry a absolvit şi a intrat în armată, iar după război s-a dus la universitate să studieze dreptul.

Cam tot pe-atunci, fratele lui Jean Louise a murit într-o bună zi pe nepusă masă şi, după ce a reuşit să depăşească acest coşmar, Atticus, care mereu se gândise că o să-i lase fiului său biroul de avocatură, a început să-şi caute alt tânăr. A fost un lucru cât se poate de normal să-l angajeze pe Henry şi, în cele din urmă, Henry a devenit omul bun la toate al lui Atticus, ochii şi mâinile lui. Henry îl respectase dintotdeauna pe Atticus Finch; curând la asta s-a adăugat şi afecţiunea, şi Henry îl privea ca pe un tată.

Dar n-o privea pe Jean Louise ca pe o soră. În anii cât a fost plecat la război şi apoi la universitate, fata se transformase dintr-o creatură recalcitrantă şi impulsivă, care nu ieşea din salopetă, într-o reprezentare acceptabilă a unei fiinţe umane. A început să-i dea întâlnire în cele două săptămâni pe an când ea se întorcea acasă şi cu toate că ea se mişca în continuare ca un băiat de treisprezece ani şi respingea orice găteală feminină, vedea în ea ceva de o feminitate atât de intensă, încât s-a îndrăgostit. Era plăcută privirii, plăcută s-o ai în preajmă, dar nu neapărat cea mai plăcută persoană. Suferea de o nelinişte a spiritului pe care el doar o ghicea, dar ştia că ea e femeia potrivită pentru el. O s-o protejeze; o s-o ia de nevastă.

— Te-ai săturat de New York? a întrebat el.

— Nu.

— Dă-mi mână liberă astea două săptămâni şi te fac eu să te saturi.

— E o propunere indecentă?

— Da.

— Atunci du-te dracu’.

Henry a tras pe dreapta. A oprit motorul, s-a răsucit şi a privit-o. Ea îşi dădea

mereau seama când devine serios: tunsoarea militărească i se zbârlea ca o perie înfuriată, se aprindea la faţă şi i se înroşea cicatricea.

— Scumpo, vrei să mă exprim ca un gentleman? Am ajuns la un statut financiar care îmi permite să întreţin două persoane. Asemenea lui Israel din vechime, şapte ani am trudit în via universităţii şi am păscut turmele tăticului tău pentru tine…

— O să-i spun lui Atticus să mai pună încă şapte.

— Odios.

— Şi oricum era vorba de Iacov, a spus ea. Nu, erau unul şi acelaşi. Îşi tot schimbau numele o dată la trei versete. Ce mai face mătuşica?

— Ştii la fel de bine ca mine că e bine-mersi de treizeci de ani încoace. Nu schimba subiectul.

Sprâncenele lui Jean Louise au fremătat.

— Henry, a spus cu cochetărie, pot să am o aventură cu tine, dar nu mă mărit cu tine.

Şi exact aşa stăteau lucrurile.

— Nu te mai purta ca un copil, ce naiba, Jean Louise! a bombănit Henry şi, uitând de cele mai recente sisteme puse la dispoziţie de General Motors, a întins mâna după schimbătorul de viteze şi a călcat zdravăn ambreiajul. Cum ambele erau inexistente, a răsucit violent cheia în contact, a apăsat nişte butoane şi maşina cea mătăhăloasă a început să alunece încet şi lin pe autostradă.

— Cam lent demarajul, nu? a spus ea. Nu-i bună pentru condus în oraş.

Henry i-a aruncat o privire fioroasă.

— Ce vrei să spui cu asta?

Încă puţin şi se transforma în ceartă. Henry era cât se poate de serios. Trebuia să-l înfurie, ceea ce l-ar fi făcut să nu poată spune nimic şi i-ar fi dat ei timp de gândire.

— De unde-ai luat cravata asta îngrozitoare? a întrebat.

Asta era.

Era aproape îndrăgostită de el. Nu, aşa ceva e imposibil, şi-a spus: ori eşti, ori nu eşti. Dragostea e singurul lucru de pe lumea asta fără echivoc. Există mai multe feluri de dragoste, dar treaba stă la fel cu toate: iubeşti sau nu iubeşti.

Ea era genul de persoană care, dacă avea la îndemână o soluţie simplă, o alegea întotdeauna pe cea dificilă. Soluţia în cazul de faţă era să se mărite cu Hank şi să-l lase să trudească pentru ea. După câţiva ani, când copiii vor fi deja de-o şchioapă, ar apărea şi bărbatul cu care ar fi trebuit să se mărite. Ar urma lungi introspecţii, chinuri şi zbucium, priviri lungi schimbate pe treptele de la poştă şi nefericire pentru toată lumea. Odată epuizate urletele şi principiile morale, n-ar mai rămâne decât o aventură sordidă *à la* membrii clubului local Birmingham şi o gheenă personală, făcută cu mâna lor, dotată cu cele mai noi electrocasnice Westinghouse. Hank nu

merita aşa ceva.

Nu. Pentru moment o să meargă mai departe pe drumul spinos al celibatului. S-a apucat să liniştească apele cu demnitate.

— Scumpule, îmi pare rău, îmi pare sincer rău, a spus, şi aşa era.

— Nu-i nimic, a zis Henry şi a plesnit-o cu palma pe genunchi. Doar că uneori îmi vine să te omor.

— Ştiu că sunt oribilă.

Henry s-a uitat la ea.

— Nu eşti ca toate fetele, scumpete. Nu eşti în stare să te prefaci.

Jean Louise s-a uitat la el.

— Ce vrei să spui?

— De regulă, majoritatea femeilor, înainte să pună gheara pe-un bărbat, îi arată faţa cea mai plăcută şi zâmbitoare. Îşi ascund gândurile. Cu tine e altfel. Tu când te simţi oribil, iubire, chiar eşti oribilă.

— Nu e mai cinstit ca bărbaţii să poată vedea în ce se bagă?

— Ba da, dar nu-ţi dai seama că aşa n-o să atragi nici un bărbat?

Şi-a muşcat limba ca să nu spună ce era evident că vrea să spună şi a răspuns:

— Şi cum procedez ca să mă transform şi eu într-o seducătoare?

Pe Henry l-a prins subiectul. La cei treizeci de ani ai lui, îi plăcea să dea sfaturi. Poate pentru că era avocat.

— În primul rând, a spus cu calm, ţine-ţi gura. Când eşti cu un bărbat, nu te certa cu el, mai ales când ştii că n-ai cum să câştigi. Zâmbeşte mult. Fă-l să se simtă important. Spune-i cât e de minunat şi poartă-te atent cu el.

Ea i-a răspuns cu un zâmbet radios şi a spus:

— Hank, sunt de acord cu tot ce ai zis. De mult n-am mai cunoscut pe cineva atât de perspicace ca tine, şi ai un metru nouăzeci şi doi, şi îmi dai voie să-ţi aprind ţigara? Cum a fost?

— Groaznic.

Erau din nou prieteni.

1. Sidney Lanier (1842-1881) – poet şi muzician american originar din Georgia, autorul poemului „Song of the Chattahoochee“; versul „Colindam zicând din fluier“ este din poemul „Introducere“ de William Blake, în volumul *Cântece ale inocenţei şi ale experienţei*, traducere, prefaţă, comentariu, tabel cronologic de Iana Marvis, postfaţă de Mircia Dumitrescu, Editura RAO, Bucureşti, 2006.
2. Black Belt – regiune din sud-estul Statelor Unite, caracterizată prin agricultura de tip plantaţie şi un număr foarte mare de locuitori afro-americani; Bayou La Batre – oraş din Districtul Mobile, Alabama.

3. Războiul împotriva Indienilor Creek s-a desfăşurat între 1813 şi 1814 în principal pe teritoriul Alabamei, dar şi în celelalte state de la Golful Mexic.
4. Albert Schweitzer (1875-1965) – medic misionar, teolog şi muzician german.

2

Atticus Finch şi-a ridicat manşeta cu un gest repezit, apoi a aşezat-o la loc cu grijă. Unu şi patruzeci. Erau zile când purta două ceasuri: purta două şi azi, o vechitură cu lanţ la care îi învăţase pe copii să citească ceasul şi un ceas de mână. Pe primul îl purta din obişnuinţă; al doilea îi servea să ştie cât e ora atunci când nu-şi putea mişca degetele cât să scoată ceasul din buzunăraş. Fusese un bărbat falnic, pe care vârsta şi artrita îl reduseseră la o statură medie. Împlinise şaptezeci şi doi de ani cu o lună în urmă, dar în mintea lui Jean Louise se învârtea mereu pe la cincizeci şi ceva de ani – nu şi-l amintea mai tânăr de-atât şi nici nu părea să îmbătrânească.

În faţa fotoliului în care şedea se afla un stativ din oţel pentru partituri, iar pe el *The Strange Case of Alger Hiss*. Atticus s-a aplecat puţin în faţă ca să-şi poată manifesta mai bine dezaprobarea faţă de ce citea. Cineva care nu-l cunoştea n-ar fi putut observa pe figura lui nici un semn de enervare, pentru că rareori şi-o exprima; prietenii, însă, s-ar fi aşteptat să urmeze un „H-rm“; Atticus ridicase din sprâncene, iar gura i se transformase într-o linie subţire, agreabilă.

— H-rm, a spus.

— Ce-ai spus, dragule? a întrebat sora lui.

— Nu pricep cum un astfel de om poate avea tupeul să ne împărtăşească opiniile lui despre cazul Hiss. E ca şi cum Fenimore Cooper s-ar apuca să scrie seria Waverley[1].

— De ce, dragule?

— Are o încredere copilărească în integritatea funcţionarilor publici şi pare să aibă impresia că Congresul e corespondentul aristocraţiei de la ei. Nu înţelege ni-mic din sistemul politic american.

Sora lui şi-a aruncat ochii spre supracoperta cărţii.

— Autorul nu-mi spune nimic, a zis, etichetând astfel definitiv cartea. Ei, nu-ţi face griji, dragule. N-ar cam trebui să ajungă?

— Nu-mi fac griji, Zandra.

Atticus a privit amuzat către sora lui. Era o femeie imposibilă, dar mai bine aşa

decât s-o aibă pe Jean Louise permanent acasă şi s-o ştie nefericită. Fiica lui, când era nefericită, părea gata să sară la gâtul oricui, iar lui Atticus îi plăcea ca femeile din preajma lui să fie relaxate, nu să golească scrumieră după scrumieră.

A auzit o maşină intrând pe alee, apoi două portiere trântite, urmate de uşa de la intrare. Cu grijă, a împins cu picioarele stativul, a făcut o tentativă zadarnică să se ridice din fotoliul adânc fără să se folosească de mâini, i-a ieşit din a doua încercare şi tocmai reuşise să-şi recapete echilibrul când s-a trezit cu Jean Louise grămadă peste el. I-a răbdat îmbrăţişarea şi i-a întors-o şi el, atât cât a putut.

— Atticus…, a spus ea.

— Hank, du-i te rog valiza în dormitor, a spus Atticus peste umărul ei. Şi mersi că te-ai dus s-o aştepţi.

Jean Louise a vrut să-i dea mătuşii un pupic şi a nimerit pe lângă, a scos un pachet de ţigări din geantă şi l-a azvârlit spre canapea.

— Cum mai e cu reumatismul, mătuşică?

— Ceva mai bine, scumpo.

— Atticus?

— Ceva mai bine, scumpo. Ai călătorit bine?

— Da, domnule.

Şi s-a prăbuşit pe canapea. Hank şi-a terminat treburile şi s-a întors.

— Dă-te mai încolo, a spus şi s-a aşezat lângă ea.

Jean Louise a căscat şi s-a întins.

— Ce mai e nou? a întrebat. Nu mai ştiu decât ce citesc printre rânduri în *Maycomb Tribune*. Voi nu-mi scrieţi niciodată nimic.

— Ai văzut că a murit băiatul vărului Edgar, a spus Alexandra. Tare tristă treabă.

Jean Louise l-a văzut pe tatăl ei schimbând o privire cu Henry.

— Într-o seară a venit încins de la antrenamentul de fotbal şi a golit frigiderul din clădirea frăţiei Kappa Alpha. A mai mâncat şi zece banane, urmate de o halbă de whiskey. Peste o oră era mort. N-a fost nimic trist în asta.

— Pfiu, a făcut Jean Louise.

— *Atticus!* a spus Alexandra. Ştii foarte bine că era copilaşul vărului Edgar.

— Chiar a fost groaznic, domnişoară Alexandra, a spus Henry.

— Tot îţi mai face curte vărul Edgar, mătuşică? a întrebat Jean Louise. S-ar părea că, după unşpe ani, o să-ţi ceară mâna.

Atticus a ridicat din sprâncene în semn de avertisment. Vedea cum drăcuşorul se trezeşte şi pune stăpânire pe ea; ca şi el, avea sprâncenele ridicate, sub ele ochii cu pleoape grele se măriseră şi un colţ al gurii se înălţase periculos. Când arăta aşa, numai bunul Dumnezeu şi Robert Browning ştiau ce-ar putea să spună.

Mătuşa ei a protestat.

— Fii serioasă, Jean Louise. Edgar e unchiul tău şi vărul meu şi al lui taică-tu.

— La momentul ăsta n-ar mai trebui să conteze prea tare, mătuşică.

Atticus s-a grăbit să întrebe:

— Ce mai era prin marele oraş când ai plecat?

— În clipa asta vreau să aflu mai multe despre oraşul ăsta de-aici. Voi doi nu-mi scrieţi niciodată de nici o bârfă. Mătuşică, pe tine mă bazez să-mi rezumi într-un sfert de oră toate evenimentele din ultimul an.

L-a bătut uşor pe braţ pe Henry, mai mult ca să-l împiedice să pornească o discuţie cu Atticus despre birou decât din alt motiv. Henry l-a luat ca pe un gest de tandreţe şi i-a răspuns la fel.

— Aşa..., a spus Alexandra. Păi, presupun că ai aflat de soţii Merriweather. Tare tristă treabă a fost.

— Ce s-a întâmplat?

— S-au separat.

— Ce? a spus Jean Louise sincer surprinsă. Adică s-au despărţit?

— Da, a încuviinţat mătuşa ei.

S-a întors spre tatăl ei.

— Merriweatherii? Cât timp au fost căsătoriţi?

Atticus şi-a ridicat ochii în tavan încercând să-şi aducă aminte. Îi plăcea să fie exact.

— Patruzeci şi doi de ani, a spus. Am fost la nunta lor.

Alexandra a continuat:

— Am mirosit noi că ceva nu e în regulă când au început să vină la biserică şi să stea unul într-o parte şi altul în cealaltă...

Henry a spus:

— Şi-au aruncat priviri fioroase duminici la rând...

Atticus a spus:

— N-a trecut mult şi m-am trezit cu ei la birou, cerându-mi să le obţin divorţul.

— Şi l-ai obţinut? Jean Louise şi-a privit tatăl.

— L-am obţinut.

— Pe ce motiv?

— Adulter.

Jean Louise a clătinat din cap a uimire. Doamne, şi-a spus, trebuie să fie ceva în apă...

Vocea Alexandrei a întrerupt-o din reflecţie:

— Jean Louise, ai venit pe tren În Felul Ăsta?

Luată pe nepregătite, i-a trebuit o clipă să-şi dea seama ce voia să spună mătuşa ei cu În Felul Ăsta.

— O, da, doamnă, a spus, dar stai o clipă, mătuşică. Am plecat din New York

aranjată, cu mănuşile în mâini şi pantofii în picioare. Pe-astea le-am pus pe mine imediat după ce am trecut de Atlanta.

Mătuşa ei a pufnit.

— Tare mi-aş dori ca de data asta să încerci şi tu să te îmbraci frumos cât stai acasă. Lumea din oraş îşi face o impresie greşită despre tine. Îşi închipuie că... ăăă... că nu dai doi bani pe Maycomb.

Jean Louise a simţit un gol în stomac. Războiul de o sută de ani ajunsese până aproximativ în cel de-al douăzeci şi şaselea fără să dea semne decât de perioade de armistiţiu tensionat şi nimic mai mult.

— Mătuşico, a spus. Am venit aici pentru două săptămâni în care nu vreau decât să stau pur şi simplu. Mă îndoiesc c-o să ies vreodată din casă în tot timpul ăsta. Îmi toc nervii un an întreg... S-a ridicat şi s-a dus spre şemineu, s-a uitat urât la poliţa de deasupra şi s-a întors. Lumea din Maycomb o să-şi facă o impresie greşită orice-aş face. Şi în nici un caz nu sunt obişnuiţi să mă vadă gătită. Vocea i s-a schimbat, devenind răbdătoare: Uite ce e, dacă m-apuc să-mi fac apariţia la patru ace, or să creadă că m-am molipsit de la newyorkezi. Acuma vii şi tu şi-mi zici că au impresia că nu-mi pasă ce impresie le las când ies în oraş în pantaloni lălâi. Doamne Dumnezeule, mătuşică, tot Maycombul ştie că n-am purtat altceva decât salopete până mi-a venit Beleaua...

Atticus a uitat că-l dureau mâinile. S-a aplecat şi şi-a legat şireturile făcând nişte funde perfecte, apoi s-a ridicat cu faţa congestionată, dar serioasă.

— Destul, Scout, a spus. Cere-i scuze mătuşii. Nu începe cu cearta din clipa în care intri pe uşă.

Jean Louise i-a zâmbit tatălui ei. De fiecare dată când îşi manifesta dezaprobarea revenea la porecla ei din copilărie.

— Îmi pare rău, mătuşică. Îmi pare rău, Hank. Mă persecută, Atticus.

— Atunci du-te înapoi la New York şi trăieşte fără inhibiţii.

Alexandra s-a ridicat şi şi-a aranjat diversele balene care se întindeau pe persoana ei.

— Ai mâncat ceva în tren?

— Da, doamnă, a minţit ea.

— Atunci ce zici de nişte cafea?

— Te rog.

— Hank?

— Da, doamnă, vă rog.

Alexandra a ieşit din cameră fără să-l întrebe şi pe fratele ei. Jean Louise a zis:

— Tot nu te-ai învăţat să bei cafea?

— Nu, a spus tatăl ei.

— Nici whiskey?

— Nu.

— Ţigări şi femei?

— Nu.

— Te mai distrezi şi tu?

— Mă descurc.

Jean Louise s-a făcut că apucă o crosă de golf.

— Cum mai merge? a întrebat.

— Nu e treaba ta.

— Mai poţi să foloseşti un *putter*[2]?

— Da.

— Te descurcai binişor pentru un orb.

Atticus a răspuns:

— N-am nimic la…

— Doar că nu vezi.

— N-ai vrea să verificăm afirmaţia asta?

— Ba da, domnule. Mâine la trei e bine?

— Da… nu. Am o întâlnire stabilită. Ce zici de luni? Hank, avem ceva luni după-amiază?

Hank a tresărit.

— Nimic în afară de ipoteca aia de la unu. N-ar trebui să dureze mai mult de o oră.

Atticus i-a spus fiicei lui:

— Al tău sunt, în cazul ăsta. La cum te văd, domnişoară Ştie-Tot, o să fim ca orbul care-l călăuzeşte pe alt orb.

Jean Louise, care rămăsese lângă şemineu, a luat o crosă veche cu mâner de lemn, înnegrită de funingine, care de ani de zile era folosită pe post de vătrai. A golit o scuipătoare mare şi veche de ce avea înăuntru – mingi de golf –, a culcat-o pe o parte, a împins mingile cu piciorul până în mijlocul camerei şi tocmai le trimitea la loc în scuipătoare când mătuşa ei şi-a făcut din nou apariţia cu tava cu cafea, ceşti şi farfurioare şi prăjitură.

— Mulţumită vouă, ţie şi lui taică-tu şi lui frate-tu, a spus Alexandra, covorul ăsta e o ruşine. Hank, când m-am mutat la ei să mă ocup de casă, primul lucru pe care l-am făcut a fost să-l dau la vopsit, să-l facă cât de închis se poate. Ţii minte cum arăta? Era o dâră neagră de aici până la şemineu care nu ieşea cu nimic…

Hank a răspuns:

— Ţin minte, doamnă. Mă tem că am contribuit şi eu.

Jean Louise a pus crosa la locul ei printre cleştii de la şemineu, a adunat mingile de golf şi le-a aruncat către scuipătoare. S-a aşezat pe canapea şi l-a privit pe Hank cum le

culege pe cele care nu nimeriseră înăuntru. Nu mă satur niciodată să mă uit la el cum se mişcă, şi-a spus.

Hank s-a întors, a dat pe gât o ceaşcă de cafea opărită cu o viteză alarmantă şi a spus:

— Domnule Finch, eu ar trebui s-o iau din loc.

— Mai stai puţin şi vin şi eu cu tine, a spus Atticus.

— Vă simţiţi în stare, domnule?

— Desigur. Jean Louise, a spus dintr-odată, cât din ce se petrece aici la noi ajunge în ziare?

— Din politică, vrei să spui? Păi, de fiecare dată când guvernatorul comite o indiscreţie, scrie în ziarele de scandal, dar în rest, nimic.

— Mă refer la încercarea Curţii Supreme de a face istorie[3].

— A, asta. Păi, să vedem. Dacă citeşti *Post*, zici că îi linşăm la ordinea zilei; *Journal* nu dă doi bani; iar cei de la *Times* sunt aşa de prinşi de datoria lor faţă de posteritate, că te plictisesc de moarte. Eu n-am dat atenţie, cu excepţia grevelor şoferilor de autobuz şi chestiei ăleia din Mississippi. Atticus, faptul că procurorul n-a obţinut o condamnare în cazul ăsta e cea mai mare gafă a noastră de la Atacul lui Pickett[4] încoace.

— Da, aşa e. Presupun că ziarele l-au speculat cât au putut.

— Au luat-o razna.

— Şi NAACP[5]-ul?

— Eu nu ştiu nimic despre ăştia, doar că un funcţionar aiurit mi-a trimis nişte abţibilduri de Crăciun cu NAACP, aşa că le-am lipit pe toate felicitările pe care le-am trimis acasă. Vărul Edgar şi-a primit-o pe-a lui?

— Da, şi mi-a făcut câteva sugestii despre ce ar trebui să fac cu tine.

Tatăl ei zâmbea cu toată gura.

— Cum ar fi?

— Că ar trebui să vin la New York, să te iau de păr şi să-ţi ard vreo două. Edgar n-a fost niciodată mulţumit de tine, zice că eşti mult prea independentă…

— Niciodată n-a avut simţul umorului, mreană bătrână şi îngâmfată ce e. Păi, exact aşa e: nişte perciuni pe ici, pe colo şi o gură de peşte. Presupun că, după el, faptul că locuiesc singură la New York înseamnă *ipso facto* că trăiesc în păcat.

— Cam la asta se reduce, a spus Atticus. S-a săltat singur din fotoliu şi i-a făcut semn lui Henry s-o ia din loc.

Henry s-a întors către Jean Louise.

— Şapte jumate, iubire?

Ea a încuviinţat din cap, apoi s-a uitat cu coada ochiului la mătuşa ei.

— E bine dacă merg în pantalonii ăştia?

— Nu, doamnă.
— Bravo ţie, Hank, a spus Alexandra.

1. Serie de romane semnate de Sir Walter Scott, numită astfel după primul volum al seriei, întrucât Scott a recunoscut public că el este autorul abia la treisprezece ani de la apariţia acestuia.
2. Crosă folosită pentru a trimite mingea spre cupă (fiecare din găurile unui teren de golf).
3. Referire la decizia Curţii Supreme de Justiţie din 1954 în cazul Brown versus Comisia de Educaţie din Topeka, prin care au fost declarate neconstituţionale şcolile publice separate pentru albi şi negri. Decizia a reprezentat un pas important în procesul de integrare a persoanelor de culoare.
4. Atac al infanteriei sudiste în Războiul de Secesiune, soldat cu pierderi omeneşti uriaşe.
5. National Association for the Advancement of Colored People – Asociaţia Naţională pentru Promovarea Persoanelor de Culoare.

3

Nu încăpea îndoială: Alexandra Finch Hancock era impunătoare indiferent din ce parte o priveai; din spate nu era cu nimic mai puţin redutabilă decât din faţă. Jean Louise se întrebase adesea, dar niciodată cu voce tare, de unde îşi procura corsetele. Îi ridicau pieptul la înălţimi ameţitoare, îi subţiau talia şi îi bombau posteriorul, reuşind să lase impresia că Alexandra avusese cândva o siluetă clepsidră.

Dintre toate rudele, sora tatălui ei avea cele mai mari şanse s-o scoată tot timpul din răbdări. Alexandra nu-i făcuse niciodată vreun rău – în viaţa ei nu făcuse vreun rău unei fiinţe vii, cu excepţia iepurilor care îi mâncau azaleele şi pe care îi otrăvea –, dar îi transformase viaţa într-un calvar lui Jean Louise la vremea ei, în ritmul ei şi în felul ei. Acum că Jean Louise crescuse, nu reuşeau niciodată să poarte o conversaţie de cincisprezece minute fără să formuleze puncte de vedere ireconciliabile, lucru care între prieteni poate fi stimulativ, dar între rude apropiate nu are darul de a provoca decât o atmosferă de cordialitate încordată. Erau multe lucruri legate de mătuşa ei cu care Jean Louise se delecta în secret când se aflau la jumătate de continent distanţă, dar care deveneau iritante când erau împreună şi dispăreau de tot când Jean Louise se apuca să-i analizeze motivele mătuşii ei. Alexandra era genul de persoană care trece prin viaţă fără să dea nimic de la ea; dacă ar fi fost nevoită să-şi lase obolul de emoţii pe lumea asta, Jean Louise şi-o închipuia oprindu-se la recepţia raiului să ceară despăgubiri.

Alexandra fusese căsătorită timp de treizeci şi cinci de ani; nu dădea semn că asta ar fi lăsat vreo urmă asupra ei. Născuse un fiu, Francis, despre care Jean Louise era de părere că arăta şi se comporta ca un cal şi care părăsise Maycombul cu ani buni în urmă pentru gloria de a vinde asigurări în Birmingham. Cu atât mai bine.

Alexandra fusese şi, legal, încă mai era măritată cu o namilă blajină pe nume James Hancock, care şase zile pe săptămână administra cu mare rigoare un depozit de bumbac, iar în a şaptea se ducea la pescuit. Într-o duminică, cu cincisprezece ani în urmă, îi trimisese vorbă soţiei prin intermediul unui băiat negru din tabăra de pescari

de pe râul Tensas că rămâne acolo şi nu se mai întoarce. După ce s-a asigurat că nu e la mijloc altă femeie, Alexandrei puţin i-a păsat. Francis a decis să transforme întâmplarea în crucea pe care s-o poarte tot restul vieţii; n-a înţeles niciodată de ce unchiul Atticus a rămas în relaţii excelente, dar de la distanţă, cu tatăl lui – Francis era de părere că Atticus ar fi trebuit să Facă Ceva – sau de ce mama lui nu e distrusă de comportamentul excentric şi, ca urmare, impardonabil al tatălui lui. Unchiului Jimmy i-a ajuns la urechi atitudinea lui Francis şi a trimis încă un mesaj din pădure, cum că, dacă vrea să vină să-l împuşte, n-are decât, ceea ce Francis n-a făcut niciodată, iar în cele din urmă Francis a fost destinatarul unei a treia comunicări, care spunea: *dacă n-ai de gând să vii aici ca un bărbat, ciocu' mic*.

Dezertarea unchiului Jimmy nu a adus nici un norişor pe orizontul senin al Alexandrei; gustările pe care le pregătea pentru întâlnirile Societăţii Misionarilor erau în continuare cele mai bune din oraş; activitatea ei în cadrul celor trei cluburi culturale din Maycomb s-a intensificat; şi-a îmbunătăţit colecţia de obiecte din sticlă presată când Atticus a reuşit să-i smulgă banii unchiului Jimmy; pe scurt, dispreţuia bărbaţii şi prospera de pe urma prezenţei lor. Îi scăpa faptul că fiul ei manifesta toate caracteristicile latente ale unui pederast – pur şi simplu se bucura că Francis locuia în Birmingham pentru că devotamentul lui faţă de ea era sufocant, ceea ce însemna că se simţea obligată să facă un efort să-i răspundă la fel, lucru de care îi era imposibil să se achite cu vreun strop de spontaneitate.

Pentru toţi cei prezenţi activ în viaţa districtului, însă, Alexandra era o specie pe cale de dispariţie: avea maniere din alte vremuri, maniere de pension; orice nouă regulă morală ar fi apărut, ea o susţinea; era o nemulţumită; era o bârfitoare incurabilă.

Când a făcut Alexandra şcoala de maniere alese, îndoiala de sine nu se preda în nici un manual, aşa că nu ştia ce înseamnă; nu era niciodată plictisită şi îşi exercita prerogativele regale cu prima ocazie: aranja, sfătuia, atenţiona şi avertiza.

Nici o clipă nu-i trecea prin minte că putea, cu o singură întorsătură de frază, să-i provoace lui Jean Louise o dilemă morală, făcând-o să se îndoiască de propriile motive şi bune intenţii, ciupind corzile protestante, filistine ale conştiinţei nepoatei ei până ajungeau să vibreze ca o harpă astrală. Dacă ar fi insistat pe punctele vulnerabile ale lui Jean Louise conştientă de ce face, şi-ar fi adăugat încă un trofeu la cingătoare; dar după ani de zile de studii tactice, Jean Louise îşi cunoştea adversarul. Însă, deşi era în stare s-o pună pe fugă, Jean Louise încă nu învăţase cum să repare distrugerile provocate de inamic.

Ultima dată se ciondănise cu Alexandra la moartea fratelui ei. După înmormântarea lui Jem, erau în bucătărie şi strângeau resturile ospăţului tribal care însoţeşte orice moarte în Maycomb. Calpurnia, bătrâna bucătăreasă a familiei Finch,

îşi luase tălpăşiţa şi nu se mai întorsese din clipa în care a aflat de moartea lui Jem. Alexandra a atacat precum Hannibal:

— Eu chiar cred, Jean Louise, că ăsta e momentul să te întorci de tot acasă. Tatăl tău are atâta nevoie de tine.

Experienţa îndelungată a făcut-o pe Jean Louise să se zbârlească instantaneu. Minţi, şi-a spus. Dacă Atticus ar avea nevoie de mine, mi-aş da seama. Nu pot să te fac să înţelegi cum mi-aş da seama, pentru că eşti surdă la orice spun.

— Are nevoie de mine? a spus.

— Da, dragă. Doar îţi dai seama şi singură. N-ar trebui să fiu nevoită să-ţi explic.

Spune-mi. Pune-mă la punct. Aşa, intră cu bocancii în lumea noastră personală. Dacă vrei să ştii, noi doi nici măcar nu vorbim despre asta.

— Mătuşică, dacă Atticus are nevoie de mine, ştii foarte bine că o să rămân. În clipa asta are nevoie de mine cum are nevoie de o gaură în cap. Am fi cât se poate de nefericiţi împreună în aceeaşi casă. O ştie şi el, o ştiu şi eu. Nu-ţi dai seama că, dacă nu ne întoarcem la ce făceam înainte să se întâmple necazul ăsta, o să ne ia mult mai mult să ne revenim? Mătuşică, n-am cum să te fac să înţelegi, dar îţi spun sincer că singurul mod în care îmi pot face datoria faţă de Atticus e să fac exact ceea ce fac – să-mi construiesc viaţa mea şi să-mi văd de ea. Atticus n-o să aibă nevoie de mine decât când o să-l lase sănătatea, şi nu trebuie să-ţi spun ce-o să fac atunci. Nu înţelegi?

Nu, nu înţelegea. Alexandra vedea exact ce vedea şi restul Maycombului: oraşul aştepta de la orice fiică să-şi facă datoria. Datoria unicei fiice faţă de tatăl ei văduv, după moartea unicului lui fiu, era limpede: Jean Louise trebuia să se întoarcă şi să locuiască în casă cu Atticus; asta făcea o fiică şi, dacă n-o făcea, atunci nu era fiică.

— ...poţi să-ţi iei o slujbă la bancă şi să te duci la mare la sfârşit de săptămână. Sunt oameni simpatici în Maycomb acum; mulţi tineri nou-veniţi. Îţi place să pictezi, nu?

Îi place să picteze. Cum dracului îşi închipuia Alexandra că îşi petrece ea serile în New York? Cam ca vărul Edgar, probabil. Întâlniri ale Ligii Studenţilor de la Arte Plastice în fiecare seară la opt. Tinere domnişoare care făceau schiţe, pictau pasteluri şi scriau scurte paragrafe de proză plină de imaginaţie. Pentru Alexandra exista o diferenţă clară şi dezagreabilă între cel care pictează şi pictor, între cel care scrie şi scriitor.

— ...sunt o mulţime de privelişti frumoase pe coastă şi o să fii liberă la sfârşit de săptămână.

Sfinte Sisoe. Mă prinde când mai am puţin şi-mi pierd minţile şi îmi aranjează ea toată viaţa. Cum e posibil să fie sora lui şi să nu aibă nici cea mai vagă idee ce e în mintea lui, sau în mintea mea, sau a oricui altcuiva? O, Doamne, de ce nu ne-ai dat graiul cu care să-i putem vorbi mătuşii Alexandra pe limba ei?

— Mătuşică, e uşor să-i spui cuiva ce să facă...

— Dar foarte greu să-i determini să şi facă. De aici vin mai toate necazurile de pe lume, din faptul că oamenii nu fac ce li se spune.

Era stabilit, clar. Jean Louise avea să rămână acasă. Alexandra urma să-i spună lui Atticus, iar el va fi cel mai fericit om din lume.

— Mătuşică, nu rămân acasă şi, oricum, dacă aş rămâne, Atticus ar fi cel mai trist om din lume… dar nu-ţi face griji. Atticus înţelege perfect şi sunt sigură că, dacă îţi pui mintea, o să faci tot Maycombul să înţeleagă.

Cuţitul a lovit adânc, brusc:

— Jean Louise, fratele tău şi-a făcut griji din cauza nechibzuinţei tale până în ziua când a murit!

Ploua uşor acum pe mormântul lui, în arşiţa serii. N-ai spus niciodată aşa ceva, nici măcar n-ai gândit-o; dacă ai fi gândit-o, ai fi spus-o. Aşa erai tu. Odihneşte-te în pace, Jem.

A pus şi ea sare pe rană: sunt nechibzuită, bine. Egoistă, încăpăţânată, mănânc prea mult şi mă simt de parcă toată lumea mă cunoaşte pe dinafară. Dumnezeu să mă ierte că n-am făcut ce-ar fi trebuit să fac şi am făcut ce n-ar fi trebuit să fac – ah, la dracu'.

S-a întors la New York cu conştiinţa atât de zbuciumată, că nici măcar Atticus nu i-o putea linişti.

Asta se întâmpla cu doi ani în urmă şi Jean Louise încetase de mult să-şi mai facă griji despre cât e de nechibzuită, iar Alexandra o dezarmase făcând singurul lucru generos din toată viaţa ei: când Atticus s-a îmbolnăvit de artrită, a venit să locuiască cu el. Jean Louise îi era preaplecat recunoscătoare. Să fi ştiut Atticus de decizia luată în secret de fiica şi sora lui, nu le-ar fi iertat niciodată. El nu avea nevoie de nimeni, dar era o idee excelentă să aibă pe cineva în preajmă să nu-l scape din ochi, să-l încheie la cămaşă când mâinile nu-i erau de nici un folos şi să-i ţină gospodăria. Calpurnia se ocupase de asta până în urmă cu şase luni, dar era atât de bătrână, încât Atticus ajunsese să facă mai multă treabă decât ea, aşa că se întorsese la mahala pensionată cu onoruri.

— Le spăl eu, mătuşică, a spus Jean Louise când Alexandra a strâns ceştile de cafea. S-a ridicat şi s-a întins. Te ia somnul când e aşa linişte.

— Nu sunt decât câteva ceşti, a spus Alexandra. Le spăl într-o clipă. Tu rămâi pe loc.

Jean Louise a rămas pe loc şi şi-a aruncat privirea prin cameră. Vechea mobilă se potrivea bine în casa nouă. S-a uitat spre sufragerie şi a zărit pe bufet carafa, cupele şi tava de argint masiv care fuseseră ale mamei ei, strălucitoare pe fundalul peretelui de un verde pal.

E un om incredibil, şi-a spus. Ce face Atticus când tocmai i s-a încheiat un capitol din viaţă? Dărâmă casa veche şi-şi construieşte alta într-o zonă nouă a oraşului. Eu n-aş fi în stare. Pe locul unde era casa s-a construit un magazin de îngheţată. Oare al cui

o fi?

S-a dus în bucătărie.

— Ei, cum e la New York? a întrebat Alexandra. Mai vrei o cană înainte să arunc cafeaua asta?

— Da, doamnă, mulţumesc.

— A, apropo. Dau o Cafea pentru tine luni dimineaţă.

— Mătuşiiică! a gemut Jean Louise. Cafelele erau o invenţie pur maycombiană. Se organizau în onoarea fetelor care se întorceau acasă. Fetele respective erau afişate spre vizionare la ora zece şi jumătate dimineaţa cu scopul declarat de a le permite femeilor de aceeaşi vârstă cu ele, care rămăseseră izolate în Maycomb, să le studieze. Rareori se reînnoiau prieteniile din copilărie în asemenea condiţii.

Jean Louise pierduse legătura aproape cu toţi cei alături de care crescuse şi nici nu-şi dorea în mod deosebit să-şi redescopere tovarăşele din adolescenţă. Anii de şcoală fuseseră cea mai nefericită perioadă din viaţa ei, nu o încerca nici o nostalgie faţă de colegiul pentru fete pe care îl urmase şi nimic nu-i displăcea mai tare decât să fie plasată în mijlocul unui grup de persoane care se jucau de-a Îl-Mai-Ţii-Minte-pe-Cutărică.

— Perspectiva acestei Cafele mi se pare nespus de oripilantă, a spus, dar o ceaşcă aş vrea.

— Mă gândeam eu, dragă.

A simţit un val de tristeţe. Niciodată nu-i va putea mulţumi îndeajuns Alexandrei că se mutase cu Atticus. Îşi spunea că e un om de nimic pentru că fusese sarcastică cu mătuşa ei, care, în ciuda tuturor corsetelor ei, era întru câtva lipsită de apărare şi, în plus, avea o fineţe pe care Jean Louise n-o s-o aibă niciodată. Chiar că e o specie pe cale de dispariţie, şi-a spus. Nici un război n-o atinsese, deşi trecuse prin trei; nimic nu-i tulbura lumea asta a ei în care domnii fumau pe verandă sau în hamace, în care domnişoarele îşi făceau delicat vânt cu evantaiul şi beau apă rece.

— Hank cum o duce?

— O duce grozav, scumpo. Ştii că Clubul Kiwanis l-a declarat Bărbatul Anului. I-au dat o diplomă foarte drăguţă.

— Nu, nu ştiam.

Bărbatul Anului la Clubul Kiwanis, o invenţie maycombiană de după război, însemna de regulă Tânăr Care Va Deveni Cineva.

— Atticus a fost aşa mândru de el. Atticus spune că nu ştie încă ce-i ăla un contract, dar că se descurcă bine cu impozitele.

Jean Louise a zâmbit larg. Tatăl ei spunea că e nevoie de cel puţin cinci ani să ajungi să cunoşti dreptul după ce ai terminat facultatea: făceai economie doi ani, învăţai regulile pentru elaborarea pledoariilor în Alabama încă doi, reciteai Biblia şi pe

Shakespeare în cel de-al cincilea. După care erai pregătit să faci faţă în orice condiţii.

— Ce-ai zice dacă Hank ţi-ar deveni nepot?

Alexandra, care îşi ştergea mâinile cu şervetul de vase, s-a oprit brusc. S-a întors şi i-a aruncat lui Jean Louise o privire tăioasă.

— Vorbeşti serios?

— S-ar putea.

— Nu te grăbi, scumpo.

— Să mă grăbesc? Am douăşase de ani, mătuşică, şi îl cunosc pe Hank de-o viaţă.

— Da, dar…

— Care e problema, nu ţi se pare potrivit?

— Nu e vorba de asta, e… Jean Louise, una e să ieşi cu un băiat, alta să te măriţi cu el. Trebuie să iei în considerare toate aspectele. Familia lui Henry…

— …e practic aceeaşi ca a mea. Am crescut nedespărţiţi.

— Există o înclinaţie spre băutură în familia lui.

— Mătuşică, în orice familie există o înclinaţie spre băutură.

Alexandra s-a îmbăţoşat.

— Nu şi în familia Finch.

— Ai dreptate. Noi suntem doar nebuni cu toţii.

— Asta nu e adevărat şi ştii foarte bine, a spus Alexandra.

— Vărul Joshua era dus cu pluta, nu uita.

— Ştii că i s-a tras din partea cealaltă. Jean Louise, nu există băiat mai cumsecade ca Henry Clinton în tot districtul. O să fie un soţ minunat pentru vreo fată, dar…

— Dar practic spui că un Clinton nu e destul de bun pentru un Finch. Mătuşică scumpă, chestia asta a dispărut odată cu Revoluţia Franceză, sau a început atunci, nu mai ştiu care-cum.

— Nu spun deloc asta. Doar că ar trebui să fii a-ten-tă cu lucrurile astea.

Jean Louise zâmbea, cu scuturile ridicate. Iar începea. Doamne, cine m-o fi pus să deschid subiectul? Îi venea să-şi dea palme. Dacă ar fi fost după ea, mătuşa Alexandra i-ar alege lui Henry o viţică drăguţă şi curăţică din Wild Fork şi le-ar da binecuvântarea. Ăsta era locul potrivit pentru Henry.

— Păi, nu ştiu cât de atentă poţi să fii, mătuşică. Lui Atticus i-ar plăcea la nebunie să-l aibă pe Hank oficial în familie. Ştii că s-ar bucura de nu se poate.

Şi chiar aşa era. Atticus Finch urmărise curtea chinuită pe care i-o făcea Henry fiicei lui cu obiectivitate binevoitoare, oferind sfaturi numai când i se cereau, dar refuzând categoric să se implice.

— Atticus e bărbat. Nu ştie multe despre lucrurile astea.

Jean Louise a simţit cum încep s-o doară dinţii.

— Despre ce lucruri, mătuşică?

— Uite cum stă treaba, Jean Louise. Dacă ai avea o fată, ce ţi-ai dori pentru ea? Doar ce-i mai bun, fireşte. Se pare că nu-ţi dai seama, şi asta e valabil pentru cele mai multe persoane la vârsta ta – cum ţi-ar plăcea să ştii că fiica ta urmează să se mărite cu un bărbat al cărui tată l-a părăsit, pe el şi pe maică-sa, şi a murit beat pe şinele de tren din Mobile? Cara Clinton a fost un suflet bun şi a avut o viaţă tristă, şi a fost foarte trist ce s-a întâmplat, dar tu te gândeşti să te măriţi cu copilul rezultat din această căsnicie. E un gând cât se poate de serios.

Un gând serios, sigur că da. Pentru o clipă, lui Jean Louise i-au trecut prin faţa ochilor nişte ochelari cu rame aurii spânzurând de o figură acră care privea de sub o perucă strâmbă, fluturatul unui deget osos. A spus:

„Problema, domnii mei – de băutură ţine;
Îmi cereţi sfatul – iată ce vă-ndemn:
Când se îmbată, zice el, o bate bine,
Să-l îmbătăm, deci, domnii mei, şi să vedem!“[1].

Alexandrei nu i s-a părut nimic amuzant. Era cât se poate de enervată. Nu putea înţelege atitudinea tineretului din ziua de azi. Nu că ar fi fost nevoie să-i înţelegi – tinerii erau la fel în fiecare generaţie –, dar impertinenţa asta, refuzul de a trata cu chibzuinţă aspectele cele mai serioase din vieţile lor o iritau şi o scoteau din sărite. Jean Louise era pe cale să facă cea mai mare greşeală din viaţa ei şi ea îi trântea cu dezinvoltură citate din oamenii ăia, o lua pe sus. Fetei ăsteia i-ar fi trebuit o mamă. Atticus o lăsase să se sălbăticească de când avea doi ani şi uite ce culegea acum. Acum trebuia adusă cu picioarele pe pământ şi încă repede, înainte să fie prea târziu.

— Jean Louise, a spus, aş vrea să-ţi reamintesc câteva adevăruri ale vieţii. Nu – Alexandra a întins mâna cerând linişte – sunt sigură că le cunoşti deja, dar sunt şi câteva lucruri pe care nu le ştii în comicăria ta şi Dumnezeu mi-e martor că o să ţi le spun. Cu tot traiul tău la oraş, eşti la fel de inocentă ca un pui abia ieşit din găoace. Henry nu este şi nu va fi niciodată potrivit pentru tine. Noi, Finchii, nu ne căsătorim cu copiii unor gunoaie cu ceafa groasă, şi exact asta au fost părinţii lui Henry de când s-au născut şi până au murit. N-ai cum să le zici altfel, mai frumos. Dacă Henry e aşa cum e acum, asta-i pentru că taică-tu s-a ocupat de el de când era puştan şi pentru că a venit războiul şi i-a plătit şcoala. O fi el băiat bun, dar gunoaiele nu le mai speli de pe el. Ai observat vreodată cum îşi linge degetele când mănâncă tort? Gunoi. L-ai văzut vreodată tuşind fără să pună mâna la gură? Gunoi. Ştii că la universitate a băgat în bucluc o fată? Gunoi. L-ai văzut vreodată cum se scobeşte în nas când crede că nu-l vede nimeni? Gunoi…

— Nici un gunoi, se comportă ca orice bărbat, mătuşică, a spus domol Jean Louise.

Pe dinăuntru fierbea. Încă două-trei minute şi o să-şi recapete singură buna dispoziţie. Ea nu poate să fie vulgară, aşa cum o să fiu eu acum. Ea nu poate să fie ordinară, ca Hank şi ca mine. Nu ştiu exact cum e, dar ar face bine s-o lase mai moale, altfel îi dau eu ceva la care să cugete…

— …şi, colac peste pupăză, are impresia că-şi poate face un rost în oraşul ăsta pe spinarea lui taică-tu. Însuşi felul cum încearcă să-i ia locul în Biserica Metodistă, încearcă să-i preia cabinetul de avocatură, cum se plimbă prin tot districtul în maşina lui. Păi, da, se poartă de parcă şi casa asta e deja a lui şi Atticus ce face? Le înghite, asta face. Le înghite şi îi mai şi place. Ce să vezi, tot Maycombul vorbeşte despre cum Henry Clinton pune gheara pe tot ce are Atticus…

Jean Louise a încetat să-şi mai plimbe degetul pe muchia unei ceşti ude de pe chiuvetă. A scuturat un strop de apă de pe deget pe podea şi l-a întins pe linoleum cu pantoful.

— Mătuşică, a spus cordial, ce-ar fi să beşi de-aici?

Ritualul pe care Jean Louise şi tatăl ei îl puneau în scenă sâmbătă seara era prea vechi ca să nu fie respectat. Jean Louise a intrat în camera de zi şi s-a proţăpit în faţa fotoliului lui. Şi-a dres glasul.

Atticus a lăsat din mână *Mobile Press* şi s-a uitat la ea. Ea s-a întors încet.

— Am închis bine fermoarul? Ciorapii par drepţi? Vârtejul stă cum trebuie?

— E ora şapte şi totul e bine, a zis Atticus. I-ai spus porcării mătuşii.

— Ba nu.

— Ea aşa mi-a spus.

— Am vorbit vulgar, dar n-am înjurat.

Când Jean Louise şi fratele ei erau mici, Atticus le explicase când şi când diferenţa foarte clară între simpla scatologie şi blasfemie. Pe prima o putea accepta; însă nu suporta să-l amestece pe Dumnezeu. Ca urmare, Jean Louise şi fratele ei nu înjurau niciodată în prezenţa lui.

— M-a scos din pepeni, Atticus.

— N-ar fi trebuit s-o laşi. Ce i-ai spus?

I-a relatat. Atticus s-a înfiorat.

— Păi, ar trebui să te împaci cu ea. Scumpo, e drept că-şi mai dă aere, dar e o femeie de treabă…

— Era vorba de Hank şi m-a înfuriat.

Atticus era un om înţelept, aşa că a abandonat subiectul.

Soneria casei Finch era un instrument cu puteri magice; puteai să-ţi dai seama de starea de spirit a celui care apăsa pe ea. Când s-a auzit *dii-ding!*, Jean Louise a ştiut că

Henry e în faţa uşii, tropăind fericit. S-a grăbit să-i deschidă.

Când l-a poftit în hol, a izbit-o mirosul lui plăcut, vag masculin, dar combinaţia de cremă de ras, tutun, maşină nouă şi cărţi prăfuite s-a estompat la amintirea conversaţiei din bucătărie. Brusc, şi-a încolăcit braţele pe după mijlocul lui şi şi-a afundat nasul în pieptul lui.

— Asta pentru ce-a fost? a întrebat Henry încântat.

— Generalul Principiu, care a luptat în Războiul Peninsular. Hai s-o luăm din loc.

Henry a aruncat o privire pe după ea, spre Atticus.

— O aduc înapoi devreme, domnule Finch.

Atticus şi-a fluturat ziarul spre el.

Când au ieşit în noaptea de afară, Jean Louise s-a întrebat ce ar face Alexandra dacă ar şti că niciodată nepoata ei n-a fost mai aproape să se mărite cu un gunoi.

1. Din opera comică *Trial by Jury*, pe muzică de Arthur Sullivan şi cu un libret semnat de W.S. Gilbert, pusă în scenă pentru prima dată în 1875.

Partea a II-a

4

Oraşul Maycomb, Alabama, îşi datora amplasarea prezenţei de spirit a unui oarecare Sinkfield, care, în zorii dezvoltării districtului, ţinea un han la răspântia a două drumuri de porcari, han care era şi singura tavernă din zonă. Guvernatorul William Wyatt Bibb, din dorinţa de a încuraja pacea în interiorul noului district, a trimis o echipă de topografi să-i localizeze cu precizie centrul ca să stabilească acolo sediul administrativ: dacă Sinkfield n-ar fi făcut o mişcare îndrăzneaţă ca să-şi protejeze avutul, Maycombul s-ar fi născut în mijlocul mlaştinii Winston, un loc absolut lipsit de interes.

Aşa, însă, Maycombul a crescut şi s-a extins pornind de la acest nucleu reprezentat de Taverna lui Sinkfield, şi asta pentru că Sinkfield i-a îmbătat într-o seară pe topografi, i-a convins să-şi scoată hărţile şi planurile, să mai taie un pic de-aici, să mai pună ceva acolo şi să ajusteze poziţia centrului administrativ cât să se potrivească nevoilor lui. I-a expediat a doua zi înarmaţi cu hărţile şi cu cinci sferturi de galon de alcool de contrabandă în coburii de la şa – câte doi de fiecare şi unul pentru guvernator.

Jean Louise nu reuşise niciodată să se decidă dacă manevra lui Sinkfield fusese înţeleaptă sau nu; a amplasat tânăra urbe la douăzeci de mile depărtare de singurul mijloc de transport public care exista pe vremea aceea – vasele fluviale –, iar cei care locuiau în capătul sudic al districtului erau nevoiţi să meargă cale de două zile până în Maycomb ca să se aprovizioneze de la prăvălii. În consecinţă, oraşul şi-a păstrat aceleaşi dimensiuni timp de o sută cincizeci de ani. Singura lui raţiune de a fi era administraţia. Dacă n-a ajuns asemenea celorlalte mici comunităţi mizerabile ale Alabamei, asta s-a datorat procentului mare de oameni de meserie: în Maycomb veneai să-ţi extragi dinţii, să-ţi repari căruţa, să te cauţi la inimă, să-ţi depui banii, să-ţi duci catârii la veterinar, să-ţi mântuieşti sufletul, să-ţi extinzi ipoteca.

Rar se stabileau acolo persoane noi. Aceleaşi familii se căsătoreau între ele până când relaţiile au ajuns să fie iremediabil încâlcite şi fizionomiile membrilor

comunităţii se asemănau până la monotonie. Jean Louise era şi ea, până la cel de-al Doilea Război Mondial, rudă de sânge sau prin alianţă cu aproape toată lumea din oraş, dar asta era nimic pe lângă ce se întâmpla în jumătatea de nord a Districtului Maycomb: exista o comunitate numită Old Sarum, compusă din două familii, iniţial diferite şi separate, dar care din nefericire purtau acelaşi nume. Membrii familiilor Cunningham şi Coningham s-au căsătorit între ei până când felul în care îşi scriau numele n-a mai rămas decât o formalitate – asta în afară de cazul în care un Cunningham voia să facă o glumă pe seama unui Coningham pe tema actelor de proprietate şi se adresa justiţiei. Singura dată când Jean Louise l-a văzut pe judecătorul Taylor în impas total în plină şedinţă de judecată a fost cu prilejul unei astfel de dispute. Jeems Cunningham a declarat că mama lui îşi scria uneori numele Cunningham în acte şi alte alea, dar de fapt era o Coningham, stătea cam prost cu ortografia şi avea tendinţa să rămână cu ochii pierduţi în zare când şedea pe prispă. După nouă ore în care a ascultat bizareriile locuitorilor din Old Sarum, judecătorul Taylor a respins cazul pe motiv că e lipsit de temei şi a declarat că speră din tot sufletul că împricinaţii sunt mulţumiţi că au avut fiecare prilejul să-şi spună păsul în public. Erau mulţumiţi. Asta îşi şi doriseră din capul locului.

Prima stradă pietruită din Maycomb a apărut în 1935, prin bunăvoinţa lui F.D. Roosevelt, şi nici atunci nu a fost vorba propriu-zis de o stradă. Din cine ştie ce motiv, preşedintele a decis că pajiştea care se întindea din uşa şcolii primare din Maycomb până la drumul de pământ cu şleauri care se învecina cu terenul şcolii avea nevoie de amenajări, şi a fost amenajată în consecinţă, rezultatul fiind genunchi juliţi şi capete sparte de partea şcolarilor şi o decizie din partea directorului că nimeni nu mai are voie să joace Ţară-Ţară-Vrem-Ostaşi pe pavaj. Şi aşa s-au sădit seminţele prerogativelor statului în inimile generaţiei lui Jean Louise.

Al Doilea Război Mondial nu a trecut fără urmări pentru Maycomb: băieţii care au supravieţuit s-au întors cu idei stranii despre cum să facă bani şi o grabă de a recupera timpul pierdut. Au vopsit casele părinţilor în culori atroce; au văruit prăvăliile oraşului şi au pus firme cu neon; şi-au construit propriile case de cărămidă roşie pe foste parcele cu porumb şi desişuri de pini; au distrus aspectul bătrânului oraş. Străzile nu numai că au fost pavate, ci şi botezate (Bulevardul Adeline, de la domnişoara Adeline Clay), dar locuitorii mai în vârstă se abţineau de la folosirea numelor de străzi – drumul care trece pe la casa lui Tompkins era o indicaţie suficientă ca să ştii pe unde te afli. După război, au venit în număr mare în Maycomb tineri proveniţi de la ferme ţinute în arendă de prin tot districtul, şi-au ridicat aici case de lemn cât nişte cutii de chibrituri şi şi-au întemeiat familii. Nimeni nu ştia exact din ce trăiau, dar ei se descurcau şi ar fi ajuns să creeze un nou strat în societatea din Maycomb, dacă restul oraşului le-ar fi recunoscut măcar existenţa.

Cu toate că aspectul Maycombului se schimbase, aceleaşi inimi băteau în case noi, în bucătării dotate cu roboţi Mixmaster, în faţa aparatelor TV. Indiferent cât văruiai şi câte reclame comice de neon instalai, bătrânele bârne se ţineau tari sub povara suplimentară.

— Nu-ţi place, nu-i aşa? a întrebat Henry. Am văzut-o pe faţa ta când ai intrat pe uşă.

— Rezistenţă conservatoare la schimbare, asta-i tot, a spus Jean Louise cu gura plină de creveţi prăjiţi. Erau în sala de mese a Hotelului Maycomb, aşezaţi pe scaune cromate, la o masă pentru două persoane. Aparatul de aer condiţionat îşi făcea cunoscută prezenţa printr-un uruit uşor, neîntrerupt. Singurul lucru care-mi place e că a dispărut mirosul.

O masă lungă, plină de tot felul de vase, mirosul de cameră veche, stătută şi untură încinsă în bucătărie.

— Hank, ce e Untură-Încinsă-În-Bucătărie?

— Ăă?

— Era un joc sau ceva.

— Vrei să spui Mazăre Fierbinte, scumpo. Asta e când sari coarda şi ceilalţi o învârt foarte repede ca să te împiedici.

— Nu, era ceva ca leapşa.

Nu reuşea să-şi amintească. Probabil că pe patul de moarte o să-şi amintească, dar deocamdată nu-i stăruia în minte decât imaginea vagă a unei mâneci de blugi, un strigăt repezit „Unturăîncinsăînbucătăriii-eeee“. Se întreba cine era posesorul mânecii şi ce se alesese de el. Poate că îşi întemeiase o familie şi locuia într-una dintre căsuţele alea noi. A încercat-o o senzaţie stranie că timpul trecuse pe lângă ea.

— Hank, hai să mergem la râu, a spus.

— Doar nu ţi-ai închipuit că n-o să mergem, nu? Henry îi zâmbea. Nu putea să-şi explice nici el de ce, dar aducea cel mai bine cu Jean Louise cea de pe vremuri când mergea la Debarcaderul lui Finch: părea că-i prieşte ceva din aerul de acolo. Eşti un fel de Jekyll şi Hyde, i-a spus.

— Te-ai uitat prea mult la televizor.

— Uneori am impresia că te-am prins uite-aşa – Henry a strâns pumnul – şi fix când zic că te-am prins şi te ţin bine, fugi de mine.

Jean Louise a ridicat din sprâncene.

— Domnule Clinton, dacă permiteţi o observaţie din partea unei femei de lume, vă cam arătaţi cărţile.

— Cum?

A zâmbit larg.

— Nu ştii cum să pui mâna pe o femeie, scumpule? S-a prefăcut că mângâie un păr

tuns perie, s-a încruntat şi a continuat: Femeilor le place ca bărbaţii lor să le domine şi în acelaşi timp să fie rezervaţi, dacă îţi reuşeşte figura. Să le facă să se simtă neajutorate, mai ales când ştiu foarte bine că ar fi capabile să ridice o buturugă cu mâinile goale. Să nu te arăţi niciodată nesigur în faţa lor şi în nici un caz să nu le spui că nu le înţelegi.

— *Touché*, iubire, a spus Henry. Dar aş cârti puţin la ultima sugestie. Credeam că femeilor le place să fie considerate stranii şi misterioase.

— Nu, doar vor să pară stranii şi misterioase. După ce ai dat la o parte toate podoabele, orice femeie de pe lumea asta îşi doreşte un bărbat puternic care o citeşte ca pe o carte, care nu-i e numai amant, ci şi cel ce păzeşte pe Israel. O prostie, nu?

— În cazul ăsta vrea un tată, nu un soţ.

— La asta se reduce, a răspuns ea. Cărţile au dreptate în privinţa asta.

— Eşti foarte înţeleaptă astă-seară, a spus Henry. Cum ai învăţat toate astea?

— Trăind în păcat la New York, a spus ea. Şi-a aprins o ţigară şi a tras adânc în piept. Le-am învăţat privind la cuplurile tinere şi sofisticate, alea pe care le vezi pe Madison Avenue – ştii limbajul la care mă refer, iubire? E tare amuzant, dar trebuie să ai urechea formată – dansează un fel de fandango tribal, dar se aplică în toate cazurile. Începe cu nevestele care se plictisesc pentru că bărbaţii lor sunt prea obosiţi după cât muncesc să facă bani pentru ele ca să le mai dea atenţie. Dar când nevestele încep să urle, în loc să încerce să înţeleagă de ce, bărbaţii îşi găsesc un umăr înţelegător pe care să plângă. Apoi, când se satură să tot vorbească despre ei înşişi, se întorc la neveste. Totul e ca pe roze o vreme, după care bărbaţii se plictisesc şi nevestele încep iar să zbiere şi o iau de la capăt. Bărbaţii vremurilor noastre au făcut din Cealaltă Femeie o canapea de psihanaliză, cu costuri mult mai mici.

Henry se uita fix la ea.

— Nu te-am auzit niciodată aşa de cinică, a spus. Ce-i cu tine?

Jean Louise a clipit.

— Îmi pare rău, iubire. Şi-a strivit ţigara. Nimic, doar că mi-e frică să nu se-aleagă praful dacă mă mărit cu bărbatul nepotrivit – nepotrivit pentru mine, vreau să spun. Nu sunt cu nimic diferită de restul femeilor şi un bărbat nepotrivit m-ar transforma într-o scorpie urlătoare cât ai clipi.

— De ce eşti aşa de sigură că o să te măriţi cu bărbatul nepotrivit? Nu ştiai dintotdeauna că sunt genul care-şi bate nevasta?

O mână neagră le-a întins nota de plată pe o tavă. Mâna îi era cunoscută şi a ridicat privirea.

— Bună, Albert, a zis. Te-au îmbrăcat în haină albă.

— Da, domnişoară Scout, a spus Albert. Cum e la New York?

— Foarte bine, a spus ea întrebându-se cine altcineva din Maycomb îşi mai

aminteşte de Scout Finch, banditul juvenil, zurbagioaica prin excelenţă. Nimeni în afară de unchiul Jack, poate, care uneori o făcea de ruşine fără nici o milă cu câte un pomelnic al fărădelegilor ei din copilărie. O să-l vadă mâine la biserică, iar mâine după-amiază o să-i facă o lungă vizită. Unchiul Jack era una dintre plăcerile statornice pe care i le oferea Maycombul.

— Cum se face, a spus Henry dinadins, că niciodată nu bei mai mult de jumate din a doua ceaşcă de cafea după cină?

Jean Louise şi-a coborât privirea spre ceaşca din faţa ei, surprinsă. Orice referire la excentricităţile ei personale, chiar şi din partea lui Henry, o făcea să se ruşineze. Ce perspicace să observe aşa ceva. Oare de ce aşteptase cincisprezece ani să-i spună?

5

Când se urca în maşină, s-a lovit tare cu fruntea de capotă.

— Lua-o-ar moartea! De ce n-or face chestiile astea suficient de înalte cât să te poţi urca în ele?

Şi-a frecat fruntea până a început să vadă iar limpede.

— Eşti bine, iubire?

— Mda. N-am nimic.

Henry a închis uşor portiera, a ocolit maşina şi s-a urcat lângă ea.

— Ai stat prea mult la oraş, a spus. Acolo nu mergi niciodată cu maşina, aşa-i?

— Nu. Nu mai e mult şi or să le facă înalte doar de un cot. La anul o să mergem pe burtă.

— Ar zbura ca din puşcă, a spus Henry. Ar zbura din Maycomb în Mobile în trei minute.

— Eu m-aş mulţumi cu un Buick din ăla pătrăţos. Le mai ştii? Stăteai la cel puţin un metru jumate de sol.

— Mai ţii minte când a căzut Jem din maşină? a spus Henry.

Jean Louise a râs.

— Cu aia l-am avut la mână săptămâni întregi – pe vremea aia, oricine care nu era în stare să ajungă la bulboana lui Barker fără să cadă din maşină era un papă-lapte.

În negura vremurilor Atticus avusese la un moment dat un autoturism decapotabil, vechi şi odată, când îi ducea pe Jem, Henry şi Jean Louise să înoate, maşina s-a hurducăit peste nişte hârtoape chiar mai groaznice decât restul şi l-a trimis pe Jem peste bord. Atticus a condus senin mai departe până au ajuns la bulboana lui Barker, pentru că Jean Louise nu avea nici o intenţie să-şi înştiinţeze tatăl că Jem nu mai era alături de ei şi l-a împiedicat şi pe Henry să zică ceva apucându-l de deget şi dându-i-l peste cap. Când au ajuns pe malul pârâului, Atticus s-a întors, a strigat din toată inima „Toată lumea afară!“ şi zâmbetul i-a îngheţat pe faţă: „Unde-i Jem?“. Jean Louise a răspuns că trebuie să vină şi el dintr-o clipă în alta. Când a apărut gâfâind,

transpirat şi murdar de la sprintul forţat, a trecut glonţ pe lângă ei şi a sărit în apă cu hainele pe el. După câteva secunde, de sub apă a ieşit o mutră criminală şi a spus: „Treci încoace, Scout! Te provoc, Hank!“. I-au acceptat provocarea şi, la un moment dat, Jean Louise a crezut că Jem o s-o strângă de gât până o omoară, dar până la urmă i-a dat drumul: era Atticus acolo.

— S-a făcut un gater la bulboană, a spus Henry. Nu se mai poate înota acolo.

Henry s-a îndreptat spre magazinul E-Lite Eat Shop şi a claxonat.

— Dă-ne două seturi[1], te rog, Bill, i-a spus tânărului care a răspuns chemării.

În Maycomb, ori erai băutor, ori nu erai. Dacă beai, te băgai în spatele garajului, duceai la gură o stacană de tărie şi o dădeai pe gât; dacă nu beai, mergeai la E-Lite Eat Shop la adăpostul întunericului şi cereai nişte seturi: un bărbat care să bea câteva pahare înainte sau după cină, acasă sau împreună cu un prieten era o treabă nemaiauzită. Asta ar fi însemnat să bei De Plăcere. Cei care beau De Plăcere nu erau chiar din stratul de sus şi, pentru că nimeni din Maycomb nu se considera ca aparţinând altui strat decât celui mai de sus, nu exista Băut de Plăcere.

— Pe-al meu să-l faci slab, iubire, a spus ea. Doar cât să colorezi apa.

— Tot n-ai învăţat să rezişti la băutură? a întrebat Henry. A băgat mâna sub scaun şi a scos o sticlă maronie de gin Seagram’s Seven.

— Nu la alea tari, a spus ea.

Henry a colorat apa din paharul ei de hârtie. Şi-a turnat şi lui o porţie bărbătească, a amestecat cu degetul şi, ţinând sticla între picioare, i-a pus la loc dopul. A vârât-o sub scaun şi a pornit motorul.

— Să mergem, a spus.

Cauciucurile maşinii susurau pe asfalt şi pe ea o lua somnul. Cel mai tare îi plăcea la Henry Clinton că o lăsa în pace când n-avea chef să vorbească. Nu trebuia să-i ţină de urât.

Henry nu încerca niciodată s-o bată la cap când era în starea asta. Avea o atitudine asquithiană[2] şi ştia că ea îl admiră pentru răbdare. Ce nu ştia ea era că învăţa virtutea respectivă de la tatăl ei. „Relaxează-te, băiete“, îi spusese Atticus într-una dintre rarele ocazii când făcuse un comentariu despre ea. „N-o presa. Adaptează-te la ritmul ei. Dacă o presezi, o să descoperi că e mai îndărătnică decât un catâr.“

Promoţia în care Henry Clinton absolvise Facultatea de Drept era compusă din tineri veterani sclipitori şi lipsiţi de umor. Competiţia era crâncenă, dar Henry era obişnuit cu munca grea. Cu toate că a reuşit să ţină pasul şi să se descurce foarte bine, a învăţat puţine lucruri cu valoare practică. Atticus Finch avea dreptate când spunea că singurul lucru bun cu care se alesese Henry din facultate era că se împrietenise cu viitorii politicieni, demagogi şi oameni de stat ai Alabamei. Abia când ajungeai să practici dreptul începeai să-ţi faci o idee cu ce se mănâncă. Regulile pledoariei în

Alabama şi în dreptul anglo-saxon, de pildă, erau o materie atât de vagă, încât Henry reuşise să ia notă de trecere numai învăţând pe dinafară cartea. Omuleţul înăcrit care ţinea cursul era singurul profesor din toată facultatea care avea suficient curaj cât să încerce s-o predea şi chiar şi aşa dădea dovadă de rigiditatea care decurge dintr-o înţelegere insuficientă. „Domnule Clinton“, spusese când Henry a îndrăznit să pună întrebări în legătură cu un examen extrem de ambiguu, „din partea mea, poţi să scrii până în ziua de apoi, dar dacă răspunsurile dumitale nu coincid cu răspunsurile mele, atunci sunt greşite“. Nu e de mirare, aşadar, că Atticus l-a bulversat pe Henry la începuturile colaborării lor spunându-i că „O pledoarie înseamnă doar puţin mai mult decât să notezi pe o hârtie ce ai de gând să spui“. Tot ce ştia acum despre meseria lui ştia de la Atticus, care îl învăţase cu răbdare şi discreţie, dar Henry se întreba uneori dacă va fi la fel de bătrân ca Atticus până să ajungă să aibă legea la degetul mic. *Tom, Tom, fiu de coşar*. Ăsta era oare vechiul caz cu cauţiunea? Nu, primul dintre cazurile legate de dreptul de proprietate asupra bunurilor găsite: acestea nu pot fi revendicate decât de proprietarul de drept. Băiatul a găsit o broşă. S-a uitat la Jean Louise. Moţăia.

El era proprietarul ei de drept, atâta lucru îi era limpede. Din vremea când azvârlea cu pietre în el; când aproape şi-a zburat singură capul jucându-se cu praf de puşcă; când sărea pe el din spate, îl imobiliza într-o priză halfnelson şi îl obliga să spună „Mă predau“; când era bolnavă şi delira într-o vară şi striga după el şi Jem şi Dill – Henry se întreba pe unde o mai fi Dill. Jean Louise trebuia să ştie, ea ţinea legătura cu el.

— Iubire, unde e Dill?

Jean Louise a deschis ochii.

— Ultima oară a dat un semn din Italia.

A trecut-o un fior. Charles Baker Harris. Dill, prietenul ei de suflet. A căscat şi s-a uitat cum botul maşinii înghite dunga albă de pe autostradă.

— Unde suntem?

— Mai avem zece mile.

— Deja se simte râul, a spus ea.

— Probabil că eşti pe jumătate aligator, a spus Henry. Eu nu simt nimic.

— Tom Două Degete[3] mai mişună pe-aici?

Tom Două Degete trăia oriunde exista un râu. Era un geniu: săpa tunele pe sub Maycomb şi noaptea le mânca oamenilor găinile; o dată a fost urmărit din Demopolis până în Tensas. Era la fel de bătrân ca Districtul Maycomb.

— Poate-l vedem în seara asta.

— Ce te-a făcut să te gândeşti la Dill? a întrebat ea.

— Nu ştiu. Pur şi simplu m-am gândit la el.

— Nu ţi-a plăcut niciodată de el, nu-i aşa?

Henry a zâmbit.

— Eram gelos pe el. Stătea cu tine şi cu Jem toată vara, pe când eu trebuia să plec acasă în ziua în care se termina şcoala. Acasă nu era nimeni cu care să fac nebunii.

Jean Louise nu a spus nimic. Timpul s-a oprit, a schimbat viteza şi a pornit leneş în marşarier. Parcă pe vremea aia era mereu vară. Hank era acasă la maică-sa şi deci indisponibil, aşa că Jem trebuia să se mulţumească cu compania surorii lui mai mici. Zilele erau lungi, Jem avea unsprezece ani şi tiparul se decidea de la sine:

Erau afară pe veranda pe care se putea dormi, cea mai răcoroasă parte a casei. Dormeau acolo în fiecare noapte de la începutul lui mai şi până la sfârşitul lui septembrie. Jem, care stătea întins pe patul lui pliant citind de când se luminase de ziuă, i-a împins în faţă o revistă de fotbal, i-a arătat o poză şi a spus:

— Cine-i ăsta, Scout?

— Johnny Mack Brown. Hai să jucăm o poveste.

Jem i-a fluturat pagina prin faţa ochilor.

— Deci cine-i ăsta?

— Tu, a spus ea.

— Bine. Cheamă-l pe Dill.

Nu era nevoie să-l cheme pe Dill. Un freamăt a străbătut verzele din grădina domnişoarei Rachel, gardul din spatele casei a scârţâit şi Dill era lângă ei. Dill era o ciudăţenie pentru că era de loc din Meridian, Mississippi, şi mare cunoscător în ale vieţii. Îşi petrecea toate verile în Maycomb la străbătuşa lui, care locuia în casa de lângă cea a familiei Finch. Era un tip scund, voinic, cu o claie de păr, o faţă de înger şi viclean ca o nevăstuică. Era cu un an mai mare decât ea, dar ea era cu un cap mai înaltă.

— Salut, a spus Dill. Hai să ne jucăm de-a Tarzan azi. Eu o să fiu Tarzan.

— Nu poţi să fii tu Tarzan, a spus Jem.

— Eu sunt Jane, a spus ea.

— Ei bine, eu n-am de gând să fiu din nou maimuţa, a spus Dill. Mereu trebuie să fiu eu maimuţa.

— Vrei să fii Jane, atunci? a întrebat Jem. S-a întins, şi-a săltat pantalonii şi a spus: O să ne jucăm de-a Tom Swift[4]. Eu sunt Tom.

— Eu sunt Ned, au spus ea şi Dill într-un glas. Ba nu, nu eşti, i-a spus ea lui Dill.

Dill s-a făcut roşu la faţă.

— Scout, tu trebuie să fii mereu pe locul doi. Eu nu sunt niciodată pe locul doi.

— Şi vrei să faci ceva în privinţa asta? a întrebat ea politicos, strângându-şi pumnii.

Jem a spus:

— Poţi să fii domnu' Damon, Dill. El e întotdeauna amuzant şi la final îi salvează pe toţi. Ştii tu, e ăla care mereu binecuvântează totul.

— Binecuvântată fie poliţa mea de asigurare, a spus Dill trecându-şi degetele mari

pe după nişte bretele invizibile. Uf, fie.

— Ce să fie, a spus Jem, Aeroportul din mijlocul oceanului sau Maşina zburătoare?

— M-am săturat de astea, a spus ea. Inventează-ne tu una.

— Bine. Scout, tu eşti Ned Newton. Dill, tu eşti domnu' Damon. Aşa, deci într-o zi, Tom e în laborator, lucrând la o maşinărie care poate vedea printr-un zid de cărămidă când intră un individ şi zice: „Domnu' Swift?". Eu sunt Tom, aşa că zic „Da, domnule?"…

— Nu-i nimic care să vadă printr-un zid de cărămidă, a spus Dill.

— Chestia asta putea. Deci, intră tipul ăsta şi zice: „Domnu' Swift?"

— Jem, a spus ea, dacă-l avem şi pe tipul ăsta, o să ne mai trebuiască cineva. Vrei să mă duc să-l aduc pe Bennett?

— Nu, tipul ăsta nu stă mult, aşa că fac eu şi rolul lui. Trebuie să începi o poveste, Scout…

Partea tipului consta în a-l înştiinţa pe tânărul inventator că un profesor important dispăruse în urmă cu treizeci de ani în Congoul Belgian şi era timpul să încerce cineva să-l scoată de-acolo. Evident, venise să angajeze serviciile lui Tom Swift şi ale prietenilor lui, iar Tom a fost atras imediat de ideea aventurii.

S-au urcat toţi trei în Maşina lui zburătoare, compusă din nişte scânduri late pe care cu multă vreme în urmă le bătuseră în cuie de-a curmezişul celor mai groase ramuri ale cedrului alb.

— E groaznic de cald aici sus, a spus Dill. Hă-hă-hă.

— Ce? a zis Jem.

— Am zis că e groaznic de cald aici sus, aşa de aproape de soare. Binecuvântate fie izmenele mele.

— Nu poţi să spui aşa, Dill. Cu cât urci mai sus, cu atât se face mai frig.

— Io zic că se face mai cald.

— Ei bine, nu se face. Cu cât e mai sus, cu atât e mai frig, fiindcă aerul e mai rarefiat. Acum, Scout, tu zici: „Tom, unde mergem?".

— Păi, parcă mergeam în Belgia, a spus Dill.

— Trebuie să întrebi unde mergem fiindcă tipul mi-a zis mie, nu v-a zis şi vouă, şi eu nu v-am zis încă, înţelegeţi?

Înţelegeau.

Când Jem le-a explicat în ce consta misiunea, Dill a spus:

— Dacă e dispărut de atâta vreme, de unde ştiu ei că mai e viu?

Jem a răspuns:

— Tipul a zis că au recepţionat un mesaj de pe Coasta de Aur cum că Profesorul Wiggins e…

— Dacă tocmai au primit un mesaj de la el, cum de mai e dat dispărut? a întrebat

ea.

— …e în mijlocul unui trib de vânători de capete de care nu ştia nimeni, a continuat Jem ignorând-o. Ned, ai puşca cu Vizor cu Raze X? Acum tu spui da.

Şi ea a spus:

— Da, Tom.

— Domnule Damon, aţi încărcat suficiente provizii pe Maşina zburătoare? *Domnule Damon!*

Dill a revenit în dispozitiv.

— Binecuvântat să-mi fie făcăleţul, Tom. Da, să trăiţi. Hă-hă-hă.

Au aterizat cu toate roţile odată la marginea Capetownului şi Jean Louise i-a spus lui Jem că ei nu-i dăduse nimic de spus de zece minute şi că nu se mai joacă dacă nu-i dă.

— Bine, Scout, tu spui: „Tom, n-avem timp de pierdut. Să pornim spre junglă“.

A spus.

Au mărşăluit prin curtea din spate despicând frunzişul, oprindu-se din când în când ca să împuşte câte un elefant rătăcit sau să se lupte cu câte un trib de canibali. Jem mergea în faţă. Uneori striga „Înapoi!“ şi se aruncau pe burtă în nisipul cald. O dată l-a salvat pe domnul Damon să nu cadă în Cascada Victoria, în timp ce ea stătea bosumflată pentru că tot ce avusese de făcut era să ţină frânghia care îl susţinea pe Jem.

Brusc, Jem a strigat:

— Aproape am ajuns, aşa că haideţi!

S-au năpustit spre garaj, satul vânătorilor de capete. Jem s-a aruncat în genunchi de ziceai că e un vindecător din ăla cu şerpi.

— Ce faci? a întrebat ea.

— Şşş! Fac un sacrificiu.

— Arăţi cam apucat, a spus Dill. Ce-i aia sacrificiu?

— Ceva ce faci ca să nu te poată prinde vânătorii de capete. Uite-i, acolo sunt! Jem a scos un mormăit surd, a spus ceva care suna ca „buja-buja-buja“ şi garajul a început să mişune de sălbatici.

Dill şi-a dat ochii peste cap de te lua cu rău când îl vedeai, s-a făcut ţeapăn şi s-a prăbuşit la pământ.

— L-au atins pe domnu’ Damon! a strigat Jem.

L-au cărat pe Dill, ţeapăn ca un par, afară la soare. Au adunat frunze de smochin şi le-au înşirat pe el, de la cap până la picioare.

— Crezi că o să funcţioneze, Tom? a întrebat ea.

— S-ar putea. Nu-mi dau seama încă. Domnule Damon? Domnule Damon, treziţi-vă.

Jem l-a lovit în cap.

Dill s-a ridicat împrăştiind frunze de smochin.

— Acum termină, Jem Finch, a spus şi şi-a reluat poziţia cu picioarele şi braţele răşchirate. N-am de gând să mai stau mult aici. Se face cald rău.

Jem a făcut nişte misterioase gesturi papale pe deasupra capului lui Dill şi a spus:

— Uite, Ned. Îşi revine.

Pleoapele lui Dill au tremurat şi s-au deschis. S-a ridicat în picioare şi s-a învârtit prin curte bolborosind:

— Unde sunt?

— Eşti chiar aici, Dill, a spus ea puţin speriată.

Jem s-a oţărât.

— Ştii că nu-i bine aşa. Spui: „Domnule Damon, v-aţi pierdut în Congoul Belgian, unde aţi căzut victima unor farmece. Eu sunt Ned şi el e Tom“.

— Ne-am pierdut şi noi? a întrebat Dill.

— Ne-am pierdut cât timp ai fost tu vrăjit, dar acum gata, a spus Jem. Profesorul Wiggins e acolo, într-o colibă, păzit bine şi trebuie să-l scoatem…

Şi probabil că profesorul Wiggins a rămas până în ziua de azi sub pază. Calpurnia a rupt vraja pentru toată lumea când a scos capul pe uşa din dos şi a strigat:

— Cin’ vrea nişte limonadă? E zece jumate. Aţi face bine să veniţi încoa’ să beţi, să nu vă prăjiţi de tot în soarele ăsta!

Calpurnia aşezase trei pahare înalte şi o carafă uriaşă plină cu limonadă pe veranda din spate, chiar după uşă, aranjament prin care se asigura că stau la umbră măcar cinci minute. Limonada de la mijlocul dimineţii era ceva ce se petrecea zilnic pe timpul verii. Au dat pe gât câte trei pahare fiecare şi au descoperit că restul dimineţii se întindea în faţa lor gol de evenimente.

— Vreţi să mergem la Păşunea lui Dobbs? a întrebat Dill.

Nu.

— Atunci ce-ar fi să facem un zmeu? a spus ea. Putem să-i cerem Calpurniei nişte făină…

— Nu poţi să ridici zmee vara, a spus Jem. Nu se mişcă o frunză.

Termometrul de pe veranda din spate se oprise la treizeci şi trei de grade, garajul lucea stins în depărtare şi cei doi cedri albi, uriaşi erau neclintiţi.

— Ştiu *eu*, a spus Dill. Hai să ţinem o redeşteptare.

Toţi trei s-au uitat unul la altul. Propunerea nu era de lepădat.

În Maycomb, Zilele Câinelui[5] presupuneau cel puţin o redeşteptare şi una se desfăşura chiar în săptămâna aceea. Se obişnuia ca toate cele trei biserici din oraş – cea metodistă, cea baptistă şi cea presbiteriană – să se unească şi să asculte predica unui singur preot invitat, dar uneori, când bisericile nu reuşeau să se pună de acord

asupra unui predicator sau a remuneraţiei acestuia, fiecare congregaţie îşi ţinea propria redeşteptare, la care erau liberi să participe toţi; astfel că, ocazional, populaţia avea asigurate trei săptămâni de retrezire spirituală. Perioada în care avea loc redeşteptarea însemna o perioadă de război: război împotriva păcatelor, a Coca-Cola, a cinematografului, a vânatului duminica; război împotriva tendinţei crescânde în rândul tinerelor femei de a se sulemeni şi de a fuma în public; război împotriva băutului de whiskey – legat de asta, cel puţin cincizeci de copii mergeau în faţa altarului în fiecare vară şi jurau că n-or să bea, să fumeze sau să înjure până la douăzeci şi unu de ani; război împotriva a ceva atât de nebulos, încât Jean Louise n-a reuşit niciodată să se dumirească ce e, doar că nu era nimic de jurat în privinţa lui; şi război între doamnele oraşului despre cine poate da cea mai bună masă pentru pastor. Pastorii care erau de fel din Maycomb mâncau şi ei gratis timp de o săptămână şi în cartierele mai puţin respectabile se şuşotea că preoţimea locală îşi îndemna înadins enoriaşii să ţină slujbe separate, câştigându-şi astfel onorariile pentru încă două săptămâni. Asta, însă, era o minciună.

În săptămâna aceea, timp de trei nopţi, Jem, Dill şi cu ea au stat în zona rezervată copiilor din Biserica Baptistă (baptiştii erau gazde de data asta) şi au ascultat mesajele reverendului James Edward Moorehead, un renumit orator din nordul Georgiei. Cel puţin aşa li se spusese; înţelegeau doar puţin din ce vorbea, cu excepţia remarcilor despre iad. Iadul era şi va fi întotdeauna, din punctul ei de vedere, un lac de foc exact de dimensiunea oraşului Maycomb, Alabama, înconjurat de un zid de cărămidă înalt de vreo cincizeci de metri. Satana îi azvârlea pe păcătoşi cu furca peste zid şi fierbeau pe veci la foc lent într-un fel de supă de sulf lichid.

Reverendul Moorehead era un bărbat înalt şi trist, adus de umeri şi cu o aplecare spre a da predicilor titluri şocante (*Ai vorbi cu Isus dacă L-ai întâlni pe stradă?* Reverendul Moorehead se îndoia că ai putea, chiar dacă ai vrea, pentru că Isus vorbea probabil în aramaică). În cea de-a doua seară, subiectul ales a fost *O viaţă de păcate se plăteşte*. Chiar atunci la cinematograful local rula un film cu acelaşi titlu (accesul interzis persoanelor sub şaisprezece ani): Maycombul şi-a închipuit că reverendul Moorehead avea de gând să predice pe tema filmului şi tot oraşul s-a prezentat să-l asculte. Nici vorbă. Reverendul Moorehead a despicat firul în patru timp de trei sferturi de oră în legătură cu acurateţea gramaticală a textului său. (Cum era corect – o viaţă de păcate *se plăteşte* sau o viaţă de păcate *se plătesc*? Era o diferenţă importantă şi reverendul Moorehead a făcut nişte distincţii de o asemenea profunzime, încât nici măcar Atticus Finch nu şi-a dat seama unde bate.)

Jem, Dill şi cu ea s-ar fi plictisit de moarte, dacă reverendul Moorehead n-ar fi avut un talent special de a-i fascina pe copii. Era sâsâit. Avea strungăreaţă între dinţii din faţă (Dill jura că sunt falşi, erau doar făcuţi să pară naturali), ceea ce producea un

sunet devastator de plăcut de fiecare dată când pronunţa un cuvânt care conţinea unul sau mai mulţi de *s*. *Păcătos, Isus, Cristos, întristare, succes* erau cuvinte-cheie pe care le vânau în fiecare seară şi atenţia lor era răsplătită îndoit: în vremea aia nici un preot nu putea ţine o predică fără să treacă prin toate şi aveau asigurate nişte răbufniri înăbuşite de încântare, şi ea înăbuşită, cel puţin de şapte ori pe seară; în plus, pentru că erau atât de atenţi la reverendul Moorehead, Jem, Dill şi cu ea erau consideraţi cei mai bine-crescuţi copii din toată congregaţia.

În cea de-a treia seară a redeşteptării, când s-au apropiat toţi trei de altar împreună cu alţi copii şi l-au primit pe Cristos drept Mântuitorul lor, au stat cu ochii pironiţi în podea pe parcursul întregii ceremonii, pentru că reverendul Moorehead şi-a împreunat mâinile peste capetele lor şi a spus, printre altele: „Ble***ss***ed i***s*** he who ***s***itte***th*** not in the ***s***eat of the ***s***cornful“[6]. Pe Dill l-a apucat un acces de tuse şi reverendul Moorehead i-a şoptit lui Jem:

— Scoate copilul afară, la aer. E prea mult pentru el.

Jem a spus:

— Uitaţi cum facem, putem să mergem în curte la mătuşa ta, la bazinul cu peşti.

Dill a spus că se poate.

— Mda, Jem. Putem să luăm nişte cutii să facem amvonul.

O alee cu pietriş separa curtea Finchilor de cea a domnişoarei Rachel. Bazinul cu peşti se afla în partea de curte a domnişoarei Rachel şi era înconjurat de tufe de azalee, tufe de trandafiri, tufe de camelii şi tufe de gardenii. Câţiva peşti graşi şi bătrâni trăiau în bazin alături de mai multe broaşte şi şopârle de apă, la umbra iederei şi a frunzelor de nuferi. Un smochin enorm îşi întindea frunzele otrăvitoare peste toată partea aceea a grădinii, făcând-o să fie cea mai răcoroasă din cartier. Domnişoara Rachel pusese nişte mobilă de terasă în jurul bazinului şi mai era şi o masă de lemn sub smochin.

Au găsit două lăzi goale în afumătoarea domnişoarei Rachel şi au instalat un altar în faţa bazinului. Dill s-a postat la amvon.

— Eu sunt domnul Moorehead, a spus.

— Ba eu sunt domnul Moorehead, a spus Jem. Eu sunt cel mai mare.

— Of, bine, a spus Dill.

— Tu şi cu Scout puteţi să fiţi congregaţia.

— N-o să avem nimic de făcut, a spus Scout, şi o să leşinez dacă trebuie să stau aici o oră şi să te ascult pe tine, Jem Finch.

— Tu şi cu Dill puteţi să strângeţi colecta, a spus Jem. Puteţi să fiţi şi corul.

Congregaţia şi-a tras două scaune de terasă şi s-a aşezat cu faţa la altar.

Jem a spus:

— Acum cântaţi ceva.

Ea şi cu Dill au cântat:

O, graţie divină, o sunet armonios
Care-ai salvat un ticălos ca mine;
Pierdut eram, dar m-am întors.
Şi orb eram, dar ochii-mi văd iar bine. Amin.

Jem şi-a pus braţele în jurul amvonului, s-a aplecat spre ei şi a spus pe un ton confidenţial:

— Da' ştiu că e plăcut să vă văd pe toţi aici în dimineaţa asta. Chiar că e o dimineaţă minunată.

Dill a spus:

— A-min.

— Cui îi mai vine să-şi deschidă sufletul şi să cânte din toată inima?

— Nouă, domnule, a spus Dill.

Dill, care, aşa îndesat şi scund cum era, părea condamnat pe vecie să joace personajul colectiv, s-a ridicat şi a devenit, sub ochii lor, omul-cor:

Când trâmbiţa Domnului va suna şi nu va mai fi nici o zăbavă
Şi dimineaţa veşnică şi luminoasă va străluci,
Când mântuiţii lumii de cealaltă parte se vor reuni degrabă
Şi se va face numărătoarea norodului, acolo voi fi.

Preotul şi congregaţia i s-au alăturat pentru refren. În timp ce cântau, au auzit-o pe Calpurnia strigând din depărtări nebuloase. Jean Louise a dat din mână să alunge zgomotul enervant de la ureche.

Dill, roşu la faţă de la atâta sforţare, s-a aşezat întruchipându-i acum pe cântăreţii din strană.

Jem şi-a aşezat pe nas un pince-nez invizibil, şi-a dres glasul şi a spus:

— Cuvintele pe care le-am ales pentru astăzi, fraţii mei, sunt din Psalmi: „Strigaţi către Domnul cu strigăte de bucurie, voi toate porţile“[7].

Jem şi-a desprins pince-nezul şi, în timp ce-l ştergea, a repetat cu voce groasă:

— Strigaţi către Domnul cu strigăte de bucurie.

Dill a spus:

— E timpul să strângem colecta, şi a tapat-o de cei doi bănuţi pe care-i avea în buzunar.

— Să mi-i dai înapoi când plecăm de la biserică, Dill, a spus ea.

— Linişte, toată lumea, a spus Jem. E vremea pentru predică.

În viaţa ei nu auzise o predică mai lungă şi mai plicticoasă decât cea pe care a ţinut-o Jem. A spus că păcatul e cam cel mai păcătos lucru după mintea lui şi că nici o persoană care a păcătuit nu poate fi un succes şi binecuvântat să fie cel care nu se aşază pe scaunul celor batjocoritori; pe scurt, a repetat, în versiunea lui, tot ce ascultaseră în ultimele trei seri. Îşi cobora vocea până la cea mai joasă tonalitate; o ridica până ziceai că guiţă şi înşfăca aerul cu mâinile de parcă i se căsca pământul sub picioare. O dată a întrebat:

— Unde e diavolul? şi a arătat drept spre congregaţie. Chiar aici, în Maycomb, Alabama.

O luase şi cu iadul, dar l-a întrerupt ea:

— Mai las-o, Jem.

Descrierea pe care le-o făcuse reverendul Moorehead îi era de ajuns pentru toată viaţa. Jem a întors-o şi a abordat raiul: raiul era plin de banane (care-i plăceau lui Dill) şi cartofi gratinaţi (preferaţii ei) şi după moarte vor ajunge acolo şi vor mânca bunătăţi până în ziua Judecăţii de Apoi, dar la Judecata de Apoi Dumnezeu, care scrisese în catastif tot ce au făcut din ziua în care s-au născut, îi va arunca în iad.

Jem a încheiat slujba rugându-i pe toţi cei care doresc să se unească cu Cristos să vină spre altar. Ea s-a dus.

Jem i-a pus mâna pe creştet şi i-a spus:

— Domnişoară, te căieşti?

— Da, domnule, a răspuns ea.

— Ai fost botezată?

— Nu, domnule, a spus ea.

— Atunci… Jem şi-a înmuiat mâna în apa neagră a bazinului şi i-a pus-o pe creştet. Te botez…

— Hei, staţi o clipă! a strigat Dill. Nu e corect!

— Eu zic că e, a spus Jem. Scout şi cu mine suntem metodişti.

— Da, dar asta e o redeşteptare baptistă. Trebuie s-o scufunzi. Cred că o să mă botez şi eu.

Dill începea să-şi dea seama de ramificaţiile ceremoniei şi s-a luptat din răsputeri să primească rolul.

— Eu trebuie să fiu, a insistat. Eu sunt baptistul, aşa că eu trebuie să fiu botezat, zic eu.

— Ia ascultă aici, Dill Crocodil Harris, a spus ea ameninţător. N-am avut nici cel mai mic lucru de făcut toată dimineaţa. Tu ai fost cântăreţii, ai cântat solo şi ai strâns colecta. Acuma e rândul meu.

Avea pumnii strânşi, braţul stâng ridicat şi îşi înfipsese degetele de la picioare în pământ.

Dill a dat înapoi.

— Gata, las-o moale, Scout.

— Are dreptate, Dill, a spus Jem. Poţi să fii diaconul meu.

Jem s-a uitat la ea.

— Mai bine ţi-ai scoate hainele. Or să se ude.

S-a lepădat de salopetă, singurul obiect de îmbrăcăminte.

— Să nu cumva să mă ţii sub apă, a spus ea, şi nu uita să mă ţii de nas.

S-a urcat cu picioarele pe marginea de ciment a bazinului. Un peştişor uitat de vreme a ieşit la suprafaţă şi s-a chiorât jalnic la ea, apoi a dispărut în apa întunecată.

— Cât de adâncă e chestia asta? a întrebat ea.

— N-are decât vreo juma' de metru, a spus Jem şi s-a întors spre Dill să confirme. Dar Dill îi părăsise. L-au văzut îndreptându-se aţă spre casa domnişoarei Rachel.

— Crezi că s-a ofticat? a întrebat ea.

— Nu ştiu, hai să vedem dacă vine înapoi.

Jem a spus că mai bine gonesc peştii spre o latură a bazinului ca să nu lovească vreunul şi tocmai se aplecaseră peste margine agitând apa când din spatele lor s-a auzit o voce înspăimântătoare: U-hu-hu…

— U-hu-hu, a spus Dill de sub un cearşaf dublu de pat în care făcuse găuri pentru ochi. Şi-a ridicat mâinile deasupra capului şi s-a dus spre ea. Sunteţi gata? a spus. Hai mai repede, Jem. Mi se face cald.

— Pentru numele lui Dumnezeu! a spus Jem. Ce faci acolo?

— Sunt Duhul Sfânt, a spus Dill cu modestie.

Jem a luat-o de mână şi i-a arătat unde să coboare în bazin. Apa era caldă şi mâloasă, iar fundul era alunecos.

— Numai o dată să mă bagi în apă, a spus ea.

Jem s-a ridicat în picioare pe marginea bazinului. Silueta de sub cearşaf a venit lângă el, dând frenetic din braţe. Jem a tras-o pe Jean Louise în apă. Chiar când îi dispărea capul sub apă, l-a auzit pe Jem intonând:

— Jean Louise Finch, te botez în numele…

Jap!

Joarda domnişoarei Rachel a făcut contact la fix cu dosul apariţiei sfinte. Cum n-avea de gând s-o ia înapoi în direcţia ploii de lovituri, Dill a făcut câţiva paşi vioi înainte şi a intrat lângă ea în bazin. Domnişoara Rachel lovea neobosită în învălmăşeala de frunze de nufăr, cearşafuri, braţe, picioare şi iederă târâtoare.

— Afară de-acolo! a ţipat domnişoara Rachel. Ţi-arăt eu Duh Sfânt, Charles Baker Harris! Îmi sfâşii cearşafurile din camera bună, ai? Faci găuri în ele, da? Iei numele Domnului în deşert, da? Treci încoace, ieşi de-acolo!

— Mai lasă-mă, tuşică Rachel, a bolborosit Dill, cu capul pe jumătate sub apă. Dă-mi

şi mie o şansă!

Eforturile lui Dill de a se descâlci cu demnitate au avut doar modeşti sorţi de izbândă: s-a ridicat din bazin ca un mic şi fantastic monstru marin, acoperit cu mâzgă verzuie şi cearşaful şiroind. Un fir de iederă i se încolăcea pe după cap şi gât. A scuturat violent din cap să se elibereze şi domnişoara Rachel a făcut un pas înapoi să se ferească de stropi.

Jean Louise a ieşit şi ea după el. O mânca nasul groaznic de la câtă apă îi intrase în el şi, când trăgea aer, o durea.

Domnişoara Rachel n-avea de gând să-l atingă pe Dill, aşa că îl îndemna cu joarda spunând:

— Mişcă!

Jean Louise şi cu Jem i-au urmărit cu privirea până au dispărut în casa domnişoarei Rachel. Nu putea să nu-i pară rău pentru Dill.

— Hai să mergem acasă, a spus Jem. S-o fi făcut ora cinei.

S-au întors înspre casă şi s-au trezit privindu-şi tatăl drept în ochi. Stătea în mijlocul aleii.

Alături de el erau o doamnă pe care n-o cunoşteau şi reverendul James Edward Moorehead. Părea că stau acolo de ceva vreme.

Atticus a venit spre ei scoţându-şi haina. Lui Jean Louise i s-a pus un nod în gât şi au început să-i tremure genunchii. Când i-a pus haina pe umeri, şi-a dat seama că era goală puşcă în faţa unui predicator. A încercat s-o ia la fugă, dar Atticus a prins-o de ceafă şi a spus:

— Du-te la Calpurnia. Intră pe uşa din dos.

În cadă, Calpurnia a frecat-o crâncen, bombănind:

— Domnu’ Finch a sunat de dimineaţă să spună că l-a invitat pe predicator la cină cu soţia. Am urlat după voi trei până mi s-a uscat gâtul. De ce nu mi-aţi răspuns?

— Nu te-am auzit, a minţit ea.

— Păi, una din două – ori puneam plăcinta aia la cuptor, ori vă adunam pe voi. Amândouă nu se putea. Ar trebui să vă fie ruşine, să-l cătrăniţi în halu’ ăsta pe tăticu’.

Avea impresia că degetul osos al Calpurniei o să-i străpungă urechea.

— Termină, a spus.

— Dacă nu v-a ars el o mamă de bătaie la amândoi, vă ard eu, a promis Calpurnia. Acuma ieşi din cadă.

Calpurnia aproape că i-a jupuit pielea cu un prosop aspru şi i-a poruncit să ridice braţele deasupra capului. A îndesat-o într-o rochie roz ţeapănă de atâta apret, i-a ţinut bine bărbia între degetul mare şi arătător şi i-a greblat părut cu un pieptene cu dinţii ascuţiţi. I-a aruncat la picioare o pereche de pantofi de lac.

— Pune-i în picioare.

— Nu pot să-i închei, a spus ea.

Calpurnia a trântit capacul de la toaletă şi s-a aşezat pe el. Jean Louise a privit cum degetele lungi ca de sperietoare duc la bun sfârşit complicata sarcină de a trece nişte năsturei perlaţi prin butonierele prea mici, minunându-se de forţa mâinilor Calpurniei.

— Acuma du-te la tăticu'-tău.

— Unde-i Jem? a întrebat ea.

— Se spală în baia lu' domnu' Finch. În el po' să am încredere.

În camera de zi, ea şi Jem stăteau pe canapea fără să scoată un sunet. Atticus şi reverendul Moorehead făceau conversaţie neinteresantă, iar doamna Moorehead se holba fără jenă la copii. Jem s-a uitat la doamna Moorehead şi a zâmbit. Ea nu i s-a răspuns la zâmbet, aşa că a renunţat.

Spre uşurarea tuturor, Calpurnia a sunat clopoţelul pentru cină. La masă, s-a stat o vreme într-o tăcere stingheră, apoi Atticus l-a rugat pe reverendul Moorehead să spună rugăciunea. Reverendul Moorehead, în loc să rostească o binecuvântare impersonală, a profitat de ocazie să-l informeze pe Domnul de năzbâtiile ei şi ale lui Jem. Când a ajuns să explice că era vorba de copii fără mamă, se simţea deja cu două degete mai înaltă. A tras cu ochiul la Jem: stătea cu nasul aproape în farfurie şi avea urechile roşii. Se îndoia că Atticus va mai putea să ţină vreodată capul sus şi bănuielile i s-au confirmat când reverendul Moorehead a spus într-un sfârşit amin şi Atticus a ridicat privirea. Două lacrimi uriaşe i se prelingeau pe sub ochelari de-a lungul obrajilor. Îl mâhniseră tare de data asta. Dintr-odată Atticus a spus: „Vă rog să mă scuzaţi," s-a ridicat brusc şi a dispărut în bucătărie.

Calpurnia a intrat cu grijă, cărând o tavă încărcată ochi. Când aveau musafiri, Calpurnia scotea la înaintare manierele rezervate pentru musafiri: cu toate că vorbea foarte bine engleza standard, în prezenţa oaspeţilor mai pocea frazele; servea platourile cu legume plină de importanţă; părea să inspire egal. Când a ajuns lângă ea, Jean Louise a spus:

— Fii amabilă, a întins mâna făcând-o să-şi coboare capul la nivelul ei.

— Cal, a şoptit, Atticus e supărat tare?

Calpurnia s-a îndreptat de spate, a privit în jos spre ea şi s-a adresat întregii mese:

— Domnu' Finch? Noo, domnişoară Scout. E pe veranda din spate, se râde!

Domnu' Finch? Se râde. Au trezit-o roţile maşinii, care intraseră de pe asfalt pe pământ. Şi-a trecut degetele prin păr. A deschis torpedoul, a găsit un pachet de ţigări, a scos una şi a aprins-o.

— Aproape am ajuns, a spus Henry. Unde-ţi zburase gândul? În New York, la

iubitul tău?

— Visam şi eu cu ochii deschişi, a spus ea. Mă gândeam la ziua când am ţinut o redeşteptare. Pe-aia ai pierdut-o.

— Slavă Domnului. Asta e una dintre preferatele domnului Finch.

Jean Louise a râs.

— Unchiul Jack mi-o spune de douăzeci de ani şi tot mă simt prost. Ştii, Dill a fost singura persoană pe care am uitat s-o anunţăm de moartea lui Jem. I-a trimis cineva o tăietură din ziar. Aşa a aflat.

— Mereu se întâmplă aşa, a spus Henry. Îi uiţi pe prietenii cei mai vechi. Crezi că se mai întoarce vreodată?

Jean Louise a clătinat din cap. Când armata l-a trimis în Europa, Dill a rămas acolo. Nu era în firea lui să stea locului. Era ca o mică panteră când trebuia să stea o perioadă, fie şi scurtă, între aceiaşi oameni şi în aceleaşi locuri. S-a întrebat unde o să-l găsească sfârşitul vieţii. Nu pe trotuarul din Maycomb, asta e sigur.

Aerul răcoros dinspre râu tăia noaptea fierbinte.

— Debarcaderul lui Finch, doamnă, a spus Henry.

Debarcaderul lui Finch consta în trei sute şaizeci şi şase de trepte care coborau de pe o faleză înaltă şi se terminau cu un ponton lat care ieşea în larg. Ajungeai la el printr-o poiană largă, lată de vreo trei sute de metri, care se întindea de la baza falezei până la pădure. Un drum cu două şleauri pornea de la capătul îndepărtat al poienii şi dispărea în umbra întunecoasă a copacilor. La capătul drumului era o casă albă cu două caturi, cu verande pe toate cele patru laturile, şi jos, şi sus.

Departe de a fi căzut în ruină, Debarcaderul lui Finch se prezenta cum nu se poate mai bine: devenise club de vânătoare. Nişte oameni de afaceri din Mobile închiriaseră terenul din jur, cumpăraseră casa şi puseseră bazele a ceea ce Maycombul considera ca fiind un iad privat de jocuri de noroc. Dar nu era aşa: camerele bătrânei case răsunau în serile de iarnă de chiote bărbăteşti şi din când în când se descărca câte o puşcă, nu de furie, ci de prea multă bună-dispoziţie. N-au decât să joace poker şi să chefuiască după placul inimii, Jean Louise nu-şi dorea decât să aibă cineva grijă de casă.

Casa avea o istorie cât se poate de obişnuită pentru Sud: a fost cumpărată de bunicul lui Atticus Finch de la unchiul unei celebre doamne care se îndeletnicea cu otrăvitul şi opera pe ambele maluri ale Atlanticului, dar se trăgea dintr-o veche familie de vază din Alabama. Tatăl lui Atticus s-a născut aici, în casă, şi la fel şi Atticus, Alexandra, Caroline (care s-a măritat cu un bărbat din Mobile) şi John Hale Finch. Poiana era folosită pentru reuniuni de familie până când n-au mai fost la modă, ceea ce s-a întâmplat într-o perioadă de care îşi amintea foarte bine şi Jean Louise.

Stră-străbunicul lui Atticus Finch, un metodist englez, s-a stabilit lângă râu, în

apropiere de Claiborne, şi a avut şapte fiice şi un fiu. Aceştia s-au căsătorit cu copiii soldaţilor generalului Maycomb, au fost prolifici şi au întemeiat ceea ce era cunoscut în provincie drept Cele Opt Familii. Cu timpul, pentru reuniunile anuale ale descendenţilor, Finchii care locuiau la Debarcader erau nevoiţi să tot ciopârţească din pădure ca să facă locuri de picnic, de unde şi dimensiunea actuală a poienii. Nu era folosită numai pentru reuniuni de familie, însă: negrii jucau acolo baschet, Klanul se întâlnea acolo în vremurile de glorie, iar în tinereţea lui Atticus se ţinuse acolo un turnir în cadrul căruia gentlemenii din tot Districtul s-au întrecut pentru onoarea de a le însoţi pe doamne la Maycomb, la un mare banchet. (Alexandra spunea că după ce l-a văzut pe unchiul Jimmy cum a trecut o prăjină printr-un inel din galopul calului s-a hotărât să se mărite cu el.)

Tot în tinereţea lui Atticus s-au mutat Finchii la oraş: Atticus a studiat Dreptul în Montgomery şi s-a întors să practice în Maycomb; Alexandra, impresionată de îndemânarea unchiului Jimmy, a plecat cu el în Maycomb; John Hale Finch a plecat la Mobile să studieze medicina; iar Caroline a fugit de-acasă cu un bărbat la şaptesprezece ani. După moartea tatălui lor au închiriat terenul, dar mama lor refuza să se clintească din vechea casă. A rămas acolo şi a privit cum se închiriază şi se vinde terenul din jurul ei bucată cu bucată. Când a murit şi ea, nu mai rămăseseră decât casa, poiana şi debarcaderul. Casa a stat goală până au cumpărat-o gentlemenii din Mobile.

Jean Louise avea impresia că şi-o aminteşte pe bunica ei, dar nu era sigură. Prima dată când a văzut un Rembrandt, o femeie cu bonetă şi guler fronsat, a spus: „Uite-o pe bunica“. Atticus a spus nu, nici măcar nu seamănă cu ea. Dar Jean Louise rămăsese cu senzaţia că odată fusese dusă într-o cameră slab luminată din vechea casă şi în mijlocul acelei camere şedea o femeie bătrână-bătrână îmbrăcată în negru, cu un guler alb de dantelă.

Treptele care duceau la Debarcader se numeau, fireşte, Treptele Anilor Bisecţi şi, când era mică şi participa la reuniunile de familie, ea şi mulţimea de verişori îşi făceau părinţii să vină întruna la marginea falezei, îngrijoraţi că se joacă pe scări, până când toţi copiii erau prinşi şi împărţiţi în două categorii: înotătorii şi ceilalţi. Cei care nu ştiau să înoate erau surghiuniţi pe partea dinspre pădure a poienii şi obligaţi să joace jocuri inofensive; înotătorii aveau voie să alerge pe trepte, sub supravegherea lejeră a doi puştani negri.

Clubul de vânătoare menţinuse treptele într-o stare decentă şi folosea pontonul drept chei pentru ambarcaţiuni. Erau leneşi cei de la club; era mai uşor să te laşi purtat de râu în aval şi să vâsleşti până la Winston decât să străbaţi lăstărişul şi zona mlăştinoasă. Mai departe în aval, dincolo de faleză, se vedeau urmele fostului debarcader pentru bumbac unde negrii care lucrau pentru familia Finch încărcau

baloţi şi produse agricole şi descărcau blocuri de gheaţă, făină şi zahăr, echipamente pentru fermă şi lucruri necesare doamnelor. Debarcaderul lui Finch era folosit exclusiv de călători: treptele le ofereau doamnelor o scuză perfectă pentru leşinuri; bagajele erau lăsate la debarcaderul pentru bumbac – să debarci acolo, de faţă cu negrii, era de neînchipuit.

— Crezi că se mai poate coborî pe ele?

— Sigur, a spus Henry. Le întreţine clubul. Încălcăm o proprietate privată, ştii, da?

— Încălcăm pe dracu'. Să văd eu ziua aia când un Finch nu mai are voie să calce pe pământul lui. A făcut o pauză. Ce vrei să spui?

— Au vândut şi ultima bucată acum cinci luni.

Jean Louise a spus:

— Mie nu mi-au zis nici o vorbuliţă despre asta.

Tonul vocii ei l-a făcut pe Henry să se oprească.

— Nu-ţi pasă, nu-i aşa?

— Nu, de fapt nu. Doar că aş fi preferat să-mi spună.

Henry nu s-a lăsat convins.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Jean Louise, la ce le mai servea domnului Finch şi celorlalţi?

— La absolut nimic, dacă pui la socoteală şi impozitele şi toate cele. Doar că aş fi preferat să-mi spună. Nu-mi plac surprizele.

Henry a râs. S-a aplecat şi a luat o mână de nisip cenuşiu.

— Ne vii cu sudisme acuma? Vrei să fac pe Gerald O'Hara?

— Las-o baltă, Hank. Vocea îi era veselă.

— Cred că tu eşti cea mai rea dintre toţi, a spus Henry. Domnul Finch e un tânăr de şaptezeci şi doi de ani, iar tu eşti o babă de-o sută când e vorba de lucruri din astea.

— Pur şi simplu nu-mi place să mi se dea peste cap lumea fără un minim avertisment. Hai să coborâm la debarcader.

— Te simţi în stare?

— Te bat oricând.

S-au luat la întrecere până la scări. Când a început coborârea abruptă, degetele au simţit atingerea rece a metalului. S-a oprit. De anul trecut apăruse o balustradă din ţeavă. Henry avea un avans prea mare ca să-l mai prindă, dar a încercat oricum.

Când a ajuns şi ea la debarcader, cu respiraţia tăiată, Henry era deja lat pe scânduri.

— Ai grijă la smoală, scumpo, a spus el.

— Am început să îmbătrânesc, a spus ea.

Au fumat în tăcere. Henry şi-a pus braţul sub ceafa ei şi din când în când se întorcea să o sărute. Ea se uita la cer.

— Aproape că-l poţi atinge cu mâna, aşa de jos e.

Henry a spus:

— Vorbeai serios adineaori când ai spus că nu-ţi place să-ţi fie dată lumea peste cap?

— Hm?

Nu ştia. Probabil că da. A încercat să explice:

— Treaba e că de fiecare dată când am venit acasă în ultimii cinci ani… şi chiar mai înainte. Când veneam acasă de la facultate… descopeream că se mai schimbase câte ceva…

— …şi nu eşti convinsă că-ţi place, asta e? Henry râmjea în lumina lunii şi ea nu-l putea vedea.

Jean Louise s-a ridicat în capul oaselor.

— Nu ştiu dacă pot să-ţi spun, iubire. Când trăieşti în New York, ai adesea senzaţia că New Yorkul nu face parte din lume. Ce vreau să spun e că de fiecare dată când mă întorc acasă, simt că mă întorc în lume, şi când plec din Maycomb, e ca şi cum aş pleca din lume. E o prostie. Nu pot s-o explic, mai ales că aş lua-o razna de tot dacă aş locui în Maycomb.

Henry a spus:

— Ba n-ai lua-o razna, să ştii. N-am de gând să insist să-mi dai un răspuns – nu te scula –, dar e un gând cu care trebuie să te obişnuieşti, Jean Louise. O să vezi schimbări, o să vezi Maycombul cum se schimbă cu totul înainte să îmbătrânim noi. Acuma, necazul cu tine e că tu vrei şi călare, şi pe jos: vrei să opreşti timpul, dar nu poţi. Mai devreme sau mai târziu va trebui să alegi între Maycomb şi New York.

Îi lipsea atât de puţin să înţeleagă. O să mă mărit cu tine, Hank, dacă mă aduci să locuiesc la Debarcader. O să dau New Yorkul pe locul ăsta, dar nu pe Maycomb.

Şi-a mutat privirea spre râu. Malul dinspre Districtul Maycomb era tot numai stânci înalte; în Districtul Abbott era plat. Când ploua, râul ieşea din matcă şi atunci puteai să mergi cu barca peste câmpurile de bumbac. S-a uitat în amonte. Acolo sus s-a dus Bătălia Canoelor, şi-a spus. Sam Dale le-a venit de hac indienilor şi Vulturul Roşu a sărit de pe stâncă[8].

Şi-atunci el parcă vede în sfârşit
Colinele-unde viaţa-i s-a ivit
Şi marea-n care ea se varsă-n infinit.[9]

— Ai spus ceva? a întrebat Henry.

— Nimic. Mă lovise romantismul, a spus ea. Apropo, mătuşica nu te consideră potrivit.

— Ştiu asta de-o viaţă. Dar tu?

— Eu da.

— Atunci mărită-te cu mine.

— Cere-mă.

Henry s-a ridicat şi s-a aşezat lângă ea. Îşi bălăngăneau picioarele peste marginea cheiului.

— Unde-mi sunt pantofii? a întrebat ea dintr-odată.

— Lângă maşină, unde i-ai azvârlit din picioare. Jean Louise, acum sunt în stare să te întreţin. Chiar bine, în câţiva ani, dacă lucrurile rămân la fel de înfloritoare. Sudul e tărâmul tuturor posibilităţilor acum. Sunt destui bani aici, în Districtul Maycomb, să cumpere… ce-ai zice să ai un soţ în adunarea legislativă?

Jean Louise era surprinsă.

— Candidezi?

— Mă bate gândul.

— Împotriva sistemului?

— Mda. Mai are puţin şi se prăbuşeşte sub propria greutate, şi dacă pot să-i dau o mână de ajutor…

— O guvernare decentă în Maycomb ar fi un şoc atât de mare, că nu ştiu dacă cetăţenii ar suporta, a spus ea. Atticus ce părere are?

— E de părere că a venit momentul.

— N-o să-ţi fie la fel de uşor cum i-a fost lui.

Tatăl ei, după ce şi-a făcut iniţial campanie, a rămas în adunarea legislativă cât a dorit, fără nici un fel de opoziţie. Era un caz unic în istoria districtului: nici un sistem nu s-a pus împotriva lui Atticus Finch, nici un sistem nu l-a susţinut şi nu a avut nici un contracandidat. După ce s-a retras, sistemul a înghiţit şi singurul mandat independent care mai rămăsese.

— Nu, dar pot să le dau puţin de furcă… Gaşca de la tribunal practic doarme la butoane şi, cu o campanie puternică, ar exista şanse împotriva lor.

— Iubire, n-o să ai ajutor din partea mea, a spus ea. Politica mă plictiseşte de moarte.

— Cel puţin n-o să faci campanie împotriva mea. Asta în sine e o uşurare.

— Eşti un tânăr în ascensiune, aşa-i? De ce nu mi-ai spus că ai fost Bărbatul Anului?

— M-am temut că o să râzi, a spus Henry.

— Să râd de tine, Hank?

— Mda. Tot timpul pari să cam râzi de mine.

Ce putea să spună? De câte ori îl jignise? A spus:

— Tu ştii că eu n-am stat niciodată bine la capitolul tact, dar pe cuvântul meu că n-am râs niciodată de tine, Hank. Nu în sufletul meu.

Jean Louise i-a luat capul în palme. Îi simţea tunsoarea scurtă sub bărbie; era ca o

catifea neagră. În timp ce o săruta, Henry a tras-o lângă el pe scândurile cheiului.

După o vreme, Jean Louise a întrerupt momentul.

— Ar trebui să mergem, Hank.

— Nu încă.

— Ba da.

Henry a spus istovit:

— Ce-mi displace cel mai tare la locul ăsta e că mereu trebuie să şi urci înapoi.

— Am un prieten în New York care mereu urcă scările cu o milă pe minut. Spune că aşa nu rămâne fără suflu. De ce nu încerci şi tu?

— E prietenul tău ăsta?

— Nu vorbi prostii, a spus ea.

— Ai mai spus asta o dată azi.

— Atunci du-te dracu'.

— Şi asta ai mai spus o dată azi.

Jean Louise şi-a pus mâinile în şold.

— Ce-ai zice să înoţi cu hainele pe tine? Asta n-am spus niciodată azi. Nici nu ştii ce-mi vine să te-arunc în apă în clipa asta.

— Să ştii că te cred în stare.

— Într-o clipă, a spus ea.

Henry a apucat-o de umăr.

— Dacă ajung în apă, vii cu mine.

— Îţi fac o singură concesie, a zis ea. Ai timp până număr la cinci să-ţi goleşti buzunarele.

— E o nebunie, Jean Louise, a spus el în timp ce scotea din buzunare bani, chei, portofel şi ţigări. Apoi s-a descălţat de mocasini.

Se urmăreau din priviri ca doi cocoşi de luptă. Henry s-a aruncat primul asupra ei, dar ea s-a agăţat de cămaşa lui în cădere şi l-a tras după ea. Au înotat repede, în tăcere, spre mijlocul râului, s-au întors şi au înotat încet spre chei.

— Ajută-mă să ies, a spus ea.

Şiroind, cu hainele lipite de trup, s-au îndreptat spre trepte.

— O să fim aproape uscaţi până ajungem la maşină, a spus el.

— Era puternic curentul, a spus ea.

— Prea mult dezmăţ.

— Ai grijă să nu-ţi fac vânt de pe stâncă. Nu glumesc. A chicotit. Mai ţii minte ce-i făcea doamna Merriweather bietului domn Merriweather? După ce ne căsătorim, o să-ţi fac şi eu la fel.

Nu-i era uşor domnului Merriweather dacă se întâmpla să se certe cu nevasta pe un drum public. Domnul Merriweather nu ştia să conducă şi, dacă disensiunile

atingeau un punct critic, doamna Merriweather oprea maşina şi făcea autostopul până în oraş. Odată s-au contrazis pe un drum de ţară şi domnul Merriweather a rămas abandonat acolo timp de şapte ore. În cele din urmă l-a luat un căruţaş.

— Când o să fiu în adunarea legislativă, n-o să mai putem să ne scăldăm la miezul nopţii, a spus Henry.

— Atunci nu candida.

Maşina torcea mai departe. Încet-încet, briza răcoroasă a rămas în urmă şi aerul era iar înăbuşitor. Jean Louise a văzut lumina unor faruri reflectate în parbriz şi o maşină i-a depăşit. Curând a trecut încă una, apoi încă una. Maycombul era aproape.

Cu capul pe umărul lui, Jean Louise se simţea mulţumită. S-ar putea să meargă, în definitiv, şi-a spus. Dar eu nu sunt casnică. Nu ştiu nici măcar să umblu la maşina de gătit. Ce-şi spun doamnele când se duc în vizită? Va trebui să port pălărie. Aş scăpa copiii pe jos şi i-aş omorî.

Ceva care arăta ca o albină neagră gigantică a vâjâit pe lângă ei şi a luat curba înclinându-se pe o parte. S-a ridicat în capul oaselor, speriată.

— Ce-a fost aia?

— O maşină plină ochi cu negri.

— Frate, ce-i în capul lor?

— Aşa ne arată ei mai nou cine sunt, a spus Henry. Au destui bani cât să cumpere maşini la mâna a doua şi zboară pe şosea ca din puşcă. Sunt un pericol public.

— Au carnet de conducere?

— Nu prea mulţi. Şi nici asigurare.

— Frăţioare, şi dacă se întâmplă ceva?

— Ghinion.

În faţa uşii, Henry a sărutat-o gingaş şi i-a dat drumul.

— Mâine seară? a spus.

Ea a încuviinţat din cap.

— Noapte bună, iubitule.

Cu pantofii în mână, a intrat pe vârfuri în dormitorul din faţă şi a aprins lumina. S-a dezbrăcat, şi-a pus bluza de pijama şi s-a furişat fără zgomot în camera de zi. A aprins o veioză şi s-a dus la rafturile cu cărţi. O, Doamne, şi-a spus. Şi-a trecut degetele peste volumele de istorie militară, a zăbovit la *Al Doilea Război Punic* şi s-a oprit la *The Reason Why*[10]. Măcar să tocească pentru întâlnirea cu unchiul Jack, şi-a spus. S-a întors în camera ei, a stins lumina din tavan, a bâjbâit după veioză şi a aprins-o. S-a urcat în patul în care se născuse, a citit trei pagini şi a adormit cu lumina aprinsă.

1. Seturi de accesorii pentru băutură – pahare, gheaţă, shaker etc. – pentru clienţii care îşi procură singuri alcoolul.
2. Referire la Herbert Henry Asquith (1852-1928), prim-ministru britanic între 1908 şi 1916, căruia i s-au reproşat în principal faptul că amâna luarea deciziilor şi atitudinea lipsită de fermitate.
3. Aligator legendar care i-a terorizat pe locuitorii din zonele mlăştinoase de la graniţa statelor Florida şi Alabama, numit astfel după ce şi-a pierdut aproape toate degetele într-o capcană.
4. Personajul principal al unei serii de cărţi americane de aventuri şi science-fiction pentru copii. Au fost publicate mai mult de o sută de volume, cu autori diferiţi, între 1910 şi 2007.
5. Zilele cele mai toride ale verii. Expresia provine din zona Mării Mediterane, dar a fost preluată în toată emisfera nordică. În Antichitate, perioada cu temperaturi extreme coincidea cu apariţia pe cer, la răsăritul soarelui, a constelaţiilor Canis Maior şi Canis Minor, cunoscute drept Câinii lui Orion.
6. Ferice de omul care nu se aşază pe scaunul celor batjocoritori.
7. Corect: Strigaţi către Domnul cu strigăte de bucurie, toţi locuitorii pământului. (Psalmi, 98:4).
8. Confruntare legendară care a avut loc pe râul Alabama în 1813, în timpul Războiului împotriva Indienilor Creek. Căpitanul Samuel Dale, care comanda mica trupă americană ieşită victorioasă împotriva indienilor conduşi de căpetenia Vultur Roşu, a devenit erou al Sudului.
9. Matthew Arnold, „The Buried Life“.
10. Volum semnat de Cecil Woodham-Smith, apărut în 1953, care analizează celebrul atac al cavaleriei uşoare, eveniment dezastruos pentru forţele britanice în timpul Războiului Crimeii.

Partea a III-a

6

— Jean Louise, Jean Louise, trezeşte-te!

Vocea Alexandrei a străpuns bariera somnului. S-a luptat să dea piept cu dimineaţa. A deschis ochii şi a văzut-o pe Alexandra aplecată deasupra ei.

— Ce…, a spus.

— Jean Louise, ce-a fost în capul tău – ce-a fost în capul tău şi-al lui Henry Clinton – de v-aţi dus azi-noapte să înotaţi în pielea goală?

Jean Louise s-a ridicat în capul oaselor.

— Hă?

— Am spus: ce-a fost în capul tău şi-al lui Henry Clinton de v-aţi dus azi-noapte să înotaţi în râu în pielea goală? De dimineaţă vuia deja tot oraşul.

Jean Louise şi-a lăsat capul pe genunchi încercând să se trezească.

— Cine ţi-a spus aşa ceva, mătuşică?

— Nici nu se luminase de ziuă când a sunat Mary Webster. A zis că eraţi amândoi goi-puşcă la râu, azi-noapte la ora unu!

— Oricine are vederea aşa de bună sigur n-are şi intenţii bune. Jean Louise a ridicat din umeri. Păi, mătuşică, presupun că acum trebuie să mă mărit cu Hank, nu-i aşa?

— Nu… nu ştiu ce să mai cred despre tine, Jean Louise. Tatăl tău o să moară, pur şi simplu o să moară când o să audă. Ai face bine să-i spui tu înainte să afle pe la colţul străzii.

Atticus stătea în prag, cu mâinile în buzunare.

— Bună dimineaţa, a spus. De ce o să mor?

Alexandra a zis:

— Eu n-am de gând să-i spun, Jean Louise. E treaba ta.

Jean Louise i-a făcut un semn tăcut tatălui ei; mesajul a fost recepţionat şi înţeles. Atticus luase o mină gravă.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat.

— A sunat Mary Webster. Iscoadele ei ne-au văzut aseară pe Hank şi pe mine

înotând în râu, fără haine pe noi.

— H-rm, a spus Atticus. Şi-a dus mâna la ochelari. Sper că n-aţi înotat pe spate.

— Atticus! a făcut Alexandra.

— Scuze, Zandra, a spus Atticus. E adevărat, Jean Louise?

— Parţial. Te-am făcut iremediabil de ruşine?

— S-ar putea să supravieţuim.

Alexandra s-a aşezat pe pat.

— Deci e adevărat, a spus. Jean Louise, oricum nu ştiu ce căutaţi la Debarcader aseară…

— …ba sigur că ştii. Ţi-a spus Mary Webster tot. Nu ţi-a spus ce s-a întâmplat după aia? Aruncă-mi neglijeul, te rog, domnule.

Atticus i-a azvârlit pantalonii de la pijama. I-a îmbrăcat pe sub cearşaf, a dat cearşaful la o parte cu picioarele şi şi-a întins picioarele.

— Jean Louise… a spus Alexandra şi s-a oprit. Atticus ţinea în mână o rochie de bumbac încă jilavă. A pus-o pe pat şi s-a dus spre scaun. A luat un furou jilav, l-a ţinut în sus şi l-a lăsat să cadă peste rochie.

— N-o mai chinui pe mătuşa ta, Jean Louise. Ăsta ţi-e costumul de baie?

— Da, domnule. Presupun că acum trebuie să le plimbăm prin oraş în vârful unui par?

Alexandra, nedumerită, a pipăit piesele vestimentare şi a întrebat:

— Dar ce te-a apucat să înoţi cu hainele pe tine? Când fratele şi nepoata ei au început să râdă, a continuat: Nu e nimic amuzant. Chiar dacă aveai hainele pe tine, Maycombul tot n-o să te creadă. Ai fi putut la fel de bine să fii goală. Nu pot să pricep de unde v-a venit ideea să faceţi aşa ceva.

— Nici eu, a spus Jean Louise. În plus, dacă te consolează cu ceva, mătuşică, nici n-a fost cine ştie ce distracţie. Am început să ne tachinăm unul pe altul, pe urmă eu l-am provocat pe Hank şi el n-a putut să dea înapoi şi după-aia nici eu n-am mai putut să dau înapoi şi, din una în alta, ne-am trezit în apă.

Alexandra nu era impresionată.

— La vârsta voastră, Jean Louise, un asemenea comportament e cât se poate de necuviincios.

Jean Louise a oftat şi s-a dat jos din pat.

— Ei bine, îmi pare rău, a spus. E cafea făcută?

— Te aşteaptă o cafetieră întreagă.

Jean Louise a mers după tatăl ei în bucătărie. S-a dus la plită, şi-a turnat o ceaşcă de cafea şi s-a aşezat la masă.

— Cum poţi să bei la micul dejun lapte de la frigider?

Atticus a înghiţit cu poftă.

— E mai bun la gust decât cafeaua.

— Calpurnia spunea, când Jem şi cu mine ne rugam de ea să ne dea cafea, că o să ne facă negri cum e ea. Te-ai săturat de mine?

Atticus a fornăit.

— Sigur că nu. Dar ştiu câteva lucruri mult mai interesante de făcut în toiul nopţii decât o trăznaie din asta. Ar fi bine să te pregăteşti pentru Şcoala de duminică.

Corsetul de duminică al Alexandrei era şi mai formidabil decât cele de zi cu zi. A apărut în pragul camerei lui Jean Louise împlătoşată-n armură, cu pălăria pe cap, cu mănuşile-n mâini, parfumată şi pregătită.

Duminica era ziua în care Alexandra strălucea: imediat înainte şi după Şcoala de duminică, ea şi alte cincisprezece doamne de religie metodistă se adunau în aula bisericii şi ţineau o întrunire pe care Jean Louise o numea „Retrospectiva ştirilor săptămânii“. Jean Louise regreta că o lipsise pe mătuşa ei de plăcerea ei duminicală; astăzi Alexandra va fi în defensivă, dar Jean Louise avea toată încrederea că Alexandra poate purta şi un război defensiv cu aproape la fel de mult geniu tactic ca şi ofensivele, că va duce lupta până la capăt şi va asculta predica, iar reputaţia nepoatei ei va rămâne neatinsă.

— Jean Louise, eşti gata?

— Aproape, a răspuns ea.

Şi-a trecut un ruj peste buze, şi-a netezit vârtejul, şi-a relaxat umerii şi s-a întors.

— Cum arăt? a spus.

— Nu te-am văzut în viaţa mea îmbrăcată din cap până-n în picioare. Unde ţi-e pălăria?

— Mătuşică, ştii foarte bine că dacă intru în biserică cu pălărie, lumea o să creadă că a murit cineva.

O singură dată purtase pălărie, şi asta fusese la înmormântarea lui Jem. Nu ştia nici ea ce-i venise, dar înainte de înmormântare l-a făcut pe domnul Ginsberg să deschidă magazinul pentru ea, a ales o pălărie şi şi-a trântit-o pe cap, pe deplin conştientă că Jem ar fi râs dacă ar fi putut s-o vadă, dar, cumva, o făcea să se simtă mai bine.

Când au ajuns, unchiul Jack era pe treptele bisericii.

Doctorul John Hale Finch nu era mai înalt decât nepoata sa, care avea un metru şaptezeci. De la tatăl lui moştenise nasul cu punte înaltă, buza inferioară severă şi pomeţii proeminenţi. Semăna cu sora lui, Alexandra, dar asemănarea fizică se termina la gât: doctorul Finch era firav, subţire ca un păianjen aproape; sora lui avea forme mai pline. El era motivul pentru care Atticus nu se însurase până la patruzeci de ani – când a venit vremea ca John Hale Finch să-şi aleagă o profesie, a ales

medicina. Şi a ales s-o studieze într-un moment în care preţul bumbacului era de un cent livra şi familia Finch avea de toate, mai puţin bani. Atticus, care încă nu-şi făcuse un nume în profesia lui, a cheltuit şi a împrumutat până la ultimul bănuţ disponibil ca să-i plătească studiile fratelui lui; i-au fost returnaţi, la momentul cuvenit, cu dobândă.

Doctorul Finch se specializase în ortopedie, practica în Nashville, era jucător abil la bursă şi până la vârsta de patruzeci şi cinci de ani adunase suficientă avere cât să se retragă din activitate şi să-şi dedice tot timpul pasiunii lui nepieritoare, literatura victoriană, o îndeletnicire care i-a adus reputaţia de cel mai cultivat excentric cu diplomă.

Doctorul Finch se alimentase atât de mult şi atât de temeinic din îmbătătoarea licoare, încât însăşi fiinţa lui era marcată de maniere stranii şi exclamaţii bizare. Îşi puncta enunţurile cu uşoare „ha-uri“ şi „hm-uri“ şi expresii arhaice, cu care predilecţia lui pentru jargonul modern nu făcea neapărat casă bună. Avea o minte brici; era aiurit; era burlac, dar lăsa impresia că e depozitarul unor amintiri amuzante; avea o pisică portocalie de nouăsprezece ani; se dovedea ininteligibil pentru cea mai mare parte a locuitorilor Districtului Maycomb pentru că îşi pigmenta conversaţiile cu aluzii subtile la realităţi obscure din epoca victoriană.

Cei care nu-l cunoşteau rămâneau cu senzaţia că e la limita ţăcănelii, însă cine era pe aceeaşi lungime de undă cu el ştia că are o minte cât se poate de limpede, mai ales când era vorba de speculaţii la bursă; prietenii riscau adesea să fie nevoiţi să asculte lungi prelegeri despre poezia lui Mackworth Praed numai ca să-i poată cere sfatul. Din lunga şi apropiata lor relaţie (în anii adolescenţei ei singuratice doctorul Finch încercase să facă din ea o erudită) Jean Louise dobândise o cunoaştere suficientă a subiectelor lui predilecte încât să fie capabilă să-l urmărească în majoritatea cazurilor, iar conversaţiile cu el erau o încântare. Când nu o făcea să moară de râs pe înfundate, o fascina cu memoria lui căreia nu-i scăpa nimic şi mintea cuprinzătoare şi vioaie.

— Bună dimineaţa, fiică a lui Nereu! a spus unchiul ei sărutând-o pe obraz.

Una dintre concesiile pe care doctorul Finch le făcea secolului XX era telefonul. S-a dat un pas în spate şi şi-a privit nepoata cu un interes plin de amuzament.

— Nu eşti acasă decât de nouăsprezece ore şi deja ai dat frâu liber aplecării tale spre abluţiuni excesive, ha! Un exemplu clasic de behaviorism watsonian – cred că o să scriu despre tine şi o să trimit articolul la *Revista Asociaţiei Medicale Americane*.

— Mai taci, şarlatan bătrân ce eşti, a şoptit Jean Louise printre dinţi. Vin să te văd după-amiază.

— Să-ţi faci de cap cu Hank la râu – ha! – ar trebui să vă fie ruşine – dezonoraţi familia – v-aţi distrat?

Începea Şcoala de Duminică, aşa că doctorul Finch a dat din cap spre uşă:

— Iubitul cel vinovat te-aşteaptă înăuntru, a spus.

Jean Louise i-a aruncat o privire care nu l-a impresionat câtuşi de puţin şi a păşit în biserică cu toată demnitatea de care era în stare. A zâmbit şi i-a salutat pe Metodiştii din Maycomb apoi s-a aşezat la fereastră, în fosta ei sală de clasă, unde a dormit cu ochii deschişi cât a ţinut lecţia, cum făcea de fiecare dată.

7

Nimic mai bun decât un imn care-ţi îngheaţă sângele în vine ca să te simţi ca acasă, şi-a spus Jean Louise. Senzaţie de izolare, dacă a avut vreo clipă aşa ceva, s-a ofilit şi a murit în prezenţa celor vreo două sute de păcătoşi care cereau cu toată convingerea să fie azvârliţi în torentul roşu şi mântuitor. În timp ce-i oferea Domnului roadele halucinaţiilor domnului Cowper sau declara că Iubirea o înălţase, Jean Louise simţea şi ea căldura ce se naşte între persoane care, fără să aibă nimic în comun, se găsesc, timp de o oră în fiecare săptămână, în aceeaşi barcă.

Stătea alături de mătuşa ei în mijlocul stranei de pe partea dreaptă a bisericii; tatăl ei şi doctorul Finch şedeau unul lângă altul pe partea stângă, al treilea rând din faţă. De ce acolo era un mister pentru ea, dar încă de când se întorsese doctorul Finch în Maycomb stăteau acolo împreună. Nimeni n-ar fi bănuit să sunt fraţi, şi-a spus ea. Cine-ar crede că e cu zece ani mai în vârstă decât unchiul Jack.

Atticus Finch semăna cu mama lui; Alexandra şi John Hale Finch semănau cu tatăl lor. Atticus era cu un cap mai înalt decât fratele lui, avea faţa mare şi luminoasă, cu nasul drept şi gura lată şi subţire, dar ceva din alura lor te făcea să-ţi dai seama că sunt rude. Unchiul Jack şi Atticus albesc la fel şi seamănă la ochi, şi-a spus Jean Louise; asta e. Şi avea dreptate. Toţi Finchii aveau sprâncenele drepte şi zburlite şi pleoapele grele; când priveau pieziş, în sus sau drept în faţă, un observator dezinteresat putea surprinde ceea ce Maycombul numea Asemănare de Familie.

A fost întreruptă din meditaţie de Henry Clinton, care trimisese tava pentru colectă pe strana din spatele ei şi, în timp ce aştepta să se întoarcă cealaltă tavă de pe rândul pe care stătea ea, i-a făcut cu ochiul, făţiş şi cu toată seriozitatea. Alexandra l-a văzut şi i-a aruncat priviri ucigătoare. Henry şi celălalt aprod s-au îndepărtat pe culoarul central şi au rămas în picioare, plini de smerenie, în faţa altarului.

Imediat după colectă, Metodiştii din Maycomb au cântat ceea ce ei numeau Doxologia, fără să-l mai lase pe preot să se roage deasupra tăvii de colectă ca să-l scutească de rigorile inventării încă unei rugăciuni, de vreme ce deja rostise trei

invocaţii sănătoase. Încă din vremea primelor amintiri ecleziastice ale lui Jean Louise, Maycombul cântase Doxologia într-un anume fel şi niciodată altfel:

Slăviţi – pe – Domnul – cel – cu – daruri – îngereşti,

o interpretare care reprezenta o tradiţie a bisericii metodiste sudiste în aceeaşi măsură ca şi ploconul popii[1]. În duminica aceea, Jean Louise şi întreaga congregaţie îşi dregeau glasurile, nebănuind nimic, pregătindu-se s-o lălăie corespunzător când, din senin, doamna Clyde Haskins s-a năpustit pe clapele orgii:

SlăviţipeDomnulcelcudaruri în – ge – reşti
Slăviţi-lvoisfinteoş – tiri ce – reşti
Slăviţi-lfiinţetoate pe pă – mânt
SlăviţipeTatălFiul, Du – hul Sfânt!

În zăpăceala care a urmat, dacă Arhiepiscopul de Canterbury şi-ar fi făcut apariţia cu toate odăjdiile pe el, Jean Louise n-ar fi fost câtuşi de puţin surprinsă: congregaţia nu remarcase nici o schimbare în interpretarea de-o viaţă a doamnei Haskins, drept care au intonat Doxologia până la capăt aşa cum fuseseră mereu obişnuiţi s-o facă, în timp de doamna Haskins îi dădea înainte nebuneşte, de aveai senzaţia că e în Catedrala din Salisbury.

Primul gând al lui Jean Louise a fost că Herbert Jemson îşi pierduse minţile. De când se ştia ea, Herbert Jemson era directorul muzical al Bisericii Metodiste din Maycomb. Era un bărbat masiv, cumsecade, cu o voce plăcută de bariton, care conducea cu tact un cor compus din solişti frustraţi şi care nu uita niciodată care sunt imnurile preferate ale supervizorilor districtuali. În feluritele războaie bisericeşti care făceau parte din fiinţa metodismului maycombian, Herbert era singurul pe care te puteai baza că n-o să se piardă cu firea, o să vorbească raţional şi o să împace elementele mai conservatoare ale congregaţiei cu facţiunea progresistă. De treizeci de ani îşi dedica tot timpul liber bisericii sale şi, de curând, biserica lui îl răsplătise cu o excursie într-o tabără de muzică din Carolina de Sud.

Al doilea impuls al lui Jean Louise a fost să dea vina pe preot. Era un tinerel, domnul Stone pe numele lui; doctorul Finch spunea că nu văzuse în viaţa lui un om neajuns încă la cincizeci de ani cu asemenea talent la platitudini. Nu era absolut nimic în neregulă cu domnul Stone, doar că poseda toate caracteristicile unui contabil: nu-i plăceau oamenii, se pricepea la cifre, îi lipsea simţul umorului şi era bătut în cap.

Pentru că de ani de zile biserica din Maycomb nu era destul de mare pentru un preot bun, dar prea mare pentru unul mediocru, oraşul a fost încântat când, la ultima

Conferinţă Ecleziastică, mai-marii au decis să le trimită metodiştilor unul tânăr şi plin de energie. Dar în mai puţin de un an tânărul preot reuşise să-şi impresioneze congregaţia îndeajuns cât să-l facă pe doctorul Finch să remarce într-o duminică, într-o doară, dar foarte sonor: „Am cerut pâine şi ni s-a dat o piatră“[2].

De multă vreme domnul Stone era bănuit de tendinţe liberale; se arăta prea prietenos, erau de părere unii, cu fraţii lui yankei; de curând ieşise parţial şifonat dintr-o dispută pe tema Crezului Apostolic; şi, lucru cel mai rău, se credea despre el că e ambiţios. Jean Louise construia un caz beton împotriva lui când şi-a amintit că domnul Stone e afon.

Netulburat de necredinţa de care dădea dovadă Herbert Jemson pur şi simplu fiindcă nu-şi dăduse seama de ea, domnul Stone s-a ridicat şi s-a îndreptat spre amvon cu Biblia în mână. A deschis-o şi a spus:

— Textul pe care l-am ales pentru azi este din Isaia, capitolul douăzeci şi unu, versetul şase:

Căci aşa mi-a vorbit Domnul:
„Du-te şi pune un străjer, ca să dea de veste despre ce va vedea“.

Jean Louise a făcut eforturi sincere să asculte ce a văzut străjerul domnului Stone, dar oricât se străduia să-şi înăbuşe senzaţia, simţea cum amuzamentul i se transformă în dezgust indignat şi nu şi-a luat ochii de la Herbert Jemson tot restul slujbei. Cum îndrăznea să facă schimbări? Cumva încerca să-i conducă înapoi spre Biserica Mamă? Dacă ar fi lăsat raţiunea să câştige, şi-ar fi dat seama că metodismul lui Herbert Jemson era o minciună cât casa; era de notorietate că stă prost cu teologia, dar cât se poate de bine cu faptele caritabile.

Dacă s-a zis cu Doxologia, să vezi c-o să vină şi cu tămâia – *ortodoxia mi-e ibovnică*[3]. Asta a spus-o unchiul Jack sau unul dintre episcopii lui de pe vremuri? A privit spre el, dincolo de culoar, şi i-a văzut tăietura ascuţită a profilului: i-a sărit ţandăra, şi-a spus.

Domnul Stone îi dădea înainte monoton… un creştin se poate lepăda de zădărniciile traiului modern… dacă vine în fiecare miercuri la Seara Familiilor şi aduce un vas acoperit… să fie cu voi acum şi în vecii vecilor, Amin.

Domnul Stone rostise binecuvântarea şi se îndrepta spre uşă când Jean Louise a pornit pe culoar să-l încolţească pe Herbert, care rămăsese în urmă ca să închidă ferestrele. Doctorul Finch i-a luat-o înainte:

— …n-ar trebui s-o cânte aşa, Herbert, spunea. Doar suntem metodişti, D.V.

— Nu vă uitaţi la mine, domnule doctor Finch. Herbert a ridicat mâinile parcă să se apere de orice ar putea urma. Aşa ne-au spus în tabăra Charles Wesley că trebuie să cântăm.

— Doar n-ai de gând să accepţi aşa ceva fără să crâcneşti, nu? Cine ţi-a spus să faci

aşa? Doctorul Finch şi-a supt buza de jos până aproape nu s-a mai văzut, apoi i-a dat drumul cu un plesnet.

— Profesorul de muzică. Ţinea un curs despre ce e greşit în muzica bisericească din Sud. El e din New Jersey, a spus Herbert.

— Un curs, ă?

— Da, domnule.

— Şi ce spunea c-ar fi greşit?

Herbert a răspuns:

— Spunea că, la ce imnuri cântăm noi, am putea foarte bine să cântăm şi „Pune botu' la robinetu' pe unde curge evanghelia". Spunea că Fanny Crosby[4] ar trebui interzisă prin dreptul canonic şi că *Rock of Ages* e o oroare în ochii Domnului.

— Serios?

— A zis că ar trebui să mai înviorăm Doxologia.

— S-o mai înviorăm? Cum?

— Cum am cântat azi.

Doctorul Finch s-a aşezat în prima strană. Şi-a întins braţele pe spetează şi dădea din degete meditativ. A ridicat privirea spre Herbert.

— S-ar zice, a spus, s-ar zice că fraţii noştri de pe tărâmurile din nord nu se mulţumesc doar cu activităţile Curţii Supreme. Acum încearcă să ne schimbe şi imnurile.

Herbert a spus:

— Ne-a zis că ar trebui să renunţăm la imnurile sudiste şi să învăţăm altele. Mie nu-mi convine – unele de care el zicea că-s frumoase n-au nici măcar melodie.

„Ha"-ul emis de doctorul Finch a sunat mai tăios decât de obicei, semn clar că începea să-şi piardă răbdarea. Şi-a recuperat-o îndeajuns cât să spună:

— Imnuri sudiste, Herbert? Imnuri sudiste? Doctorul Finch şi-a pus mâinile pe genunchi şi şi-a îndreptat spinarea. Uite, Herbert, a spus, hai să stăm amândoi aici, în sanctuarul ăsta, şi să analizăm asta cu calm. Bănuiesc că omul de care zici ar vrea să ne aliniem în cântatul Doxologiei nici mai mult, nici mai puţin decât cu Biserica Anglicană şi cu toate astea o-întoarce – o-întoarce – şi vrea să elimine… *Abide With Me*?

— Hait! Păi, da.

— Lyte.

— Ăă… poftim?

— Lyte, domnule. Lyte.[5] Dar *When I Survey the Wondrous Cross?*

— Şi ăsta, a spus Herbert. Ne-a dat o listă.

— V-a dat o listă, da? Presupun că e şi *Onward, Christian Soldiers* pe listă.

— În capul listei.

— Ha! a spus doctorul Finch. H.F. Lyte, Isaac Watts, Sabine Baring-Gould.

Doctorul Finch a pronunţat ultimul nume cu accentul tipic Districtului Maycomb: *a*-uri şi *i*-uri lungi şi pauză între silabe.

— Sunt toţi englezi, Herbert, până în măduva oaselor, a spus. Vrea să-i eliminăm pe toţi, dar în schimb încearcă să ne facem să cântăm Doxologia de parcă am fi la Westminster Abbey, nu? Păi, dă-mi voie să-ţi spun eu ceva…

Jean Louise s-a uitat la Herbert, care dădea din cap aprobator, şi la unchiul ei, care arăta ca Theobald Pontifex[6].

— …omul ăsta al tău e un snob, Herbert, fără dar şi poate.

— Era cam fătălău, a spus Herbert.

— N-am nici o îndoială că aşa era. Ai de gând să aplici aberaţiile astea?

— Doamne, nici gând, a spus Herbert. Am zis şi eu să încerc o dată, doar să mă conving de ce bănuiam deja. Congregaţia n-o să le înveţe în veci. Ca să nu mai zic că mie îmi plac alea vechi.

— Şi mie la fel, Herbert, a spus doctorul Finch. S-a ridicat şi a luat-o de braţ pe Jean Louise. Ne vedem de azi într-o săptămână şi dacă văd că biserica s-a clintit fie şi cu o palmă, pe tine o să te consider vinovat.

Ceva din privirea doctorului Finch i-a spus lui Herbert că e o glumă. A râs şi a zis:

— Nici o grijă, domnule.

Doctorul Finch şi-a condus nepoata până la maşină, unde aşteptau Atticus şi Alexandra.

— Vrei să te ducem? a întrebat ea.

— Fireşte că nu, a spus doctorul Finch. Îşi făcuse un obicei să meargă pe jos până la biserică şi înapoi în fiecare duminică şi nu-l descurajau nici furtuna, nici arşiţa soarelui, nici gerul cel mai aspru.

Când dădea să plece, Jean Louise a strigat după el:

— Unchiu’ Jack, ce înseamnă D.V.?

Doctorul Finch a scos oftatul lui tipic care spunea n-ai-pic-de-educaţie-domnişoară, a ridicat din sprâncene şi a răspuns:

— *Deo volente*, cu voia Domnului, copilă. O expresie cât se poate de catolică.

1. Conform tradiţiei, în sudul Statelor Unite, când un nou predicator sosea într-o comunitate, era întâmpinat de enoriaşi cu daruri constând în alimente neperisabile.
2. Stone = piatră (engl.); parafrazare a versetului din Evanghelia după Matei 7:9: „Cine este omul acela dintre voi care, dacă-i cere fiul său o pâine, să-i dea o piatră?“.
3. Fragment dintr-un citat atribuit episcopului englez William Warburton: „Orthodoxy is my doxy, heterodoxy is another man’s doxy“ – joc de cuvinte intraductibil, unde

doxy = doctrină, dar şi ibovnică.

4. Frances Jane van Alstyne, născută Crosby (1820-1915) – misionară americană, poetă şi compozitoare, autoare a peste 8 000 de imnuri şi cântece gospel.

5. Henry Francis Lyte – cleric anglican, poet şi autor de imnuri religioase.

6. Personaj din romanul *Şi tu vei fi ţărână* (1903) de Samuel Butler, o satiră la adresa ipocriziei societăţii din epoca victoriană.

8

La fel de brusc cum un băieţel crud trage o larvă afară din gaura ei şi o lasă să se zbată în soare, Jean Louise s-a trezit smulsă din lumea ei liniştită şi lăsată singură să-şi protejeze cum o putea epiderma sensibilă într-o după-amiază umedă de duminică, la ora 14:28 fix. Circumstanţele care au condus la acest eveniment au fost următoarele:

După prânz, în timpul căruia Jean Louise îşi desfătase familia relatându-le observaţiile doctorului Finch apropo de interpretarea elegantă a imnurilor, Atticus şedea în colţul lui din camera de zi şi citea ziarele de duminică, iar Jean Louise aştepta cu nerăbdare o după-amiază veselă în compania unchiului ei, cu prăjiturele de ceai şi cea mai tare cafea din Maycomb.

A sunat la uşă. L-a auzit pe Atticus strigând „Intră!“ şi apoi vocea lui Henry răspunzând „Sunteţi gata, domnule Finch?“.

A aruncat prosopul de vase pe care-l avea în mână; nu a apucat să iasă din bucătărie că Henry a băgat capul pe uşă şi a spus:

— Bună!

Alexandra l-a pus la zid fără să piardă o secundă:

— Henry Clinton, ar trebui să-ţi fie ruşine.

Henry, care dispunea de un şarm deloc de neglijat, l-a pus la bătaie pe tot cu Alexandra, care nu dădea nicidecum semne că s-ar înmuia:

— Haideţi, domnişoară Alexandra, a spus. Nici să vreţi nu puteţi să rămâneţi supărată pe noi multă vreme.

Alexandra a răspuns:

— V-am scos din belea pe amândoi de data asta, dar s-ar putea să nu mai fiu prin preajmă data viitoare.

— Domnişoară Alexandra, nici nu ştiţi cât apreciem ce-aţi făcut. S-a întors către Jean Louise. Diseară la şapte jumate şi fără Debarcader. Mergem la spectacol.

— Bine. Unde vă duceţi?

— La tribunal. Întâlnire.

— Duminica?

— Mda.

— Aşa e, mereu uit că pe-aici politica se face duminica.

Atticus a strigat la Henry s-o ia din loc.

— Pa, iubire, a spus el.

Jean Louise l-a urmat în camera de zi. Când uşa de la intrare s-a trântit în urma lui şi a lui Atticus, s-a dus la fotoliul tatălui ei să strângă ziarele pe care le lăsase pe jos. Le-a ridicat, le-a aranjat foile şi le-a pus pe canapea într-un teanc ordonat. A traversat din nou camera ca să îndrepte şi vraful de cărţi de pe măsuţa cu veioza şi tocmai se îndeletnicea cu asta când i-a atras atenţia o broşură de dimensiunea unui plic pentru corespondenţă oficială.

Pe copertă era un desen reprezentând un negru antropofag; deasupra desenului scria *Ciuma neagră*. Autorul era cineva cu câteva titluri universitare înşirate după nume. A deschis broşura, s-a aşezat în fotoliul tatălui ei şi a început să citească. Când a terminat, a apucat-o de un colţ, a ţinut-o cum ai ţine de coadă un şobolan mort şi s-a dus în bucătărie. I-a arătat broşura mătuşii ei.

— Ce e chestia asta? a spus.

Alexandra s-a uitat pe deasupra ochelarilor.

— Ceva de-al tatălui tău.

Jean Louise a apăsat pedala coşului de gunoi şi a aruncat broşura înăuntru.

— Nu face asta, a spus Alexandra. Sunt greu de procurat.

Jean Louise a deschis gura, a închis-o la loc şi a deschis-o iar.

— Mătuşică, ai citit aia? Ştii ce scrie în ea?

— Desigur.

S-o fi auzit spunând o obscenitate şi n-ar fi fost atât de surprinsă.

— Tu… Mătuşică, tu ştii că pe lângă ce scrie în chestia aia Goebbels pare un băieţel naiv de la ţară?

— Nu ştiu despre ce vorbeşti, Jean Louise. Sunt multe adevăruri în cartea aia.

— Da, vezi să nu, a spus Jean Louise sarcastic. Mi-a plăcut mai ales partea unde spune că negrii, dragii de ei, n-au cum să nu fie inferiori rasei albe pentru că au ţeasta mai groasă şi craniul mai teşit – ce-o mai fi şi asta –, aşa că trebuie să ne purtăm cu toţii cât se poate de bine cu ei şi să nu-i lăsăm să facă nimic din care s-ar putea răni şi să-i ţinem la locul lor. Doamne Dumnezeule, mătuşică…

Alexandra stătea dreaptă ca un par.

— Aşa, şi? a spus.

Jean Louise a zis:

— Nu ştiam că te interesează lecturile scabroase, mătuşică.

Mătuşa ei tăcea, aşa că Jean Louise a continuat:

— Am fost foarte impresionată de parabola care spune că încă din zorii istoriei conducătorii lumii au fost mereu albi, cu excepţia lui Ginghis Han sau unul din ăştia – autorul a fost foarte cinstit la faza asta – şi aduce un argument dărâmător cum că până şi faraonii erau albi, iar supuşii lor erau fie negri, fie evrei…

— Asta-i adevărat, nu-i aşa?

— Sigur, dar ce-are a face cu subiectul?

Când se temea, când aştepta să se întâmple ceva sau când era agitată, mai ales în confruntările cu mătuşa ei, creierul îi trecea pe bufonerie gilbertiană. Trei siluete zglobii i se învârteau nebuneşte în minte – orele petrecute cu unchiul Jack şi Dill luau proporţii aberante şi obliterau ziua de mâine, cu tot cu problemele ei.

A auzit-o pe Alexandra care-i spunea.

— Ţi-am zis. A adus-o tatăl tău de la o întâlnire a consiliului cetăţenesc.

— De la o ce?

— De la Consiliul Cetăţenesc al Districtului Maycomb. Nu ştiai că avem aşa ceva?

— Nu ştiam.

— Păi, tatăl tău e în comitetul director, iar Henry e unul dintre membrii cei mai de nădejde. Alexandra a oftat. Nu că ne-ar trebui aşa ceva, de fapt. Aici, în Maycomb, nu s-a întâmplat nimic încă, dar întotdeauna e bine să fii pregătit. Acolo sunt şi acum.

— Consiliu cetăţenesc? În Maycomb? Jean Louise s-a trezit că repetă prosteşte. Atticus?

Alexandra a spus:

— Jean Louise, nu cred că înţelegi pe deplin ce se întâmplă pe-aici…

Jean Louise s-a răsucit pe călcâie, s-a dus la uşa de la intrare, a ieşit, a traversat curtea largă din faţa casei, a pornit pe stradă spre centrul oraşului cât putea de repede, în timp ce cuvintele Alexandrei „doar nu ieşi în oraş În Felul Ăsta“ răsunau în urma ei. Uitase că în garaj e o maşină în stare bună de funcţionare, iar cheile sunt pe măsuţa din hol. Mergea repede, în ritmul unui refren absurd care i se învârtea în cap.

Hai şi-aşa, şi-aşa!
De-aş fi soaţa ta,
Când ţi-o veni vremea să mori,
Atunci fata ce-o adori
Tre’ să moară şi ea,
Hai şi-aşa, şi-aşa![1]

Ce-i apucase pe Hank şi pe Atticus? Ce se petrecea? Nu ştia, dar avea să afle până la apusul soarelui.

Avea ceva de-a face cu broşura pe care a găsit-o în casă – lăsată acolo, fără ruşine,

în văzul tuturor – şi avea legătură cu consiliul cetăţenesc. Ştia de lucrurile astea, cum să nu. Erau pline de ele ziarele din New York. Acum îi părea rău că nu citise cu mai mare atenţie, dar o simplă privire aruncată pe o pagină de text era destul să-i evoce o poveste bine-cunoscută: aceiaşi oameni care făceau parte din Imperiul Invizibil, care îi urau pe catolici; ignoranţi, măcinaţi de temeri, roşii la faţă, grosolani, corecţi în faţa legii, sută la sută anglo-saxoni vajnici, compatrioţii ei americani – gunoaie.

Atticus şi Hank aveau ei un plan, erau acolo doar ca să stea cu ochii pe ce se întâmplă – mătuşica spunea că Atticus era în comitetul director. Se înşela. Era o greşeală; Mătuşica mai încurca uneori lucrurile…

A încetinit pasul când a ajuns în centru. Era pustiu; numai două maşini oprite în faţa drogheriei. Vechiul tribunal strălucea alb în soarele orbitor al după-amiezii. Un câine negru alerga undeva în josul străzii, pinii chilieni stăteau tăcuţi şi ţepoşi în colţurile pieţei.

Când a ajuns la intrarea de pe latura nordică, a văzut maşini goale parcate pe două rânduri de-a lungul clădirii.

Când a urcat treptele tribunalului, nu l-a remarcat pe bătrânelul care tândălea pe-acolo, nu a remarcat dozatorul de apă aflat imediat în spatele uşii, nu a remarcat scaunele cu împletitură de trestie de pe hol; dar nu avea cum să nu remarce mirosul jilav, dulceag, ca de urină din cămăruţele meschine şi întunecate. A trecut pe lângă birourile perceptorului, evaluatorului de impozite, funcţionarului administraţiei locale, notarului, judecătorului de la curtea succesorală, a urcat scările nezugrăvite până la sala tribunalului, apoi încă o scară acoperită până la balconul rezervat persoanelor de culoare, a ieşit în balcon şi şi-a ocupat vechiul ei loc din marginea primului rând, unde stătea împreună cu fratele ei când veneau la tribunal să-şi vadă tatăl.

La nivelul de dedesubt, pe bănci rudimentare, stăteau nu numai majoritatea gunoaielor din tot Districtul Maycomb, ci şi cei mai respectabili bărbaţi ai provinciei.

S-a uitat spre capătul îndepărtat al sălii unde, dincolo de balustrada care separa curtea de spectatori, la o masă lungă, şedeau tatăl ei, Henry Clinton, câţiva bărbaţi pe care-i cunoştea prea bine şi unul pe care nu-l cunoştea.

La capătul mesei, ca un gigantic limax hidropic, stătea William Willoughby, simbolul politic a tot ceea ce tatăl ei şi alţii ca el dispreţuiau mai tare. Şi el e o specie pe cale de dispariţie, şi-a spus. Atticus nu i-ar da nici bună ziua, şi totuşi iată-l la aceeaşi…

William Willoughby chiar era ultimul din specia lui, cel puţin pentru o vreme. Sângera de moarte în plină abundenţă, pentru că sângele care-l ţinea în viaţă era sărăcia. Fiecare district din Sudul Profund[2] avea câte un Willoughby, toţi atât de asemănători între ei, încât constituiau o categorie aparte, numită El, Marele Mahăr, Micuţul, în funcţie de insignifiante diferenţe locale. El, sau indiferent cum îl numeau

supuşii lui, ocupa principala poziţie administrativă din districtul lui – era fie şerif, fie judecător la curtea succesorală –, dar existau şi mutaţii, ca în cazul lui Willoughby din Maycomb, care alesese să nu onoreze nici o funcţie publică. Willoughby era o raritate – preferinţa lui de a rămâne în umbră presupunea absenţa unui uriaş orgoliu personal, o trăsătură esenţială pentru un despot de doi bani.

Willoughby alesese să conducă districtul nu din cel mai confortabil birou, ci din ceva care semăna mai degrabă cu un coteţ – o cămăruţă întunecoasă, împuţită, cu numele lui pe uşă şi care nu conţinea altceva decât un telefon, o masă de bucătărie şi scaune de lemn nevopsite, cu patină bogată. Oriunde mergea, îl urma negreşit o coterie de personaje pasive, în majoritate personaje negative cunoscute drept Gaşca de la Tribunal, specimene pe care Willoughby le plasase în diferite poziţii la nivelul oraşului sau al districtului, unde făceau ce li se spunea.

Aşezat la masă lângă Willoughby era unul dintre ei, Tom-Carl Joyner, mâna lui dreaptă şi pe drept mândru: nu fusese el în cârdăşie cu Willoughby de la bun început? Nu făcuse el toată munca de jos pentru Willoughby? În zilele de mult apuse ale Recesiunii nu bătuse el în toiul nopţii la uşile barăcilor arendaşilor, nu băgase el bine în capul fiecărui amărât ignorant şi flămând care primea ajutor social că votul lui îi aparţine lui Willoughby? Nu votăm, nu păpăm. Asemenea sateliţilor lui mai mărunţi, Tom-Carl îşi luase un aer de respectabilitate care nu i se potrivea şi nu-i făcea plăcere să i se amintească de începuturile lui infame. Tom-Carl stătea acolo, în duminica aceea, sigur la gândul că micul imperiu pe care îl construise cu preţul atâtor nopţi pierdute va fi al lui când Willoughby o să-şi piardă interesul sau o să moară. Nu se citea nimic pe faţa lui care să indice că s-ar putea să-l aştepte o surpriză urâtă: deja independenţa născută din prosperitate îi subminase regatul până se alesese praful de el; încă două runde de alegeri şi nu mai avea să rămână din el decât un subiect de disertaţie pentru studenţii la sociologie. Jean Louise îi privea mutra suficientă şi aproape a bufnit-o râsul la gândul că Sudul se dovedea, într-adevăr, nemilos când îşi răsplătea funcţionarii publici cu dispariţia.

A privit la rândurile de capete cunoscute de dedesubt – păr alb, păr şaten, păr atent pieptănat să ascundă lipsa de păr – şi şi-a amintit cum, pe vremuri, când în sală nu se întâmpla nimic palpitant, ţintea fără zgomot scuipaţi către bilele lucioase de jos. Judecătorul Taylor a prins-o o dată şi a ameninţat-o că o trimite în arest.

Ceasul tribunalului a scârţâit, s-a sforţat, a spus „Clanc“ şi a bătut ora exactă. Două. Când sunetul s-a stins, l-a văzut pe tatăl ei cum se ridică şi se adresează celor prezenţi cu vocea seacă pe care o folosea la tribunal:

— Domnilor, cel care va lua cuvântul astăzi este domnul Grady O’Hanlon. Nu mai are nevoie de nici o prezentare. Domnule O’Hanlon.

Domnul O’Hanlon s-a ridicat şi a spus:

— Cum i-a zis vaca într-o dimineaţă friguroasă tipului care o mulgea: „Mulţumesc pentru mâna caldă“.

Nu-l văzuse şi nu auzise în viaţa ei de domnul O’Hanlon. Esenţa remarcilor lui introductive au lămurit-o însă pe deplin despre cine era vorba – un om obişnuit, cu frica lui Dumnezeu ca orice om obişnuit, care renunţase la slujbă ca să-şi dedice tot timpul conservării segregării. Mă rog, unii oameni au gusturi mai ciudate, şi-a spus ea.

Domnul O’Hanlon avea părul şaten-deschis, ochii albaştri, o faţă de catâr, o cravată ţipătoare şi nu purta haină. Şi-a desfăcut nasturele de la gât, a clipit des, şi-a trecut mâna prin păr şi i-a dat drumul:

Domnul O’Hanlon era născut şi crescut în Sud, unde a făcut şi şcoala, s-a însurat cu o doamnă din Sud, şi-a trăit acolo toată viaţa şi principalul lui interes era acum să susţină Stilul de Viaţă Sudist şi nici un cioroi, nici o Curte Supremă şi nimeni altcineva n-o să-i spună lui ce să facă… o rasă aşa de bătută în cap ca… inferioritate înnăscută… capetele alea creţe şi flocoase… încă în copaci… slinoşi şi puturoşi… să se însoare cu fiicele voastre… să corcească rasa… corcească… *corcească*… salvăm Sudul… Lunea Neagră… mai jos şi decât gândacii… Dumnezeu a făcut rasele… nimeni nu ştie de ce, dar El le-a vrut separate… dacă nu, ne-ar fi făcut pe toţi de aceeaşi culoare… înapoi în Africa…

A auzit vocea tatălui ei, o voce firavă vorbind din trecutul cald şi confortabil. *Domnilor, dacă e să cred într-un slogan pe lumea asta, atunci acesta este: drepturi egale pentru toţi, privilegii speciale pentru nimeni.*

Cioroii ăştia de predicatori… ca maimuţele… cu gura cât o şură… răstălmăcesc Scriptura… Curtea preferă să-i asculte pe comunişti… să-i ia pe toţi şi să-i împuşte pentru trădare…

O amintire a venit să contrazică discursul solemn şi monoton al domnului O’Hanlon: lumea din sala de tribunal s-a foit imperceptibil; Jean Louise, din sală, a privit în jos spre aceleaşi capete. Când s-a uitat în partea cealaltă a sălii, i-au apărut în faţa ochilor juraţii, judecătorul Taylor la prezidiu, trepăduşul lui aşezat undeva mai jos şi scriind întruna; tatăl ei în picioare: se ridicase de la o masă la care se vedea un cap creţ şi flocos.

Atticus Finch accepta foarte rar cazuri penale; dreptul penal nu era pe gustul lui. L-a luat pe ăsta din singurul motiv că îşi ştia clientul nevinovat de acuzaţia care i se aducea şi în ruptul capului nu l-ar fi lăsat pe tânărul negru să ajungă la închisoare din cauza unui apărător din oficiu care-şi face treaba în dorul lelii. Băiatul ajunsese la el prin Calpurnia, îi spusese ce se întâmplase, şi îi spusese adevărul. Şi adevărul era urât.

Atticus şi-a pus în joc cariera, s-a folosit de faptul că punerea sub acuzare fusese făcută neglijent, şi-a pledat cazul în faţa juraţilor şi a reuşit ceea ce nimeni nu mai făcuse şi nici n-a mai făcut de atunci încolo în Districtul Maycomb: a obţinut achitarea

băiatului de culoare acuzat de viol. Principalul martor al acuzării era o fată albă.

Atticus dispunea de două avantaje considerabile: cu toate că fata albă avea paisprezece ani, inculpatul nu a fost încadrat la viol împotriva unei minore, prin urmare Atticus a putut dovedi că a fost un act consimţit. Consimţământul a fost mai uşor de dovedit decât ar fi fost în condiţii normale – inculpatul avea un singur braţ. Celălalt îi fusese sfârtecat într-un accident la gater.

Atticus a dus cazul până la capăt folosindu-şi fiecare dram de pricepere şi copleşit de un dezgust instinctiv şi amar, peste care a reuşit să treacă numai la gândul că aşa va putea să-şi păstreze respectul de sine. După ce s-a dat verdictul, a ieşit din tribunal în miezul zilei, a mers pe jos până acasă şi a făcut o baie fierbinte. Nu a povestit niciodată ce preţ a plătit; nu a privit niciodată înapoi. Nu a ştiut niciodată că două perechi de ochi ca ai lui îl priveau de la balcon.

…întrebarea nu e dacă nişte cioroi cu nasul pe sus vor merge la aceeaşi şcoală cu copiii voştri sau vor călători cu autobuzul în partea din faţă… ci dacă civilizaţia creştină va continua să existe sau vom deveni sclavii comuniştilor… cioroi avocaţi… au călcat în picioare Constituţia… prietenii noştri evrei… l-au ucis pe Isus… l-au votat pe cioroi… bunicii noştri… cioroi ajunşi judecători şi şerifi… nouăşcinci la sută din banii strânşi din impozite… pentru cioroi şi bătrânul dulău… viţelul de aur să meargă dinaintea lor… să predice Scriptura… bătrâna doamnă Roosevelt… iubitoare de cioroi… invită patruşcinci de cioroi, dar nici o fecioară din Sud… Huey Long, domnu’ ăla creştin… negru ca tăciunele… oare Isus a fost răstignit pentru cioroi…

Lui Jean Louise i-a alunecat mâna de pe balustrada balconului; s-a uitat la ea. Era udă fleaşcă. O porţiune udă de pe balustradă făcea să se reflecte lumina palidă care intra prin ferestrele de sus. S-a holbat la tatăl ei, care stătea la dreapta domnului O’Hanlon, şi nu-i venea să-şi creadă ochilor. S-a holbat la Henry, care şedea la stânga domnului O’Hanlon, şi nu-i venea să-şi creadă ochilor…

…dar erau aşezaţi peste tot în sală. Bărbaţi cu stare şi bărbaţi de caracter, bărbaţi responsabili, bărbaţi de treabă. Bărbaţi de toate felurile şi cu tot felul de reputaţii… părea că singurul bărbat din district care nu era prezent acolo era unchiul Jack. Unchiul Jack… parcă trebuia să se vadă cu el. Când?

Ştia puţine despre treburile bărbaţilor, dar ştia că prezenţa tatălui ei la aceeaşi masă cu un om care scotea numai mizerii pe gură… oare asta le făcea mai puţin mizerabile? Nu. Le îngăduia.

A simţit că o ia greaţa. Stomacul i s-a făcut ghem, a început să tremure.

Hank.

Fiecare nerv din fiinţa ei s-a răzvrătit, apoi a murit. Era amorţită.

S-a forţat să se ridice cu gesturi nesigure şi a coborât clătinându-se scara acoperită de la balcon. Nu a auzit cum îşi târşâie picioarele pe treptele late şi nici ceasul

tribunalului care se muncea să bată două şi jumătate; nu a simţit aerul stătut de la primul etaj.

Soarele orbitor i-a săgetat dureros ochii şi şi-a acoperit chipul cu palmele. Când le-a dat la o parte, încet, ca să-şi obişnuiască ochii cu trecerea de la întuneric la lumină, a văzut Maycombul fără ţipenie de om, strălucind în după-amiaza zăpuşitoare.

A coborât treptele şi a păşit la umbra unui stejar de Virginia. A întins mâna şi s-a sprijinit de trunchi. S-a uitat la Maycomb şi i s-a pus un nod în gât: la rândul său, Maycombul se uita la ea.

Pleacă de-aici, spuneau vechile clădiri. Nu e loc de tine aici. Nu eşti dorită. Noi avem secrete.

Supunându-se, a pornit pe principala arteră a Maycombului, şoseaua care ducea la Montgomery. A continuat să meargă, trecând pe lângă case cu curţi largi, în care se mişcau doamne pricepute la grădinărit şi bărbaţi masivi şi lenţi. I s-a părut că o aude pe doamna Wheeler urlând peste stradă la domnişoara Maudie Atkinson şi, dacă o vede domnişoara Maudie, o să spună intră şi ia nişte prăjitură, tocmai am făcut una mare pentru doctor şi una mică pentru tine. A numărat crăpăturile din trotuar, s-a pregătit pentru atacul doamnei Henry Lafayette Dubose – *Mie să nu-mi spui salutare, Jean Louise Finch, mie să-mi spui bună ziua!*, – a grăbit pasul în dreptul vechii case cu acoperiş ascuţit, apoi al casei domnişoarei Rachel şi s-a trezit acasă.

ÎNGHEŢATĂ DE CASĂ.

A clipit des. Îmi pierd minţile, şi-a spus.

A încercat să pornească mai departe, dar era prea târziu. Magazinul de îngheţată, modern, scund şi pătrăţos construit pe locul vechii ei case era deschis şi o mutră de bărbat se uita la ea prin ferestruică. A scotocit în buzunarele pantalonilor şi a găsit douăzeci şi cinci de cenţi.

— Îmi daţi un cornet cu vanilie, vă rog?

— Nu mai se dă în cornete. Pot să vă dau o…

— E-n regulă. Daţi-mi în ce se dă, i-a spus ea bărbatului.

— Jean Louise Finch, n-aşa?

— Da.

— Stăteai aicea, n-aşa?

— Da.

— De fapt, aicea te-ai născut, n-aşa?

— Da.

— Stai la New York, n-aşa?

— Da.

— S-a schimbat Maycombu', n-aşa? Nu-ţi aduci aminte cine-s io, n-aşa?

— Nu.

— Păi, nici n-o să-ţi spun. Poţi să stai acolo şi să-ţi mănânci îngheţata şi să-ncerci să-ţi aduci aminte cine-s, şi, dacă ţi-aduci, îţi mai dau o porţie gratis.

— Mulţumesc, domnule, a spus ea. Pot să mă duc în spate…

— Sigur. E scaune şi mese-acolo în spate. Lumea stă acolo seara şi-şi mănâncă îngheţata.

Curtea din spate avea pe jos pietriş alb. Ce mică pare fără casă, fără garaj, fără cedrii albi, şi-a spus. S-a aşezat la o masă şi a pus jos recipientul cu îngheţată. Trebuie să mă gândesc.

Se întâmplase atât de repede, că încă avea stomacul dat peste cap. A tras adânc aer în piept să-l liniştească, dar răul refuza să treacă. Simţea că se învârzeşte de greaţă şi şi-a lăsat capul pe masă; oricât încerca, nu reuşea să gândească, însă un lucru ştia:

Singura fiinţă umană în care avusese vreodată încredere totală, fără nici un fel de rezerve, o dezamăgise; singurul bărbat pe care-l cunoscuse vreodată despre care ar fi putut să declare, în deplină cunoştinţă de cauză, „E un gentleman, un gentleman până-n măduva oaselor“ o trădase public, în chip neruşinat şi ordinar.

1. Din opera comică *The Mikado*, pe muzică de Arthur Sullivan şi cu un libret de W.S. Gilbert.
2. În original, „Deep South“. Iniţial denumirea se referea la statele cele mai dependente de sclavie şi de agricultura de tip plantaţie din perioada premergătoare Războiului de Secesiune. Actualmente este vorba, mai degrabă, de regiunile în care elementele culturale definitorii sudiste sunt în continuare puternice.

9

Integritatea, umorul şi răbdarea erau cele trei cuvinte care îl caracterizau pe Atticus Finch. Mai exista şi o sintagmă: dacă alegeai la întâmplare orice cetăţean din Maycomb sau din împrejurimi şi-l întrebai ce părere are despre Atticus Finch, răspunsul era, cel mai probabil, „Niciodată n-am avut prieten mai bun“.

Secretul filozofiei de viaţă a lui Atticus Finch era deopotrivă simplu şi teribil de complex: în timp ce majoritatea bărbaţilor aveau un cod şi încercau să-şi trăiască viaţa în acord cu el, Atticus şi-o trăia riguros, fără fasoane, fără ostentaţie şi fără introspecţie. Se purta în particular aşa cum se purta şi în public. Codul lui era pur şi simplu etica Noului Testament, iar răsplata pe care i-o aducea era respectul şi devotamentul tuturor celor care îl cunoşteau. Până şi duşmanii îl iubeau, pentru că Atticus Finch nu îi recunoştea niciodată drept duşmani. Nu a fost niciodată un om bogat, dar copiii lui n-au cunoscut om mai bogat ca el.

Copiii lui erau în situaţia să ştie lucrurile astea cum rareori li se întâmplă copiilor: când era în adunarea legislativă, Atticus a cunoscut, a iubit şi a luat de soţie o fată din Montgomery, cu vreo cincisprezece ani mai tânără decât el; a adus-o cu el în Maycomb şi au trăit într-o casă proaspăt cumpărată pe strada principală a oraşului. Când Atticus avea patruzeci şi doi de ani, li s-a născut un fiu şi l-au botezat Jeremy Atticus, după tatăl lui şi tatăl tatălui lui. Patru ani mai târziu li s-a născut şi o fiică şi au botezat-o Jean Louise, după mama ei şi mama mamei ei. După încă doi ani, Atticus s-a întors într-o seară de la lucru şi şi-a găsit soţia prăbuşită pe veranda din faţă, moartă, ascunsă vederii de glicina căţărătoare care făcea din colţul verandei un refugiu intim şi răcoros. Nu murise de mult; balansoarul din care căzuse încă se legăna. Jean Graham Finch adusese în familie boala de inimă care avea să-l omoare şi pe fiul ei douăzeci şi doi de ani mai târziu, pe trotuarul din faţa biroului tatălui lui.

La patruzeci şi opt de ani, Atticus a rămas cu doi copii mici şi o bucătăreasă negresă pe nume Calpurnia. E puţin probabil că a căutat vreodată să găsească sensul acestei întâmplări; şi-a crescut copiii cum s-a priceput mai bine şi, judecând după afecţiunea

pe care i-o purtau, s-a priceput de minune: nu era niciodată prea obosit să joace Măgăruşul; nu era niciodată atât de ocupat, încât să nu poată născoci poveşti minunate; nu era niciodată atât de absorbit de ale lui cât să nu poată asculta cu cea mai mare seriozitate o poveste de jale; în fiecare seară le citea până îl lăsa vocea.

Atticus împuşca mai mulţi iepuri deodată când le citea copiilor şi metoda lui probabil că l-ar fi disperat pe orice psiholog de copii: le citea lui Jem şi lui Jean Louise orice citea el la momentul respectiv, în consecinţă copiii lui au crescut înzestraţi cu o stranie erudiţie. Au învăţat să citească din cărţi de istorie militară, Moţiuni de transformat în legi, *Mistere detectivistice adevărate*, *Codul Statului Alabama*, Biblia şi *Tezaurul*[1] lui Palgrave.

Oriunde mergea Atticus, Jem şi Jean Louise îl urmau de cele mai multe ori. Îi lua cu el la Montgomery dacă adunarea legislativă era în sesiune de vară; îi lua la meciuri de fotbal sau la reuniuni politice, la biserică, seara la birou dacă trebuia să lucreze până târziu. După ce apunea soarele, rareori era văzut în public fără să aibă copiii după el.

Jean Louise nu-şi cunoscuse niciodată cu adevărat mama şi nici nu ştiuse ce e aceea o mamă, dar numai rareori îi simţise lipsa. În toată copilăria ei, tatăl ei o înţelesese întotdeauna perfect şi n-o zbârcise nici măcar o dată, mai puţin când avea unsprezece ani şi într-o zi, când a venit de la şcoală, a descoperit că începuse să piardă sânge.

A crezut că e pe moarte şi a început să ţipe. Calpurnia, Atticus şi Jem au venit într-un suflet; când s-au lămurit care e problema, Atticus şi Jem s-au uitat neputincioşi la Calpurnia, iar Calpurnia a preluat controlul situaţiei.

Jean Louise nu înţelesese niciodată pe de-a-ntregul că e fată: toată viaţa ei fusese o succesiune de îndeletniciri nesăbuite şi belicoase; se bătea, juca fotbal, se căţăra, ţinea pasul cu Jem şi îi întrecea pe toţi copiii de vârsta ei la orice presupunea aptitudini fizice.

Când s-a calmat îndeajuns cât să fie în stare să asculte ce i se spune, a considerat că i se jucase o farsă: era nevoită acum să intre într-o lume a feminităţii, o lume pe care o dispreţuia, pe care n-o putea înţelege şi de care nici nu se putea apăra, o lume care n-o dorea.

Jem a abandonat-o când a împlinit şaisprezece ani. A început să-şi dea cu apă pe păr şi să-l pieptene pe spate şi să iasă la întâlniri cu fete, aşa că singurul ei prieten era Atticus. Apoi s-a întors acasă doctorul Finch.

Cei doi bărbaţi aproape în vârstă au ajutat-o să treacă prin momentele ei cele mai dificile şi de mare singurătate, prin vârtejul periculos al transformării dintr-un băieţoi cu gura mare în domnişoară. Atticus i-a luat din mână puşca cu aer comprimat şi i-a dat în loc o crosă de golf, doctorul Finch a învăţat-o… doctorul Finch a învăţat-o ce îl

interesa pe el cel mai tare. Jean Louise spunea lumii ce voia să audă; s-a străduit, de formă, să se conformeze regulilor care guvernează comportamentul adolescentelor de familie bună; şi-a cultivat un oarecare interes faţă de haine, băieţi, coafuri, bârfe şi aspiraţii femeieşti; dar era neliniştită ori de câte ori se găsea departe de siguranţa pe care i-o confereau cei despre care ştia că o iubesc.

Atticus a trimis-o la un colegiu pentru fete din Georgia; după absolvire i-a spus că e timpul să se descurce pe cont propriu şi ce-ar fi să se ducă la New York sau în altă parte. Ea s-a simţit uşor ofensată şi a avut senzaţia că e dată afară din propria-i casă, dar, cu trecerea anilor, a înţeles cât de înţeleaptă fusese decizia lui Atticus: îmbătrânea şi voia să moară liniştit ştiindu-şi fata pe picioarele ei.

Nu era singură pe lume, iar ceea ce-i stătea mereu alături, cea mai puternică forţă morală din viaţa ei, era dragostea tatălui ei. Nu a pus-o niciodată la îndoială, nu s-a gândit niciodată la ea, nici măcar nu şi-a dat seama că, înaintea oricărei decizii importante, se întreba din reflex „Ce-ar face Atticus?“; nu şi-a dat seama niciodată că ceea ce o făcea să-şi înfigă picioarele în pământ şi să se ţină tare atunci când trebuia era tatăl ei; că tot ce era decent şi onorabil în caracterul ei îi fusese insuflat de tatăl ei; nu ştia că îl divinizează.

Nu ştia decât că îi pare rău de cei de-o seamă cu ea care se puneau împotriva părinţilor lor pentru că nu le-au dat asta sau i-au privat de aialaltă. Îi părea rău de cucoanele de vârstă mijlocie care, după o îndelungată analiză, descopereau că originea neliniştilor lor stătea în originile lor; îi părea rău de cei care le spuneau taţilor lor Bătrânul, arătând astfel că e vorba de nişte destrăbălaţi, probabil nişte beţivi buni de nimic care la un moment dat îşi dezamăgiseră copiii, îngrozitor şi impardonabil.

Nu se zgârcea cu compasiunea şi se complăcea în lumea ei confortabilă.

1. *Tezaurul cântecelor şi versurilor englezeşti* – antologie foarte populară publicată de Francis Turner Palgrave în 1861.

10

Jean Louise s-a ridicat de pe scaunul de grădină pe care stătea, s-a dus până în colţul terasei şi a vomitat prânzul de duminică. Degetele i s-au prins de firele unui gard de sârmă, gardul care despărţea grădina domnişoarei Rachel de curtea din spate a Finchilor. Dacă Dill ar fi acolo, ar sări gardul şi ar veni la ea, i-ar aduce capul la nivelul lui, ar săruta-o şi ar ţine-o de mână şi împreună ar înfrunta situaţia, ca de fiecare dată când aveau necazuri acasă. Dar Dill plecase de mult de lângă ea.

Greaţa i-a revenit cu furie când şi-a amintit scena din sala de judecată, dar nu-i mai rămăsese nimic de dat afară.

Dacă doar m-ai fi scuipat în faţă…

Ar putea fi, poate că era, încă era o greşeală teribilă. Mintea ei refuza să proceseze ce îi spuneau ochii şi urechile. S-a întors, s-a aşezat pe scaun şi a rămas cu privirea pironită la o baltă de îngheţată de vanilie topită care se scurgea încet spre marginea mesei. S-a întins, s-a oprit, s-a prelins şi a picurat. Pic, pic, pic pe pietrişul alb până când acesta, ajuns la saturaţie, n-a mai putut absorbi nimic şi a apărut o a doua mică baltă.

Tu ai făcut asta. Tu ai făcut-o, limpede ca bună ziua.

— Mi-ai ghicit numele? Iote-te, ţi-ai prăpădit îngheţata.

Jean Louise şi-a ridicat capul. Bărbatul de la magazin stătea aplecat pe fereastra din spate, la nici un metru jumate de ea. S-a retras înăuntru, apoi a apărut cu o cârpă fleşcăită. În timp ce ştergea mizeria de pe masă, a întrebat:

— Cum mă cheamă?

Rumpelstiltskin.

— Ah, scuzaţi-mă. L-a privit pe bărbat cu atenţie. Sunteţi dintre Coninghamii cu c-o?

Omul a zâmbit larg.

— Aproape. Sunt dintre ăia cu c-u. Cum ţi-ai dat seama?

— Asemănare de familie. Ce v-a făcut să ieşiţi din pădure?

— Mama mi-a lăsat nişte cherestea şi am vândut-o. Am înjghebat magazinul ăsta.

— Cât e ceasul? a întrebat ea.

— Spre patru jumate, a spus domnul Cunningham.

Jean Louise s-a ridicat, a zâmbit în semn de rămas-bun şi a spus că o să mai vină cât de curând. S-a îndreptat spre trotuar. Două ceasuri întregi în care n-am ştiut ce-i cu mine. Sunt aşa de obosită.

Nu s-a întors prin oraş. A luat-o pe drumul ocolit, mai lung, prin curtea unei şcoli, pe o stradă mărginită de nuci pecan, de-a latul curţii altei şcoli, peste un teren de fotbal unde odată Jem, zăpăcit, l-a placat pe unul din propria echipă. Sunt aşa de obosită.

Alexandra stătea în prag.

S-a dat la o parte ca s-o lase pe Jean Louise să intre.

— Unde-ai fost? a spus. Jack a sunat de nu ştiu când să întrebe de tine. Ai fost în vizită la cineva care nu e din familie În Felul Ăsta?

— Ăă… nu ştiu.

— Cum adică nu ştii? Jean Louise, nu mai vorbi aiurea şi du-te să-l suni pe unchi-tu.

S-a târât până la telefon şi a spus:

— Unu unu nouă.

S-a auzit vocea doctorului Finch:

— Doctorul Finch aici.

Jean Louise a spus încet:

— Îmi pare rău. Ne vedem mâine?

— Bine, a zis doctorul Finch.

Era prea obosită ca să se amuze de manierele unchiului ei la telefon: era foarte pornit împotriva acestor aparate şi conversaţiile lui erau, în cel mai bun caz, monosilabice.

Când s-a întors, Alexandra a spus:

— Arăţi ca vai de tine. Ce s-a întâmplat?

Cucoană, tatăl meu m-a lăsat să mă zbat ca un peşte pe uscat şi tu mă-ntrebi ce s-a întâmplat.

— Stomacul, a spus.

— Mulţi se plâng zilele-astea. Te doare?

Da, mă doare. Ca dracu. Mă doare aşa de tare, că nu mai suport.

— Nu, doamnă, doar mă supără.

— Atunci de ce nu iei o aspirină?

Jean Louise a spus că o să ia şi atunci Alexandrei i-a picat fisa:

— Jean Louise, te-ai dus la întrunirea cu toţi bărbaţii ăia?

— Da, doamnă.

— În Felul Ăsta?

— Da, doamnă.

— Unde ai stat?

— La balcon. Nu m-au văzut. M-am uitat de la balcon. Mătuşică, când vine Hank diseară, spune-i că sunt… indispusă.

— Indispusă?

Nu mai suporta să stea acolo nici o clipă.

— Da, mătuşă. Acum o să fac ce face orice tânără fecioară creştină din Sud când e indispusă.

— Adică ce?

— Mă bag în pat.

Jean Louise s-a dus în camera ei, a închis uşa, şi-a desfăcut nasturii de la bluză şi fermoarul de la pantaloni şi s-a trântit de-a latul pe patul de fier forjat, acoperit de dantele, care fusese al mamei ei. A pipăit după o pernă şi şi-a vârât-o sub cap. Un minut mai târziu dormea.

Dacă ar fi fost capabilă să gândească, poate că ar fi reuşit să preîntâmpine evenimentele ce aveau să urmeze interpretând întâmplările zilei ca pe o poveste care se repetă de când lumea: un capitol care o privea pe ea, început cu două sute de ani în urmă şi pus în scenă într-o societate mândră pe care n-o puteau distruge nici războiul cel mai sângeros, nici pacea cea mai dură şi care revenea în scenă, pe teren privat, în amurgul unei civilizaţii pe care nici un război şi nici o pace n-o mai puteau salva.

Să fi înţeles asta, să fi putut străpunge barierele lumii ei insulare, atât de selective, poate că ar fi descoperit că trăise toată viaţa cu un defect de vedere care trecuse neobservat, neglijat şi de ea, şi de cei mai apropiaţi ei: nu distingea culorile.

Partea a IV-a

11

Fusese o vreme, cu mult timp în urmă, când singurele momente liniştite din existenţa ei erau cele dintre clipa în care deschidea ochii dimineaţa şi cea când se deştepta pe deplin, o chestiune de secunde până când, în sfârşit trează, păşea în coşmarul lucid al zilei.

Era în clasa a şasea, o perioadă memorabilă pentru lucrurile pe care le-a învăţat în sala de clasă şi în afara ei. În anul acela, mica grupă de copii din oraş s-a trezit sufocată temporar de un asortiment de elevi mai mari mutaţi din Old Sarum pentru că cineva dăduse foc şcolii de acolo. Cel mai mare băiat din clasa a şasea a domnişoarei Blunt avea aproape nouăsprezece ani şi mai erau încă trei de aceeaşi vârstă. Erau şi mai multe fete de şaisprezece ani, nişte creaturi voluptuoase şi fericite cărora şcoala li se părea un fel de vacanţă de la tăiatul bumbacului şi hrănitul vitelor. Domnişoara Blunt le făcea faţă tuturor: era la fel de înaltă ca băiatul cel mai înalt din clasă şi de două ori mai lată.

Jean Louise s-a ataşat imediat de nou-veniţii din Old Sarum. După ce a captat atenţia întregii clase introducându-l intenţionat pe Gaston B. Means[1] într-o discuţie despre resursele naturale ale Africii de Sud, iar în pauză şi-a demonstrat precizia în folosirea pistolului-praştie, se bucura de încrederea contingentului din Old Sarum.

Cu blândeţea lor bolovănoasă, băieţii mai mari au învăţat-o să joace zaruri şi să mestece tutun fără să-l scape din gură. Fetele mai mari chicoteau mai tot timpul cu mâinile la gură şi şuşoteau o grămadă între ele, dar Jean Louise le considera utile când trebuia să-şi aleagă echipa pentru un meci de volei. Una peste alta, se anunţa un an minunat.

Minunat până într-o zi când a ajuns acasă la masa de prânz. Nu s-a mai întors la şcoală în ziua aceea, ci şi-a petrecut după-amiaza în pat plângând de furie şi încercând să înţeleagă informaţia îngrozitoare pe care o primise de la Calpurnia.

A doua zi s-a întors la şcoală păşind cu mare demnitate, nu din mândrie, ci pentru că o încurcau nişte echipamente care înainte nu-i erau cunoscute. Era absolut

convinsă că toată lumea ştie ce se petrece cu ea, că toţi ochii sunt aţintiţi asupra ei, dar era nedumerită că în atâţia ani nu auzise vorbindu-se de aşa ceva. Poate că nu ştie nimeni nimic despre treaba asta, şi-a spus. Şi dacă aşa e, atunci, mamă, ce-o să-i mai dea pe spate.

În pauză, când George Hill a chemat-o Să Fie la Untură-Încinsă-în-Bucătărie, a clătinat din cap.

— Nu mai pot să fac nimic, a spus şi s-a aşezat pe trepte şi s-a uitat la băieţi cum se încaieră în praf. Nici să merg nu mai pot.

Când n-a mai suportat, s-a alăturat pâlcului compact de fete adunate sub stejarul de Virginia din colţul curţii.

Ada Belle Stevens a râs şi i-a făcut loc pe banca lungă de ciment.

— De ce nu joci? a întrebat.

— N-am chef, a spus Jean Louise.

Adei Belle i s-au îngustat ochii şi sprâncenele aproape albe i-au zvâcnit.

— Pun pariu că ştiu care-i problema ta.

— Care?

— Ţi-a venit Beleaua.

— Ce-i aia?

— Beleaua. Blestemul Evei. Dacă Eva n-ar fi mâncat mărul, n-am avea-o. Te simţi rău?

— Nu, a spus Jean Louise blestemând-o în sinea ei pe Eva. Cum ţi-ai dat seama?

— Mergi de parc-ai călări o iapă, a spus Ada Belle. O să te obişnuieşti. Mie mi-a venit de ani de zile.

— N-o să mă obişnuiesc niciodată.

Era greu. Când mişcările îi erau îngrădite, Jean Louise se mărginea la jocuri de noroc pe sume mici după mormanul de cărbuni din spatele şcolii. Pericolul inerent al îndeletnicirii o atrăgea mai mult decât jocul în sine; nu se pricepea îndeajuns de bine la aritmetică încât să-i pese dacă pierde sau câştigă, încercarea de a bate teoria probabilităţilor nu-i aducea cine ştie ce satisfacţii, dar găsea o oarecare plăcere în faptul că o minţea pe domnişoara Blunt. Tovarăşi îi erau cei mai leneşi dintre băieţii din Old Sarum, cel mai leneş dintre toţi fiind unul, Albert Coningham, un băiat încet la minte căruia Jean Louise îi făcuse servicii nepreţuite la testările de şase săptămâni.

Într-o zi, când suna de sfârşitul pauzei, Albert, scuturându-şi praful de cărbuni de pe nădragi, a spus:

— Aşteaptă puţin, Jean Louise.

A aşteptat. Când au rămas singuri, Albert a spus:

— Vreau să ştii că de data asta am luat şase la geografie.

— Asta-i foarte bine, Albert, a spus ea.

— Voiam să-ţi mulţumesc.

— Cu plăcere, Albert.

Albert a roşit până în vârful urechilor, a tras-o spre el şi a sărutat-o. Ea i-a simţit pe buze limba udă şi caldă şi s-a tras înapoi. Nu mai fusese sărutată niciodată aşa. Albert i-a dat drumul şi a plecat târşâindu-şi picioarele spre clădirea şcolii. Jean Louise l-a urmat, buimăcită şi uşor enervată.

Nu suporta decât săruturi pe obraz de la rude şi chiar şi atunci se ştergea pe furiş; Atticus o săruta ca o boare unde nimerea; Jem nu o săruta deloc. S-a gândit că Albert îşi calculase greşit mişcarea şi în scurtă vreme a şi uitat.

Pe măsură ce anul trecea, pauza o găsea tot mai des sub copac cu fetele, aşezată în mijlocul grupului, resemnată cu soarta ei, dar cu ochii la băieţii care îşi jucau jocurile de sezon în mijlocul curţii. Într-o dimineaţă, sosind cu întârziere la faţa locului, le-a găsit pe fete chicotind mai cu fereală decât de obicei şi a cerut să ştie de ce.

— Vorbeam de Francine Owen, a spus una dintre ele.

— Francine Owen? Lipseşte de vreo două zile, a spus Jean Louise.

— Ştii de ce? a spus Ada Belle.

— Nup.

— E din cauza lu' soră-sa. Le-a luat protecţia copilului pe amândouă.

Jean Louise a înghiontit-o pe Ada Belle, care i-a făcut loc pe bancă.

— Ce-i cu ea?

— E gravidă şi ştii cine-i de vină? Tăticu' ei.

Jean Louise a întrebat:

— Ce-i aia gravidă?

Dinspre cercul de fete s-a auzit un geamăt.

— O să aibă un copil, proasto, a spus una dintre ele.

Jean Louise şi-a însuşit definiţia, apoi a spus:

— Dar ce legătură are tăticul ei cu asta?

Ada Belle a oftat.

— Tăticu' ei e tăticu'.

Jean Louise a râs.

— Fii serioasă, Ada Belle…

— Pe bune, Jean Louise. Pun pariu că, dacă Francine nu e, e fiindcă nu i-a venit încă.

— Ce să-i vină?

— Nu i-a venit ciclul. Ada Belle îşi pierdea răbdarea. Pe pariu că a făcut-o cu amândouă.

— Ce să facă? Jean Louise era deja complet confuză.

Fetele au chirăit. Ada Belle a spus:

— Nimic nu ştii, Jean Louise Finch. În primul rând îţi… pe urmă, dacă o faci după asta, după ce-ţi vine, adică, te trezeşti cu un copil.

— Ce să *faci*, Ada Belle?

Ada Belle a aruncat o privire către grup şi le-a făcut cu ochiul.

— Păi, în primul rând e nevoie de un băiat. Pe urmă te ia în braţe şi te ţine strâns şi respiră greu tare şi pe urmă te sărută franţuzeşte. Adică atunci când te sărută şi deschide gura şi-ţi bagă limba-n gură…

Ţiuitul din urechi a acoperit naraţiunea Adei Belle. A simţit cum i se scurge sângele din obraji. I-au transpirat palmele şi a încercat să înghită. Nu voia să se ridice şi să plece. Dacă pleca, îşi dădeau seama. S-a ridicat, a încercat să zâmbească, dar buzele îi tremurau. A închis gura strâns şi şi-a încleştat dinţii.

— …şi asta-i tot. Ce s-a-ntâmplat, Jean Louise? Eşti albă ca varu'. Nu te-am speriat, ai? Ada Belle a rânjit.

— Nu, a spus Jean Louise. Doar că nu mă simt prea grozav. Cred că mă duc în clasă.

Se ruga ca fetele să nu vadă cum îi tremură genunchii în timp ce traversa curtea şcolii. Ajunsă în toaleta fetelor, s-a aplecat deasupra unei chiuvete şi a vomitat.

Nu încăpea îndoială, Albert o atinsese cu limba. Era gravidă.

Informaţiile pe care le adunase până acum Jean Louise despre morala şi moravurile adulţilor nu erau multe, dar îi ajungeau: e posibil să faci copii fără să fii căsătorit, asta ştia. Până azi nu ştiuse şi nici nu-i păsase cum anume, pentru că subiectul era total lipsit de interes, dar, dacă o fată făcea un copil fără să fie măritată, familia ei suferea o mare ruşine. O auzise pe Alexandra turuind pe larg despre Ruşinea Familiilor: ruşinea presupunea ca fata să fie expediată la Mobile şi închisă într-un Cămin departe de oamenii decenţi. Familia nu mai putea niciodată să ţină capul sus. Odată se întâmplase ceva, mai jos pe stradă, înspre Montgomery, şi doamnele de la celălalt capăt al străzii şuşotiseră şi cotcodăciseră pe tema asta săptămâni întregi.

Se ura şi ura pe toată lumea. Nu făcuse nimănui nici un rău. Era copleşită de nedreptatea întregii situaţii: nu avusese nici o intenţie să facă ceva rău.

S-a îndepărtat nevăzută de şcoală, a luat-o pe după casă, s-a strecurat în curtea din spate, s-a urcat în cedrul alb şi a rămas acolo până la ora prânzului.

Prânzul a fost lung şi tăcut. Abia dacă i-a băgat în seamă pe Jem şi pe Atticus la masă. După prânz s-a întors în copac şi a stat acolo până s-a înserat, când l-a auzit pe Atticus strigând-o.

— Coboară de-acolo, a spus el.

Era prea nefericită ca să reacţioneze la tonul glacial.

— A sunat domnişoara Blunt şi a spus că ai plecat la pauză şi nu te-ai mai întors. Unde-ai fost?

— În copac.

— Te simţi rău? Ştii că dacă te simţi rău, te duci direct la Cal.

— Nu, domnule.

— Atunci, dacă nu ţi-e rău, ce explicaţie poţi aduce în sprijinul comportamentului tău? Ai vreo scuză?

— Nu, domnule.

— Păi, dă-mi voie să-ţi spun ceva. Dacă se mai întâmplă, ai încurcat-o.

— Da, domnule.

Îi stătea pe limbă să-i spună, să-i transfere lui povara pe care o purta, dar a tăcut.

— Eşti sigură că te simţi bine?

— Da, domnule.

— Atunci hai în casă.

La cină îi venea să azvârle cu farfuria plină în Jem, adolescentul superior de cincisprezece ani, prins într-o conversaţie de adulţi cu tatăl lor. Din când în când Jem îi arunca priviri pline de dispreţ. Ţi-o coc eu, nu-ţi face griji, i-a promis ea. Doar că nu pot acum.

În fiecare dimineaţă se trezea plină de energie şi de cele mai bune intenţii şi în fiecare dimineaţă groaza surdă revenea; în fiecare dimineaţă se uita după bebeluş. În timpul zilei era mereu semiconştientă de ea, şi groaza revenea fără vreo regulă, în cele mai neaşteptate momente, îi şoptea şi o tachina.

A căutat *bebeluş* în dicţionar şi a găsit prea puţine informaţii; a căutat *naştere* şi a găsit şi mai puţine. A dat în casă peste o carte antică numită *Diavoli, doftorii şi doftori* şi s-a îngrozit până la isterie mută de imaginile cu mese de naştere şi instrumente medievale şi de informaţia că uneori femeile erau izbite în mod repetat de pereţi ca să li se provoace naşterea. Treptat, a adunat indicii de la prietenele de la şcoală, având grijă să lase să treacă săptămâni întregi între întrebări ca să nu trezească bănuieli.

A evitat-o pe Calpurnia cât a putut, pentru că era convinsă că o minţise. Cal îi spusese că tuturor fetelor le vine, că era o chestie la fel de naturală ca respiratul, că era semnul că au crescut şi nu mai scapă de treaba asta până după cincizeci de ani. La vremea respectivă fusese atât de copleşită de disperare la gândul că va fi prea bătrână să se mai bucure de ceva când în sfârşit o să scape, încât s-a abţinut să intre mai adânc în subiect. Cal nu pomenise nimic de bebeluşi şi de săruturi franţuzeşti.

Într-un final a descusut-o pe Calpurnia aducând vorba de familia Owen. Cal a răspuns că nu vrea să vorbească despre domnul Owen, pentru că nu merita să fie numit fiinţă umană. Aveau să-l ţină în puşcărie multă vreme. Da, sora lui Francine fusese trimisă la Mobile, biata fetiţă. Francine era la Orfelinatul Baptist din Districtul

Abbott. Jean Louise nu avea de ce să-şi bată capul cu oamenii ăia. Calpurnia era cam pornită şi Jean Louise a abandonat pentru moment discuţia.

Când a descoperit că are nouă luni de aşteptat până să vină copilul, s-a simţit ca un infractor care a primit o amânare a pedepsei. A numărat săptămânile marcându-le într-un calendar, dar a uitat să ia în considerare cele patru luni scurse până să-şi înceapă calculele. Pe măsură ce se apropia momentul, îşi ducea zilele cuprinsă de o panică neputincioasă că o să se trezească într-o zi şi o să găsească un copil lângă ea în pat. Creşteau în stomac, de asta era sigură.

Ideea îi încolţise în minte de multă vreme, dar o respingea instinctiv: gândul la despărţirea finală era de nesuportat, dar ştia că o să vină şi ziua când nu va mai putea amâna, când nu va mai putea ascunde nimic. Cu toate că relaţiile cu Atticus şi cu Jem erau cum nu se poate mai proaste („Eşti zăpăcită complet de la o vreme, Jean Louise“, îi spusese tatăl ei. „Chiar nu poţi să te concentrezi nici cinci minute la ceva?“), gândul la o existenţă fără ei, oricât de agreabil ar fi fost raiul, era insuportabil. Să fie trimisă la Mobile şi să-şi oblige familia să iasă în lume de acum înainte cu capul plecat era şi mai rău: nici măcar Alexandrei nu-i dorea aşa ceva.

După calculele ei, bebeluşul trebuia să sosească odată cu luna octombrie, aşa că în cea de-a treisprezecea zi a lui septembrie avea să-şi ia viaţa.

Toamna vine târziu în Alabama. Chiar şi de Halloween poţi să mai stai pe verandă fără să te stânjenească paltonul. Amurgurile sunt lungi, dar întunericul vine brusc; nici nu-ţi dai seama când cerul trece de la portocaliu stins la negru-albăstrui şi odată cu lumina dispare şi ultima urmă de căldură a zilei şi te retragi în casă, la adăpost.

Toamna era anotimpul ei preferat. Aştepta cu nerăbdare chipurile şi sunetele toamnei: zgomotul surd de minge de piele şi trupuri tinere pe terenul de antrenament de lângă casă o ducea cu gândul la trupe de muzică şi Coca-Cola rece, la alune coapte şi aburii respiraţiei. Chiar şi începutul şcolii aducea ceva plăcut – reînnoirea vechilor duşmănii şi prietenii, săptămâni de reînvăţat lucruri pe jumătate uitate peste lunga vară. Toamna era anotimpul cinelor calde, la care se mânca tot ce ai pierdut dimineaţa, prea somnoros să te bucuri de micul dejun. Lumea ei era la apogeu tocmai când venea vremea s-o părăsească.

Avea acum doisprezece ani şi intrase în clasa a şaptea. Nu se putea bucura prea tare de trecerea la ciclul secundar; nu o încânta perspectiva mersului dintr-o sală de clasă în alta pe tot parcursul zilei şi a orelor cu profesori diferiţi şi nici gândul că avea un erou pe post de frate undeva în îndepărtatul ciclu superior. Atticus era plecat la Montgomery la adunarea legislativă, iar Jem putea foarte bine să fie plecat cu el, aşa de puţin îl vedea.

Pe 13 septembrie a stat în bancă la toate orele şi nu a învăţat nimic. După ore s-a dus la bibliotecă şi a rămas acolo până a venit omul de serviciu şi i-a spus să plece. A mers încet prin oraş ca să petreacă în el cât mai mult timp. Lumina pălea când a traversat vechile şine de la gater spre gheţărie. Theodore, vânzătorul de gheaţă, a salutat-o când a trecut, iar ea şi-a continuat drumul şi s-a uitat în urmă după el până l-a văzut dispărând în clădire.

Rezervorul de apă al oraşului se găsea pe un câmp de lângă gheţărie. Era cel mai înalt lucru pe care îl văzuse vreodată. O scăriţă minusculă urca de jos până la o platformă micuţă care înconjura rezervorul.

Şi-a aruncat manualele pe jos şi a început să urce. Când a depăşit vârful cedrilor albi din curtea casei ei, a privit în jos, a luat-o ameţeala şi nu s-a mai uitat decât în sus până a ajuns pe platformă.

Întregul Maycomb se întindea sub ea. I se părea că-şi vede casa: Calpurnia făcea probabil chifle, peste puţin timp Jem avea să vină acasă de la antrenamentul de fotbal. A privit dincolo de piaţă şi a fost convinsă că-l vede pe Henry Clinton ieşind din magazinul Jitney Jungle cu braţele pline de cumpărături. Le-a pus pe bancheta din spate a maşinii cuiva. Felinarele de pe stradă s-au aprins toate deodată şi a ea zâmbit cuprinsă brusc de încântare.

S-a aşezat pe platforma îngustă şi şi-a bălăngănit picioarele peste margine. I-a scăpat un pantof, apoi şi celălalt. S-a întrebat ce fel de înmormântare o să aibă: bătrâna doamnă Duff o să stea trează toată noaptea şi o să-i pună pe toţi să semneze într-o carte. Oare Jem o să plângă? Dacă da, ar fi prima dată.

S-a întrebat dacă ar trebui să sară cu capul înainte sau să se lase pur şi simplu să alunece de pe margine. Dacă se izbea de pământ cu spatele poate că nu durea aşa de tare. S-a întrebat dacă vor şti vreodată cât de mult îi iubeşte.

A înşfăcat-o cineva. A înţepenit când a simţit mâinile care îi imobilizau braţele. Erau mâinile lui Henry, verzi de la zarzavaturi. Fără un cuvânt a ridicat-o în picioare şi a împins-o în jos pe scara abruptă.

Când au ajuns jos, Henry a apucat-o de păr:

— Pe cuvântul meu dacă nu te spun lui domnu' Finch de data asta! a zbierat. Pe cuvântul meu, Scout! Ţi-ai pierdut minţile de te-ai apucat să te joci pe rezervor? Puteai să mori!

A tras-o din nou de păr şi a rămas cu nişte fire în mână: a scuturat-o; şi-a dezlegat şorţul alb, l-a făcut ghem şi l-a aruncat cu ciudă pe jos.

— Nu ştii că puteai să mori? N-ai nimic în cap?

Jean Louise îl privea absentă.

— Theodore te-a văzut sus pe scară şi s-a dus fuga să-l cheme pe domnu' Finch şi, cum n-a dat de el, m-a chemat pe mine. Dumnezeule mare...!

Când a văzut-o că tremură, şi-a dat seama că nu fusese o joacă. A apucat-o cu blândeţe de ceafă; pe drum spre casă a încercat să afle ce o supără, dar ea refuza să spună ceva. A lăsat-o în camera de zi şi s-a dus în bucătărie.

— Scumpete, ce făceai acolo?

Când vorbea cu ea, în vocea Calpurniei se simţea mereu un amestec de afecţiune înciudată şi uşoară dezaprobare.

— Domnu' Hank, a spus, mai bine te întorci la magazin. Cred că domnu' Fred se-ntreabă unde-ai dispărut.

Mestecând hotărâtă un beţigaş de lemn-dulce, Calpurnia şi-a coborât privirea spre Jean Louise.

— Ce-ai mai pus la cale de data asta? a întrebat. Ce căutai cocoţată pe rezervorul de apă?

Jean Louise nu s-a clintit.

— Dacă-mi zici, nu-i spun lu' domnu' Finch. Ce te-a necăjit aşa de tare, scumpete?

Calpurnia s-a aşezat lângă ea. Era trecută de vârsta a doua, corpul i se îngroşase uşor, părul creţ îi încărunţea şi miopia o silea să mijească ochii. Şi-a răsfirat palmele în poală şi le-a studiat.

— Nu-i nimic pe lumea asta aşa de rău să nu poţi să vorbeşti despre el, a spus.

Jean Louise s-a trântit în poala Calpurniei. A simţit mâinile aspre cum îi masează umerii şi spatele.

— O să am un copil, a spus printre hohote de plâns.

— Când?

— Mâine!

Calpurnia a ridicat-o şi i-a şters faţa cu un colţ al şorţului.

— De unde Doamne iartă-mă ţi-a venit ideea asta?

Printre sughiţuri, Jean Louise i-a povestit ruşinea ei fără să lase nimic deoparte şi rugându-se să nu fie trimisă la Mobile, nici trasă de toate cele sau izbită de pereţi.

— Nu pot să merg la tine acasă? Te rog, Cal.

A implorat-o pe Calpurnia s-o ajute să treacă peste asta în secret; puteau să ia copilul şi să-l ducă undeva în timpul nopţii.

— Şi ai umblat cu povara asta atâta vreme? De ce n-ai spus nimic?

A simţit braţul greu al Calpurniei în jurul ei, alinând-o într-o situaţie fără alinare. A auzit-o pe Calpurnia bombănind:

— …o prostie să-ţi umple capul de poveşti… ce le-aş omorî, doar să pun io mâna pe ele.

— Cal, o să mă ajuţi, nu? a întrebat timid.

Calpurnia a spus:

— Ba sigur că da, scumpete. Să-ţi intre bine-n cap: nu eşti gravidă şi nici n-ai fost

vreodată. Nu aşa se-ntâmplă treaba asta.

— Păi, dacă nu-s, atunci ce-s?

— Cu toate cărţile tale, eşti ăl mai neştiutor copil care l-am văzut io în viaţa mea… Vocea i s-a frânt. …Dar nici nu cred c-ai avut vreodată vreo şansă.

Fără grabă şi fără ezitare, Calpurnia i-a spus întreaga tărăşenie. Pe măsură ce asculta, informaţiile scandaloase acumulate pe durata unui an întreg se aranjau într-o imagine nouă şi limpede; pe măsură ce vocea hârşâită a Calpurniei alunga teroarea adunată în mintea ei, simţea cum revine la viaţă. A tras adânc aer în piept şi a simţit în gât aerul răcoros al toamnei. A auzit cârnaţii sfârâind în bucătărie, a văzut colecţia de reviste sportive a fratelui ei pe masa din cameră, a adulmecat aroma dulce-amăruie a pomezii de păr a Calpurniei.

— Cal, a spus. De ce n-am ştiut toate lucrurile astea dinainte?

Calpurnia s-a încruntat şi a căutat răspunsul.

— Ai rămas cumva în urma noastră, don'şoară Scout. Cum să zic io, încă n-ai făcut tot ce aveai de făcut până la vârsta asta; acuma, dac-ai fi crescut la fermă, ai fi ştiut lucrurile astea înainte să-nveţi să mergi, sau dac-ai fi avut alte femei prin preajmă – dacă trăia mama ta, ai fi ştiut…

— Mama?

— Da, don'şoară. Ai fi văzut lucruri, pe tatăl tău cum o sărută pe mama ta şi-ai fi pus întrebări imediat ce-nvăţai să vorbeşti, pun pariu.

— Au făcut şi ei toate astea?

Calpurnia şi-a dezvelit molarii cu coroane de aur.

— Bată-te norocul, da' cum crezi c-ai apărut pe lume? Sigur că da.

— Ba eu nu cred că făceau.

— Scumpete, tre' să mai creşti ca să-nţelegi mai bine, da' să ştii că tăticu' şi mămica ta se iubeau foarte tare şi când iubeşti pe cineva aşa, don'şoară Scout, atunci asta vrei să faci. Asta vor să facă toţi oamenii când iubesc pe cineva aşa tare. Vor să se căsătorească, vor să se sărute şi să se ţină-n braţe şi să facă copii tot timpu'.

— Nu cred că mătuşica şi unchiul Jimmy vor.

Calpurnia şi-a strâns şorţul.

— Don'şoară Scout, oamenii se căsătoresc din motive diferite. Don'şoara Alexandra, cred eu, s-a măritat ca să aibă o gospodărie de ţinut. Da' ăsta nu-i lucru cu care să-ţi baţi tu capul, nu-i treaba ta. Nu-ţi mai bate tu capu' cu treburile altora şi ocupă-te mai bine de ale tale. Calpurnia s-a ridicat în picioare. Acuma treaba ta e să nu mai dai atenţie la ce-ţi spun ăia din Old Sarum – nu zic că-i locu' tău să-i contrazici, doar nu-i băga în seamă – şi, dacă e ceva ce vrei să ştii, dai fuguţa la Cal.

— De ce nu mi-ai zis toate astea de la început?

— Fi'ncă la tine lucrurile au început olecuţă cam devreme şi nu păreai prea

bucuroasă şi noi ne-am gândit că nici restul n-o să-ţi facă mare bucurie. Domnu' Finch a zis să aşteptăm puţin până te împaci cu ideea, dar nu ne-a trecut prin cap c-o să afli aşa repede şi aşa greşit, don'şoară Scout.

Jean Louise s-a întins ca o pisică şi a căscat, încântată de viaţa ei. I se făcuse cam somn şi nu era sigură că mai poate să stea trează până la cină.

— Azi mâncăm chifle, Cal?

— Da, don'şoară.

A auzit uşa de la intrare trântindu-se şi paşii grei ai lui Jem pe hol. Se ducea spre bucătărie, unde o să deschidă frigiderul şi o să înghită un sfert de galon de lapte să-şi astâmpere setea de după antrenament. Înainte să o ia somnul i-a trecut prin minte că, pentru prima dată în viaţa ei, Calpurnia spusese „Da, domnişoară" şi „domnişoară Scout", formule de adresare rezervate în general unei companii alese. Trebuie că îmbătrânesc, şi-a spus.

Jem a trezit-o aprinzând brusc lumina din tavan. L-a văzut venind spre ea, cu M-ul maro, uriaş distingându-se puternic pe bluza albă.

— Eşti trează, Micuţă Trei-Ochi[2]?

— Nu fi sarcastic, a spus ea.

Dacă Henry sau Calpurnia o spuseseră, o să moară, dar nu înainte să-i omoare şi pe ei.

S-a holbat la fratele ei. Avea părul umed şi mirosea puternic a săpunul ăla aspru din vestiarul băieţilor. Mai bine încep eu prima, şi-a spus.

— Ha, ai fumat, a spus. Miroşi de la un kilometru.

— Ba nu.

— Nu'ş cum poţi să joci în atac, oricum. Eşti prea aschilambic.

Jem a zâmbit şi a refuzat să-i facă jocul. I-au spus, şi-a zis ea.

Jem şi-a mângâiat M-ul de pe piept.

— „Bătrânul Finch-Prinde-Tot", io-s ăla. Şapte din zece am prins azi, a spus el.

S-a apropiat de masă şi a luat o revistă de fotbal, a deschis-o, a frunzărit-o şi se apucase s-o frunzărească iar când a spus:

— Scout, dacă ţi se-ntâmplă vreodată ceva, sau e ceva… ştii tu… ceva ce poate că nu vrei să-i spui lui Atticus…

— Ăă?

— Ştii tu, dacă ai necazuri la şcoală sau ceva, doar să-mi spui. Am eu grijă de tine.

Jem a ieşit agale din camera de zi, iar în urma lui, Jean Louise, cu ochii cât cepele, se întreba dacă nu cumva încă mai doarme.

1. Gaston Bullock Means (1879-1938) – celebru escroc american.
2. Referire la basmul fraţilor Grimm *Pomul cu mere de aur*, în care personajele sunt

Un-Ochi, Doi-Ochi şi Trei-Ochi. Trei-Ochi a reuşit să dejoace încercările surorii ei de a o adormi, pentru că cel de-al treilea ochi rămânea mereu treaz.

12

A trezit-o lumina soarelui. S-a uitat la ceas. Ora cinci. Cineva o învelise peste noapte. A azvârlit deoparte cuvertura, s-a dat jos din pat şi a rămas cu privirea pironită pe picioarele lungi, uimită să descopere că aveau douăzeci şi şase de ani. Mocasinii ei stăteau disciplinaţi exact acolo unde şi-i scosese cu douăsprezece ore în urmă. O şosetă zăcea pe jos, lângă pantofi, iar pe a doua a găsit-o în picior. Şi-a scos-o şi a păşit uşor până la masa de toaletă, unde şi-a zărit chipul în oglindă.

S-a uitat cu tristeţe la propria imagine. Suferi de ceea ce domnul Burgess numeşte „Grozăvia“, i-a spus chipului din oglindă. Frate, nu m-am mai trezit în halul ăsta de cinşpe ani. Azi e luni, sunt acasă de sâmbătă, mi-au mai rămas unşpe zile de vacanţă şi mă trezesc cu un atac de panică. A râs de ea însăşi: chiar că a fost cea mai lungă de până acum – lungă cât o zi de post şi fără nici un rezultat vizibil.

A luat un pachet de ţigări şi trei chibrituri de bucătărie, a îndesat chibriturile în folia de celofan şi a ieşit pe hol fără un sunet. A deschis uşa de lemn, apoi pe cea de plasă.

Să fi fost orice altă zi, ar fi stat pe iarbă în picioarele goale, ascultând slujba matinală a păsărilor cântătoare; ar fi cugetat la frumuseţea tăcută, sobră, care se reînnoieşte cu fiecare răsărit de soare şi rămâne neprivită de cei mai mulţi. S-ar fi plimbat pe sub pinii bordaţi cu galben, profilaţi pe cerul strălucitor şi toate simţurile ei ar fi cedat în faţa bucuriei dimineţii.

Era acolo, o aştepta, dar ea nici nu a privit, nici nu a ascultat. A avut două minute de linişte înainte ca ziua de ieri să revină în forţă: nimic nu putea ucide plăcerea primei ţigări dis-de-dimineaţă. Jean Louise a suflat cu grijă fumul în aerul încremenit.

S-a apropiat de ziua de ieri cu precauţie, apoi s-a retras. Nu îndrăznesc să mă gândesc acum, e totul prea proaspăt încă. E ciudat, şi-a spus, trebuie să fie ca o durere fizică. Se spune că atunci când nu mai suporţi, corpul se apără singur, îţi pierzi cunoştinţa şi nu mai simţi nimic. Domnul nu-ţi dă niciodată mai mult decât poţi duce…

Era o expresie de când lumea, folosită de doamnele delicate ale Maycombului care privegheau morţii şi se presupunea că aduce mare alinare celor îndoliaţi. Foarte bine, o să se lase alinată. O să-şi petreacă cele două săptămâni acasă izolându-se într-o detaşare politicoasă, fără să spună nimic, fără să întrebe nimic, fără să arunce vina măcar. O să se comporte cât de bine se poate în condiţiile date.

Şi-a lăsat braţele pe genunchi şi capul pe braţe. Doamne, aş fi preferat să vă găsesc pe amândoi în vreo speluncă, cu nişte femei ordinare… trebuie tuns gazonul.

Jean Louise s-a dus la garaj şi a ridicat uşa glisantă. A scos afară maşina de tuns iarba pe benzină, a deşurubat capacul şi a verificat rezervorul. A pus capacul la loc, a tras o manetă minusculă, a pus un picior pe maşina de tuns iarba, l-a înfipt zdravăn pe celălalt în pământ şi a smucit energic de şnur. Motorul a tuşit de două ori şi a murit.

Mama dracului, l-am înecat.

A împins maşina pe roţi până a scos-o în soare şi s-a întors în garaj, unde s-a înarmat cu foarfeca grea de grădinărit. S-a îndreptat spre canalul de scurgere de la intrarea pe alee şi a tăiat iarba mai zdravănă care creştea la cele două capete. Ceva s-a mişcat la picioarele ei şi şi-a pus mâna stângă, făcută căuş, peste un greiere. A băgat cu grijă mâna dreaptă pe dedesubt şi a ridicat făptura în palmă. Greierele se zbătea disperat în mâinile ei şi l-a pus la loc pe jos.

— E prea târziu să mai stai pe-afară, a spus. Fugi la mama ta.

Un camion a urcat panta şi s-a oprit în faţa ei. Un băiat negru a sărit de pe platformă şi i-a întins trei sticle de lapte. A dus laptele pe treptele de la intrare şi, în timp ce se întorcea spre canalul de scurgere, a mai făcut o încercare cu maşina de tuns iarba. De data asta a pornit.

A privit cu satisfacţie brazda rămasă în urma ei. Iarba proaspăt tăiată mirosea ca pe malul unui pârâu. Cursul de literatură engleză ar fi fost cu siguranţă altfel dacă domnul Wordsworth ar fi avut o maşină de tuns iarba, şi-a spus.

Ceva i-a invadat orizontul şi şi-a ridicat privirea. Alexandra stătea în prag şi făcea gesturi care spuneau treci-încoace-imediat. Cred că poartă corset. Mă-ntreb dacă se răsuceşte vreodată noaptea în somn.

Alexandra nu prea arăta că ar fi avut astfel de activităţi în timpul nopţii: părul des şi cărunt era impecabil aranjat, ca de obicei; nu se machiase şi nici nu se vedea vreo diferenţă. Mă-ntreb dacă a simţit cu adevărat ceva în viaţa ei. Francis probabil că i-a provocat ceva durere când a venit pe lume, dar mă întreb dacă a atins-o ceva vreodată.

— Jean Louise! a şuierat Alexandra. O să trezeşti jumătate de cartier cu chestia aia! Deja l-ai trezit pe taică-tu şi abia dacă a pus geană pe geană toată noaptea. Termină imediat!

Jean Louise a oprit maşina cu piciorul şi liniştea bruscă a pus capăt armistiţiului pe

care-l făcuse cu ei.

— Ştii foarte bine că nu trebuie să umbli cu chestia aia când eşti desculţă. Fink Sewell şi-a pierdut trei degete de la picior în felul ăsta şi n-a trecut un an de când Atticus a omorât un şarpe lung de un metru în curtea din spate. Pe cuvântul meu, la cum te porţi uneori, s-ar zice c-ai trăit în bostănărie!

Deşi nu-i prea venea, Jean Louise a zâmbit cu toată gura. Nu se putea să nu scoată Alexandra câte o perlă din când în când, cel mai memorabil fiind comentariul ei cu privire la lăcomia de care a dat dovadă cel mai tânăr membru al unei familii de evrei din Mobile la împlinirea celor treisprezece ani: Alexandra a declarat că n-a văzut băiat mai nesătul decât Aaron Stein, care a mâncat paisprezece ştiuleţi de porumb la Menopauza lui.

— De ce n-ai adus laptele în casă? Probabil că s-a acrit deja.

— N-am vrut să vă trezesc pe toţi, mătuşică.

— Ei, acum ne-am trezit, a răspuns ea sumbru. Vrei să mănânci ceva?

— Doar cafea, te rog.

— Vreau să te îmbraci şi să dai o fugă în oraş ca să-mi faci un serviciu. Va trebui să-l duci şi pe Atticus cu maşina. Azi abia dacă se poate mişca.

I-a părut rău că n-a rămas în pat până pleca Atticus de-acasă, dar ar fi trezit-o oricum ca să-l ducă în oraş.

A intrat în casă, s-a dus în bucătărie şi s-a pus la masă. S-a uitat la ustensilele groteşti pe care Alexandra le aşezase lângă farfuria lui Atticus. Singurul lucru pe care Atticus nu-l accepta era să nu poată duce mâncarea la gură, aşa că doctorul Finch rezolvase problema înfigând cozile furculiţei, cuţitului şi lingurii în capetele unor făcăleţe de lemn.

— Bună dimineaţa.

Jean Louise l-a auzit pe tatăl ei intrând în cameră. S-a uitat în farfurie.

— Bună dimineaţa, domnule.

— Am auzit că nu te-ai simţit bine. Am intrat să văd ce faci când am ajuns acasă, dar dormeai dusă. Ţi-e mai bine azi?

— Da, domnule.

— Nu s-ar zice.

Atticus s-a rugat la Domnul să le umple inimile de recunoştinţă pentru bucatele din faţa lor şi toate celelalte daruri, a ridicat paharul şi l-a vărsat pe masă. Laptele i s-a scurs în poală.

— Îmi pare rău, a spus. Sunt zile când îmi ia mai mult să mă pornesc.

— Stai acolo, rezolv eu.

Jean Louise a sărit de pe scaun şi s-a dus la chiuvetă. A aruncat două prosoape peste balta de lapte, a luat încă unul curat din sertarul bufetului şi i-a şters tatălui ei

laptele de pe pantaloni şi de pe piepţii cămăşii.

— Am nişte facturi uriaşe la curăţătorie de la o vreme, a spus el.

— Da, domnule.

Alexandra l-a servit pe Atticus cu ouă, şuncă şi pâine prăjită. Cum el şi-a concentrat întreaga atenţie asupra micului dejun, Jean Louise şi-a spus că îl poate privi fără grijă.

Nu se schimbase. La faţă era la fel ca întotdeauna. Nu ştiu de ce mă aşteptam să arate ca Dorian Gray sau mai ştiu eu cum.

A sărit ca arsă când a sunat telefonul.

Jean Louise nu reuşea să se reobişnuiască cu apelurile la şase dimineaţa, Ora-lui-Mary-Webster. Alexandra a răspuns şi a revenit în bucătărie.

— E pentru tine, Atticus. E şeriful.

— Întreabă-l ce vrea, te rog, Zandra.

Alexandra a reapărut spunând:

— Ceva despre cineva care l-a rugat să te sune…

— Spune-i să-l sune pe Hank, Zandra. Poate să-i spună lui Hank orice vrea să-mi spună mie. S-a întors către Jean Louise. Ce bine că am şi un partener mai tânăr, şi o soră. Ce-i scapă unuia nu-i scapă celuilalt. Oare ce-o vrea şeriful la ora asta?

— Asta mă întreb şi eu, a spus ea sec.

— Scumpo, cred că ar trebui să-l laşi pe Allen să te consulte azi. Nu eşti în apele tale.

— Da, domnule.

Pe furiş, şi-a privit tatăl cum îşi mănâncă micul dejun. Se descurca cu tacâmurile greoaie de parcă ar fi fost de forma şi dimensiunile normale. A aruncat o privire la faţa lui şi a văzut că era acoperită de tuleie albe. Dacă şi-ar lăsa barbă, ar fi albă, în schimb părul abia dacă a început să încărunţească şi sprâncenele sunt negre ca smoala. Unchiul Jack e deja complet alb, iar părul mătuşii e cărunt tot. La mine oare de unde o să înceapă? De ce mă gândesc la aşa ceva?

A spus „Vă rog să mă scuzaţi“ şi şi-a luat cu ea cafeaua în camera de zi. A pus ceaşca pe o măsuţă pe care se afla o veioză şi tocmai trăgea jaluzelele când a văzut maşina lui Henry intrând pe alee. A găsit-o în picioare la fereastră.

— Bună dimineaţa. Arăţi ca naiba, a spus el.

— Mulţumesc. Atticus e în bucătărie.

Henry nu arăta deloc schimbat. După o noapte de somn, cicatricea era mai puţin vizibilă.

— Te roade ceva, a spus el. Te-am văzut ieri la balcon şi ţi-am făcut cu mâna, dar nu m-ai văzut.

— M-ai văzut?

— Mda. Speram că o să ne-aştepţi afară, dar nu erai acolo. Te simţi mai bine azi?

— Da.

— Bine, nu-mi sări la beregată.

Şi-a terminat cafeaua, şi-a spus că ar mai bea o ceaşcă şi a intrat în bucătărie după Henry. L-a găsit sprijinit de chiuvetă, răsucind pe deget cheile de la maşină. E aproape la fel de înalt ca dulapurile, şi-a spus ea. N-o să mai fiu niciodată în stare să-i spun o propoziţie cu cap şi coadă.

— …normal că s-a întâmplat, spunea Henry. Era o chestiune de timp.

— Băuse? a întrebat Atticus.

— Era beat mort. Mergea acasă după ce băuse toată noaptea în spelunca aia a lor.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat Jean Louise.

— Băiatul lui Zeebo, a spus Henry. Şeriful spune că l-a arestat… l-a rugat să-l sune pe domnul Finch să vină să-l scoată… uf.

— De ce?

— Iubire, băiatul lui Zeebo ieşea din mahala azi-dimineaţă în zori gonind ca nebunul şi a dat peste bătrânul Healy care traversa drumul şi l-a omorât pe loc.

— O, nu…

— A cui era maşina? a întrebat Atticus.

— A lui Zeebo, bănuiesc.

— Şi ce i-ai spus şerifului?

— I-am spus să-i zică băiatului lui Zeebo că nu v-atingeţi de cazul ăsta.

Atticus s-a sprijinit cu coatele de masă şi s-a împins în spate.

— N-ar fi trebuit să faci asta, Hank, a spus cu blândeţe. Sigur că acceptăm cazul.

Mulţumesc, Doamne. Jean Louise a oftat uşor şi s-a frecat la ochi. Băiatul lui Zeebo era nepotul Calpurniei. Atticus poate să uite el multe, dar niciodată n-ar uita de ei. Ziua de ieri se risipea rapid, nu mai rămânea din ea decât o noapte proastă. Săracu' domnu' Healy, probabil că era aşa de cherchelit, că nici n-a ştiut ce i se întâmplă.

— Dar, domnule Finch, a spus Hank. Am crezut că nici unul dintre…

Atticus şi-a aşezat cu greu braţul pe colţul scaunului. Când se concentra, îi stătea în obicei să se joace cu lanţul de la ceas şi să scormonească, cu gândurile aiurea, în buzunăraşul pentru ceas. Astăzi, mâinile rămâneau nemişcate.

— Hank, am bănuiala că, odată ce vom şti toate detaliile cazului, cel mai bun lucru pe care-l putem face pentru băiat e să-l sfătuim să se declare vinovat. Şi atunci, nu e mai bine să fim alături de el la tribunal decât să-l lăsăm să cadă în mâinile cui nu trebuie?

Pe faţa lui Hank s-a lăbărţat un zâmbet.

— Acum înţeleg ce spuneţi, domnule Finch.

— Ei bine, eu nu, a spus Jean Louise. Cum adică în mâinile cui nu trebuie?

Atticus s-a întors către ea.

— Scout, probabil că nu ştii, dar avocaţii plătiţi de NAACP pândesc ca hienele şi aşteaptă să se întâmple ceva de genul ăsta…

— Vrei să spui avocaţi de culoare?

Aticus a încuviinţat din cap.

— Exact. Avem trei sau patru în tot statul. Stau în general în Birmingham şi alte locuri din astea, dar, circumscripţie după circumscripţie, urmăresc şi aşteaptă, doar-doar apare o infracţiune comisă de un negru asupra unui alb – ai fi surprinsă ce repede află – şi atunci se reped şi… ei bine, în termeni pe care-i poţi înţelege, solicită ca în aceste cazuri să existe negri printre juraţi. Îl citează pe comisarul care nominalizează juraţii, îi cer judecătorului să se recuze, se folosesc de toate trucurile disponibile – şi au din belşug –, încearcă să-l forţeze pe judecător să greşească. Şi mai ales încearcă să strămute judecarea cazului la un tribunal federal, unde ştiu că atmosfera le e favorabilă. S-a întâmplat deja în circumscripţia de-aici, din vecini, şi nimic nu ne garantează că n-o să se întâmple şi aici.

Atticus s-a întors către Henry.

— Aşa că de-asta eu zic să luăm noi cazul, dacă ne vrea pe noi.

— Parcă NAACP-ul n-avea voie să activeze în Alabama, a spus Jean Louise.

Atticus şi Henry s-au uitat la ea şi au râs.

— Iubire, a spus Henry, nu ştii ce s-a întâmplat în Districtul Abbott într-o situaţie exact ca asta. Chiar astă-primăvară ne-am temut o vreme că o să iasă urât de tot. Până şi oameni de pe malul ăsta al râului şi-au adunat toată muniţia pe care-au reuşit să pună mâna…

Jean Louise a ieşit din cameră.

Din sufragerie, a auzit vocea egală a lui Atticus:

— …ţinem puţin lucrurile în loc în felul ăsta… bine că a cerut un avocat din Maycomb…

N-avea de gând să-şi vomite cafeaua, orice-ar fi. Cine erau cei la care tribul Calpurniei apela întâi şi întâi, de fiecare dată? Câte divorţuri îi obţinuse Atticus lui Zeebo? Cinci, pe puţin. Care dintre băieţi era ăsta? De data asta chiar o băgase pe mânecă, avea nevoie de ajutor şi ei ce făceau? Stăteau în bucătărie şi discutau despre NAACP… nu demult Atticus ar fi făcut asta pur şi simplu pentru că aşa era el, bun, ar fi făcut-o pentru Cal. Trebuie neapărat să merg s-o văd în dimineaţa asta…

Ce boală era asta care se abătuse peste oamenii dragi ei? Oare îi sărea ei mai tare în ochi pentru că fusese departe de toate? Se insinuase treptat, an după an? Sau fusese mereu în faţa ochilor ei, dacă s-ar fi sinchisit să se uite ca s-o vadă? Nu, a doua variantă nu. Ce-i făcea pe nişte oameni obişnuiţi să toarne mizerii în gura mare, ce-i făcea pe semeni de-ai ei să se acrească şi să spună „cioroi“, un cuvânt care nu le ieşise niciodată pe gură până atunci?

— …să-i oblige să stea la locul lor, sper, a spus Alexandra intrând în camera de zi împreună cu Atticus şi Henry.

— N-avem de ce să ne agităm, a spus Henry. O să ieşim curaţi. Şapte jumate diseară, iubito?

— Da.

— Păi, ai putea să pari ceva mai entuziastă.

Atticus a chicotit.

— Deja s-a plictisit de tine, Hank.

— Pot să vă duc cu maşina în oraş, domnule Finch? E teribil de devreme, dar cred că merg şi eu să mai rezolv câte ceva cât e răcoare.

— Mersi, dar mă duce Scout mai târziu.

Porecla ei din copilărie pe buzele lui i-a bubuit în urechi. Să nu-mi mai zici niciodată aşa. Tu ăla care-mi spuneai Scout eşti mort şi îngropat.

Alexandra a spus:

— Am o listă de lucruri de cumpărat de la Jitney Jungle, Jean Louise. Acum du-te şi schimbă-te. Poţi să te repezi în oraş acum – e deschis – şi să te întorci să-l iei pe taică-tu.

Jean Louise s-a dus la baie şi a dat drumul la apa fierbinte în cadă. S-a dus în camera ei, a luat o rochie de bumbac din dulap şi şi-a atârnat-o pe braţ. A găsit în valiză nişte pantofi fără toc, a luat o pereche de chiloţi şi s-a întors cu toate în baie.

S-a privit în oglinda dulăpiorului pentru medicamente. Acum cine e Dorian?

Avea umbre vinete-maronii sub ochi şi i se vedeau ridurile care coborau de la nas spre colţurile gurii. Sunt acolo, nu încape îndoială. S-a tras de pielea de pe obraz şi a studiat minuscula linie verticală. Puţin îmi pasă. Până o să fiu eu gata să mă mărit, o să am nouăzeci de ani şi atunci o să fie prea târziu. Cine o să mă-ngroape? Sunt de departe cea mai tânără – e şi ăsta un motiv să faci copii.

A combinat apa fierbinte cu apă rece şi, când a devenit suportabilă, a intrat în cadă, s-a frecat conştiincios, a dat drumul la apă să se scurgă, s-a şters cu prosopul şi s-a îmbrăcat repede. A clătit cada, s-a şters pe mâini, a întins prosopul pe suport şi a ieşit din baie.

— Dă-ţi cu nişte ruj, a spus mătuşa ei ieşindu-i în întâmpinare pe hol. Alexandra s-a dus la dulap şi a scos aspiratorul.

— Aspir eu când mă întorc, a spus Jean Louise.

— Până te întorci tu am şi terminat.

Soarele nu începuse încă să pârjolească străzile Maycombului, dar nu mai era mult. A parcat maşina în faţa prăvăliei şi a intrat.

Domnul Fred a dat mâna cu ea, a spus că se bucură să o vadă, a scos din automat o cutie jilavă de Cola, a şters-o cu şorţul şi i-a întins-o.

Asta e una dintre părţile bune ale vieţii, care nu se schimbă niciodată, şi-a spus. Câtă vreme o să mai fie în viaţă iar ea o să se întoarcă, domnul Fred o să fie mereu acolo cu… un simplu bun venit. De unde era asta? Alice? Brer Rabbit[1]? Nu, domnul Cârtiţă. Domnul Cârtiţă, când s-a întors acasă după nu ştiu ce călătorie lungă, mort de oboseală, a găsit toate lucrurile familiare care îl aşteptau cu un simplu bun venit[2].

— Aduc eu tot ce ai pe listă, tu poţi să-ţi bei Cola în linişte, a spus domnul Fred.

— Vă mulţumesc, domnule, a spus ea. Jean Louise a aruncat o privire la listă şi a făcut ochii mari. Pe zi ce trece, mătuşica seamănă tot mai tare cu vărul Joshua. La ce-i trebuie şervete de cocktail?

Domnul Fred a chicotit.

— Presupun că se referă la şervete bune. N-am auzit să fi pus vreodată gura pe un cocktail.

— Şi nici n-o să auziţi.

Domnul Fred s-a dus să-şi vadă de treabă şi dintr-odată a strigat din spatele magazinului.

— Ai auzit de domnu' Healy?

— Ah… ăă, a spus Jean Louise. Doar era fată de avocat.

— Nici n-a ştiut ce i se-ntâmplă, a spus domnul Fred. Oricum nici nu ştia pe ce lume e, bietul om. N-am văzut pe nimeni să bea atâta agheasmă ca el. Asta era singura lui realizare.

— Nu cânta la butelcă?

— Ba cum să nu, a spus domnul Fred. Mai ţi-aduci minte, pe vremuri, când se ţinea concursul de talente la tribunal? Se înscria mereu şi sufla în butelca aia. Venea cu ea plină şi bea un pic ca să coboare tonul, pe urmă mai bea puţin până ajungea jos de tot şi pe-urmă îşi cânta soloul. Care era de fiecare dată *Old Dan Tucker* şi de fiecare dată le scandaliza pe toate cucoanele, dar nu se putea dovedi nimic. Ştii că alcoolul pur făcut în casă nu prea miroase.

— Din ce trăia?

— Din pensie, cred. A luptat în războiul hispano-american… drept să-ţi spun, a luptat într-un război, dar nu mai ţin minte în care. Uite-ţi cumpărăturile.

— Mulţumesc, domnu' Fred, a spus Jean Louise. O, Doamne, mi-am uitat banii acasă. Pot să las bonul pe biroul lui Atticus? Nu mai e mult şi vine şi el în oraş.

— Sigur, drăguţă. Ce mai face tăticu'?

— Cam rău azi, dar la birou se duce orice-ar fi.

— De ce nu rămâi acasă de data asta?

A lăsat garda jos când a văzut că pe faţa domnului Fred nu se citea decât bună

dispoziţie, nici o urmă de curiozitate:

— O să rămân într-o bună zi.

— Am fost şi eu în Primul Război, ştii? a spus domnul Fred. N-am fost peste ocean, dar am văzut mult din ţara asta. Nu mă trăgea aţa să mă-ntorc, aşa că după război am rămas prin locuri străine timp de zece ani, dar cu cât stăteam mai mult departe, cu atât îmi lipsea mai mult Maycombul. Am ajuns până-ntr-acolo încât simţeam că dacă nu mă întorc, mor. Îţi intră în sânge şi nu mai scapi.

— Domnu' Fred, Maycombul nu e cu nimic diferit de orice alt orăşel. Dacă faci o secţiune…

— Nu-i adevărat, Jean Louise. Şi ştii foarte bine.

— Aveţi dreptate, a încuviinţat ea din cap.

Nu pentru că acolo ai văzut lumina zilei. Ci pentru că acolo s-au născut oameni şi au continuat să se nască şi să se tot nască până când ai venit pe lume tu, care stai şi bei Cola la Jitney Jungle.

Acum era conştientă de o separare acută, de o distanţare, nu numai de Atticus şi de Hank. Cu fiecare oră care trecea, întreg Maycombul şi tot Districtul Maycomb se îndepărtau tot mai tare de ea şi automat a considerat că ea e de vină.

S-a lovit la cap când să se urce în maşină. N-o să mă obişnuiesc niciodată cu chestiile astea. Filozofia unchiului Jack are câteva puncte extrem de valabile.

Alexandra a luat târguielile de pe bancheta din spate. Jean Louise s-a aplecat şi i-a deschis portiera tatălui ei; s-a întins peste el şi a închis-o.

— Ai nevoie de maşină în dimineaţa asta, mătuşică?

— Nu, scumpo. Te duci undeva?

— Da, doamnă. Nu lipsesc mult.

A condus cu ochii pironiţi la drumul din faţa ei. Orice, doar să nu mă uit la el, sau să-l ascult, sau să vorbesc cu el.

Când a oprit în faţa frizeriei, a spus:

— Întreabă-l pe domnul Fred cât îi datorăm. Am uitat să scot bonul din sacoşă. I-am zis că-i plăteşti tu.

Când i-a deschis portiera, Atticus a coborât în stradă.

— Ai grijă!

Atticus i-a făcut cu mâna şoferului maşinii care trecea.

— Nu m-a lovit, a spus.

Jean Louise a dat ocol pieţei, apoi a luat-o pe şoseaua spre Meridian până a ajuns la o bifurcaţie. Probabil că aici s-a întâmplat, şi-a spus.

Erau pete închise la culoare pe pietrişul roşcat, unde se termina asfaltul, şi a trecut

cu maşina peste sângele domnului Healy. Când a ajuns la locul unde se bifurca drumul de pământ, a luat-o la dreapta şi a continuat pe un drumeag atât de îngust, încât maşina ei mare îl ocupa cu totul. A mers mai departe până n-a mai putut înainta.

Drumul era blocat de un şir de maşini parcate pieziş, jumătate în şanţ. A oprit în spatele ultimei şi a coborât. Mergând de-a lungul şirului a trecut pe lângă un Ford din 1939, un Chevrolet care ar fi putut să aibă oricâţi ani, un Willys şi un dric albastru ţipător cu cuvintele ODIHNĂ VEŞNICĂ scrise în semicerc, cu litere cromate, pe portiera din faţă. S-a speriat şi s-a uitat înăuntru: în spate erau şiruri de scaune fixate în podea şi nici un pic de loc pentru un corp întins la orizontală, viu sau mort. Ăsta e taxi, şi-a spus.

A ridicat un inel de sârmă de pe stâlpul porţii şi a intrat. Curtea Calpurniei era bine măturată. Jean Louise îşi dădea seama că fusese măturată de curând, se vedeau încă şănţuleţele lăsate de mătura de nuiele printre urmele clare de paşi.

Şi-a înălţat ochii şi atunci a observat că pe prispa căsuţei Calpurniei stăteau în picioare negri în varii ţinute: vreo două femei purtau hainele cele mai bune, una avea un şorţ de stambă, una era îmbrăcată cu hainele de lucru la câmp. Jean Louise l-a identificat pe unul dintre bărbaţi drept profesorul Chester Sumpter, directorul Institutului Comercial Mt. Sinai, cea mai mare şcoală pentru negri din Districtul Maycomb. Profesorul Sumpter era, ca întotdeauna, înveşmântat de sus până jos în negru. Celălalt bărbat în costum negru nu-i era cunoscut, dar şi-a dat seama că e preot. Zeebo purta hainele de lucru.

Când au văzut-o, s-au îndreptat de spate şi s-au retras de la marginea prispei, în corp compact. Bărbaţii şi-au scos şepcile şi pălăriile, femeia cu şorţ şi-a încrucişat mâinile pe sub el.

— Neaţa, Zeebo, a spus Jean Louise.

Zeebo a ieşit din formaţie făcând un pas în faţă.

— Ziua bună, don'şoară Jean Louise. N-am ştiut c-aţi venit acasă.

Jean Louise simţea cu fiecare nerv din corpul ei că negrii n-o scăpau din ochi o clipă. Stăteau tăcuţi, respectuoşi şi o priveau insistent. A întrebat:

— Calpurnia e acasă?

— Da, don'şoară Jean Louise. Mama e în casă. S-o chem?

— Pot să intru, Zeebo?

— Da, don'şoară.

Persoanele de culoare i-au făcut loc ca să poată intra pe uşa din faţă. Zeebo, nesigur care sunt uzanţele, a deschis uşa şi s-a dat în spate s-o lase să intre.

— După tine, Zeebo, a spus ea.

L-a urmat într-un salonaş întunecos în care persista mirosul dulceag, moscat, de negru curat, amestecat cu tutun de prizat şi pomadă de păr Hearts of Love. Câteva

siluete s-au ridicat din umbră la intrarea ei.

— Pe-aici, don'şoară Jean Louise.

A parcurs un holişor minuscul şi Zeebo a bătut uşor într-o uşă de pin nevopsită.

— Mama, a spus. A venit don'şoara Jean Louise.

Uşa s-a deschis încet şi de după ea s-a ivit capul soţiei lui Zeebo. A ieşit în holul în care abia încăpeau toţi trei.

— Bună, Helen, a spus Jean Louise. Ce face Calpurnia?

— Tare greu i-a picat, don'şoară Jean Louise. Frank n-a mai avut necazuri pân' acuma.

Deci despre Frank era vorba. Dintre toţi feluriţii ei descendenţi, cu Frank se mândrea Calpurnia cel mai tare. Era pe lista de aşteptare la Institutul Tuskegee. Era un instalator înnăscut, putea să repare orice prin care curgea apă.

Helen, cu stomacul ei care atârna greu în urma atâtor sarcini, s-a sprijinit de perete. Era desculţă.

— Zeebo, a spus Jean Louise, tu şi Helen trăiţi din nou împreună?

— Da, don'şoară, a răspuns Helen placid. S-a potolit la bătrâneţe.

Jean Louise i-a zâmbit lui Zeebo, care luase o faţă vinovată. S-o tai şi nu era în stare să descâlcească viaţa domestică a lui Zeebo. Probabil că Helen era mama lui Frank, dar nu era sigură. Ştia clar că Helen era prima soţie a lui Zeebo şi la fel de clar că tot ea era şi actuala lui soţie, dar câte altele mai fuseseră între timp?

Îşi amintea cum povestea Atticus la birou despre cei doi, cu ani în urmă, când s-au înfiinţat să solicite divorţul. Atticus, încercând să-i facă să se împace, a întrebat-o pe Helen dacă-şi primeşte soţul înapoi. „Nee, domnu' Finch", a venit răspunsul ei tărăgănat. „Zeebo ăsta a căutat bucurii la altele. La mine nu caută neam şi io nu vreau bărbat care n-are bucurii la nevastă."

— Aş putea s-o văd pe Calpurnia, Helen?

— Da, doamnă, mergeţi înăuntru.

Calpurnia şedea într-un balansoar de lemn, într-un colţ al camerei, lângă şemineu. În cameră mai era un pat de fier acoperit cu o cuvertură matlasată decolorată, cu model de cercuri intersectate. Pe perete atârnau trei fotografii uriaşe cu negri, în rame aurite, şi un calendar cu Coca-Cola. Deasupra şemineului, o poliţă rudimentară ticsită cu bibelouri confecţionate din gips, porţelan, lut şi sticlă presată. Un bec aprins, fără abajur spânzura de un fir din tavan, aruncând umbre crude pe peretele din spatele poliţei şi în colţul unde stătea Calpurnia.

Ce mică pare, şi-a spus Jean Louise. Şi era aşa de înaltă.

Calpurnia era bătrână şi ajunsese numai oase. O lăsa vederea şi purta o pereche de ochelari cu rame negre, care contrastau puternic cu pielea ei cafenie. Mâinile ei mari i se odihneau în poală şi le-a ridicat, cu degetele răsfirate, când a intrat Jean Louise.

Jean Louise a simţit un nod în gât la vederea degetelor osoase ale Calpurniei, degete care fuseseră atât de blânde când Jean Louise era bolnavă şi dure ca abanosul când era neascultătoare, degete care îndepliniseră, demult, sarcini de o afectuoasă complexitate. Jean Louise le-a dus la buze.

— Cal, a spus.

— Stai jos, puiule, a spus Calpurnia. E vreun scaun prin preajmă?

— Da, Cal. Jean Louise şi-a tras un scaun şi s-a aşezat în faţa vechii ei prietene.

— Cal, am venit să-ţi spun… am venit să-ţi spun că dacă te pot ajuta cu ceva, orice, trebuie neapărat să-mi spui.

— Mulţumesc, don'şoară, a spus Calpurnia. Nu văd ce-ar putea fi.

— Vreau să-ţi spun că domnul Finch a primit de veste încă din zori. Frank l-a rugat pe şerif să-l sune şi domnul Finch o să-l… ajute.

Cuvintele i s-au stins pe buze. Cu două zile în urmă ar fi spus „Domnul Finch o să-l ajute" încrezătoare că Atticus o să facă din noapte zi.

Calpurnia a încuviinţat. Ţinea capul sus şi privea drept în faţă. Nu mă vede bine, şi-a spus Jean Louise. Mă întreb câţi ani are. Niciodată n-am ştiut exact şi bănuiesc că nici ea.

Jean Louise a spus:

— Nu-ţi face griji, Cal. Atticus o să facă tot ce poate.

Calpurnia a spus:

— Ştiu c-o să facă, don'şoară Scout. Dânsu' mereu face tot ce poate. Mereu face ce trebe.

Jean Louise a rămas cu gura căscată, holbându-se la bătrâna din faţa ei. Calpurnia afişa demnitatea mândră care se făcea simţită la ocazii importante şi cu ea se făceau simţite şi scăpările gramaticale. Nici dacă s-ar fi oprit pământul în loc, nici dacă ar fi îngheţat copacii, nici dacă marea s-ar fi deschis şi şi-ar fi scos afară morţii Jean Louise n-ar fi băgat de seamă.

— *Calpurnia!*

Vocea Calpurniei abia dacă răzbătea până la ea:

— Frank, a făcut lucru rău… să plătească… nepotu' meu. Îl iubesc… da' tot merge la puşcărie, cu sau fără domnu' Finch…

— *Calpurnia, încetează!*

Jean Louise se ridicase în picioare. A simţit cum o podidesc lacrimile şi a bâjbâit până la fereastră.

Bătrâna nu se mişcase. Jean Louise s-a întors şi a văzut-o tot la locul ei; părea că respiră egal.

Calpurnia apela la manierele rezervate musafirilor.

Jean Louise s-a aşezat din nou în faţa ei.

— Cal, a strigat, Cal, Cal, Cal, ce-mi faci? Ce s-a întâmplat? Sunt eu, fetiţa ta, m-ai uitat? De ce mă îndepărtezi? Ce-mi faci?

Calpurnia şi-a ridicat mâinile şi le-a aşezat uşor pe braţele balansoarului. Avea faţa brăzdată de un milion de riduri minuscule, iar ochii abia se zăreau în spatele lentilelor groase.

— Ce ne faceţi voi toţi nouă?

— Nouă?

— Da, don'şoară. Nouă.

Jean Louise a vorbit rar, mai mult cu ea însăşi decât cu Calpurnia.

— De când mă ştiu nu mi-a trecut o clipă prin minte că s-ar putea întâmpla aşa ceva. Şi uite că se-ntâmplă. Nu mai pot să vorbesc cu singura fiinţă care m-a crescut de când aveam doi ani… se-ntâmplă sub ochii mei şi nu-mi vine să cred. Vorbeşte cu mine, Calpurnia. Pentru numele lui Dumnezeu, vorbeşte ca lumea cu mine. Nu sta acolo aşa!

S-a uitat la figura bătrânei din faţa ei şi a ştiut că e inutil. Calpurnia o privea şi în ochii Calpurniei nu era nici urmă de compasiune.

Jean Louise s-a ridicat să plece.

— Spune-mi un lucru, Cal, a zis, doar un lucru mai vreau să ştiu şi plec… te rog, trebuie să ştiu. Ne-ai urât?

Bătrâna a rămas tăcută, purtându-şi povara anilor. Jean Louise a aşteptat.

Într-un final, Calpurnia a clătinat din cap.

— Zeebo, a spus Jean Louise. Dacă pot să fac ceva, pentru numele lui Dumnezeu, apelaţi la mine.

— Da, don'şoară, a răspuns bărbatul cel mătăhălos. Da' nu'ş ce-ar putea să fie. Frank l-a omorât, nu-ncape-ndoială şi nimeni nu poa' să facă nimic. Domnu' Finch n-are nici dânsu' ce să facă cu-aşa ceva. Io pot să v-ajut cu ceva cât staţi acasă, don'şoară?

Stăteau pe prispă, unde ceilalţi le făcuseră loc.

— Da, Zeebo, chiar acum. Poţi să vii să m-ajuţi să-ntorc maşina. Încă puţin şi ajung în porumb.

— Da, don'şoară Jean Louise.

L-a urmărit pe Zeebo cum manevrează maşina în spaţiul îngust. Sper să pot să ajung înapoi acasă, şi-a zis.

— Mulţumesc, Zeebo, a spus istovită. Să nu uiţi ce ţi-am spus.

Negrul şi-a dus mâna la pălărie şi s-a întors în casa mamei lui.

În maşină, Jean Louise a rămas cu ochii pironiţi pe volan. Cum se face că tot ce-am

iubit vreodată pe lumea asta m-a părăsit în decursul a două zile? Oare şi Jem mi-ar întoarce spatele? Calpurnia ne-a iubit, jur că ne-a iubit. Şi stătea acolo în faţa mea şi nu mă vedea pe mine, vedea nişte albi. Ea m-a crescut şi nu-i mai pasă.

N-a fost mereu aşa, jur că n-a fost. Nu ştiu de ce, am uitat, dar oamenii aveau încredere unii în alţii. Nu se urmăreau unii pe alţii ca nişte ulii. Acum zece ani nu mi s-ar fi aruncat asemenea priviri când am urcat treptele alea. Niciodată nu apela la manierele pentru musafiri cu vreunul din noi… când a murit Jem, iubitul ei Jem… aproape c-a murit şi ea de durere…

Jean Louise îşi amintea cum se dusese acasă la Calpurnia într-o seară târziu, cu doi ani în urmă. A găsit-o aşezată în camera ei, la fel ca azi, cu ochelarii pe vârful nasului. Plânsese. „Era aşa de uşor să ai grijă de el“, a spus Calpurnia. „O dată n-a intrat în belele băiatul meu. Mi-a adus un cadou de la război, mi-a adus o haină electrică.“ Când a zâmbit, faţa i s-a încreţit în milionul de riduri. S-a dus până la pat şi a scos de sub el o cutie lată. A deschis cutia şi a ridicat o întindere uriaşă de piele neagră. Era o haină de aviator neamţ. „Vezi?“ a spus. „Se aprinde.“ Jean Louise a studiat haina şi a văzut că era brăzdată de sârme subţiri. Avea şi un buzunar cu baterii. „Domnu’ Jem a spus c-o să-mi încălzească oasele iarna. Mi-a zis că să nu-mi fie frică de ea, da’ să am grijă când fulgeră.“ Când îşi punea haina electrică, pe Calpurnia o invidiau toţi prietenii şi vecinii. „Cal“, spusese Jean Louise. „Te rog vino înapoi. Nu pot să mă întorc liniştită la New York dacă nu te ştiu acolo.“ Asta a părut să ajute. Calpurnia s-a îndreptat de spate şi a dat din cap că da. „Da, don’şoară“, a spus. „Vin înapoi. Nu vă faceţi griji.“

Jean Louise a apăsat pe butonul *Drive* şi maşina s-a pus uşor în mişcare. *Din Oceanul Pacific, A ieşit un negru mic, Şi pe pielea lui scria…* Ajută-mă, Doamne.

1. Brer Rabbit, scris şi Br’er Rabbit, prescurtare de la Brother Rabbit, este personajul principal al cărţilor cu Unchiul Remus, o colecţie de poveşti afro-americane culese şi adaptate de Joel Chandler Harris.
2. Referire la romanul *Vântul prin sălcii* de Kenneth Grahame.

Partea a V-a

13

Alexandra era la masa din bucătărie, absorbită de ritualuri culinare. Jean Louise s-a strecurat pe lângă ea tiptil, dar degeaba.

— Vino să vezi.

Alexandra s-a dat un pas în spate, lăsând să se vadă mai multe platouri de cristal faţetat, pline cu sendvişuri delicate, aşezate pe trei rânduri.

— Ăsta e prânzul lui Atticus?

— Nu, el o să încerce să mănânce în oraş diseară. Ştii că detestă să dea buzna când e casa plină de femei.

Sfinte Moise, Rege al Evreilor. Cafeaua.

— Drăguţă, de ce nu aranjezi tu camera? Or să fie aici într-o oră.

— Pe cine-ai invitat?

Alexandra a recitat o listă de oaspeţi atât de absurdă, că Jean Louise a oftat din toţi rărunchii. Jumătate dintre femei erau mai tinere decât ea, jumătate mai în vârstă; nu-şi amintea să aibă ceva în comun cu vreuna dintre ele, cu excepţia uneia cu care se certase constant tot ciclul secundar.

— Unde sunt fetele din clasa mea? a întrebat.

— Pe-aici, presupun.

A, da. Pe-aici, în Old Sarum şi prin inima pădurii. S-a întrebat ce s-o fi ales de ele.

— Ai fost undeva în vizită de dimineaţă? a întrebat Alexandra.

— Am fost s-o văd pe Cal.

Cuţitul Alexandrei a zăngănit pe masă.

— Jean Louise!

— Acuma care dracu' mai e problema?

Asta e ultima rundă cu ea cât oi trăi, Dumnezeu mi-e martor. Dacă e să te iei după ea, niciodată n-am fost în stare să fac ceva bine.

— Linişteşte-te, domnişoară. Vocea Alexandrei era glacială. Jean Louise, nimeni din Maycomb nu mai merge să-i vadă pe negri, nu după ce ne-au tot făcut. Nu numai

că sunt leneşi, dar acum te mai şi privesc câteodată de-a dreptul insolent; iar ca să mai pui bază pe ei, s-a zis cu asta. NAACP-ul ăla a venit şi le-a turnat minciuni otrăvite până n-au mai putut. Dacă n-am avut până acum necazuri la noi în district e pentru că avem un şerif puternic. Tu nu *realizezi* ce se întâmplă. Noi ne-am purtat bine cu ei, le-am plătit cauţiunile şi datoriile de când hăul, am creat locuri de muncă pentru ei când nu era de lucru, i-am încurajat să se şcolească, s-au mai civilizat, dar, draga mea, spoiala asta de civilizaţie e aşa de subţire, că o mână de negri yankei cu nasul pe sus pot să facă praf o sută de ani de progres în cinci… Nu, domnişoară, după ce mulţumiri am primit că le-am purtat de grijă, nimeni din Maycomb nu mai e dispus să-i ajute când intră în belele. Nu fac decât să muşte mâna care-i hrăneşte. Nu, mulţumesc, s-a terminat – n-au decât să se descurce singuri de-acum.

Dormise douăsprezece ore şi umerii o dureau de oboseală.

— Sarah a lui Mary Webster e membră de ani de zile – la fel ca bucătăresele tuturor din oraş. După ce a plecat Calpurnia, pur şi simplu n-am vrut să mă leg la cap cu încă una, mai ales că suntem numai Atticus şi cu mine. Să faci un cioroi fericit acum e ca şi cum ai servi un rege…

Sfânta mea mătuşă vorbeşte ca domnul Grady O'Hanlon, care şi-a părăsit slujba ca să-şi dedice tot timpul conservării segregării.

— …trebuie să stai după ei, până ajungi să te întrebi cine slujeşte pe cine. Nu mai merită bătaia de cap… unde te duci?

— Să aranjez camera.

S-a afundat într-un fotoliu adânc şi s-a gândit cum toate întâmplările ultimelor zile o lăsaseră cu adevărat fără nimic. Mătuşa mea e o străină ostilă, Calpurnia mea nu vrea să mai aibă de-a face cu mine, Hank şi-a pierdut minţile, iar Atticus… e ceva în neregulă cu mine, la mine e problema. Trebuie să fie, fiindcă nu se poate ca toţi oamenii ăştia să se fi schimbat.

Cum de nu li se ridică părul în cap? Cum pot să asculte cu evlavie şi să creadă tot ce aud la biserică, iar apoi să spună lucrurile pe care le spun şi să asculte lucrurile care li se spun fără să vomite? Credeam că sunt creştină, dar nu sunt. Sunt altceva şi nu ştiu ce. Tot ce am considerat vreodată că e bine sau rău am învăţat de la oamenii ăştia – exact oamenii ăştia. Deci e vorba de mine, nu de ei. S-a întâmplat ceva cu mine.

Toţi încearcă să-mi spună în stilul ăsta ciudat, care sună ca un ecou, că totul e din cauza negrilor… dar dacă aici e vorba de negri, atunci eu pot să zbor şi Dumnezeu mi-e martor că s-ar putea să-mi iau zborul pe fereastră dintr-o clipă în alta.

— N-ai aranjat camera? Alexandra se proptise în faţa ei.

Jean Louise s-a ridicat şi a aranjat camera de zi.

Coţofenele au sosit la zece şi jumătate, exact cum fusese stabilit. Jean Louise a stat pe treptele de la intrare şi le-a întâmpinat pe fiecare. Purtau mănuşi şi pălării şi miroseau până la cer a uleiuri aromate, parfumuri şi săruri de baie. Machiajul lor ar fi făcut de ruşine şi un artist egiptean, iar hainele – şi mai ales pantofii – fuseseră clar achiziţionaţi din Montgomery sau Mobile: Jean Louise a ochit piese vestimentare de la A. Nachman, Gayfer's, Levy's, Hammel's pe toate laturile camerei.

Despre ce mai vorbesc femeile? Jean Louise îşi pierduse obişnuinţa conversaţiei, dar şi-a recăpătat-o brusc. Proaspetele Soţii vorbeau despre Bobii şi Michaelii lor, despre cum erau măritate cu Bob sau cu Michael de patru luni şi Bob şi Michael se îngrăşaseră deja cu câte zece kilograme fiecare. Jean Louise şi-a înăbuşit tentaţia de a le lumina pe tinerele ei musafire în legătură cu posibilele cauze medicale din spatele subitei creşteri în greutate a celor dragi şi şi-a îndreptat atenţia spre Clubul Scutecelor, care a stresat-o la culme:

Când avea două luni, Jerry a ridicat ochii spre mine şi a spus… învăţatul la oliţă ar trebui să înceapă când… a fost botezat l-a înhăţat pe domnul Stone de păr şi domnul Stone… face în pat acum. Am dezvăţat-o de asta cam tot atunci când am dezvăţat-o să-şi sugă degetul, cu… cel mai dră-gă-laş, fără discuţie cel mai *drăgălaş* pulovăr pe care l-ai văzut vreodată: are un elefănţel roşu pe piept şi scrie „Crimson Tide“[1]… şi ne-a costat cinci dolari să-l scoată.

Cavaleria Uşoară stătea la stânga ei: trecute, dar nu mult, de treizeci de ani, îşi petreceau mai tot timpul liber la Clubul Amanuensis, jucau bridge şi erau într-o permanentă concurenţă în materie de aparate electrocasnice:

John spune… Calvin spune că e… rinichii, dar Allen mi-a spus să renunţ la prăjeli… când m-am prins în fermoarul ăla, am regretat că… mă întreb ce-o fi în capul ei de crede că poate scăpa aşa… biata de ea, în locul ei eu aş lua… terapie cu electroşocuri, asta a făcut. Cică ar… dansează de rupe în fiecare sâmbătă seara când e Lawrence Welk la televizor… am crezut c-o să mor de râs! Să-l fi văzut, în… rochia mea de mireasă şi ştiţi ceva, încă mă mai încape.

Jean Louise s-a uitat la cele trei Veşnice Optimiste din dreapta ei. Erau fete vesele din Maycomb, cu caracter ireproşabil, care nu prea reuşiseră în viaţă. Erau tratate cu condescendenţă de cele de vârsta lor deja măritate, erau vag compătimite şi erau scoase la întâlniri cu orice bărbat singur care se nimerea să le viziteze prietenele. Jean Louise i-a aruncat uneia dintre ele o privire amuzată şi plină de sarcasm: când avea zece ani, Jean Louise a făcut unica ei încercare de a se alătura unei găşti şi a întrebat-o într-o zi pe Sarah Finley: „Pot să vin pe la tine după-amiază?“ „Nu“, a răspuns Sarah. „Mama spune că eşti prea bădărancă.“

Acum suntem amândouă singure, din motive complet diferite, dar senzaţia e aceeaşi, nu-i aşa?

Veşnicele Optimiste vorbeau încet între ele:

cea mai lungă zi din viaţa mea… în spatele clădirii băncii… o casă nouă pe şosea, lângă… Centrul de Pregătire, dacă le pui cap la cap, ajungi să petreci patru ore la biserică în fiecare duminică… de câte ori i-am spus domnului Fred că mie îmi plac roşiile… cald de mori. Le-am spus că, dacă nu pun aer condiţionat în biroul ăla, o să… să dea totul peste cap. Întreb şi eu, cine-ar vrea să facă o figură ca asta?

Jean Louise a profitat de pauză.

— Tot la bancă, Sarah?

— Ba bine că nu. Acolo o să fiu până crăp.

Hm.

— A, ce mai ştii de Jane… cum o mai chema? Ştii tu, prietena ta din liceu.

Sarah şi Jane-Cum-O-Mai-Chema fuseseră într-o vreme nedespărţite.

— A, aia. S-a măritat în timpul războiului cu un băiat de-a dreptul ciudat şi acum vorbeşte aşa de stâlcit, că n-ai mai recunoaşte-o.

— Aşa? Unde locuieşte acum?

— În Mobile. A plecat la Washington în timpul războiului şi s-a ales cu accentul ăla oribil. Toată lumea era de părere că se prosteşte îngrozitor, dar nimeni n-a avut curaj să-i spună, aşa că şi-acum vorbeşte la fel. Ţii minte cum mergea cu nasul pe sus, aşa? Şi-acum e la fel.

— Serios?

— Îhî.

E bună la ceva şi mătuşica, naiba s-o ia, şi-a spus Jean Louise când a văzut-o pe Alexandra făcându-i semn. S-a dus la bucătărie şi s-a întors cu o tavă cu şervete de cocktail. Trecând cu ele prin faţa invitatelor, a avut senzaţia că alunecă pe clapele unui clavecin gigantic.

În viaţa mea nu am… am văzut tabloul ăla superb… cu bătrânul domn Healy… aşezat pe poliţa de la şemineu, sub nasul meu, tot timpul ăsta… nu-i aşa? Cam unsprezece, cred… până la urmă o să divorţeze ea. La urma urmei, felul cum el… mi-a făcut masaj pe spate din oră în oră, toate cele nouă luni… ai fi murit. Dacă l-ai fi putut vedea… făcea pipi din cinci în cinci minute toată noaptea. Am pus capăt… cu toată lumea din clasa noastră, mai puţin fata aia îngrozitoare din Old Sarum. Ea nu şi-ar da seama de diferenţă… printre rânduri, dar îţi dădeai seama *exact* ce vrea să spună.

Înapoi de-a lungul claviaturii, de data asta cu sendvişurile.

Domnul Talbert s-a uitat la mine şi a spus… n-o să înveţe niciodată să stea pe oliţă… de fasole în fiecare seară de joi. E singura apucătură yankee cu care s-a întors din… oare presupune? Nu, scumpo, am spus Warren propune… omului care ia gunoiul. Asta e tot ce-am putut să fac după ce s-a băgat… secară. Nu m-am putut abţine, mă făcea să mă simt ca o mare… A-min! O să fiu foarte bucuroasă când se termină… felul

cum s-a purtat cu ea… teancuri peste teancuri de scutece şi el întreba de ce sunt aşa de obosită? În definitiv, el… în dosare de la bun început, acolo era.

Alexandra a trecut prin spatele ei, domolind clapele cu cafea până când sunetele s-au redus la un simplu murmur. Jean Louise a decis că cel mai bine i s-ar potrivi Cavaleria Uşoară, aşa că a tras un taburet şi s-a aşezat lângă ele. A abordat-o, din tot stolul, pe Hester Sinclair:

— Ce mai face Bill?

— Bine. E tot mai dificil să-l suporţi de la o zi la alta. Nu e groaznic ce s-a întâmplat cu bătrânul domn Healy de dimineaţă?

— Absolut.

Hester a întrebat:

— Băiatul ăla n-avea vreo legătură cu voi?

— Ba da. E nepotul Calpurniei noastre.

— Frate, nici nu mai ştiu care-i care, ăştia tineri. Ce zici, or să-l judece pentru crimă?

— Omor prin imprudenţă, mai degrabă.

— Oh. Hester era dezamăgită. Da, presupun că aşa-i corect. N-a fost cu intenţie.

— Nu, n-a fost cu intenţie.

Hester a râs.

— Şi eu care credeam că o să avem şi noi parte de ceva interesant.

Lui Jean Louise i-au ieşit ochii din cap. Probabil că-mi pierd simţul umorului, poate că asta e problema. Mă transform în vărul Edgar.

Hester spunea:

— …n-am mai avut şi noi parte de un proces ca lumea de zece ani. Cu un cioroi, vreau să zic. Numai beţivani şi cuţitari.

— Îţi place să mergi la tribunal?

— Sigur. Să vezi ce divorţ nebun am avut aici în primăvară. Nişte grobieni din Old Sarum. Bine că nu mai trăieşte judecătorul Taylor – ştii că nu-i plăceau deloc treburile astea, mereu ruga doamnele să iasă din sală. Ăstuia nou nu-i pasă. Ei bine…

— Scuză-mă, Hester. Nu mai ai cafea.

Alexandra ţinea în mână cafetiera grea de argint. Jean Louise a privit-o cum toarnă în ceşti. Nu varsă o picătură. Dacă eu şi Hank… Hank.

A privit în lungul camerei cu tavan scund la şirul dublu de femei, femei pe care le cunoştea de-o viaţă, dar nu putea să vorbească cu ele cinci minute fără să-i sece mintea. Nu-mi vine-n cap nimic ce să le spun. Ele vorbesc fără încetare despre lucrurile pe care le fac, iar eu nu ştiu să fac lucrurile pe care le fac ele. Dacă ne-am căsători – dacă m-aş căsători cu cineva din oraşul ăsta –, astea ar fi prietenele mele şi eu habar n-aş avea ce să discut cu ele. Aş fi Jean Louise cea Tăcută. Eu în viaţa mea n-

aş fi în stare să organizez singură o chestie din asta şi uită-te la mătuşica, se distrează de minune. Aş merge la biserică până la exasperare, aş juca bridge până la exasperare, aş fi invitată să fac recenzii de carte la Clubul Amanuensis, mi s-ar pretinde să fac parte din comunitate. E nevoie de multe calităţi care mie îmi lipsesc ca să fii membru al frăţiei ăsteia.

— …tare tristă treabă, a spus Alexandra, dar aşa sunt ei şi n-ai ce face. Calpurnia era cea mai bună dintre toţi. Zeebo ăla al ei, derbedeul ăla, e încă un sălbatic, dar, să ştiţi, Calpurnia l-a obligat să se însoare cu fiecare dintre femeile lui. Cinci, cred c-au fost, dar Calpurnia l-a pus să se însoare cu fiecare. Asta înseamnă pentru ei să fii creştin.

— Nu poţi să-ţi dai seama niciodată ce e în capul lor, a spus Hester. Sophie a mea, de pildă, am întrebat-o într-o zi: „Sophie“, am spus, „în ce zi cade Crăciunul anul ăsta?“. Sophie s-a scărpinat în coama aia de lână şi a spus: „Don'şoară Hester, io cred că anu' ăsta cade pe douăşcinci decembrie“. Am crezut că o să mor de râs. Eu voiam să ştiu în ce zi a săptămânii, nu în ce dată. Bătută-n cap!

Umor, umor, umor, mi-am pierdut simţul umorului. O s-ajung ca *New York Post*.

— …dar să ştiţi că n-au încetat. Faptul că i-au oprit nu i-a făcut decât să înceapă să se-ascundă. Bill spune că nu s-ar mira deloc să mai avem o revoltă ca a lui Nat Turner[2], cică stăm pe un butoi de pulbere şi bine-am face să fim pregătiţi, a spus Hester.

— Ăă, uf… Hester, sigur că eu nu ştiu prea multe despre chestiile astea, dar parcă ăia din Montgomery îşi petrec cea mai mare parte a timpului la biserică, în rugăciune, a spus Jean Louise.

— O, copila mea, nu ştii că asta a fost doar ca să stârnească mila acolo, în est? E cel mai vechi truc din lume. Să ştii că şi Kaiserul Bill[3] se ruga la Domnul în fiecare seară, toată viaţa lui.

Lui Jean Louise i-a fulgerat prin minte un catren absurd. Oare unde îl citise?

Cu voia Domnului, Augusta dulce,
Iar am avut o bătălie-atroce;
Franţuji cu miile erau, dar le-am pus cruce.
Lăudat fie Domnul, ce toate darurile-aduce.

Se întreba de unde îşi lua Hester informaţiile. Nu putea concepe că Hester ar citi şi altceva decât *Ghidul gospodinelor*, poate doar cu forţa. Îi spusese cineva. Dar cine?

— Ai prins gust pentru istorie, Hester?

— Ce? O, nu, spuneam şi eu ce spune Bill al meu. Bill, ăsta da cititor serios. Zice că cioroii care trag sforile acolo în nord încearcă să facă cum a făcut Gandhi şi ştii despre ce vorbesc.

— Mă tem că nu. Cum anume?

— Comunism.

— A… credeam că pe comunişti îi interesează răsturnările violente şi alte chestii din astea.

Hester a scuturat din cap.

— Unde-ai trăit, Jean Louise? Se folosesc de orice mijloace ca să-şi atingă scopul. Exact cum fac şi catolicii. Ştii ce zic. Catolicii se duc în tot felul de locuri şi practic se fac că sunt de-ai locului ca să-i convingă pe oameni să se convertească. Sunt în stare să spună că Sfântul Pavel a fost la fel de cioroi ca ei, dacă prin asta convertesc şi un singur negru. Bill spune – a fost acolo, în timpul războiului – Bill spune că era greu să-ţi dai seama ce era voodoo şi ce era catolic în unele dintre insulele alea, că nu l-ar fi mirat să vadă un vrăjitor cu guler alb. La fel e şi cu comuniştii. Sunt capabili să facă orice, dar chiar orice ca să pună mâna pe ţara asta. Sunt peste tot în jurul nostru, e imposibil să-ţi dai seama care e şi care nu e. Păi, chiar şi aici, în Districtul Maycomb…

Jean Louise a râs.

— Ei, Hester, ce să caute comuniştii în Districtul Maycomb?

— Asta nu ştiu, dar ştiu că există o celulă chiar pe drumul spre Tuscaloosa şi că, dacă n-ar fi băieţii ăştia, ar avea un cioroi la şcoală în aceeaşi clasă cu ei.

— Nu înţeleg care e legătura, Hester.

— N-ai citit despre profesorii ăia fandosiţi şi întrebările lor din… din Convocarea aia? Păi, ar fi lăsat-o să intre uite-aşa. Dacă n-ar fi fost băieţii din frăţie…

— Doamne, Hester. N-am citit ziarele care trebuie. Ăla pe care l-am citit eu spunea că gloata era de la fabrică…

— Dar tu ce citeşti, *The Worker*[4]?

Eşti fascinată de tine însăţi. Spui orice-ţi trece prin minte, dar eu chiar asta nu înţeleg, cum poate să-ţi treacă prin minte aşa ceva. Mi-ar plăcea să-ţi despic capul, să pun o informaţie în el şi s-o urmăresc cum îţi traversează toate circumvoluţiunile creierului până îţi iese pe gură. Ne-am născut amândouă aici, am fost la aceleaşi şcoli, ni s-au predat aceleaşi lucruri. Mă întreb ce-ai văzut şi ce-ai auzit tu din toate astea.

— …toată lumea ştie că scopul NAACP-ului e să răstoarne cu totul sudul…

Zămislită din neîncredere şi devotată crezului că toţi oamenii sunt răi din născare.

— …nu se-ascund, spun pe faţă că vor să stârpească rasa neagră şi că or să reuşească în patru generaţii, zice Bill, dacă încep cu asta de acum…

Sper că lumea va băga prea puţin de seamă şi va da repede uitării ce spui tu aici.

— …şi oricine crede altceva fie e comunist, fie e ca şi comunist. Rezistenţă pasivă, mă laşi…

De fiecare dată în istoria interacţiunilor umane, când un popor e nevoit să rupă relaţiile politice care îl leagă de un altul, e automat comunist.

— ...mereu vor să se căsătorească cu cineva cu pielea o idee mai albă decât a lor, vor să corcească rasa...

Jean Louise a întrerupt-o.

— Hester, dă-mi voie să te întreb ceva. Sunt acasă de sâmbătă şi de sâmbătă încoace tot aud de corcirea rasei şi nu pot să nu mă întreb dacă nu cumva e o formulare nefericită şi dacă poate n-ar trebui eliminată din jargonul sudist. E nevoie de două rase ca să corceşti o rasă – dacă ăsta e cuvântul corect – şi când noi, albii, urlăm că ne corcim, oare asta nu spune ceva despre noi ca rasă? Mesajul pe care-l înţeleg eu e că, dacă ar fi legal, toată lumea s-ar îmbulzi să se căsătorească cu negri. Dacă aş fi un om învăţat, ceea ce nu sunt, aş spune că genul ăsta de discurs are o profundă semnificaţie psihologică deloc favorabilă pentru cel care îl rosteşte. În cel mai bun caz reflectă o neîncredere alarmantă în propria rasă.

Hester s-a uitat la Jean Louise.

— Sunt sigură că nu ştiu despre ce vorbeşti, a spus.

— Nici eu nu sunt prea sigură ce vreau să spun, a replicat Jean Louise, doar că mi se încreţeşte părul de câte ori aud pe cineva vorbind aşa. Probabil fiindcă n-am crescut cu aşa ceva în jurul meu.

Hester s-a zbârlit toată.

— Insinuezi că...

— Îmi pare rău, a spus Jean Louise. Nu asta am vrut să spun. Te rog să mă ierţi.

— Jean Louise, când am spus ce am spus nu mă refeream la *noi*.

— Atunci despre cine era vorba?

— Vorbeam despre... ştii tu, gunoaiele alea. Bărbaţii care ţin ibovnice negrese şi lucruri din astea.

Jean Louise a zâmbit.

— Ce ciudat. Acum o sută de ani gentlemenii aveau femei de culoare, acum le au gunoaiele.

— Pentru că atunci erau proprietatea lor, prostuţo. Nu, gunoaiele sunt ţinta NAACP-ului. Vor să-i bage pe cioroi, prin căsătorii, în categoria asta socială şi s-o ţină tot aşa până se-alege praful de toată structura socială.

Structura socială. Cuverturi matlasate cu model de cercuri intersectate. Nu se poate să ne fi urât şi e imposibil ca Atticus să creadă asemenea cuvinte. Îmi pare rău, e imposibil. Încă de ieri mă simt de parcă cineva mă face sul şi mă vâră până la fundul unui adânc, adânc...

— DECI, CUM E LA NEW YORK?

New York. New York? Să-ţi spun eu cum e la New York. New Yorkul are toate răspunsurile. Lumea merge la YMHA[5], la Uniunea Vorbitorilor de Limba Engleză, la New School for Social Research şi găseşte răspunsurile. New Yorkul îmi spune în clipa

asta: Jean Louise Finch, nu te comporţi în conformitate cu doctrinele noastre privitoare la cei de-o seamă cu tine, prin urmare nu exişti. Cele mai luminate minţi din ţară ne-au spus cine eşti. Nu ai cum să scapi de asta şi nu te învinovăţim, dar îţi cerem totuşi să adopţi o conduită care să respecte regulile stabilite de cei care ştiu mai bine şi să nu încerci să fii altceva.

A răspuns: vă rog să mă credeţi, ce s-a întâmplat în familia mea nu e ce pare a fi. Nu pot să spun decât atât – că tot ce am învăţat despre decenţă aici am învăţat. De la voi n-am învăţat nimic altceva decât să fiu suspicioasă. N-am ştiut ce e ura până n-am trăit între voi şi v-am văzut măcinaţi de ură zi după zi. A fost nevoie chiar şi de legi ca să vă împiedice să mai urâţi. Am numai dispreţ pentru răspunsurile voastre prompte, pentru sloganurile din metrou şi mai ales pentru lipsa voastră de maniere: n-o să le dobândiţi câte zile oţi avea.

Un om care nu e în stare să fie nepoliticos nici cu un şoarece a stat în sala de judecată susţinând cauza unor omuleţi detestabili. De câte ori nu l-a văzut la băcănie, aşteptându-şi rândul în spatele negrilor şi mai ştiu eu cui. Îl văzuse pe domnul Fred ridicând din sprâncene şi pe tatăl ei clătinând din cap drept răspuns. Era genul de om care din instinct aştepta să-i vină rândul; avea maniere.

Uite ce e, soro, noi ştim cum stă treaba: ţi-ai petrecut primii douăzeci şi unu de ani din viaţă într-un ţinut în care se linşează negri, într-un district unde două treimi din populaţie sunt negri care lucrează pământul. Aşa că lasă figurile.

N-o să mă credeţi, dar vă spun eu: niciodată până azi n-am auzit cuvântul „cioroi“ de pe buzele vreunui membru al familiei mele. Nici n-am fost învăţată să gândesc că oamenii ăştia sunt Cioroii. Când eram mică, şi am crescut cu negri, ăştia erau Calpurnia, Zeebo gunoierul, Tom grădinarul şi cum îi mai chema. Erau sute de negri în jurul meu, erau ajutoarele de la câmp, cei care recoltau bumbacul, pavau drumurile şi tăiau lemne ca să ne construiască nouă casele. Erau săraci, erau măcinaţi de boli şi murdari, unii erau leneşi şi nepricepuţi, dar niciodată nu mi s-a sugerat c-ar trebui să-l dispreţuiesc pe vreunul, să mă tem de vreunul, să fiu nepoliticoasă cu vreunul sau să cred c-aş putea să mă port urât cu vreunul şi să scap basma curată. Ei, ca populaţie, nu intrau în viaţa mea şi nici eu în a lor: când mergeam la vânătoare, nu intram pe pământul vreunui negru, dar nu pentru că era negru, ci pentru că ştiam că nu trebuie să intru fără voie pe pământul nimănui. Am fost învăţată să nu profit niciodată de cineva care o duce mai rău decât mine, fie că era vorba de minte, de avuţie ori de poziţie socială; şi asta se referea la oricine, nu numai la negri. Mi s-a dat de înţeles că, dacă aş fi făcut pe dos, aş fi fost demnă de dispreţ. Aşa am fost eu crescută de o negresă şi un alb.

Trebuie s-o fi trăit. Dacă cineva îţi spune „Acesta e adevărul“ şi tu îl crezi, iar apoi descoperi că nu e acesta adevărul, eşti dezamăgit şi te asiguri că altă dată nu te mai

prinde descoperit.

Dar când un om care a trăit întru adevăr – şi tu ai crezut în felul cum a trăit – te decepţionează, nu te lasă numai circumspect, te lasă fără nimic. Cred că de asta am ajuns aproape să-mi pierd minţile…

— New Yorkul? New Yorkul e New York. Jean Louise s-a întors spre persoana care o interoga, o tânără cu o pălărie mică, trăsături mici şi dinţi mici şi ascuţiţi. O chema Claudine McDowell.

— Am fost în oraş cu Fletcher primăvara trecută şi am încercat să dăm de tine zi şi noapte.

N-am nici o îndoială.

— Şi v-a plăcut? Nu, nu-mi spune, lasă-mă pe mine: v-aţi simţit minunat, dar nici prin gând nu v-ar trece să trăiţi acolo.

Claudine şi-a dezvelit dinţii ei de şoricel.

— Categoric! Cum ţi-ai dat seama?

— Am puteri paranormale. Aţi văzut tot?

— O, Doamne, da. Am fost la Latin Quarter, la Copacabana[6] şi am văzut *The Pajama Game*. Nu mai văzuserăm niciodată un music-hall şi am fost cât se poate de dezamăgiţi. Toate sunt aşa?

— Majoritatea. Aţi urcat în vârful lui ştii-tu?

— Nu, dar am fost la Radio City. Să ştii că acolo s-ar putea trăi. Am văzut un spectacol la Radio City Music Hall şi, Jean Louise, a apărut un cal pe scenă.

Jean Louise a spus că nu o surprinde.

— Îţi zic că şi eu, şi Fletcher ne-am bucurat când ne-am întors acasă. Nu pricep cum poţi să trăieşti acolo. Fletcher a cheltuit mai mulţi bani acolo în două săptămâni decât cheltuim aici în şase luni. Fletcher spunea că nu înţelege de ce Dumnezeu trăiesc oamenii în locul ăla când ar putea avea casă şi curte aici pe bani mai puţini.

Îţi spun eu. La New York eşti liber să faci ce vrei. Poţi să ieşi şi să îmbrăţişezi întreg Manhattanul în cea mai dulce singurătate sau poţi să te duci la naiba, dacă asta vrei.

— Păi, a spus Jean Louise, îţi ia destul de mult să te obişnuieşti. Mie nu mi-a plăcut deloc în primii doi ani. Mă intimida în fiecare zi, până într-o dimineaţă când m-a împins cineva în autobuz şi l-am împins şi eu. Abia când l-am bruscat şi eu mi-am dat seama că mă integrasem.

— Te împing, asta fac toţi. Oamenii ăia de-acolo n-au deloc maniere, a spus Claudine.

— Ba au maniere, Claudine. Doar că sunt diferite de ale noastre. Persoana care m-a împins în autobuz se aştepta să răspund şi eu la fel. Asta trebuia să fac; e un joc totul. N-o să găseşti nicăieri oameni mai de treabă decât în New York.

Claudine şi-a ţuguiat buzele.

— Ei bine, eu n-aş vrea să mă amestec cu toţi italienii şi portoricanii ăia. Eram într-o zi la un local şi, când m-am uitat în jur, am văzut o negresă care-şi mânca prânzul chiar lângă mine, chiar *lângă* mine. Sigur că ştiam că are voie, dar tot m-a şocat.

— Ţi-a făcut ceva rău?

— Nu, de ce să zic. M-am ridicat repede şi am plecat.

— Ştii, a spus Jean Louise cu blândeţe, pe-acolo umblă liberi tot felul de oameni.

Claudine a ridicat din umeri.

— Nu-nţeleg cum poţi să trăieşti acolo cu ei.

— Nu-ţi dai seama că sunt acolo. Munceşti cu ei, mănânci lângă şi împreună cu ei, mergi cu autobuzul alături de ei, dar nu-ţi dai seama că sunt acolo decât dacă vrei neapărat. Habar n-am că stăteam lângă un negru gras cât toate zilele în autobuz până nu m-am ridicat să cobor. Pur şi simplu nu observi.

— Ei bine, eu am observat. Tu oi fi oarbă sau ceva.

Oarbă, asta sunt. N-am deschis niciodată ochii. Nu m-am gândit nici o clipă să privesc în sufletul oamenilor, i-am privit doar în ochi. Oarbă de dau în gropi, de mă lovesc de pietre… domnul Stone. Ieri, la biserică, domnul Stone a pus un străjer. Ar fi trebuit să-mi dea şi mie unul. Am nevoie de un străjer care să mă ducă de mână şi să dea de veste ce vede din oră în oră. Am nevoie de un străjer care să-mi spună: Uite ce spune omul ăsta şi uite ce vrea cu adevărat să spună, să tragă o linie pe mijloc şi să spună: Ăsta e un fel de dreptate şi celălalt e alt fel de dreptate şi să mă ajute să înţeleg diferenţa. Am nevoie de un străjer care să meargă şi să strige în patru zări că e prea mult să joci cuiva o festă timp de douăzeci şi şase de ani, indiferent cât de tare te amuzi.

1. Echipa de fotbal american a Universităţii Alabama.
2. Revoltă a sclavilor de pe plantaţiile din Districtul Southampton, Virginia, condusă de Nat Turner în august 1831.
3. Împăratul Wilhelm al II-lea al Germaniei.
4. *The Daily Worker* – ziar al Partidului Comunist american.
5. Young Men’s Hebrew Association – Asociaţia Tinerilor Evrei.
6. Cluburi de noapte din New York, în mare vogă la vremea respectivă. Latin Quarter s-a deschis în 1942, iar Copacabana în 1940.

14

— Mătuşică, a spus Jean Louise după ce au terminat de strâns resturile dezastrului de dimineaţă, dacă n-ai nevoie de maşină, eu mă duc pe la unchiu' Jack.

— Nu-mi doresc decât să trag un pui de somn. Tu nu vrei ceva de mâncare?

— Nu, doamnă. Îmi dă unchiu' Jack un sendviş, ceva.

— Nu m-aş baza pe asta. Mănâncă tot mai puţin de la o vreme.

A oprit maşina pe aleea din faţa casei doctorului Finch, a urcat treptele înalte de la intrare, a bătut la uşă şi a intrat cântând cu voce răguşită:

Unchiaşul Jack în cârjă şi baston stă sprijinit
Când era tânăr mult prea mult a dănţuit
De-a pus şi zeciuială...

Casa doctorului Finch era mică, dar holul de la intrare era enorm. Iniţial fusese un pasaj deschis din care se intra în toate camerele, dar doctorul Finch îl închisese şi construise rafturi de cărţi de jur împrejur.

A strigat la ea dintr-o cameră din spatele casei.

— Te-am auzit, fată vulgară ce eşti. Sunt în bucătărie.

Jean Louise a luat-o pe coridor, a intrat pe o uşă şi a ajuns în ce fusese cândva o verandă deschisă pe latura din spate. Acum aducea vag cu un birou, ca de altfel majoritatea camerelor din casă. Nu cunoştea nici un alt adăpost care să reflecte mai puternic personalitatea proprietarului. Era ordine, în general, dar una care îţi lăsa o stranie senzaţie de neorânduială: casa domnului Finch era de o curăţenie militărească, dar cărţile aveau tendinţa să se acumuleze peste tot pe unde îi plăcea lui să se aşeze şi, pentru că el avea obiceiul să se aşeze oriunde îi venea, mici teancuri de cărţi se înălţau prin cele mai stranii locuri din casă, un coşmar pentru femeia care îi făcea curat. El nu o lăsa să le atingă, dar insista să ţină casa curată ca lacrima, aşa că biata făptură era obligată să aspire, să şteargă praful şi să lustruiască pe lângă ele. O

nefericită de fată în casă şi-a pierdut capul şi i-a pierdut semnul din cartea lui Tuckwell, *Pre-Tractarian Oxford*, aşa că doctorul Finch a gonit-o cu coada de mătură.

Când unchiul ei şi-a făcut apariţia, Jean Louise şi-a spus că or fi modele trecătoare, dar el şi Atticus nu vor renunţa în veci la veste. Doctorul Finch nu avea haina pe el, iar în braţe o ţinea pe Rose Aylmer, bătrâna lui pisică.

— Unde-ai fost ieri, iarăşi la râu? I-a aruncat o privire tăioasă. Scoate limba.

Jean Louise a scos limba şi doctorul Finch a mutat-o pe Rose Aylmer pe braţul drept, a scotocit în buzunăraşul de la vestă, a scos o pereche de ochelari cu jumătate de ramă, i-a desfăcut şi şi i-a aninat pe nas.

— Ce faci, o să rămâi aşa toată ziua? Bag-o înapoi, a spus. Arăţi ca naiba. Hai în bucătărie.

— Nu ştiam că ai ochelari cu jumătate de ramă, unchiu' Jack, a spus Jean Louise.

— Ha… am descoperit că aruncam banii pe fereastră.

— Cum?

— Privind pe deasupra ochelarilor vechi. Ăştia m-au costat numai pe jumătate.

În mijlocul bucătăriei unchiului Jack era o masă, iar pe masă stătea o farfurioară conţinând un singur biscuit pe care se odihnea o singură sardină.

Jean Louise a rămas cu gura deschisă.

— Ăsta e prânzul tău? Pe bune, unchiu' Jack, mai ciudat de-atâta nici n-ai putea să fii.

Doctorul Finch a tras un scaun înalt lângă masă, a depus-o pe Rose Aylmer pe el şi a spus:

— Nu. Da.

Jean Louise şi unchiul ei s-au aşezat la masă. Doctorul Finch a ridicat biscuitul şi sardina şi i le-a oferit lui Rose Aylmer. Rose Aylmer a muşcat o bucăţică, a lăsat capul în jos şi a mestecat.

— Mănâncă exact ca un om, a spus Jean Louise.

— Sper c-am învăţat-o bunele manierele, a zis doctorul Finch. E aşa de bătrână acum, că trebuie s-o hrănesc cu bucăţica.

— De ce n-o ajuţi să-şi dea obştescul sfârşit?

Doctorul Finch s-a uitat la nepoata lui indignat.

— De ce să fac aşa ceva? Ce e în neregulă cu ea? Mai are cel puţin zece ani de trăit.

Jean Louise a consimţit în tăcere şi şi-a dorit, păstrând proporţiile, să arate şi ea la fel de bine ca Rose Aylmer când o să fie aşa de bătrână. Blana portocalie a lui Rose Aylmer era în perfectă stare; îşi păstrase silueta; ochii îi erau limpezi. Îşi petrecea cea mai mare parte a vieţii dormind şi o dată pe zi doctorul Aylmer o plimba prin curtea din spate în lesă.

Cu răbdare, doctorul Finch a convins-o pe venerabila pisică să-şi termine de

mâncat prânzul şi, când a isprăvit, s-a dus la dulapul de deasupra chiuvetei şi a scos o sticluţă. În capac avea o pipetă. A extras o cantitate serioasă de lichid, a pus sticla jos, a prins pisica de ceafă şi i-a spus să deschidă gura. Pisica s-a conformat. A înghiţit şi a scuturat din cap. Doctorul Finch a mai tras nişte lichid în pipetă şi i-a spus lui Jean Louise:

— Deschide gura.

Jean Louise a înghiţit şi s-a strâmbat.

— Doamne sfinte, ce-a fost aia?

— Vitamina C. Vreau să-l laşi pe Allen să te examineze.

Jean Louise a spus că o să-l lase şi l-a întrebat pe unchiul ei ce-l mai preocupă.

Doctorul Finch, aplecat peste cuptor, a răspuns:

— Sibthorp.

— Poftim?

Doctorul Finch a scos din cuptor un bol de salată din lemn, plin, spre uimirea lui Jean Louise, cu verdeţuri. Sper că nu era aprins.

— Sibthorp, fată. Sibthorp, a spus el. Richard Waldo Sibthorp. Preot romano-catolic. Înmormântat cu toată pompa specifică Bisericii Anglicane. Tot încerc să mai găsesc pe cineva ca el. Foarte important.

Jean Louise era obişnuită cu genul ăsta de stenografie intelectuală tipică unchiului ei: îi stătea în obicei să enunţe unul sau două fapte fără legătură şi o concluzie care, aparent, nu se susţinea. Încet dar sigur, dacă ştiai cum să-l descoşi, doctorul Finch îşi depăna fuiorul bizarului său bagaj de cunoştinţe, dezvăluind un raţionament ce sclipea cu o lumină specială, numai a lui.

Dar ea nu venise să se delecteze cu sucelile unui minor estet victorian. Şi-a privit unchiul cum manevrează verdeţurile de salată, uleiul de măsline, oţetul şi alte câteva ingrediente necunoscute ei cu aceeaşi precizie şi siguranţă de care dădea dovadă la o osteotomie dificilă. A împărţit salata în două farfurii şi a spus:

— Mănâncă, copilă.

Doctorul Finch şi-a mestecat sălbatic prânzul trăgând cu ochiul la nepoata lui, care aranja salata, bucăţile de avocado, ardeii verzi şi ceapa în rânduri perfecte pe farfurie.

— Bine, care-i problema? Eşti gravidă?

— Nu. Doamne, unchiu’ Jack.

— Nu prea cunosc alt motiv de îngrijorare pentru tinerele din ziua de azi. Vrei să-mi spui? Vocea i-a devenit blândă. Haide, micuţă Scout.

Lui Jean Louise i s-au împăienjenit ochii de lacrimi.

— Ce se petrece aici, unchiu’ Jack? Ce s-a întâmplat cu Atticus? Cred că Hank şi mătuşica şi-au pierdut minţile şi sunt sigură că şi eu mi le pierd.

— N-am observat să se fi întâmplat ceva cu ei. Ar fi trebuit să văd ceva?

— Ar fi trebuit să-i vezi la întrunirea aia de ieri…

Jean Louise s-a uitat la unchiul ei, care se balansa periculos pe picioarele din spate ale scaunului. A pus mâinile pe masă ca să se echilibreze, trăsăturile pronunţate i s-au înmuiat şi a râs zgomotos. Picioarele din faţă ale scaunului au revenit pe podea cu un pocnet şi din râsul lui n-a mai rămas decât o chicoteală.

Jean Louise spumega. S-a ridicat de la masă, şi-a răsturnat scaunul, l-a pus la loc şi s-a îndreptat spre uşă.

— N-am venit aici ca să râzi de mine, unchiu' Jack, a spus.

— Of, stai jos şi taci din gură, a spus el. S-a uitat la ea cu real interes, ca la ceva pus sub lupa microscopului, ca la un miracol al medicinei care se materializase dintr-o eroare în bucătăria lui.

— Pe onoarea mea, nu mi-am închipuit nici o clipă că bunul Dumnezeu o să-mi dea ocazia să văd pe cineva care nimereşte în toiul unei revoluţii, ia o faţă de înmormântare şi întreabă „Care-i problema?“. A râs din nou, clătinând din cap. Problema, copilă? Îţi spun eu care-i problema dacă te aduni şi te abţii să te mai comporţi ca o… hrm!… mă întreb dacă ochii şi urechile tale trimit vreodată mai mult decât impulsuri spasmodice către creier. Zâmbetul i-a dispărut de pe faţă. Unele părţi n-or să te bucure, a spus.

— Nu-mi pasă despre ce e vorba, unchiu' Jack, câtă vreme îmi explici ce l-a transformat pe tatăl meu într-un duşman al cioroilor.

— Ţine-ţi gura. Vocea doctorului Finch era dură. Să nu spui niciodată aşa ceva despre tatăl tău. Mi se pare insuportabil şi cum sună, şi ce înseamnă.

— Şi cum să spun atunci?

Unchiul ei a oftat îndelung. S-a dus la aragaz şi a pornit ochiul din faţă pe care stătea cafetiera.

— Să stăm şi să cugetăm, a spus.

Când s-a întors, Jean Louise a văzut că amuzamentul îi alungase indignarea din privire şi se amesteca cu o expresie pe care n-o putea descifra. L-a auzit mormăind:

— O, vai mie, da. Romanul trebuie să spună o poveste.

— Ce vrei să spui cu asta? a întrebat ea. Ştia că e un citat, dar nu ştia din ce, nu ştia de ce şi nici nu-i păsa. Unchiul ei era capabil să o enerveze de moarte când avea el chef şi părea că tocmai de asta avea chef acum, şi i-a picat prost.

— Nimic. Doctorul Finch s-a aşezat, şi-a scos ochelarii şi i-a pus la loc în buzunarul de la vestă. A vorbit alegându-şi cu grijă cuvintele. Scumpo, a spus, peste tot în Sud bărbaţi ca tatăl tău luptă într-un fel de ariergardă încercând să ţină lucrurile în loc ca să păstreze o anume filozofie care aproape s-a dus pe apa sâmbetei…

— Dacă e vorba de ce am auzit ieri, n-are decât să se ducă.

Doctorul Finch a ridicat privirea.

— Faci o mare greşeală dacă crezi că tatăl tău vrea ca negrii să fie obligaţi să stea la locul lor.

Jean Louise a ridicat mâinile şi vocea:

— Ce naiba aş putea să cred? Mi s-a făcut greaţă, unchiu' Jack. La propriu…

Unchiul ei s-a scărpinat după ureche.

— Nu am nici o îndoială că, la un moment dat, ţi s-au prezentat anumite adevăruri istorice şi nuanţe…

— Unchiu' Jack, nu mă lua acum cu discursuri din astea… participarea la război n-are nimic de-a face cu asta.

— Dimpotrivă, are mult de-a face dacă vrei să înţelegi. Primul lucru pe care trebuie să-l înţelegi e ceva – Dumnezeu să ne ajute, era ceva – ce trei sferturi din naţia asta n-a înţeles nici până azi. Ce fel de oameni eram, Jean Louise? Ce fel de oameni suntem? Cine ne e şi acum cel mai aproape?

— Credeam că suntem oameni şi-atât. Habar n-am.

Unchiul ei a zâmbit şi în ochi i-a apărut o sclipire afurisită. Acum o ia pe arătură, şi-a spus ea. Nu-l mai prind eu să-l aduc înapoi.

— Gândeşte-te la Districtul Maycomb, a spus doctorul Finch. E tipic pentru Sud. Nu te-a pus niciodată pe gânduri faptul că practic toată lumea din district e înrudită sau aproape înrudită cu toată lumea?

— Unchiu' Jack, cum poate cineva să fie aproape înrudit cu altcineva?

— E destul de simplu. Îţi aminteşti de Frank Buckland, nu-i aşa?

Fără voia ei, Jean Louise simţea că e atrasă încet şi hoţeşte spre pânza de păianjen a doctorului Finch. E un păianjen bătrân şi minunat, dar tot păianjen rămâne. S-a apropiat uşor de el.

— Frank Buckland?

— Naturalistul. Umbla cu peşti morţi în servietă şi avea un şacal în apartament.

— Aşa?

— Îţi aminteşti de Matthew Arnold, nu?

A răspuns că da.

— Ei bine, Frank Buckland era fiul fratelui soţului surorii tatălui lui Matthew Arnold, prin urmare erau aproape înrudiţi. Înţelegi?

— Da, domnule, dar…

Doctorul Finch şi-a fixat privirea în tavan.

— Nu era oare nepotul meu, Jem, a spus tărăgănat, logodit cu verişoara de-a doua a soţiei fiului străunchiului lui?

Jean Louise şi-a dus mâinile la ochi. Mintea îi lucra nebuneşte.

— Ba da, era, a spus într-un final. Unchiu' Jack, cred că ăsta a fost un *non sequitur*[1], dar nu sunt deloc convinsă.

— E acelaşi lucru, de fapt.

— Dar nu văd care e legătura.

Doctorul Finch şi-a pus mâinile pe masă.

— Asta pentru că nu te-ai uitat, a spus. Niciodată n-ai deschis ochii.

Jean Louise a tresărit.

Unchiul ei a continuat:

— Jean Louise, în Districtul Maycomb se găsesc până în ziua de azi urmaşi ai tuturor netoţilor de celţi, angli şi saxoni care au trăit vreodată. Îl ţii minte pe Dean Stanley, nu?

Îi reveneau în minte zilele acelea cu ore nesfârşite. Era în casă, în faţa focului aprins şi cineva îi citea din cărţi vechi şi mucegăite. Vocea unchiului ei era, ca de obicei, când joasă şi gravă, când ascuţită de la râsul pe care nu şi-l putea stăpâni. Micuţul cleric aiurit şi zbârlit şi vajnica lui soţie s-au profilat printre amintiri.

— Nu-ţi aminteşte de Fink Sewell?

— Nu, domnule, a spus.

— Gândeşte-te, fată. Gândeşte-te. Dar, cum nu te gândeşti, îţi dau un indiciu. Când Stanley era paroh la Westminster, i-a dezgropat aproape pe toţi din abaţie pentru că-l căuta pe Iacob I.

— O, Doamne, a spus ea.

În timpul Recesiunii, domnul Finckney Sewell, un locuitor al Maycombului cunoscut de mult pentru gândirea lui liberă, şi-a deshumat propriul bunic şi i-a scos toţi dinţii de aur ca să achite o ipotecă. Când l-a reţinut şeriful pentru profanare de morminte şi deţinere ilegală de aur, domnul Fink a protestat avansând teoria că, dacă propriul lui bunic nu-i aparţine lui, atunci cui îi aparţine? Şeriful a susţinut că bătrânul domn M.F. Sewell se afla pe domeniul public, dar domnul Fink a spus, iritat, că, din punctul lui de vedere, groapa e a lui, bunicul e al lui şi dinţii la fel şi a refuzat vehement să se lase arestat. Opinia publică din Maycomb i-a fost favorabilă: domnul Fink era o persoană onorabilă şi făcea tot posibilul să-şi plătească datoriile, aşa că legea nu l-a mai deranjat.

— Stanley avea argumente istorice cât se poate de valabile pentru excavaţiile lui, a reflectat doctorul Finch, dar raţionamentele lor au fost identice. Nu poţi nega că i-a invitat pe toţi ereticii pe care i-a găsit să predice la Westminster. Cred că o dată i-a dat împărtăşania lui Annie Besant[2]. Ţii minte cum l-a susţinut pe episcopul Colenso.

Ţinea minte. Episcopul Colenso, ale cărui convingeri indiferent pe ce temă fuseseră considerate nesănătoase la vremea lor, iar acum erau privite drept arhaice, era preferatul micuţului paroh. Colenso făcea obiectul unor dispute aprige la orice întrunire a clerului, iar Stanley a ţinut odată un discurs sonor în apărarea lui la o Convocare întrebându-i pe cei prezenţi dacă ştiu că preasfinţitul Colenso era singurul

episcop din colonii care se obosise să traducă Biblia în zulu, un gest care depăşea în importanţă orice făcuseră ei vreodată.

— Fink era exact ca el, a spus doctorul Finch. S-a abonat la *Wall Street Journal* în toiul Recesiunii şi nu permitea nimănui să comenteze. Doctorul Finch a chicotit. Jake Jeddo de la poştă aproape că făcea apoplexie de câte ori venea corespondenţa.

Jean Louise s-a uitat lung la unchiul ei. Stătea în bucătăria lui, în plină Eră Atomică, şi ştia, în străfundul conştiinţei ei, că aceste comparaţii ale unchiului Jack erau revoltător de corecte.

— …exact ca el, spunea doctorul Finch, sau s-o luăm pe Harriet Martineau…

Jean Louise s-a trezit călcând apa în Ţinutul Lacurilor. Se străduia cu greu să-şi ţină capul la suprafaţă.

— Îţi aminteşti de doamna E.C.B. Franklin?

Îşi amintea. A orbecăit prin trecut după doamna Martineau, dar pe doamna E.C.B. a găsit-o uşor: şi-a amintit o beretă croşetată, o rochie croşetată prin care se zăreau chiloţii roz croşetaţi şi ciorapi croşetaţi. În fiecare sâmbătă, doamna E.C.B. venea pe jos până în oraş, drum de trei mile de la ferma ei, care se numea Dumbrava cu Gardenii. Doamna E.C.B. scria poezie.

Doctorul Finch a întrebat:

— Le mai ştii pe poetele minore?

— Da, domnule.

— Păi, şi?

În copilărie făcuse o vreme ucenicie în redacţia ziarului *Maycomb Tribune* şi fusese martoră la mai multe altercaţii, printre care şi ultima, cea dintre doamna E.C.B. şi domnul Underwood. Domnul Underwood era un tipograf de modă veche şi un om dintr-o bucată. Lucra toată ziua la o maşină Linotype uriaşă şi neagră şi se întrema din când în când sorbind dintr-o butelcă de un galon care conţinea un nevinovat vin de cireşe. Într-o sâmbătă doamna E.C.B. a intrat maiestuos în biroul lui, prezentându-i nişte elucubraţii cu care domnul Underwood a spus că refuză să murdărească paginile ziarului: era un necrolog pentru o vacă, în versuri, care începea aşa:

O, vită mult iubită,
În ochii mari, căprui, cu dor privită…

şi conţinea grave abateri de la filozofia creştină. Domnul Underwood a spus „Vacile nu merg în rai“, la care doamna E.C.B. a replicat „Ba asta a mers“, şi a explicat că e vorba de o licenţă poetică. Domnul Underwood, care publicase la viaţa lui versuri comemorative de o mare diversitate, a spus că tot n-o poate publica, pentru că e o blasfemie şi oricum nu intră în pagină. Furioasă, doamna E.C.B. a desfăcut una dintre

rame, împrăştiind reclama la Prăvălia lui Biggs prin toată redacţia. Domnul Underwood a tras aer în piept ca o balenă, a luat o duşcă enormă de vin de cireşe chiar sub nasul ei, a înghiţit şi a strigat sudalme după ea până la tribunal. După incident, doamna E.C.B. a compus versuri exclusiv pentru propria culturalizare. Tot ţinutul le-a simţit lipsa.

— Acum eşti gata să accepţi că există o oarecare legătură, nu neapărat între doi excentrici, ci cu o… ăăă… anumită atitudine generală care există în anumite locuri de peste ocean?

Jean Louise a aruncat prosopul.

Doctorul Finch a continuat, mai mult pentru el decât pentru nepoata lui:

— În anii 1770, de unde au plecat mesajele incendiare?

— Din Virginia, a răspuns Jean Louise încrezătoare.

— Iar în 1940, înainte să ne băgăm şi noi în război, ce i-a făcut pe toţi sudiştii să citească ziarele şi să asculte programele de ştiri cu o groază teribilă? Sentimentul de apartenenţă la trib, drăguţă, de-acolo pornea totul. Or fi ei nişte jigodii, britanicii, dar măcar sunt jigodiile noastre…

Doctorul Finch şi-a curmat brusc ideea.

— Să ne întoarcem acum, a spus vioi. Să ne întoarcem la Anglia, în zorii secolului al XIX-lea, înainte ca un pervers să fi inventat maşinăriile. Cum era viaţa acolo?

Jean Louise a răspuns automat:

— O societate de duci şi cerşetori…

— Ha! Nu eşti atât de pierdută cum credeam, dacă îţi mai aminteşti de Caroline Lamb[3], biata de ea. Ai răspuns aproape corect, dar nu tocmai: era în principal o societate agricolă, cu o mână de proprietari de pământ şi o mulţime de arendaşi. Aşa. Şi cum era Sudul înainte de război?

— O societate agricolă cu o mână de proprietari de pământ, o mulţime de fermieri la limita subzistenţei şi sclavi.

— Corect. Să-i lăsăm pe sclavi deoparte deocamdată şi cu ce rămânem? Câteva zeci de Wade Hamptoni[4] şi mii de mici proprietari de pământ şi arendaşi. Sudul era o mică Anglie, nu doar ca moştenire culturală, ci şi ca structură socială. Acuma, care e singurul lucru care a făcut să bată inima oricărui anglo-saxon – nu te strâmba, ştiu că a ajuns astăzi un termen vulgar –, indiferent de starea materială sau condiţie socială, indiferent de limitele ignoranţei sale, încă de când au încetat să-şi mai vopsească chipurile cu albastru?

— E mândru. E oarecum încăpăţânat.

— Exact aşa e. Şi mai cum?

— Ăă… nu ştiu.

— De ce era mica şi pestriţa armată confederată o specie pe cale de dispariţie? Ce o

făcea atât de slabă şi în acelaşi timp atât de puternică, încât reuşea miracole?

— Ăăă… Robert E. Lee?

— Doamne Dumnezeule, fată! a strigat unchiul ei. Era o armată formată din indivizi! Au plecat de la fermele lor direct la război!

Ca şi cum se pregătea să studieze un specimen rar, doctorul Finch şi-a scos ochelarii, şi i-a pus pe nas, a lăsat capul pe spate şi a privit-o.

— Nici o maşinărie, a spus, odată ce a fost făcută praf, nu se mai recompune şi nu mai începe să meargă iar, dar ciolanele alea uscate s-au ridicat şi au pornit în marş, şi ce marş! De ce?

— Presupun că din cauza sclavilor şi a impozitelor şi a altor chestii din astea. Nu m-am gândit niciodată serios la asta.

Doctorul Finch a spus încet:

— Doamne apără şi păzeşte.

A făcut un efort vizibil să-şi potolească enervarea, ridicându-se să ia de pe plită cafetiera care şuiera. A turnat două ceşti de cafea neagră clocotită şi s-a întors cu ele la masă.

— Jean Louise, a spus sec, puţin peste cinci la sută din populaţia Sudului a dat vreodată cu ochii de vreun sclav, darămite să mai şi deţină vreunul. Aşadar, ceva trebuie să-i fi iritat pe ceilalţi nouăzeci şi cinci la sută.

Jean Louise s-a uitat la unchiul ei cu o privire goală.

— Nu ţi-a trecut niciodată prin cap – niciodată, în toţi anii ăştia, n-au ajuns până la tine nişte vibraţii care să-ţi dea de gândit – că teritoriul ăsta era o naţiune separată? Că, indiferent de legăturile politice, era o naţiune cu propria ei populaţie, care exista în interiorul altei naţiuni? O societate extrem de paradoxală, brăzdată de nişte inechităţi îngrijorătoare, dar cu onoarea personală a mii de persoane sclipind ca nişte licurici în noapte? N-a mai existat alt război care să se fi purtat pentru atât de multe cauze diferite reunite într-o cauză unică, limpede ca lumina zilei. Luptau ca să-şi păstreze identitatea. Identitatea politică, identitatea personală.

Vocea doctorului Finch s-a înmuiat:

— Azi, când avem avioane cu reacţie şi supradoze de Nembutal, pare o fantezie donquijotescă să mai duci un război pentru ceva atât de neînsemnat: să-ţi păstrezi felul de-a fi.

A clipit des.

— Nu, Scout, ignoranţii ăia zdrenţăroşi s-au luptat aproape până la exterminare ca să menţină ceva ce azi pare să fie privilegiul exclusiv al artiştilor şi al muzicienilor.

Jean Louise a făcut un efort disperat să-i oprească tăvălugul gândurilor:

— Dar asta s-a terminat de… aproape o sută de ani, domnule.

Doctorul Finch a zâmbit larg.

— Aşa să fie? Depinde de unde priveşti. Dacă ai fi pe un trotuar din Paris, ai zice sigur că da. Dar mai uită-te o dată. Combatanţii care au supravieţuit au făcut copii – Doamne, cum s-au înmulţit – Sudul a trecut prin perioada de Reconstrucţie cu o singură schimbare politică permanentă: nu mai exista sclavie. Oamenii nu au ajuns să fie mai puţin decât erau înainte – în unele cazuri, îngrozitoare, au ajuns să fie mai mult. N-au fost nici o clipă distruşi. Au fost făcuţi una cu pământul, dar s-au ridicat imediat. Şi cu ei Tobacco Road[5] şi cel mai urât, cel mai ruşinos aspect din toate – o rasă nouă: albul aflat în concurenţă economică pe faţă cu negrul eliberat.

Ani şi ani de zile omul ăsta a fost convins că are ceva ce-l face mai bun decât fratele lui negru: culoarea pielii. Era la fel de murdar, mirosea la fel de urât, era la fel de sărac. Azi are mai multe decât a avut vreodată, are totul mai puţin educaţie, s-a eliberat de toate stigmatele, dar stă şi-şi oblojeşte mahmureala urii…

Doctorul Finch s-a ridicat şi a mai turnat cafea. Jean Louise l-a privit. Dumnezeule, şi-a spus, propriul meu bunic a luptat în războiul ăsta. Tatăl lui şi al lui Atticus. Era doar un copil. Şi a văzut munţii de cadavre şi sângele care curgea şiroaie pe dealul de la Shiloh…

— Aşadar, Scout, a spus unchiul ei. Chiar acum se încearcă să i se impună Sudului o filozofie politică care îi e străină şi Sudul nu e pregătit pentru ea – ne găsim în aceeaşi situaţie complicată. Nu e nici o îndoială, istoria se repetă şi, cum bine ştim, istoria e ultimul loc unde oamenii îşi caută învăţămintele. Sper din tot sufletul că de data asta Reconstrucţia va fi mult mai puţin sângeroasă.

— Nu-nţeleg.

— Uită-te la restul ţării. De multă vreme deja a depăşit în gândire Sudul. Vechiul şi unanim acceptatul concept de proprietate – interesul şi obligaţiile omului faţă de proprietate – aproape că a dispărut. Atitudinea oamenilor faţă de obligaţiile cârmuirii s-au schimbat. Săracii s-au sculat, au cerut şi au primit ce li se cuvine – uneori mai mult decât li se cuvine. Bogaţilor li s-a interzis să acumuleze şi mai mult. Eşti protejat de vântul rece al bătrâneţii, nu pentru că aşa vrei tu, ci de către cârmuire, care spune: nu avem încredere în tine că o să te pui la adăpost, aşa că te obligăm să economiseşti. Tot felul de lucruşoare dintr-astea au devenit parte integrantă din cârmuirea acestei ţări. Minunata lume nouă atomică a Americii şi Sudul care abia îşi începe Revoluţia Industrială. Te-ai uitat în jurul tău în ultimii şapte-opt ani? N-ai observat că există o nouă clasă?

— O nouă clasă?

— Doamne sfinte, copilă. Unde sunt arendaşii? În fabrici. Unde sunt muncitorii de la câmp? N-ai băgat de seamă cine locuieşte în căsuţele alea albe din partea cealaltă a oraşului? Noua clasă socială a Maycombului. Aceiaşi băieţi şi fete care au fost la şcoală cu tine şi care au crescut la ferme micuţe. Propria ta generaţie.

Doctorul Finch s-a tras de nas.

— Oamenii ăia sunt lumina ochilor Guvernului Federal. Le împrumută bani ca să-şi construiască locuinţe, le oferă educaţie gratuită pentru că îşi fac datoria în armată, le asigură bătrâneţile şi le acordă câteva săptămâni de ajutor dacă îşi pierd slujbele…

— Unchiu' Jack, eşti un bătrân cinic.

— Cinic pe dracu'. Sunt un bătrân sănătos, cu o suspiciune înnăscută faţă de paternalism şi cârmuire în doze mari. Tatăl tău e la fel…

— Dacă îmi spui că puterea corupe, iar puterea absolută corupe în chip absolut, arunc cu cafeaua asta în tine.

— Singura chestie de care mă tem în ţara asta e că într-o bună zi cârmuirea o să devină atât de monstruoasă, încât cei mai mici de sub ea vor fi striviţi sub picior şi atunci n-o să mai merite să trăieşti aici. Singura chestie pe care o are America şi care e unică în lumea asta obosită e că poţi să faci orice dacă eşti capabil şi să te duci şi la naiba dacă vrei, dar n-o să mai fie aşa multă vreme. Doctorul Finch a rânjit ca o nevăstuică simpatică. Melbourne a spus odată că singurele obligaţii reale ale cârmuirii sunt să împiedice infracţionalitatea şi să garanteze contractele, la care adaug şi eu un lucru, dat fiind că trăiesc fără voia mea în secolul XX: să asigure protecţia tuturor.

— E o formulare cam nebuloasă.

— Într-adevăr. Ne lasă foarte multă libertate.

Jean Louise şi-a pus coatele pe masă şi şi-a trecut mâinile prin păr. Ceva se petrecea cu el. Făcea deliberat o pledoarie nerostită către ea, deliberat se ţinea pe lângă subiect. Simplifica puţin aici, omitea ceva acolo, se eschiva şi fenta. S-a întrebat de ce. Era aşa de uşor să-l asculţi, să te laşi furat de ploaia blândă de cuvinte, încât nu i-a scăpat absenţa obişnuitelor „hrm-uri" şi „ha-uri" care îi condimentau de obicei conversaţia. Nu-şi dădea seama că unchiul ei era profund îngrijorat.

— Unchiu' Jack, a spus, ce-are a face una cu alta? Şi ştii exact ce vreau să spun.

— Ho, a spus el. Obrajii i s-au îmbujorat. Ne-am deşteptat, ei?

— Destul cât să-mi dau seama că relaţiile dintre albi şi negri n-au fost aşa de rele de când mă ştiu – apropo, n-ai menţionat asta nici o clipă –, destul cât să vreau să ştiu ce-o face pe sfânta de soră-ta să se comporte cum se comportă, destul cât să vreau să ştiu ce naiba s-a întâmplat cu tatăl meu.

Doctorul Finch şi-a încrucişat degetele şi le-a pus sub bărbie.

— Naşterea la oameni e teribil de dezagreabilă. E o chestie murdară, dureroasă, uneori e şi riscantă. E întotdeauna sângeroasă. Aşa e şi cu civilizaţia. Sudul se apropie de ultimele chinuri ale naşterii. Aduce pe lume ceva nou şi nu sunt sigur că îmi place ce e, dar eu n-o să apuc să-l mai văd. Dar tu da. Eu şi fratele meu şi oamenii ca noi suntem desueţi şi trebuie să dispărem, dar e păcat că o să luăm cu noi şi ce e e valoros în societatea asta – au existat şi nişte lucruri bune.

— Nu te mai da pe după plop şi răspunde-mi!

Doctorul Finch s-a ridicat, s-a sprijinit de masă şi a privit-o. Ridurile de la nas se întindeau până la gură formând un trapez sever. Ochii îi aruncau fulgere, dar vocea era încă liniştită:

— Jean Louise, când ţi se pune pistolul la tâmplă, apuci prima armă care îţi iese în cale ca să te aperi, fie că e vorba de o piatră, un par, un buştean de foc sau un consiliu cetăţenesc.

— Ăsta nu e un răspuns!

Doctorul Finch a închis ochii, i-a deschis iar şi a rămas cu privirea la masă.

— Mă duci foarte sofisticat cu zăhărelul, unchiu' Jack, şi e prima dată când faci aşa ceva. Mereu mi-ai dat răspunsuri directe la orice te-am întrebat. Acum de ce nu faci la fel?

— Pentru că nu pot. Nu stă în puterea mea şi nici nu e locul meu să-ţi răspund.

Doctorul Finch a deschis gura şi a închis-o la loc. A luat-o de braţ, a condus-o în camera învecinată şi s-a oprit în faţa oglinzii cu ramă aurită.

— Uită-te la tine, a spus.

S-a uitat.

— Ce vezi?

— Pe mine şi pe tine. S-a întors spre imaginea reflectată a unchiului ei. Ştii, unchiu' Jack, eşti chipeş la modul cel mai odios.

A văzut cum ultimii o sută de ani pun stăpânire pe el într-o clipă. Doctorul Finch a făcut un gest între plecăciune şi înclinare din cap şi a spus:

— Sunteţi amabilă, doamnă, apoi a venit în spatele ei şi a prins-o de umeri. Uită-te la tine, a spus. Asta e tot ce pot să-ţi spun. Uită-te la ochii tăi. Uită-te la nasul tău. Uită-te la bărbia ta. Ce vezi?

— Mă văd pe mine.

— Eu văd doi oameni.

— Băieţoiul şi femeia, adică?

A văzut imaginea unchiului ei clătinând din cap.

— Nuu, copilă. Sunt şi astea acolo, dar nu asta văd eu.

— Unchiu' Jack, nu ştiu de ce alegi să dispari în ceaţă…

Doctorul Finch s-a scărpinat în cap şi un smoc de păr cărunt s-a zburlit.

— Îmi pare rău, a spus el. N-ai decât. N-ai decât să faci ce vrei să faci. Eu nu pot şi nici nu trebuie să te opresc, june Roland[6]. Dar e o treabă aşa de încurcată, de periculoasă. O treabă aşa de sângeroasă…

— Unchiu' Jack, dragule, te-am pierdut.

Doctorul Finch s-a întors spre ea şi a ţinut-o la distanţă de el.

— Jean Louise, vreau să mă asculţi cu atenţie. Ce am vorbit noi azi… vreau să-ţi

spun ceva şi să văd dacă poţi să le pui cap la cap. Uite ce e: Acelaşi lucru care a fost pe planul doi în Războiul dintre State e pe planul doi în războiul în care ne aflăm acum şi e pe planul doi şi în războiul tău personal. Acum gândeşte-te bine şi spune-mi la ce crezi că mă refer.

Doctorul Finch a aşteptat.

— Parc-ai fi unul dintre Profeţii Minori, a spus ea.

— Mă gândeam eu. Prea bine, ascultă şi asta: când o să simţi că nu mai suporţi, când o să ai inima îndoită, trebuie să vii la mine. Înţelegi? Trebuie să vii la mine. Promite-mi. A scuturat-o. Promite-mi.

— Da, domnule, promit, dar…

— Acum valea, a spus unchiul ei. Du-te undeva şi joacă-te de-a pupatul cu Hank. Eu am lucruri mai bune de făcut…

— Decât ce?

— Nu e treaba ta. Scârbă mică.

În timp ce cobora treptele, Jean Louise n-a apucat să-l vadă pe doctorul Finch cum îşi muşcă buza de jos, se duce în bucătărie şi o trage de blană pe Rose Aylmer, nici cum se întoarce în birou cu mâinile în buzunare şi patrulează încet prin cameră înainte să ridice, într-un final, receptorul.

1. Argument în care concluzia nu decurge din premise.
2. Annie Besant (1847-1933) – susţinătoare marcantă a drepturilor femeilor, membră activă a Societăţii Teosofice şi susţinătoare a autonomiei Indiei în interiorul Imperiului Britanic.
3. Lady Caroline Lamb (1785-1828) – aristocrată şi scriitoare britanică, mai cunoscută datorită relaţiei amoroase cu Lordul Byron. Ei îi este atribuită afirmaţia conform căreia în Anglia nu există alte clase sociale în afară de duci şi cerşetori.
4. Dinastie de mari proprietari de plantaţii şi politicieni importanţi din Carolina de Sud.
5. Denumire care desemnează comunităţile rurale mizere, afectate de sărăcie.
6. Referire la personajul central al basmului *Childe Rowland* (*Junele Roland*). Roland reuşeşte să-şi salveze sora ţinută captivă în Turnul Negru, încercare la care fraţii lui mai mari eşuaseră şi pe care era sortit să o poată îndeplini numai cel mai neînfricat cavaler al creştinătăţii. Personajul apare în *Regele Lear* de W. Shakespeare şi în poemul *Childe Roland to the Dark Tower Came* de Robert Browning, dar fără legătură cu povestea basmului.

Partea a VI-a

15

Nebun, nebun de legat, nebun ca Pălărierul Nebun. Păi, aşa sunt toţi Finchii. Diferenţa dintre unchiul Jack şi ceilalţi, totuşi, e că el ştie că-i nebun.

Şedea la o masă în spatele prăvăliei de îngheţată a domnului Cunningham şi mânca dintr-un recipient de hârtie cerată. Domnul Cunningham, un om de o neclintită onestitate, îi oferise o livră de îngheţată gratis pentru că îi ghicise numele zilele trecute. Era unul dintre lucrurile mărunte pe care le iubea la oraşul ăsta: oamenii nu-şi uitau promisiunile.

Unde bătea? *Promite-mi – e pe planul doi – anglo-saxoni – termen vulgar – Junele Roland*. Sper că n-a început să-şi piardă proprietatea termenilor când vine vorba de buna-cuviinţă, că altfel vor fi nevoiţi să-i închidă gura. E total rupt de secolul ăsta. Nici la baie nu poate să meargă, el merge la privată. Dar, nebun sau nu, e singurul dintre ei care n-a făcut nimic sau n-a spus nimic.

De ce m-am întors aici? Ca să răsucesc cuţitul în rană, probabil. Doar ca să mă uit la pietrişul din curtea din spate, unde erau copacii, unde era garajul şi să mă întreb dacă totul n-a fost decât un vis. Acolo îşi parca Jem maşina cu care mergea la pescuit, lângă gardul din spate săpam după râme, odată am plantat un lăstar de bambus şi ni l-am disputat douăzeci de ani. Probabil că domnul Cunningham a sărat pământul unde creştea, fiindcă nu-l mai văd.

În soarele amiezii şi-a reconstruit casa, a repopulat curtea cu fratele ei, cu tatăl ei şi cu Calpurnia, l-a pus pe Henry peste drum şi pe domnişoara Rachel în casa vecină.

Erau ultimele două săptămâni din anul şcolar şi ea urma să meargă la primul ei dans. Era o tradiţie ca elevii din clasele mari să-şi invite fraţii şi surorile mai mici la Dansul Inaugural, care se ţinea în seara de dinaintea Banchetului Liceului, în ultima vineri din mai.

Bluza de la echipamentul de fotbal al lui Jem devenise din ce în ce mai grozavă – era căpitanul echipei, în primul an în care Maycombul a învins Abbottsville-ul de treisprezece sezoane încoace. Henry era preşedintele Societăţii de Dezbateri, singura

activitate din afara orelor de curs pentru care avea timp, iar Jean Louise era o adolescentă rotunjoară de paisprezece ani, absorbită de poezia victoriană şi romanele poliţiste.

Pe vremea aceea, când era la modă să curtezi fete de peste râu, Jem era îndrăgostit până peste cap de o fată din Districtul Abbott, într-atât încât se gândea să facă ultimul an la liceul din Abbottsville, dar a fost descurajat de Atticus, care a pus piciorul în prag şi l-a consolat împrumutându-i destui bani cât să-şi cumpere un Ford A coupé. Jem şi-a vopsit maşina negru-strălucitor, a mai folosit nişte vopsea ca să obţină efectul de cauciuc cu dungă albă, avea grijă ca maşina să fie mereu lustruită la perfecţie şi rula spre Abbottsville în fiecare vineri seara, învăluit într-o tăcere demnă, surd la zgomotul ca de râşniţă supraîncălzită pe care îl scotea şi nebăgând de seamă că, pe oriunde trecea, câinii îl urmau în haită.

Jean Louise era convinsă că Jem făcuse vreun soi de aranjament cu Henry să o însoţească la dans, dar nu-i păsa. La început nu a vrut să meargă, dar Atticus a spus că o să pară ciudat dacă toţi vin cu surorile, mai puţin Jem, i-a zis că o să se simtă bine şi că poate să meargă la magazinul Ginsberg şi să-şi aleagă orice rochie vrea.

A găsit una, o frumuseţe. Albă, cu mâneci bufante şi fustă care se înfoia când se rotea. O singură hibă avea: o făcea să arate ca un popic.

S-a consultat cu Calpurnia, care a spus că nimeni nu poate face nimic în privinţa corpului ei, că aşa e ea şi că mai toate fetele arată cam la fel la paisprezece ani.

— Dar arăt aşa de straniu, a spus ea trăgându-se de gâtul rochiei.

— Aşa arăţi tot timpul, a spus Calpurnia. Vreau să zic, arăţi la fel în toate rochiile tale. Asta n-are nimic diferit.

Jean Louise s-a dat de ceasul morţii timp de trei zile. În după-amiaza în care urma să aibă loc dansul, s-a întors la Ginsberg şi şi-a ales un sutien cu mult burete, s-a dus acasă şi l-a probat.

— Cum ţi se pare acum, Cal? a spus.

Calpurnia a răspuns:

— Acuma arăţi cum trebuie, dar nu crezi c-ar fi mai bine să te-nveţi cu el înainte?

— Ce vrei să spui?

Calpurnia a mormăit:

— Ar fi trebuit să-l porţi mai de mult, să te-nveţi cu el – acu-i prea târziu.

— Oh, Cal, ce prostie!

— Bine, dă-l încoa’. O să-l cos de rochie.

În timp ce i-l întindea Calpurniei, un gând subit a făcut-o să înţepenească.

— O, frate, a şoptit.

— Acu’ ce s-a mai întâmplat? a spus Calpurnia. Te pregăteşti pentru treaba asta de-o săptămână-n cap. Ce-ai mai uitat?

— Cal, nu cred că ştiu să dansez.

Calpurnia şi-a pus mâinile în şolduri.

— Şi ţi-ai găsit cân' să te gândeşti la asta, a spus aruncând o privire la ceasul din bucătărie. Patru fără un sfert.

Jean Louise a alergat la telefon.

— Şase cinci, vă rog, a spus şi, când tatăl ei a răspuns, a început să bocească în receptor.

— Păstrează-ţi calmul şi consultă-te cu Jack, a spus el. Jack dansa bine la vremea lui.

— Trebuie că dansa un menuet grozav, a spus ea, dar l-a sunat pe unchiul ei, care a răspuns prompt.

Doctorul Finch i-a dat lecţii nepoatei sale pe muzica patefonului lui Jem: „Nu e nici o filozofie... ca şahul... doar să te concentrezi... nu, nu, nu, nu scoate fundul în afară... nu joci fotbal... detest dansul de societate... prea mult de muncă... nu încerca să conduci tu... dacă el te calcă pe picior e vina ta, fiindcă nu ţi l-ai tras... nu te uita în pământ... nu aşa, nu aşa, nu aşa... acum ai prins mişcarea... de bază, aşa că nu încerca nimic complicat".

La capătul unei ore de concentrare intensă, Jean Louise stăpânea paşii cei mai simpli. Şi-i număra energică în gând şi îl admira pe unchiul ei pentru abilitatea de a vorbi şi a dansa în acelaşi timp.

— Relaxează-te şi o să te descurci bine, i-a spus acesta.

Eforturile doctorului Finch au fost răsplătite de Calpurnia cu o invitaţie la cafea şi la cină, iar el le-a acceptat pe amândouă. A petrecut o oră de singurătate în camera de zi până au sosit Atticus şi Jem; nepoata lui s-a încuiat în baie şi a rămas acolo, frecându-se cu buretele şi dansând. A ieşit radioasă, şi-a mâncat cina în halatul de baie şi s-a făcut nevăzută în camera ei fără să-şi dea seama de cât de tare se amuză ai ei.

În timp ce se îmbrăca, a auzit paşii lui Henry pe verandă şi s-a gândit că a venit prea devreme s-o ia, dar el a mers mai departe pe coridor până la camera lui Jem. S-a dat pe buze cu Tangee Orange, şi-a pieptănat părul şi şi-a astâmpărat vârtejul cu nişte Vitalis de la Jem. Când a intrat în camera de zi, tatăl ei şi doctorul Finch s-au ridicat în picioare

— Eşti frumoasă ca o cadră, a spus Atticus. A sărutat-o pe frunte.

— Ai grijă, a spus ea. Îmi deranjezi părul.

Doctorul Finch a spus:

— Mai facem un ultim exerciţiu?

Henry i-a găsit dansând în cameră. A clipit des la vederea noii siluete a lui Jean Louise şi l-a bătut uşor pe umăr pe doctorul Finch.

— Îmi permiteţi, domnule?

— Eşti drăguţă foc, Scout, a spus Henry. Am ceva pentru tine.

— Şi tu arăţi bine, Hank, a spus Jean Louise. Pantalonii de duminică ai lui Hank, din serj albastru, aveau dunga atât de călcată, că aproape te tăiai în ea, iar haina cafenie mirosea a lichid de curăţat; Jean Louise a recunoscut cravata bleu a lui Jem.

— Dansezi bine, a spus Henry şi Jean Louise s-a împiedicat.

— Nu te uita în jos, Scout! s-a burzuluit doctorul Finch. Ţi-am spus că e ca atunci când duci o ceaşcă de cafea. Dacă te uiţi la ea, o verşi.

Atticus a deschis capacul de la ceas.

— Jem ar face bine s-o ia din loc dacă vrea să o ia de acasă pe Irene. Rabla aia a lui nu atinge mai mult de cincizeci la oră.

Când a apărut Jem, Atticus l-a trimis înapoi să-şi schimbe cravata. Când şi-a făcut iarăşi apariţia, Atticus i-a dat cheile de la maşina familiei, nişte bani şi i-a ţinut o predică despre cum să nu depăşească optzeci la oră.

— Auziţi, a spus Jem după ce a admirat-o cum se cuvine pe Jean Louise, puteţi să luaţi voi Fordul, aşa nu mai trebuie să mergeţi până la Abbottsville cu mine.

Doctorul Finch se juca nerăbdător cu buzunarele de la haină.

— Mie mi-e totuna cum mergeţi, a spus. Numai plecaţi odată. Mă apucă agitaţia când vă văd aici împopoţonaţi aşa. Jean Louise începe să transpire. Intră, Cal.

Calpurnia stătea timidă în hol, exprimându-şi cam fără tragere de inimă aprobarea faţă de întreaga scenă. I-a aranjat cravata lui Henry, a cules nişte scame invizibile de pe haina lui Jem şi a solicitat prezenţa lui Jean Louise în bucătărie.

— Cred c-ar trebui să-l cos de rochie, a spus cu şovăială.

Henry a strigat „hai odată, că doctorul Finch face apoplexie“.

— O să fie bine, Cal.

Când s-a întors în camera de zi, unchiul ei îşi pierdea răbdarea, era ca o oală gata să dea în clocot, în contrast evident cu tatăl ei, care stătea relaxat, cu mâinile în buzunare.

— Ar fi bine să porniţi, a spus Atticus. O să vină Alexandra dintr-o clipă în alta – şi atunci chiar c-o să întârziaţi.

Ajunseseră pe veranda din faţă când Henry s-a oprit.

— Am uitat! a scâncit şi a dat fuga în camera lui Jem. S-a întors cu o cutie pe care i-a oferit-o lui Jean Louise însoţind-o cu o plecăciune adâncă:

— Pentru dumneavoastră, domnişoară Finch, a spus.

În cutie erau două camelii roz.

— Ha-ank, a spus Jean Louise. Sunt cumpărate!

— Le-am comandat tocmai din Mobile, a spus Henry. Au sosit cu autobuzul de şase.

— Unde să le pun?

— Doamne Sfinte, pune-le unde le e locul! a explodat doctorul Finch. Vino-ncoace!

A smuls cameliile din mâna lui Jean Louise şi i le-a prins pe umăr aruncând priviri fioroase către frontispiciul ei contrafăcut.

— Acum îmi faceţi favoarea de a părăsi incinta?

— Mi-am uitat poşeta.

Doctorul Finch a scos o batistă din buzunar şi şi-a şters bărbia.

— Henry, a spus, du-te şi porneşte grozăvia aia. Venim şi noi şi ne vedem în faţă.

Jean Louise şi-a sărutat tatăl de noapte bună, iar el a spus:

— Sper să ai cea mai frumoasă seară din viaţa ta.

Sala de sport a Liceului Districtului Maycomb era decorată cu gust, cu baloane şi ghirlande de hârtie creponată alb cu roşu. În celălalt capăt al încăperii se afla o masă lungă; pahare de hârtie, platouri cu sendvişuri şi şerveţele fuseseră aşezate de jur împrejurul a două boluri de punci pline cu un lichid purpuriu. Podeaua sălii era proaspăt ceruită şi panourile de baschet fuseseră pliate spre tavan. Partea din faţă a scenei era îmbrăcată în verdeaţă, iar în mijloc, fără vreun motiv anume, tronau nişte litere mari din carton roşu: *LDM*.

— Ce frumos e, nu-i aşa? a spus Jean Louise.

— Arată teribil de frumos, a spus Henry. Nu că pare mai mare când nu e meci?

S-au alăturat unui grup de fraţi şi surori mai mari care se adunaseră în jurul bolurilor de punci. Lumea era evident impresionată de Jean Louise. Fete pe care le vedea zilnic o întrebau de unde îşi cumpărase rochia, de parcă nu şi le cumpărau toate din acelaşi loc.

— De la Ginsberg. A scurtat-o Calpurnia, a răspuns ea.

Unii dintre băieţii mai mici, cu care îşi scosese ochii până în urmă cu câţiva ani, făceau conversaţie stingheră cu ea.

Când Henry i-a adus un pahar cu punci, i-a şoptit:

— Dacă vrei să te duci la cei mari sau oriunde, eu mă descurc.

Henry i-a zâmbit.

— Tu eşti partenera mea, Scout.

— Ştiu, dar n-ar trebui să te simţi obligat…

Henry a râs.

— Nu mă simt obligat să fac absolut nimic. Eu am vrut să vin cu tine. Hai să dansăm.

— Bine, dar ia-o uşurel.

A învârtit-o până în mijlocul scenei. Difuzoarele răcneau un cântec lent şi, numărându-şi constant în gând, Jean Louise a dansat până la sfârşit cu o singură greşeală.

Pe măsură ce seara se scurgea, şi-a dat seama că avea oarece succes. Mai mulţi băieţi s-au îngrămădit să danseze cu ea şi de câte ori dădea semne că nu poate scăpa

de cineva, Henry nu era niciodată departe.

A avut destulă minte să stea pe bară la melodiile prea bâţâite şi să evite orice muzică cu tentă sud americană, iar Henry a spus că, odată ce va învăţa să danseze şi să vorbească în acelaşi timp, o să-i dea gata pe toţi. Ea spera ca seara să nu se termine niciodată.

Apariţia lui Jem şi a lui Irene a provocat senzaţie. Jem fusese votat Cel Mai Chipeş din ultimul an, o apreciere îndreptăţită: moştenise ochii căprui şi blânzi ai mamei lui, sprâncenele stufoase ale Finchilor şi avea trăsături regulate. Irene era ultimul răcnet în materie de rafinament. Purta o rochie verde, mulată, de tafta şi pantofi cu toc şi, când dansa, îi zornăiau pe mână zeci de brăţări subţiri. Avea ochii verzi, reci şi părul negru ca smoala, zâmbea uşor şi era genul de fată de care Jem se amoreza cu o regularitate plictisitoare.

Jem şi-a făcut datoria şi a dansat o dată cu Jean Louise, i-a spus că se descurcă bine, dar că îi luceşte nasul, la care ea a răspuns că el are ruj pe buze. Melodia s-a terminat şi Jem a lăsat-o cu Henry.

— Nu-mi vine să cred că în iunie pleci în armată, a spus ea. Te face să pari aşa bătrân.

Henry a deschis gura să răspundă, a făcut brusc ochii mari, a tras-o la piept şi a ţinut-o lipită de el.

— Ce s-a întâmplat, Hank?

— Nu crezi că e cam cald aici? Hai să ieşim puţin.

Jean Louise a încercat să se desprindă, dar el a ţinut-o strâns şi a purtat-o în paşi de dans până au ieşit pe o uşă laterală în noaptea de afară.

— Ce te roade, Hank? Am spus ceva…

El a luat-o de mână şi au ocolit clădirea şcolii până au ajuns în faţă.

— Ăă…, a spus Henry. I-a luat ambele mâini într-ale lui. Scumpo, a spus. Uită-te la pieptul tău.

— E beznă. Nu văd nimic.

— Atunci pune mâna.

A pus mâna şi i s-a oprit respiraţia. Cupa dreaptă a sutienului îi ajunsese în mijlocul pieptului, iar cealaltă era aproape la subsuoara stângă. L-a pus la loc cu gesturi smucite şi a izbucnit în plâns.

S-a aşezat pe treptele şcolii. Henry s-a aşezat lângă ea şi a luat-o de după umeri. Când s-a oprit din plâns, a întrebat:

— Când ai observat?

— Chiar atunci, jur.

— Crezi că râdeau de mine de mult?

Henry a scuturat din cap.

— Nu cred că a observat nimeni, Scout. Ascultă-mă, Jem a dansat cu tine chiar înaintea mea şi, dacă ar fi observat ceva, ţi-ar fi spus cu siguranţă.

— Jem e cu mintea numai la Irene. N-ar vedea nici o tornadă care vine spre el. Plângea din nou, încetişor. N-o să mai pot da ochii cu ei niciodată.

Henry a strâns-o de umăr.

— Scout, îţi jur că a alunecat în timp ce dansam. Gândeşte logic – dacă ar fi văzut cineva, ţi-ar fi spus, ştii foarte bine.

— Ba nu ştiu. Ar şuşoti între ei şi ar râde. Ştiu eu cum fac.

— Nu cei mari, a spus Henry cu calm. Ai dansat cu băieţii din echipa de fotbal încă de când a venit Jem.

Aşa era. Unul câte unul, membrii echipei îi ceruseră să le facă onoarea de a dansa cu ea: era modul discret în care Jem se asigurase că o să se simtă cât mai bine.

— În plus, a continuat Henry, mie nu-mi plăcea oricum. Parcă nu eşti tu aşa.

— *Touché*, a spus ea. Vrei să spun că sunt caraghioasă cu el? Sunt caraghioasă şi fără el.

— Vreau să spun că nu eşti Jean Louise. Şi a adăugat: Nu eşti caraghioasă deloc, mie mi se pare că arăţi foarte bine.

— E drăguţ din partea ta, Hank, dar o spui doar aşa. Sunt grasă peste tot pe unde nu trebuie şi…

Henry a râs de ea.

— Câţi ani ai tu? N-ai nici cinşpe încă. Mai ai de crescut. Chiar, ţi-o aminteşti pe Gladys Grierson? Ţii minte că toată lumea îi zicea Cur Săltăreţ?

— Ha-ank!

— Păi, uită-te la ea acum.

Gladys Grierson, una din cele mai încântătoare privelişti din ultimul an, suferise şi ea, şi încă grav, de lucrurile de care se plângea acum Jean Louise.

— Acum e de-a dreptul graţioasă, nu?

Henry a luat situaţia în mână:

— Uite ce e, Scout, o să-ţi faci griji cu el toată seara. Mai bine scoate-l.

— Nu. Hai să mergem acasă.

— Nu mergem acasă, mergem înapoi înăuntru şi ne simţim bine.

— Nu!

— Fir-ar să fie, Scout, am spus că mergem înapoi, aşa că scoate-l!

— Du-mă acasă, Henry.

Cu degete furioase, dezinteresate, Henry a băgat mâna pe sub gâtul rochiei, a scos accesoriul acela nesuferit şi l-a azvârlit cât de departe a putut în beznă.

— *Acum* mergem înăuntru?

Nimeni nu a părut să observe ceva schimbat la înfăţişarea ei, ceea ce a confirmat,

după Henry, că fusese o trufie din partea ei să creadă că toată lumea stătea cu ochii pe ea.

A doua zi era zi de şcoală, aşa că dansul s-a încheiat la ora unsprezece. Henry a cârmit Fordul pe aleea casei familiei Finch şi l-a oprit sub cedrii albi. A condus-o pe Jean Louise până la uşa de la intrare şi, înainte să i-o deschidă, a luat-o uşor în braţe şi a sărutat-o. Ea a simţit că îi iau foc obrajii.

— Încă o dată, să poarte noroc, a spus el.

A sărutat-o din nou, a închis uşa în urma ei şi ea l-a auzit fluierând în timp ce traversa în fugă spre casa lui.

Flămândă, a străbătut în vârful picioarelor holul până la bucătărie. Când a trecut prin dreptul camerei tatălui ei, a zărit o dâră de lumină pe sub uşă. A bătut şi a intrat. Atticus citea în pat.

— Te-ai simţit bine?

— M-am simţit mi-nu-nat, a răspuns ea. Atticus?

— Hm?

— Crezi că Hank e prea mare pentru mine?

— Poftim?

— Nimic. Noapte bună.

A doua zi a a asistat la strigarea catalogului purtând povara faptului că se înamorase de Henry şi a devenit atentă doar când diriginta ei a anunţat că urma să aibă loc o reuniune specială cu clasele mici şi cele mari imediat ce se sună de prima pauză.

S-a dus în aulă cu mintea stându-i doar la faptul că-l va vedea pe Henry şi uşor curioasă în legătură cu ce avea de anunţat domnişoara Muffet. Probabil că încă o vânzare de obligaţiuni de război.

Directorul Liceului Districtului Maycomb era un oarecare domn Charles Tuffett care, în compensaţie pentru numele pe care îl purta[1], îşi făcuse un obicei din a afişa o expresie ce îl făcea să semene cu un indian sau o monedă de cinci cenţi[2]. Personalitatea domnului Tuffet, pe de altă parte, nu stimula imaginaţia în aceeaşi măsură: era un bărbat dezamăgit de viaţă, un profesor frustrat fără pic de înţelegere pentru tineri. Era de loc din regiunea deluroasă a statului Mississippi, ceea ce, în Maycomb, îl punea în dezavantaj: oamenii de la deal cu picioarele pe pământ nu-i înţelegeau pe visătorii din câmpia de coastă, iar domnul Tuffett nu făcea excepţie. De cum a venit în Maycomb, s-a grăbit să-i informeze pe părinţi că nu mai văzuse în viaţa lui copii mai prost crescuţi ca aici, că nu sunt buni să înveţe altceva decât meserii agricole, că fotbalul şi baschetul sunt o pierdere de vreme şi că el, din fericire, nu dă

doi bani pe cluburi şi alte activităţi extracuriculare pentru că şcoala, ca şi viaţa, e o afacere.

Corpul de elevi, de la cei mai mari la cei mai mici, a reacţionat în consecinţă: domnul Tuffett era în genere tolerat, dar în mare parte ignorat.

Jean Louise stătea împreună cu colegii ei de clasă în zona din mijloc a aulei. Cei din ultimul an stăteau în spate, dincolo de interval, aşa că îi era uşor să se întoarcă şi să se uite la Henry. Jem, aşezat lângă el, stătea cu ochii mijiţi, urâcios şi mut, cum era el în fiecare dimineaţă. Când domnul Tuffett s-a întors spre ei şi a dat citire unor anunţuri, Jean Louise a fost recunoscătoare că se duce prima oră, ceea ce însemna că scapă de matematică. Şi-a îndreptat privirea spre el abia când domnul Tuffett a trecut la chestiuni arzătoare.

La viaţa lui avusese de-a face cu toate soiurile de elevi, a spus el, chiar unii care veneau cu pistolul la şcoală, dar niciodată nu-i fusese dat să fie martor la un asemenea act de depravare precum cel care l-a întâmpinat pe aleea principală în dimineaţa asta.

Jean Louise a schimbat câteva priviri cu colegii din jur.

— Ce-i cu el? a şoptit.

— Dumnezeu ştie, a răspuns vecinul din stânga.

Realizau ei oare enormitatea unei asemenea fărădelegi? Le atrăgea atenţia că ţara e în război, că în timp ce băieţii noştri – fraţii şi fiii noştri – luptau şi îşi dădeau viaţa pentru noi, cineva a comis împotriva lor un gest obscen şi dezonorant, un gest al cărui autor e demn de tot dispreţul.

Jean Louise s-a uitat la marea de chipuri perplexe din jurul ei; la ocazii publice dibuia fără greutate vinovaţii, dar de data asta nu a văzut decât pură uimire.

Mai mult, înainte să încheie, domnul Tuffett a dorit să spună că ştie cine a făcut-o şi că, dacă persoana respectivă voia să aibă parte de clemenţă, să facă bine să se prezinte în biroul lui nu mai târziu de ora două, cu o mărturisire scrisă.

Adunarea, reprimându-şi un mormăit dezgustat faţă de modul cum domnul Tuffett apela la cel mai vechi truc din repertoriul directoral, s-a împrăştiat şi l-a urmat afară din clădire.

— Are o pasiune pentru confesiunile scrise, le-a spus Jean Louise tovarăşilor ei. Crede că asta le dă valoare legală.

— Mda, nu crede nimic dacă nu e pus pe hârtie, a spus cineva.

— În schimb, dacă e pus în scris, întotdeauna ia de bun fiecare cuvânt, a spus altcineva.

— Credeţi că a pictat cineva svastici pe trotuar? a întrebat un altul.

— Asta s-a mai făcut, a spus Jean Louise.

Au dat colţul clădirii şi s-au oprit. Nimic nu părea nelalocul lui; trotuarul era curat, uşile de la intrare erau întregi, boscheţii nu fuseseră răvăşiţi.

Domnul Tuffett a aşteptat până a ajuns toată şcoala, apoi a arătat în sus cu un gest dramatic.

— Priviţi, a spus. Priviţi cu toţii.

Domnul Tuffett era patriot. Prezida fiecare vânzare de obligaţiuni, ţinea discursuri obositoare şi penibile în plen despre Efortul de Război, iar proiectul pe care el îl iniţiase şi cu care se mândrea cel mai tare era un panou de afişaj gigantic care pusese să fie ridicat în curtea din faţă şi care proclama că viitori absolvenţi ai LDM erau în slujba ţării. Studenţii nu priveau cu ochi buni panoul domnului Tuffett: îi taxase cu douăzeci şi cinci de cenţi de persoană şi îşi arogase toate meritele.

Jean Louise s-a uitat în direcţia în care arăta degetul domnului Tuffett, spre panou. A citit ÎN SLUJBA ŢĂRI. Acoperind ultima literă şi fluturând uşor în briza dimineţii, era sutienul ei cu burete.

— Vă asigur, a spus domnul Tuffett, că ar fi bine să găsesc pe birou o mărturisire scrisă până azi la ora două. Am fost aici aseară, a spus rostind apăsat fiecare cuvânt. Acum întoarceţi-vă în clasele voastre.

Asta era de luat în calcul. Îi stătea în obicei să vină pe furiş la baluri, încercând să-i surprindă pe cei care se giugiuleau. Se uita în maşinile parcate şi vântura tufişurile. Poate că i-a văzut. Ce l-o fi pus pe Hank să-l arunce?

— Blufează, a spus Jem la pauză. Dar, la fel de bine, s-ar putea să nu.

Erau în sala de mese a şcolii. Jean Louise încerca să treacă neobservată. Şcoala mai avea puţin şi exploda de atâta râs, groază şi curiozitate.

— Pentru ultima dată vă zic tuturor, lăsaţi-mă să-i spun, a spus ea.

— Nu fi toantă, Jean Louise. Ştii ce părere are despre aşa ceva. Şi, la urma urmei, eu l-am aruncat, a spus Henry.

— Da, dar, pentru numele lui Dumnezeu, e al meu!

— Înţeleg poziţia lui Hank, Scout, a spus Jem. Nu te poate lăsa s-o faci.

— Nu reuşesc să pricep de ce nu.

— Pentru a mia oară, nu pot şi gata. Nu înţelegi?

— Nu.

— Jean Louise, aseară ai fost partenera mea…

— N-o să-i înţeleg pe bărbaţi cât oi trăi, a spus ea şi brusc nu mai era îndrăgostită de Henry. Nu trebuie să mă protejezi, Hank. Azi nu mai sunt partenera ta. Doar ştii că nu poţi să recunoşti tu.

— Asta e sigur, Hank, a spus Jem. Ar refuza să-ţi mai dea diploma.

Diploma însemna mai mult pentru Henry decât pentru majoritatea prietenilor lui. Pentru unii dintre ei nu era nici o problemă dacă erau exmatriculaţi; la nevoie, se puteau duce undeva la internat.

— L-ai lovit unde-l doare, să ştii, a spus Jem. I-ar sta în fire să te exmatriculeze cu

două săptămâni înainte de absolvire.

— Atunci lasă-mă, a spus Jean Louise. Mie mi-ar plăcea la nebunie să fiu exmatriculată.

Şi aşa era. Şcoala o plictisea în mod insuportabil.

— Nu asta e ideea, Scout. Pur şi simplu nu poţi s-o faci. Aş putea să explic… nu, nici eu n-aş putea, a spus Henry începând să realizeze ramificaţiile impetuozităţii sale de moment. N-aş putea să explic nimic.

— În regulă, a spus Jem. Lucrurile se prezintă aşa. Hank, eu cred că blufează, dar există o posibilitate destul de mare să nu fie aşa. Ştii că îi place să bântuie pe-aici. Se poate să vă fi auzit, eraţi practic sub geamurile de la biroul lui…

— Dar era întuneric în birou, a spus Jean Louise.

— …îi place să stea pe întuneric. Dacă îi spune Scout, o să fie nasol, dar dacă îi spui tu, te exmatriculează, nu încape îndoială, şi trebuie să îţi iei diploma, amice.

— Jem, a spus Jean Louise. E minunat să filozofezi, dar nu ajungem nicăieri…

— Cum văd eu lucrurile, situaţia ta e cam aşa, a continuat Jem ignorându-şi liniştit sora. Eşti mort dac-o faci, eşti mort dacă n-o faci.

— Eu…

— O, taci din gură, Scout! a spus Henry cu venin. Nu înţelegi că n-o să mai pot să ţin capul sus dacă te las pe tine s-o faci?

— Uaaau, n-am mai pomenit asemenea eroi!

Henry a sărit ca ars.

— Staţi o clipă! a strigat. Jem, dă-mi cheile de la maşină şi acoperă-mă în sala de studiu. Mă întorc până la ora de economie.

Jem a spus:

— Domnişoara Muffett o să te audă când pleci, Hank.

— Ba nu. O să împing maşina până în stradă. În plus, el o să fie în sala de studiu.

Era simplu să lipseşti dintr-o sală de studiu unde făcea de gardă domnul Tuffett. Elevii îl interesau prea puţin şi îi ştia după nume numai pe cei mai lipsiţi de inhibiţii. Fiecare avea locul lui în bibliotecă, dar dacă îţi făceai cunoscută intenţia de a nu fi prezent, ceilalţi strângeau rândurile; persoana de la capătul şirului scotea scaunul gol pe coridor şi îl aducea înapoi când se termina ora.

Jean Louise nu i-a dat deloc atenţie profesoarei de engleză şi, la finalul celor cincizeci de minute de nelinişte, a oprit-o Henry când se îndrepta spre ora de educaţie civică.

— Ascultă, a spus el concis. O să faci exact cum îţi spun: o să recunoşti. Scrie… i-a întins un creion şi ea şi-a deschis caietul. Scrie: „Stimate domnule Tuffet. Pare să fie al meu“. Semnează-te cu numele întreg: e mai bine să-l mai scrii o dată cu cerneală ca să creadă. Şi fix înainte de prânz te duci şi i-l dai. Ai înţeles?

Ea a dat din cap că da.

— Fix înainte de prânz.

Când s-a dus spre ora de educaţie civică, a ştiut că se aflase. Coridorul era plin de grupuri care mormăiau şi râdeau. A îndurat cu seninătate rânjetele şi grimasele complice – aproape că o făceau să se simtă mai bine. Adulţii sunt cei care cred întotdeauna ce e mai rău, şi-a spus, încrezătoare că nici unul dintre colegii ei nu credea nici mai mult, nici mai puţin decât versiunea pe care o împrăştiaseră Jem şi Hank. Dar de ce au spus? Or să fie luaţi peste picior pe veci: lor nu le păsa, pentru că absolveau, dar ea mai avea de stat acolo încă trei ani. Nu, domnişoara Muffett o s-o exmatriculeze şi Atticus o s-o trimită de-acasă. Atticus o să-şi iasă din pepeni când o să-i spună domnul Tuffett toată povestea asta oribilă. Dar, asta e, măcar o să-l scoată din necaz pe Hank. El şi Jem au fost teribil de galanţi o vreme, dar tot ea avea dreptate. Nu exista altă soluţie.

Şi-a transcris mărturisirea cu cerneală şi, pe măsură ce se apropia ora prânzului, curajul o părăsea. În mod normal, nimic nu-i făcea mai mare plăcere decât o confruntare cu domnişoara Muffett, care era atât de bătută-n cap, încât puteai să-i spui practic orice, cu condiţia să păstrezi o figură gravă şi îndurerată, dar azi nu avea chef de dialectică. Era agitată şi asta o umplea de dispreţ faţă de sine însăşi.

Simţea o uşoară greaţă în timp ce parcurgea coridorul spre biroul lui. Tuffett spusese în public că gestul e obscen şi depravat; ce-o să spună prin oraş? Maycombul trăia din bârfe, or să ajungă la Atticus tot felul de poveşti…

Domnul Tuffett era aşezat la birou şi îi contempla ţâfnos tăblia.

— Ce doreşti? a spus fără măcar să ridice privirea.

— Voiam să vă dau asta, domnule, a spus ea şi instinctiv s-a tras un pas înapoi.

Domnul Tuffett a luat biletul din mâna ei, l-a mototolit fără să-l citească şi l-a aruncat la coşul de gunoi.

Jean Louise a avut senzaţia că a pus-o la pământ cu o pană.

— Ăă, domnule Tuffett, a spus ea. Am venit să vă spun, aşa cum aţi cerut. L-am… l-am cumpărat de la Ginsberg, a adăugat gratuit. Nu am intenţionat să…

Domnul Tuffett şi-a ridicat ochii spre ea în timp ce se înroşea la chip de furie.

— Să nu îndrăzneşti să-mi spui ce n-ai intenţionat! În toată experienţa mea n-am văzut ceva…

Începea.

Dar, pe măsură ce asculta, avea tot mai puternic impresia că observaţiile domnului Tuffett erau generale şi se adresau mai degrabă întregului colectiv de elevi decât ei, că erau un ecou al sentimentelor pe care le exprimase în faţa lor de dimineaţă. Tocmai încheia cu un rezumat al atitudinilor nesănătoase pe care le genera Districtul Maycomb când Jean Louise l-a întrerupt.

— Domnule Tuffett, vreau să vă spun că nu e nimeni vinovat pentru ce am făcut… nu trebuie să pedepsiţi pe toată lumea.

Domnul Tuffett s-a prins cu mâinile de marginea biroului şi a spus printre dinţi:

— Pentru obrăznicia asta poţi să mai rămâi o oră după şcoală, domnişoară!

Jean Louise a tras adânc aer în piept.

— Domnule Tuffett, a spus, cred că s-a făcut o greşeală. Eu chiar nu…

— Tu nu, nu? Atunci să-ţi arăt eu!

Domnul Tuffett a înhăţat un teanc gros de foi rupte din caiete şi i le-a fluturat dinaintea ochilor.

— Tu, domnişoară, eşti a o sută cincea!

Jean Louise a studiat foile de hârtie. Erau toate la fel. Pe fiecare scria „Stimate domnule Tuffett. Pare să fie al meu“ şi purtau semnăturile tuturor fetelor din şcoală, de la clasa a noua în sus.

O clipă a rămas pe loc reflectând adânc; incapabilă să găsească ceva de spus care l-ar ajuta pe domnul Tuffett, s-a strecurat în linişte afară din biroul lui.

— E un om învins, a spus Jem în drum spre casă pentru prânz. Jean Louise stătea în maşină între fratele ei şi Henry, care ascultase cu calm relatarea ei despre starea de spirit a domnului Tuffett.

— Hank, eşti un geniu absolut, a spus ea. Cum Dumnezeu ţi-a venit ideea?

Henry a tras adânc din ţigară şi a azvârlit-o pe fereastră.

— M-am sfătuit cu avocatul meu, a spus cu mare importanţă.

Jean Louise şi-a dus mâinile la gură.

— Normal, a spus Henry. Ştii că se ocupă de toate problemele mele încă de când eram atâtica, aşa că m-am dus în oraş şi i-am explicat situaţia. Pur şi simplu i-am cerut sfatul.

— Atticus te-a pus să faci schema asta? a întrebat Jean Louise uluită şi impresionată.

— Nu, nu el m-a pus. Ideea a fost a mea. El doar s-a eschivat o vreme, a spus că trebuie să alegi răul cel mai mic sau aşa ceva, a spus că mă aflu într-o poziţie interesantă, dar precară. S-a învârtit cu scaunul, s-a uitat pe fereastră şi a spus că mereu încearcă să se pună în locul clientului… Henry s-a oprit.

— Zi mai departe.

— Aşa, a spus că, dat fiind că problema e extrem de delicată şi cum nu există dovezi că ar fi vorba de intenţii necurate, nu s-ar da în lături de la a arunca puţin praf în ochii juraţilor – ce-o mai însemna şi asta – şi pe urmă, uf, nu mai ştiu.

— O, Hank, ba sigur că ştii.

— Păi, a zis ceva cum că unde-s doi puterea creşte şi că, dacă ar fi în locul meu, nici prin gând nu i-ar trece să instige la sperjur, dar că, din câte ştie el, toate sutienele astea

arată la fel şi că asta e tot ce poate face pentru mine. A spus că-mi trimite factura la sfârşitul lunii. Nici nu ieşisem bine din birou când mi-a venit ideea!

Jean Louise a spus:

— Hank... a pomenit ceva despre ce are de gând să-mi spună mie?

— Să-ţi spună ţie? Henry s-a întors spre ea. N-o să-ţi spună absolut nimic. Nu are cum. Nu ştii că ce se vorbeşte cu avocatul e confidenţial?

Poc. A strivit paharul de hârtie pe masă, făcând ţăndări toate chipurile din amintire. Soarele stătea sus pe cer, la ora două, la fel cum stătuse şi ieri şi avea să stea şi mâine.

Iadul e separarea veşnică. Ce făcuse de trebuia acum să-şi petreacă restul vieţii căutându-i cu dor, făcând incursiuni secrete în vremuri de mult apuse, nefăcând nici o incursiune în prezent? Sunt sânge din sângele lor, am săpat cu mâinile în pământul ăsta, asta e casa mea. Dar nu sunt sângele lor, pământului nu-i pasă cine sapă în el, sunt o străină la o petrecere.

1. Tuffet (engl.) = 1. smoc de iarbă; 2. taburet, scăunel. De asemenea, joc de cuvinte între Tuffett şi Muffett – Little Miss Muffett este personajul unui bine-cunoscut cântec pentru copii.
2. Până în anul 1938, pe aversul monedei de cinci cenţi era reprezentat un profil de căpetenie indiană.

16

— Hank, unde-i Atticus?

Hank, care era aşezat la birou, şi-a ridicat privirea.

— Bună, scumpo. E la poştă. Cred că e timpul pentru pauza de cafea. Vii şi tu?

Acelaşi sentiment care a obligat-o să plece de la prăvălia de îngheţată a domnului Cunningham şi să meargă la birou a făcut-o să-l urmeze pe Henry afară din clădire: îşi dorea să le arunce priviri furişe din când în când, să se asigure că nu suferiseră şi vreo metamorfoză fizică îngrijorătoare, şi totuşi nu voia să vorbească cu ei, să-i atingă, ca nu cumva prin asta să-i facă să comită şi alte atrocităţi în prezenţa ei.

Mergând alături de Henry spre local, s-a întrebat dacă Maycombul se aştepta ca nunta să aibă loc în toamnă sau în iarnă. Sunt o ciudată, şi-a spus. Nu pot să sar în patul unui bărbat decât dacă ajung la un fel de consens cu el. În clipa asta, nu pot nici să vorbesc cu el. Nu pot să vorbesc cu cel mai vechi prieten al meu.

S-au aşezat faţă în faţă într-un separeu şi Jean Louise a început să studieze suportul pentru şerveţele, zaharniţa, sarea şi piperul.

— Eşti tăcută, a spus Henry. Cum a fost Cafeaua?

— Cumplită.

— A venit şi Hester?

— Da. E cam de vârsta ta şi a lui Jem, nu?

— Mda, a fost în clasă cu noi. Bill mi-a spus de dimineaţă că s-a pregătit ca pentru război.

— Hank, Bill Sinclair trebuie să fie un tip sinistru.

— De ce?

— Toate prostiile alea pe care i le-a băgat în cap lui Hester…

— Ce prostii?

— O, despre catolici şi comunişti şi Dumnezeu mai ştie ce. Se pare că s-au amestecat toate în mintea ei.

Henry a râs şi a spus:

— Iubito, pentru Hester lumea începe şi se termină cu Bill al ei. Cuvântul lui e literă de evanghelie pentru ea. Îşi iubeşte bărbatul.

— Asta înseamnă să-ţi iubeşti bărbatul?

— În mare parte.

Jean Louise a spus:

— Adică să-ţi pierzi identitatea, nu?

— Într-un fel, da, a răspuns Henry.

— Atunci mă îndoiesc că eu o să mă mărit vreodată. N-am întâlnit nici un bărbat…

— O să te măriţi cu mine, ai uitat?

— Hank, mai bine îţi spun de-acum şi terminăm odată: nu mă mărit cu tine. Punct. Asta e.

Nu avusese intenţia s-o spună, dar nu s-a putut abţine.

— Am mai auzit asta.

— Ei bine, eu îţi spun acum că, dacă vrei să te însori vreodată – oare ea rostea cuvintele astea? –, ar fi bine să începi să cauţi pe cineva. N-am fost niciodată îndrăgostită de tine, dar ai ştiut mereu că te iubesc. Am crezut că putem avea o căsnicie bazată pe iubirea asta a mea, dar…

— Dar ce?

— Nici măcar aşa nu te mai iubesc. Ştiu că te-am rănit, dar asta e, am spus-o.

Da, ea era, vorbea cu aplombul ei obişnuit şi îi frângea inima la o masă din local. Dar şi el i-o frânsese ei.

Figura lui Henry s-a golit de orice expresie, apoi s-a înroşit şi cicatricea a ieşit în evidenţă.

— Jean Louise, nu se poate să vorbeşti serios.

— Ba vorbesc cât se poate de serios.

Doare, nu-i aşa? Sigur că doare, fir-ar să fie. Acum ştii şi tu cum e.

Henry s-a întins peste masă şi a luat-o de mână. Ea şi-a retras-o.

— Nu mă atinge, a spus.

— Iubita mea, care e problema?

Problema? Îţi spun eu care e problema. Dar n-o să-ţi prea placă.

— Bine, Hank. Uite cum stă treaba: am fost la întrunirea aia de ieri. V-am văzut pe tine şi pe Atticus acolo în toată splendoarea, la aceeaşi masă cu… cu jigodia aia, cu omul ăla îngrozitor, şi îţi spun că mi s-a întors stomacul pe dos. Nimeni altul decât bărbatul cu care voiam să mă mărit, nimeni altul decât tatăl meu, mi s-a făcut aşa de rău, că am vomitat şi nu mi-a trecut nici acum! Cum aţi putut, pentru numele lui Dumnezeu? Cum aţi putut?

— Trebuie să facem multe lucruri pe care nu vrem să le facem, Jean Louise.

A luat foc.

— Ce fel de răspuns e ăsta? Am crezut că unchiu' Jack s-a scrântit în sfârşit, dar nu mai sunt aşa de sigură!

— Iubire, a spus Henry. A mutat zaharniţa în centrul mesei, pe urmă a împins-o la loc. Priveşte lucrurile aşa. Consiliul Cetăţenesc din Maycomb nu reprezintă altceva decât… decât un protest împotriva Justiţiei, e un fel de avertisment pentru negri să nu se grăbească aşa de tare, e un…

— …un public croit pe măsura oricărui gunoi care vrea să se ridice în picioare şi să urle „cioroi". Cum poţi să fii părtaş la aşa ceva, cum poţi?

Henry a împins zaharniţa spre ea şi a tras-o înapoi. Ea i-a luat-o din mână şi a trântit-o cu zgomot într-un colţ al mesei.

— Jean Louise, cum am spus adineaori, trebuie să facem…

— …o mulţime de lucruri pe care nu vrem…

— …vrei să mă laşi să termin? …pe care nu vrem să le facem. Încerc să găsesc ceva prin care să-ţi demonstrez ce vreau să… ştii de Klan…?

— Da, ştiu de Klan.

— Acum taci o secundă. Cu multă vreme în urmă, Klan-ul era respectabil, la fel ca Masonii. Aproape orice bărbat cât de cât însemnat era membru, pe vremea când domnul Finch era tânăr. Ştiai că a intrat şi el în rândurile Klan-ului?

— Nu m-ar mai surprinde să aud de nimic în care a intrat domnul Finch. Se potriveşte…

— Jean Louise, taci din gură! Domnul Finch nu mai dă doi bani pe Klan şi nu dădea nici pe vremea aia. Ştii de ce s-a înscris? Ca să ştie exact care dintre bărbaţii din oraş erau în spatele măştilor. Care bărbaţi, care persoane. A mers la o singură întâlnire şi i-a ajuns. Vrăjitorul era nimeni altul decât predicatorul de la biserica metodistă…

— Ăştia sunt oamenii care-i plac lui Atticus.

— Taci din gură, Jean Louise. Încerc să te fac să-i înţelegi motivele: pe atunci Klan-ul nu era altceva decât o forţă politică, nu se ardeau cruci pe vremea aia, dar tăticul tău nu se simţea şi nu se simte nici acum în largul lui lângă oamenii care-şi ascund faţa. Trebuia să ştie cu cine va avea de luptat dacă o să se ajungă vreodată la asta – trebuia să afle cine sunt…

— Aşadar stimabilul meu tată face parte din Imperiul Invizibil.

— Jean Louise, asta era acum patruzeci de ani…

— Probabil că de-acum a ajuns Mare Dragon.

Henry a spus cu voce egală:

— Eu doar încerc să te fac să vezi dincolo de acţiunile oamenilor, să le înţelegi motivele. Poate că, la prima vedere, cineva pare să fie părtaş la ceva nu tocmai onorabil, dar nu-ţi aroga tu rolul de judecător până nu-i cunoşti şi motivele. Poate că dă în clocot pe dinăuntru, dar ştie că un răspuns calm e mai bun decât să-şi arate furia.

Poate că-şi dezaprobă duşmanii, dar e mai înţelept să ştie cine sunt. Am spus că uneori trebuie să…

Jean Louise a spus:

— Vrei să spui: mergi cu turma şi, când vine momentul…

Henry a oprit-o.

— Uite ce e, iubire. Te-ai gândit vreodată că bărbaţii, mai ales bărbaţii, trebuie să se conformeze anumitor cerinţe ale comunităţii în care trăiesc, pur şi simplu ca să o poată sluji? Districtul Maycomb e casa mea, scumpo. Nu ştiu alt loc mai bun pentru mine. Mi-am construit o bună reputaţie aici încă de când eram un puşti. Maycombul mă cunoaşte şi eu îl cunosc. Maycombul are încredere în mine şi eu am încredere în el. Îmi câştig pâinea în oraşul ăsta şi Maycombul mi-a oferit o viaţă bună. Dar Maycombul cere şi nişte lucruri în schimb. Îţi cere să duci o viaţă relativ fără pată. Îţi cere să te înscrii în Clubul Kiwanis, să mergi la biserică duminica, îţi cere să te conformezi felului de-a fi…

Henry a studiat solniţa, plimbându-şi degetul în sus şi în jos pe marginile canelate.

— Ţine minte un lucru, iubire, a spus. Eu am fost nevoit să muncesc ca un câine pentru tot ce am avut vreodată. Am lucrat la magazinul ăla de dincolo de piaţă – de cele mai multe ori eram atât de obosit, că abia mai puteam să-mi fac lecţiile. Peste vară, acasă, lucram în magazinul mamei şi, când nu lucram acolo, meşteream prin casă. Jean Louise, a trebuit să adun bănuţ cu bănuţ pentru lucrurile pe care ţie şi lui Jem vi se părea normal să le aveţi. Unele dintre lucrurile astea nu le-am avut niciodată şi nici n-o să le am. Nu mă pot bizui decât pe mine…

— Asta e valabil pentru toţi, Hank.

— Nu, nu e. Nu aici.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că există unele lucruri pe care eu pur şi simplu nu pot să le fac, dar tu poţi.

— Şi de ce, mă rog, sunt eu un personaj aşa de privilegiat?

— Eşti o Finch.

— Aşa, sunt o Finch. Şi?

— Şi poţi să defilezi prin oraş în salopetă, cu cămaşa pe-afară şi desculţă dacă vrei. Maycombul o să spună: „Se vede că e o Finch, Aşa E Ea“. Maycombul zâmbeşte şi-şi vede de treabă: Scout Finch n-o să se schimbe niciodată. Maycombul e încântat şi gata să creadă că ai fost să înoţi în râu în pielea goală. „Nu s-a schimbat nici un pic“, spune. „Aceeaşi Jean Louise dintotdeauna. Mai ţineţi minte când a…“

A lăsat jos solniţa.

— Dar ia să dea Henry Clinton cel mai mic semn de abatere de la normă şi Maycombul spune nu „Se vede că e un Clinton“, ci „Se vede că e un gunoi“.

— Hank, nu e adevărat şi ştii foarte bine. E nedrept şi lipsit de generozitate, dar, mai presus de toate, e neadevărat.

— Ba e adevărat, Jean Louise, a spus Henry cu blândeţe. Probabil că nici nu te-ai gândit vreodată la asta…

— Hank, ai tu un complex de-un fel sau altul.

— N-am nimic de genul ăsta. Pur şi simplu cunosc bine Maycombul. Nu sunt deloc sensibil la asta, dar, o, Doamne, crede-mă că sunt cât se poate de conştient. Îmi spune că există anumite lucruri pe care nu le pot face şi alte lucruri pe care trebuie să le fac dacă…

— Dacă ce?

— Păi, iubire, mi-ar plăcea foarte tare să trăiesc aici şi îmi plac lucrurile care le plac şi altor bărbaţi. Nu vreau să pierd respectul oamenilor din oraş, vreau să slujesc oraşul, vreau să-mi fac un nume ca avocat, vreau să fac bani, vreau să mă însor şi să am o familie…

— În această ordine, presupun!

Jean Louise s-a ridicat din separeu şi a ieşit hotărâtă din local. Henry a urmat-o îndeaproape. La uşă s-a întors şi a strigat că vine să plătească într-un minut.

— Jean Louise, opreşte-te!

S-a oprit.

— Ce e?

— Iubito, eu doar încerc să te fac să înţelegi…

— Înţeleg perfect! a spus ea. Văd un omuleţ speriat; văd un omuleţ care e prea speriat să iasă din cuvântul lui Atticus, care e prea speriat să accepte ajutor, e prea speriat să nu stea alături de ceilalţi bărbaţi cu sânge fierbinte…

A luat-o din loc. Credea că merge mai mult sau mai puţin în direcţia în care lăsase maşina. Credea că o parcase în faţa biroului.

— Jean Louise, vrei, te rog, să aştepţi o clipă?

— Bine, aştept.

— Ştii că ţi-am spus că sunt unele lucruri pe care ţi s-a părut mereu normal să le ai…

— Cum să nu, multe lucruri mi s-a părut normal să le am. Chiar lucrurile pe care le iubeam la tine. Te admiram ca pe Dumnezeu ştie ce pentru că te-ai spetit pentru tot ce-ai avut vreodată, pentru tot ce-ai devenit prin forţele tale. Credeam că asta implică şi multe alte lucruri, dar evident nu e aşa. Credeam că ai curaj, credeam…

Mergea pe trotuar fără să-şi dea seama că Maycombul se uită la ea, că Henry mergea pe lângă ea arătând jalnic şi comic.

— Jean Louise, vrei, te rog, să mă asculţi?

— Naiba să te ia, ce mai e?

— Mai vreau să te întreb un lucru, un lucru – ce dracului te aştepţi să fac? Spune-mi, ce dracu' te aştepţi să fac?

— Ce să faci? Mă aştept să-ţi ţii curul ăla poleit cu aur departe de consiliile cetăţeneşti! Puţin îmi pasă dacă Atticus stă vizavi de tine, dacă Regele Angliei stă la dreapta ta şi Iehova la stânga – mă aştept să fii bărbat, asta-i tot! A tras aer în piept cu un şuierat. Eu… treci printr-un nenorocit de război şi asta te sperie, dar scapi cu bine, scapi cu bine. Şi pe urmă vii acasă ca să trăieşti speriat tot restul vieţii – speriat de Maycomb! Maycomb, Alabama – băi, frate!

Ajunseseră la uşa biroului.

Henry a apucat-o de umeri.

— Jean Louise, vrei să te opreşti o secundă? Te rog? Ascultă-mă. Ştiu că nu e mare lucru de capul meu, dar gândeşte-te o clipă. Gândeşte-te, te rog. Asta e viaţa mea, oraşul ăsta, nu înţelegi? Ce dracu', fac parte dintre gunoaiele Districtului Maycomb, sunt un laş, sunt un omuleţ de nimic, nu merită osteneala nici să mă omori, dar asta e *casa* mea. Ce vrei să fac, să mă sui pe acoperiş şi să m-apuc să urlu că eu sunt Henry Clinton şi am venit să vă spun că vă înşelaţi cu toţii? Trebuie să trăiesc aici, Jean Louise. Nu înţelegi asta?

— Înţeleg că eşti un ipocrit nenorocit.

— Încerc să te fac să înţelegi, draga mea, că mie nu-mi e permis acelaşi lux ca ţie. Tu poţi să urli cât te ţin plămânii, eu nu. Cum aş putea să fiu de folos unui oraş care mi-e ostil? Dacă m-aş apuca să… uite, eşti de acord că am o oarecare educaţie şi sunt de un oarecare folos în Maycomb – eşti de acord? Un muncitor la moară nu poate să facă ce fac eu. Ce să fac, să arunc totul pe fereastră, să mă întorc la magazin şi să le vând oamenilor făină când aş putea să-i ajut cu talentul meu de avocat, atâta cât e? Care din astea valorează mai mult?

— Henry, cum poţi să te suporţi?

— E relativ uşor. Uneori votez invers decât mi-ar dicta convingerile, asta-i tot.

— Hank, suntem la poli opuşi. Eu nu ştiu multe, dar un lucru ştiu. Ştiu că nu pot să trăiesc cu tine. Nu pot să trăiesc cu un ipocrit.

O voce seacă, plăcută din spatele ei a spus:

— Eu nu văd de ce nu poţi. Ipocriţii au dreptul să trăiască pe lumea asta la fel ca oricine altcineva.

S-a întors şi s-a uitat la tatăl ei. Avea pălăria dată pe spate şi sprâncenele ridicate; stătea acolo şi îi zâmbea.

17

— Hank, a spus Atticus, de ce nu te duci să te uiţi cu atenţie la trandafirii din piaţă? Poate că Estelle o să-ţi şi dea unul dacă o rogi cum trebuie. S-ar zice că eu sunt singurul care a rugat-o cum trebuie pe ziua de azi.

Atticus şi-a dus mâna la rever unde era prins un boboc stacojiu, proaspăt. Jean Louise a aruncat o privire spre piaţă şi a văzut-o pe Estelle, o siluetă neagră care se profila în lumina soarelui de după-amiază, prăşind tacticos pe sub tufe.

Henry a întins mâna către Jean Louise, apoi a lăsat-o să cadă pe lângă corp şi s-a îndepărtat fără un cuvânt. Jean Louise l-a privit cum traversează strada.

— Ştiai toate lucrurile astea despre el?

— Sigur că da.

Atticus îl tratase ca pe propriul său fiu, îi oferise dragostea de care ar fi trebuit să se bucure Jem – şi-a dat dintr-odată seama că stăteau chiar în locul în care murise Jem. Atticus a văzut-o cum se cutremură.

— Încă te bântuie, aşa-i? a întrebat el.

— Da.

— Nu crezi că e timpul să treci peste ce s-a întâmplat? Îngroapă-ţi morţii, Jean Louise.

— Nu vreau să vorbesc despre asta. Vreau să mergem de-aici.

— Atunci hai să intrăm în birou.

Biroul tatălui ei fusese mereu un refugiu pentru ea. Era prietenos. Era un loc unde necazurile, chiar dacă nu dispăreau, deveneau suportabile. Se întreba dacă astea de pe biroul lui erau aceleaşi dosare, compendii şi accesorii profesionale de pe vremea când venea aici în fugă, cu respiraţia tăiată, disperată după un cornet de îngheţată şi cerea un bănuţ. Îl şi vedea cum se răsuceşte cu scaunul rotativ şi îşi întinde picioarele. Băga mâna adânc în buzunar, scotea un pumn de mărunt şi alegea din ei un bănuţ foarte special pentru ea. Uşa lui Atticus nu era niciodată închisă pentru copiii lui.

Atticus s-a aşezat încet, s-a întors cu scaunul către ea şi ea a văzut străfulgerarea de

durere care i-a brăzdat pentru o clipă faţa.

— Ştiai toate astea despre Hank?

— Da.

— Nu-i înţeleg pe bărbaţi.

— Pă-ăi, există bărbaţi care îşi păcălesc nevestele şi le iau din banii de piaţă, dar nici prin cap nu le-ar trece să-l păcălească pe vânzător. Bărbaţii au tendinţa să-şi compartimenteze onestitatea, Jean Louise. Pot să fie absolut oneşti în unele privinţe şi să se amăgească singuri în altele. Nu-l judeca aşa de aspru pe Hank, se descurcă bine. Mi-a spus Jack că te supără ceva.

— Ţi-a spus Jack…

— A sunat nu de mult şi a spus – printre altele – că, dacă nu eşti deja pe picior de război, nici mult nu mai ai. Din câte am auzit, aş spune că eşti.

Aşa deci. Unchiul Jack i-a spus. Se obişnuise de-acum să fie abandonată de toţi membrii familiei, unul câte unul. Prea bine, o să-i spună. O să-i spună şi pe urmă o să plece. Nu-şi propunea să se certe cu el; n-avea nici un rost. Mereu o învingea: niciodată de când se ştia nu câştigase nici o dispută cu el şi n-avea de gând să încerce acum.

— Da, domnule, mă supără ceva. Consiliul ăla cetăţenesc al vostru. Mi se pare dezgustător şi ţi-o spun pe şleau.

Tatăl ei s-a lăsat pe spate în scaun. A spus:

— Jean Louise, tu n-ai citit altceva decât gazetele din New York. N-am nici o îndoială că nu găseşti în ele decât ameninţări demente, atacuri cu bombe şi din astea. Consiliul din Maycomb nu e ca alea din Alabama şi Tennessee. Consiliul nostru e compus din oameni de-ai locului şi tot ei îl şi conduc. Sunt convins că i-ai văzut acolo ieri pe toţi bărbaţii din district şi îi cunoşteai aproape pe toţi.

— Da, domnule, aşa e. Toţi bărbaţii, începând cu şarpele ăla de Willoughby.

— Probabil că fiecare dintre bărbaţii ăia venise acolo din alt motiv, a spus tatăl ei.

N-a mai existat alt război care să se fi purtat din motive atât de diferite. Cine a spus asta?

— Mda, dar toţi s-au întâlnit din acelaşi motiv.

— Pot să-ţi spun cele două motive pentru care m-am dus eu acolo. Guvernul Federal şi NAACP-ul. Jean Louise, care a fost prima ta reacţie la decizia Curţii Supreme?

Nu era o întrebare capcană. O să-i răspundă.

— Am fost furioasă, a spus.

Şi aşa era. Ştiuse că urmează, ştiuse cum o să fie şi crezuse că e pregătită, dar când a cumpărat ziarul la colţul străzii şi a citit, s-a oprit în primul bar care i-a ieşit în cale şi a dat pe gât un whiskey sec.

— De ce?

— Păi, domnule, iar se apucaseră să ne spună ei nouă ce să facem…

Tatăl ei a zâmbit larg.

— N-ai făcut decât să reacţionezi la fel ca toţi ceilalţi de-o seamă cu tine, a spus. Când ai început să-ţi foloseşti din nou capul, la ce te-ai gândit?

— La mai nimic, dar m-a speriat. Părea de-a-ndoaselea – puneau carul mult înaintea boilor.

— Cum aşa?

O provoca. N-are decât. Erau pe teren sigur.

— Păi, s-ar zice că, încercând să respecte un amendament, au şters cu buretele altul. Al zecelea. Nu e decât un amendament mic, are doar o frază, dar părea, cumva, cel mai semnificativ[1].

— Şi te-ai gândit la asta cu capul tău?

— Păi, da, domnule. Atticus, nu ştiu nimic despre Constituţie…

— Până acum pari să fii destul de competentă în ale Constituţiei. Continuă.

Cu ce? Să-i spună că nu-l mai poate privi în ochi? Voia să-i ştie opinia despre Constituţie, păi atunci o s-o afle.

— Ei bine, părea că, în încercarea de a răspunde nevoilor unei mici părţi a populaţiei, Curtea a creat ceva oribil care putea… putea să afecteze marea majoritate a populaţiei. Negativ, adică. Atticus, eu nu ştiu nimic despre asta – tot ce avem e Constituţia, care stă între noi şi orice-ar încerca să provoace vreun şmecher, şi a venit Curtea şi a anulat cu seninătate un amendament întreg, aşa mi s-a părut. Avem un sistem de verificări şi alte chestii, dar la o adică nu prea avem cum să verificăm ce face Curtea, aşa că cine scoate castanele din foc? O, Doamne, parc-aş fi de la Actors Studio[2].

— De la ce?

— Nimic. Eu… eu vreau să spun că, încercând să facem ce trebuie, am devenit vulnerabili la ceva care s-ar putea dovedi cu adevărat periculos pentru existenţa noastră.

Şi-a trecut degetele prin păr. S-a uitat la rândurile de volume legate în maro şi negru, hotărâri pronunţate, de pe peretele opus. S-a uitat la o poză decolorată cu Cei Nouă Bătrâni[3] de pe peretele din stânga ei. Oare Roberts o fi murit? s-a întrebat. Nu mai ţinea minte.

Vocea tatălui ei era răbdătoare:

— Ce spuneai…?

— Da, domnule. Spuneam că eu… eu nu ştiu prea multe despre guvernare şi economie şi toate astea şi nici nu vreau să ştiu multe, dar ştiu că pentru mine, un cetăţean mărunt, Guvernul Federal înseamnă holuri sinistre şi aşteptat la infinit. Cu

cât avem mai mult, cu atât aşteptăm mai mult şi obosim mai tare. Dinozaurii ăia de pe perete ştiau asta – dar acum, în loc să abordăm problema prin Congres şi adunările legislative statale, aşa cum ar trebui, când am încercat să facem ce trebuie, n-am reuşit decât să le uşurăm munca în aşa fel încât să se creeze şi mai multe holuri, şi mai multă aşteptare…

Tatăl ei s-a îndreptat în scaun şi a râs.

— Ţi-am spus că nu ştiu nimic despre asta.

— Iubito, eşti aşa de conservatoare, că mă faci să par liberal rooseveltian prin comparaţie.

— Conservatoare?

Atticus a spus:

— Acum că am ascultat argumentaţia feminină, concluzia e, zic eu, că amândoi credem în aceleaşi lucruri.

Fusese pe jumătate dispusă să şteargă cu buretele ce văzuse şi auzise, să se furişeze înapoi la New York şi să transforme totul într-o amintire. O amintire cu ei trei, Atticus, Jem şi ea, din vremea când lucrurile erau simple şi lumea nu minţea. Dar nu-i putea permite să-şi agraveze şi mai tare fapta. Nu putea să-l lase să adauge şi ipocrizie:

— Atticus, dacă şi tu crezi în toate astea, atunci de ce nu faci ce trebuie? Ce vreau să spun e că, indiferent cât de odioasă a fost Curtea, trebuia să existe un început…

— Deci spui că trebuie să acceptăm doar pentru că aşa a decis Curtea? Nu, doamnă. Eu nu văd lucrurile aşa. Dacă îţi închipui că acest cetăţean are de gând să înghită decizia fără să protesteze, te înşeli. Cum ai spus şi tu, Jean Louise, un singur lucru e mai presus decât Curtea în ţara asta, şi ăla e Constituţia…

— Atticus, ne batem cap în cap.

— Tu eviţi un subiect aici. Despre ce e vorba?

Turnul Negru. Junele Roland la Turnul Negru a ajuns. Literatura de liceu. Unchiul Jack. Acum îmi amintesc.

— Despre ce e vorba? Încerc să spun că nu sunt de acord cu modul în care au făcut-o, că mă sperie de moarte când mă gândesc la modul cum au făcut-o, dar au fost nevoiţi s-o facă. Le-a fost pusă sub nas şi au fost nevoiţi s-o facă. Atticus, a venit vremea când trebuie să facem ce e corect…

— Să facem ce e corect?

— Da, domnule. Să le dăm o şansă.

— Negrilor? Crezi că nu li s-a dat nici o şansă?

— Păi, nu prea, domnule.

— Ce-l împiedică pe un negru să meargă oriunde vrea în ţara asta şi să găsească ce caută?

— E o întrebare capcană şi ştii foarte bine, domnule! Mi-e aşa de silă de ipocrizia

asta morală, că îmi vine…

O atinsese şi ea i-a arătat că simţise. Dar nu s-a putut abţine.

Tatăl ei a luat un creion şi a bătut cu el în masă.

— Jean Louise, a spus. Te-ai gândit vreodată că nu poţi să pui o masă de oameni înapoiaţi să trăiască printre oameni avansaţi într-un anume tip de civilizaţie şi să obţii un paradis social?

— Încerci să-mi pui beţe-n roate, Atticus, aşa că hai să lăsăm deoparte sociologia o secundă. Sigur că ştiam asta, dar am auzit ceva odată. Am auzit un slogan şi mi-a rămas în minte. Am auzit „Drepturi egale pentru toţi, privilegii speciale pentru nimeni“, şi eu l-am interpretat ad litteram. Nu mi s-a părut că înseamnă o carte de deasupra pachetului pentru albi şi una de la fund pentru negri, ci…

— Hai să privim lucrurile aşa, a spus tatăl ei. Eşti conştientă că negrii de la noi din ţară sunt înapoiaţi, nu-i aşa? Eşti de acord cu asta? Eşti conştientă de toate implicaţiile cuvântului „înapoiat“, nu-i aşa?

— Da, domnule.

— Eşti conştientă că majoritatea celor de aici, din sud, sunt incapabili să-şi asume pe deplin responsabilităţile care decurg din calitatea de cetăţean şi de explicaţia acestui fapt?

— Da, domnule.

— Dar vrei să aibă toate privilegiile?

— Fir-ar al dracului, răstălmăceşti totul!

— N-are nici un rost să vorbeşti urât. Gândeşte-te bine: Districtul Abbott, aici lângă noi, peste râu, are necazuri mari. Populaţia e aproape trei sferturi neagră. Populaţia cu drept de vot e aproape jumate-jumate acum, pentru că există acolo Şcoala aia Normală. Dacă s-ar înclina balanţa în partea cealaltă, care-ar fi rezultatul? Districtul n-ar mai avea un corp reprezentativ de funcţionari ai administraţiei locale, pentru că, dacă prin votul negrilor sunt daţi la o parte albii, o să avem negri în toate funcţiile publice…

— De ce eşti aşa de sigur?

— Scumpo, a spus el. Foloseşte-ţi capul. Când votează, votează în bloc.

— Atticus, parc-ai fi directorul ăla bătrân de ziar care şi-a trimis un angajat să ilustreze războiul hispano-american. „Tu vezi-ţi de desene. Războiul îl creez eu.“ Eşti la fel de cinic ca el.

— Jean Louise, nu fac decât să-ţi spun nişte adevăruri simple. Trebuie să vezi lucrurile aşa cum sunt, nu numai cum ar trebui să fie.

— Atunci de ce nu mi-ai arătat lucrurile aşa cum sunt când stăteam la tine în poală? De ce nu mi-ai arătat, de ce n-ai avut grijă, când îmi citeai chestii de istorie şi alte lucruri care credeam că înseamnă ceva pentru tine, că toate sunt înconjurate cu

un gard pe care scrie „Numai pentru albi“?

— Nu eşti consecventă, a spus tatăl ei cu blândeţe.

— Cum aşa?

— Faci albie de porci Curtea Supremă şi pe-urmă o-ntorci şi vorbeşti exact ca NAACP-ul.

— Doamne Dumnezeule, nu m-am înfuriat pe Curte din cauza negrilor. Negrii au trântit cazul pe masă, corect, dar nu asta m-a scos din sărite. Eu m-am luat de ce au făcut cu al Zecelea Amendament şi de toate argumentele confuze. Negrii erau…

Pe planul doi în războiul ăsta… în războiul tău personal.

— Ai devenit cumva membră?

— De ce nu m-ai lovit, mai bine? Pentru numele lui Dumnezeu, Atticus?

Tatăl ei a oftat. Ridurile din jurul gurii i s-au adâncit. Mâinile cu încheieturile umflate îşi făceau de lucru cu creionul galben.

— Jean Louise, a zis, dă-mi voie să-ţi spun ceva, cât de limpede sunt în stare. Oi fi eu de modă veche, dar în asta cred cu tot sufletul. Sunt un fel de democrat jeffersonian. Ştii ce e asta?

— Ha, eu credeam că ai votat cu Eisenhower. Credeam că Jefferson e unul dintre marile spirite ale Partidului Democrat sau ceva de genul ăsta.

— Du-te înapoi la şcoală, a răspuns tatăl ei. Singura legătură pe care o mai are azi Partidul Democrat cu Jefferson e că-i afişează poza la banchete. Jefferson era convins că cetăţenia e un privilegiu pe care fiecare om trebuie să-l câştige, că nu e ceva care să se ofere lejer şi nici care să fie tratat cu lejeritate. În ochii lui Jefferson, omul nu avea drept de vot doar pentru că era om. Trebuia să fie un om responsabil. Pentru Jefferson, votul era un privilegiu preţios pe care un om îl obţinea singur într-o… o economie în care nimeni nu se bagă într-ale tale.

— Atticus, tu rescrii istoria.

— Ba nu. Nu cred că ţi-ar strica să te întorci şi să te mai uiţi o dată la lucrurile în care credeau cu adevărat părinţii noştri fondatori în loc să te bazezi atâta pe ce-ţi spun azi nişte oameni.

— Oi fi tu adeptul lui Jefferson, dar democrat nu eşti.

— Nici Jefferson nu era.

— Şi atunci ce eşti, un fel de snob sau ce?

— Da. Accept să fiu numit snob când e vorba de guvernare. Mi-ar plăcea foarte mult să fiu lăsat în pace să-mi văd de treburile mele într-o economie în care nimeni nu se bagă în treburile altuia, mi-ar plăcea ca statul în care trăiesc să fie lăsat în pace să se gospodărească fără recomandări din partea NAACP-ului, care nu ştie aproape nimic despre treburile statului şi nici nu-i pasă. Organizaţia asta a provocat mai multe probleme în ultimii cinci ani…

— Atticus, NAACP-ul nu e responsabil nici pentru jumate din ce-am văzut aici în ultimele două zile. Noi suntem.

— Noi?

— Da, domnule, noi. Voi. S-a gândit cineva, în toată ciondăneala şi discursurile furibunde despre drepturile statelor şi ce fel de guvernare ne-ar trebui, să-i ajute pe negri? Am pierdut trenul ăsta, Atticus. Ne-am relaxat şi am lăsat NAACP-ul să se bage pentru că noi eram aşa de furioşi pe ce ştiam că urmează să facă Curtea, aşa de furioşi pe ce a făcut, că evident am început să ţipăm că de vină sunt cioroii. Ne-am răzbunat pe ei, pentru că eram indignaţi pe guvern.

Când s-a întâmplat, n-am fost dispuşi să cedăm o palmă, în loc de asta am dat bir cu fugiţii. Când ar fi trebuit să-i ajutăm să se împace cu decizia, am fugit aşa de repede, de ziceai că e retragerea lui Bonaparte. Bănuiesc că e prima dată în istoria noastră când chiar am fugit şi, când am fugit, am pierdut. Unde puteau să se ducă? La cine puteau să apeleze? Cred că merităm cu vârf şi îndesat tot ce-am primit de la NAACP.

— Nu cred că vorbeşti serios.

— Vorbesc cât se poate de serios.

— Atunci hai să privim lucrurile practic. Vrei să vezi negri cu nemiluita în şcolile şi bisericile şi teatrele noastre? Îi vrei în lumea noastră?

— Sunt şi ei oameni, nu? N-am avut nici o problemă să-i aducem când făceau bani pentru noi.

— Vrei să-i vezi pe copiii tăi mergând la o şcoală care a fost trasă în jos ca să le facă loc copiilor de negri?

— Nivelul de educaţie de la şcoala asta de-aici de pe stradă n-ar putea fi mai jos decât e, Atticus, ştii foarte bine. Au dreptul la aceleaşi oportunităţi ca oricine altcineva, au dreptul la aceeaşi şansă…

Tatăl ei şi-a dres glasul.

— Uite, Scout, tu eşti necăjită pentru că m-ai văzut pe mine făcând ceva ce tu consideri că e greşit, dar eu încerc să te fac să înţelegi care e poziţia mea. Încerc cu disperare. Ca să ştii şi tu, în experienţa mea de până acum, albul e alb şi negrul e negru. Până acum n-am auzit nici un argument care să mă convingă că n-ar fi aşa. Am şaptezeci şi doi de ani, dar încă sunt deschis la idei noi.

Acum gândeşte-te la asta. Ce s-ar întâmpla dacă toţi negrii din Sud ar primi dintr-odată drepturi civile depline? Îţi spun eu. Ar avea loc o nouă Reconstrucţie. Ţi-ar conveni ca guvernele statale să fie conduse de oameni care nu ştiu să le conducă? Vrei să vezi oraşul ăsta condus de – aşteaptă o clipă – Willoughby e un bandit, ştim cu toţii, dar cunoşti vreun negru care să ştie la fel de multe ca Willoughby? Zeebo ar ajunge probabil primarul Maycombului. Ţi-ar conveni să vină cineva cu priceperea lui Zeebo şi să se ocupe de banii oraşului? Suntem depăşiţi numeric, să ştii.

Scumpo, se pare că tu nu înţelegi că negrii de aici, ca popor, nu au ieşit încă din copilărie. Ar trebui să ştii asta, ai văzut-o toată viaţa ta. Au făcut progrese extraordinare în a se adapta la modul de viaţă al albilor, dar mai au mult. Se descurcau bine, avansau cu o viteză căreia îi puteau face faţă, aveau drept de vot mai mulţi ca niciodată. Apoi a intrat în scenă NAACP-ul cu pretenţiile sale incredibile şi ideile sale îndoielnice despre guvernare – poţi să acuzi Sudul că nu i-a convenit să i se spună cum să aibă grijă de propriii oameni de către nişte oameni care habar nu au de problemele de zi cu zi de-aici?

NAACP-ului nu-i pasă dacă un negru e proprietar sau chiriaş în casa lui, cât de bine ştie să-şi lucreze pământul ori dacă încearcă sau nu să înveţe o meserie şi să trăiască pe picioarele lui – o, nu, NAACP-ului nu-i pasă decât de votul respectivului negru.

Aşadar, poţi să acuzi Sudul că vrea să opună rezistenţă în faţa invaziei unor oameni cărora se pare că le e aşa ruşine de rasa lor, încât vor să scape de ea?

Cum e posibil să fi crescut aici, să fi dus viaţa pe care-ai dus-o şi să nu vezi decât că cineva calcă în picioare al Zecelea Amendament? Jean Louise, ăştia încearcă să ne distrugă… unde-ai fost până acum?

— Chiar aici, în Maycomb.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că am crescut aici, în casa ta, fără să ştiu niciodată ce e în capul tău. Eu doar auzeam ce spuneai. Ai omis să-mi spui că noi suntem prin natura noastră mai buni decât negrii, dragii de ei, cu capetele lor creţe, că ei sunt capabili să avanseze, dar numai până la un punct, ai omis să-mi spui ce mi-a spus ieri domnul O'Hanlon. Erau cuvintele tale, dar l-ai lăsat pe domnul O'Hanlon să le rostească. Eşti un laş şi un snob şi un tiran, Atticus. Când vorbeai de justiţie, ai uitat să spui că justiţia e ceva care n-are nimic de-a face cu oamenii…

Te-am auzit vorbind despre băiatul lui Zeebo azi-dimineaţă… n-are nici o legătură cu Calpurnia noastră şi cu ce-a însemnat ea pentru noi, cât de credincioasă ne-a fost – tu ai văzut un cioroi, ai văzut NAACP-ul, ai ales răul cel mai mic, nu-i aşa?

Îmi amintesc cazul ăla de viol în care ai fost avocat, dar mi-a scăpat ideea principală. Iubeşti justiţia, asta aşa e. Justiţia abstractă, scrisă cuvânt cu cuvânt într-un dosar – n-are nimic de-a face cu băiatul ăla negru, ţie pur şi simplu îţi place un dosar bine pus la punct. Cauza lui contravenea minţii tale ordonate şi a trebuit să faci ordine din dezordine. Nu te poţi abţine şi acum începi să-ţi dai seama de implicaţii… Se ridicase în picioare şi se ţinea de spătarul scaunului. Atticus, ţi-o spun şi o să insist: ai face bine să-ţi avertizezi prietenii mai tineri că, dacă vor să păstreze Modul Nostru de Viaţă, trebuie să înceapă de acasă. Nu din şcoli sau din biserici sau din altă parte, ci de acasă. Spune-le asta şi dă-o drept exemplu pe fiica ta oarbă, imorală, pornită pe căi greşite şi iubitoare de cioroi. Mergi în faţa mea cu un clopoţel şi spune „Spurcată!".

Arată-mă drept marea ta greşeală. Arată-mă: Jean Louise Finch, care a auzit tot felul de prostii de la gunoaiele albe cu care a fost la şcoală, dar mai bine n-ar fi mers deloc la ce influenţă a avut asupra ei. Tot ce e literă de lege pentru ea a învăţat de la tatăl ei. Tu ai semănat lucrurile astea în mine, Atticus, şi acum începi să-ţi dai seama de implicaţii…

— Ai terminat ce aveai de spus?

Jean Louise a râs batjocoritor.

— Nici pe jumătate. N-o să te iert niciodată pentru ce mi-ai făcut. M-ai înşelat, m-ai alungat din casa mea şi acum sunt în ţara nimănui, dar fie! – nu mai e loc pentru mine în Maycomb şi n-o să mă simt pe deplin acasă nicăieri altundeva.

Vocea i s-a frânt.

— Pentru numele lui Dumnezeu, de ce nu te-ai recăsătorit? De ce nu te-ai însurat cu o doamnă sudistă, drăguţă şi toantă, care m-ar fi crescut cum trebuie? M-ar fi transformat într-o femeiuşcă delicată, mieroasă şi prostuţă care flutură din gene şi îşi încrucişează mâinile şi nu trăieşte decât pentru soţiorul ei. Cel puţin aş fi trăit într-o permanentă fericire. Aş fi fost sută la sută femeia tipică din Maycomb; mi-aş fi trăit viaţa mea măruntă şi ţi-aş fi dat nepoţi pe care să-i răsfeţi; m-aş fi lăbărţat ca mătuşica, aş fi stat pe verandă făcându-mi vânt cu evantaiul şi aş fi murit fericită. De ce nu m-ai învăţat diferenţa dintre justiţie şi justiţie, dintre ce e corect şi ce e corect? De ce?

— Nu mi s-a părut necesar şi nu mi se pare nici acum.

— Ei bine, era necesar şi ştii foarte bine. Dumnezeule! Şi apropo de Dumnezeu, de ce nu mi-ai explicat clar că Dumnezeu a creat rasele şi i-a pus pe negri în Africa cu intenţia de a-i lăsa acolo ca să poată să meargă la ei misionarii şi să le spună că Isus îi iubeşte, dar vrea să rămână în Africa? Că faptul că noi i-am adus aici a fost o mare greşeală, deci ei sunt de vină? Că Isus îi iubeşte pe toţi oamenii, dar că există diferite feluri de oameni cu diferite garduri în jurul lor, că Isus vrea ca toţi oamenii să fie liberi să meargă unde vor, dar fără să iasă dintre acele garduri…

— Jean Louise, revino cu picioarele pe pământ.

A spus-o atât de natural, încât Jean Louise a tăcut brusc. Îşi prăvălise peste el torentul de invective şi el era tot acolo. Refuzase să se înfurie. Ceva din ea îi spunea că, în timp ce ea nu e nici pe departe o doamnă, nimic pe lumea asta nu l-ar putea împiedica pe el să fie un gentleman; cu toate astea, a pistonat mai departe:

— Fie, revin cu picioarele pe pământ. O să aterizez direct în sufrageria vechii noastre case. O să revin la tine. Am crezut în tine. Te-am admirat, Atticus, aşa cum n-am admirat pe nimeni în viaţa mea şi nici n-o să mai admir vreodată. Dacă mi-ai fi dat măcar un indiciu, dacă ţi-ai fi încălcat cuvântul faţă de mine măcar de câteva ori, dacă ai fi fost ţâfnos sau nerăbdător – dacă n-ai fi fost aşa de perfect, poate c-aş fi putut să înghit ce te-am văzut făcând. Dacă m-ai fi lăsat o dată sau de două ori să te surprind

făcând ceva abject, atunci aş fi putut să înţeleg ziua de ieri. Atunci aş fi zis Aşa E El, ăsta e Tatăl Meu, fiindcă aş fi fost pregătită pentru asta pe parcurs…

Expresia de pe faţa tatălui ei era plină de compasiune, aproape rugătoare.

— S-ar zice că, după tine, sunt implicat în ceva de-a dreptul malefic, a spus. Consiliul e singura noastră apărare, Jean Louise…

— Domnul O'Hanlon e singura noastră apărare?

— Puiule, domnul O'Hanlon nu este, şi mă bucur s-o spun, reprezentativ pentru membrii consiliului Districtului Maycomb. Sper că ai remarcat cât de succint l-am prezentat.

— Nu te-ai lungit, e drept, dar, Atticus, omul ăla…

— Domnul O'Hanlon nu are prejudecăţi, Jean Louise. E un sadic.

— Şi atunci de ce l-aţi lăsat cu toţii să ia cuvântul?

— Pentru că aşa a vrut.

— Poftim?

— O, da, a răspuns vag tatăl ei. Umblă peste tot şi ia cuvântul în consiliile cetăţeneşti din tot statul. A cerut permisiunea să se adreseze şi consiliului nostru şi i-am acordat-o. Eu înclin să cred că e plătit de o organizaţie din Massachusetts… Tatăl ei s-a rotit cu scaunul, i-a întors spatele şi a rămas cu privirea pe fereastră. Am încercat să te fac să înţelegi că cel puţin consiliul din Maycomb nu e altceva decât o modalitate de apărare împotriva…

— Apărare, pe dracu'! Atticus, acum nu vorbim despre Constituţie! Încerc să te fac să înţelegi ceva. Dar tu, tu îi tratezi pe toţi oamenii la fel. Nu te-am văzut în viaţa mea insolent, jignitor, aşa cum se poartă jumătate din albii de aici cu negrii chiar şi numai când li se adresează, chiar şi numai când le cer să facă ceva. În vocea ta nu se-aude „cară-te-de-aici-cioroiule" când vorbeşti cu ei. Şi totuşi, când vine vorba de ei ca popor, întinzi mâna şi spui „Stop. Mai departe nu aveţi voie!".

— Parcă am fost amândoi de acord că…

Vocea ei era încărcată de sarcasm:

— Am fost de acord că sunt înapoiaţi, că sunt analfabeţi, că sunt murdaţi şi comici şi indolenţi şi nu sunt buni de nimic, că sunt nişte copii şi sunt proşti, unii dintre ei, dar n-am fost de acord şi n-o să fim niciodată asupra unui lucru. Tu negi că sunt oameni.

— Cum aşa?

— Le refuzi speranţa. Orice om de pe lumea asta, Atticus, orice om cu cap, mâini şi picioare s-a născut cu speranţa în suflet. Nu găseşti asta în Constituţie, cred că am prins-o pe la biserică pe undeva. Sunt oameni simpli, cei mai mulţi dintre ei, dar asta nu-i face suboameni.

Tu le spui că Isus îi iubeşte, dar nu prea mult. Te foloseşti de mijloace

înfricoşătoare ca să justifici scopuri care, crezi tu, sunt în folosul celor mai mulţi. Poate că scopurile tale sunt corecte – probabil că şi eu cred în unele dintre ele –, dar nu poţi să foloseşti oamenii ca pe nişte pioni, Atticus. Nu poţi şi gata. Hitler şi tipii ăia din Rusia au făcut nişte lucruri minunate pentru ţările lor şi au măcelărit zeci de milioane de oameni între timp…

Atticus a zâmbit.

— Hitler, ai?

— Nu eşti cu nimic mai bun decât el. La naiba, nu eşti cu nimic mai bun. Doar că tu încerci să le ucizi sufletele, nu trupurile. Tu încerci să le spui: „Uite ce e, fiţi cuminţi. Purtaţi-vă frumos. Dacă sunteţi cuminţi şi ne ascultaţi, puteţi obţine multe de la viaţă, dar dacă nu ne ascultaţi, atunci nu vă mai dăm nimic şi o să vă luăm înapoi şi ce v-am dat deja“.

Ştiu că trebuie să se petreacă lent, Atticus, ştiu asta cât se poate de bine. Dar cred că trebuie să se petreacă. Mă întreb ce s-ar întâmpla dacă Sudul ar avea o săptămână cu tema „Fiţi buni cu cioroii“? Dacă, măcar timp de o săptămână, Sudul ar da dovadă de simplă, imparţială bunăvoinţă faţă de ei. Oare ce s-ar întâmpla? Crezi că le-ar da nas sau de fapt un început de respect de sine? Ai fost vreodată tratat ca un nimic, Atticus? Ştii cum e? Nu, să nu-mi spui că sunt copii şi nu-şi dau seama: şi eu eram copil şi mi-am dat seama, aşa că şi copiii mari trebuie să-şi dea seama. E suficient să fii o dată tratat ca un nimic ca să te simţi ca şi cum n-ai fi demn să trăieşti printre semenii tăi. E un mister pentru mine cum de au ajuns să fie aşa de buni cum sunt acum după o sută de ani în care li s-a negat sistematic valoarea umană. Mă întreb ce miracole ne-ar reuşi dacă am da dovadă de decenţă timp de-o săptămână.

N-a avut nici un rost să-ţi spun toate astea, pentru că n-o să cedezi un deget, nici acum, nici altă dată. M-ai înşelat într-un mod de nedescris, dar nu-ţi face tu griji, păcălita sunt doar eu. Eşti singura persoană în care cred că am avut vreodată deplină încredere şi acum m-am lecuit.

— Te-am ucis, Scout. Am fost nevoit.

— Nu mai umbla cu fofârlica. Eşti un bătrân gentleman amabil şi simpatic, dar n-o să mai cred niciodată nici un cuvânt de-al tău. Am tot dispreţul pentru tine şi pentru ce reprezinţi.

— Ei bine, eu te iubesc.

— Să nu îndrăzneşti să-mi spui aşa ceva! Mă iubeşti, ha! Atticus, am plecat din locul ăsta, nu ştiu unde mă duc, dar mă duc. Nu mai vreau să văd sau să aud de vreun Finch cât oi trăi!

— Cum doreşti.

— Nenorocit făţarnic cu inele la coadă ce eşti! Stai acolo liniştit şi spui „Cum doreşti“ după ce m-ai lovit şi m-ai călcat în picioare şi m-ai scuipat, stai acolo şi spui

„Cum doreşti“ când tot ce am iubit vreodată pe lume e… stai acolo şi spui „Cum doreşti“… mă iubeşti! *Nenorocitule ce eşti!*

— Destul, Jean Louise.

Destul, cuvântul cu care o punea la punct pe vremea când ea încă mai credea. Deci mă ucide şi mai şi răsuceşte cuţitul… cum poate să mă provoace aşa? Cum poate să mă trateze aşa? Dumnezeule mare, ia-mă de-aici… Dumnezeule mare, ia-mă…

1. Al zecelea amendament la Constituţia Statelor Unite stipulează faptul că Guvernul Federal deţine exclusiv acele prerogative care i-au fost delegate prin Constituţie, restul prerogativelor aparţinând statelor sau poporului (principiul federalismului).
2. Organizaţie cu sediul în Manhattan din care fac parte actori profesionişti, regizori de teatru şi dramaturgi. Fondată în 1947, organizaţia oferă actorilor posibilitatea de a-şi rafina stilul şi de a testa tehnici noi.
3. „Nine Old Men“ – denumirea sub care sunt cunoscuţi cei nouă judecători ai Curţii Supreme de Justiţie care s-au opus pachetului de reforme economice, aşa-numitul „New Deal“ (Noua Orientare), propus de preşedintele F.D. Roosevelt în perioada 1933-1936. Judecătorul Owen Roberts este cel care şi-a schimbat în cele din urmă poziţia, ceea ce a dus la aprobarea pachetului de legi.

Partea a VII-a

18

Habar n-avea cum a pornit maşina, cum a reuşit să nu iasă de pe drum, cum a ajuns acasă fără să facă vreun accident grav.

Te iubesc. Cum doreşti. Dacă Atticus nu i-ar fi spus asta, poate că ar fi supravieţuit. Dacă ar fi luptat cinstit cu ea, l-ar fi făcut să-şi înghită vorbele, dar nu putea prinde apa cu mâinile goale.

S-a dus în camera ei şi şi-a trântit valiza pe pat. M-am născut chiar pe locul unde stă valiza asta. De ce nu m-ai sufocat la naştere? De ce m-ai lăsat să trăiesc atât?

— Jean Louise, ce faci?

— Îmi fac bagajele, mătuşică.

Alexandra a venit lângă pat.

— Mai ai zece zile de stat cu noi. S-a întâmplat ceva?

— Mătuşică, lasă-mă în pace, pentru numele lui Cristos!

Alexandra s-a ofensat.

— Ţi-aş fi recunoscătoare dacă n-ai folosi expresia asta yankee în casa asta! Ce s-a întâmplat?

Jean Louise s-a dus la şifonier, şi-a smuls rochiile de pe umeraşe, s-a întors la pat şi le-a îngrămădit în valiză.

— Ce stil de făcut bagaje mai e şi ăsta? a spus Alexandra.

— Stilul meu.

Şi-a cules pantofii de pe lângă pat şi i-a aruncat în valiză peste rochii.

— Ce e, Jean Louise?

— Mătuşică, poţi să trimiţi un comunicat oficial prin care să anunţi că plec din Districtul Maycomb şi nu mă opresc decât undeva de unde mi-ar lua o sută de ani să mă întorc! Nu mai vreau să văd în viaţa mea locul ăsta şi pe nimeni de-aici şi asta e valabil şi pentru voi toţi, şi pentru gropar, şi pentru judecătorul de la curtea succesorală, şi pentru preşedintele consiliului Bisericii Metodiste!

— Te-ai certat cu Atticus, nu-i aşa?

— Aşa e.

Alexandra s-a aşezat pe pat şi şi-a încrucişat mâinile.

— Jean Louise, nu ştiu despre ce-a fost vorba şi, judecând după cum arăţi, trebuie să fi fost urât, dar un lucru tot ştiu. Nici un Finch nu fuge.

S-a întors către mătuşa ei:

— Isuse Cristoase, nu-mi spune mie ce face şi ce nu face un Finch! Mi-a ajuns pân-aici ce fac Finchii şi nu mai înghit chestiile astea nici o secundă! Mi-aţi băgat asta pe gât de când m-am născut – tatăl tău încoace, Finchii încolo! Tatăl meu e incalificabil, iar unchiu' Jack e ca Alice în Ţara Minunilor! Cât despre tine, eşti o îngâmfată şi o încuiată şi…

Jean Louise s-a oprit, fascinată de lacrimile care curgeau pe obrajii Alexandrei. Nu o văzuse niciodată pe Alexandra plângând: Alexandra semăna cu ceilalţi oameni când plângea.

— Mătuşică, te rog să mă ierţi! Hai, spune-o, te rog… a fost o lovitură sub centură.

Degetele Alexandrei smulgeau smocuri de macrameu de pe cuvertură.

— Nu-i nimic. Nu-ţi face tu griji.

Jean Louise a sărutat-o pe obraz.

— N-am fost eu astăzi în formă. Probabil că, atunci când eşti rănit, primul instinct e să răneşti şi tu. Eu nu prea sunt o doamnă, mătuşică, dar tu eşti.

— Greşeşti, Jean Louise, dacă crezi că nu eşti o doamnă, a spus Alexandra. Şi-a şters ochii. Dar eşti de-a dreptul ciudată uneori.

Jean Louise şi-a închis valiza.

— Mătuşică, n-ai decât să mă consideri o doamnă, cel puţin încă o vreme, până la ora cinci când vine Atticus acasă. După care o să afli că nu sunt. Cu bine, deci.

Îşi ducea valiza la maşină când a văzut singurul taxi din oraş condus de un alb oprind şi lăsându-l pe trotuar pe doctorul Finch.

Să vii la mine. Când o să simţi că nu mai suporţi, să vii la mine. Ei bine, nu te mai suport. Nu-ţi mai pot înghiţi parabolele şi digresiunile. Lasă-mă-n pace. Eşti amuzant şi dulce şi toate alea, dar, te rog, lasă-mă-n pace.

Cu coada ochiului, îl urmărea pe unchiul ei cum înaintează liniştit pe alee. Ce paşi mari face pentru cât e de scund, şi-a spus. Ăsta e unul dintre lucrurile pe care o să mi le amintesc despre el. S-a întors şi a băgat o cheie în încuietoarea portbagajului; nu era cheia potrivită, aşa că a încercat alta. A mers şi a ridicat capota.

— Pleci undeva?

— Da, domnule.

— Unde?

— O să mă urc în maşina asta şi o să mă duc până la Maycomb Gară şi o să stau acolo până vine primul tren şi o să mă urc în el. Spune-i lui Atticus că, dacă vrea să-şi

recupereze maşina, n-are decât să trimită pe cineva după ea.

— Nu-ţi mai plânge atâta de milă şi ascultă-mă.

— Unchiu' Jack, sunt atât de sătulă să vă ascult pe toţi, că-mi vine să urlu la lună. Nu vrei să mă laşi în pace? Poţi să nu mă mai baţi la cap o secundă?

A trântit capota portbagajului, a smuls cheia din încuietoare şi s-a îndreptat de spate exact la fix ca să primească direct peste gură dosul de palmă violent al doctorului Finch.

Capul i-a zvâcnit spre stânga şi s-a întâlnit cu palma lui care se întorcea pentru încă o lovitură devastatoare. S-a clătinat şi a bâjbâit după maşină să-şi recapete echilibrul. Figura unchiului ei licărea printre stelele verzi.

— Încerc, a spus doctorul Finch, să-ţi atrag atenţia.

Jean Louise şi-a apăsat degetele pe ochi, pe tâmple, pe obraji. Se lupta să nu leşine, să nu vomite, să nu i se mai învârtă capul. Simţea cum îi ţâşneşte sângele printre dinţi şi a scuipat orbeşte pe jos. Încet, reverberaţiile ca de gong din tâmple s-au potolit şi ţiuitul din urechi i-a dispărut.

— Deschide ochii, Jean Louise.

A clipit des de câteva ori şi dintr-odată imaginea unchiului ei a devenit clară. Îşi ţinea bastonul sub cotul stâng; vesta îi era imaculată; avea un boboc de trandafir stacojiu la rever.

Îi întindea batista. A luat-o şi s-a şters la gură. Era epuizată.

Jean Louise a dat din cap că da.

— Tot patosul s-a risipit?[1]

— Nu mai pot să mă lupt cu ei, a spus.

Doctorul Finch a apucat-o de braţ.

— Dar nu poţi nici să li te alături, aşa-i? a murmurat.

Simţea cum i se umflă gura şi îşi mişca buzele cu greutate.

— Aproape că m-ai lăsat latră. Sunt aşa de obosită.

Fără un cuvânt, doctorul Finch a condus-o în casă, au străbătut holul şi au intrat în baie. A ajutat-o să se aşeze pe marginea căzii, s-a dus la dulăpiorul cu medicamente şi l-a deschis. Şi-a pus ochelarii, şi-a lăsat capul pe spate şi a luat o sticluţă de pe raftul de sus. A smuls un ghemotoc de vată dintr-un pachet şi s-a întors spre ea.

— Ţine mutra-n sus, a spus. A îmbibat vata cu lichid, s-a întors spre buza ei de sus, s-a strâmbat groaznic şi i-a tamponat tăieturile. Asta o să te împiedice să te îmbolnăveşti de ceva. Zandra! a strigat.

Alexandra şi-a făcut apariţia din bucătărie.

— Ce e, Jack? Jean Louise, am crezut că ai…

— Lasă asta. Există ceva whiskey de casă în bucătăria aia a ta?

— Jack, ce prostii spui?

— Haide, haide. Ştiu că-l ţii pentru checul cu fructe. Pentru numele lui Dumnezeu, soră-mea, adu-mi nişte whiskey! Du-te în sufragerie, Jean Louise.

Ca prin vis, s-a dus în sufragerie şi s-a aşezat jos. Unchiul ei s-a apropiat ţinând într-o mână un pahar în care turnase trei degete de whiskey şi în cealaltă un pahar cu apă.

— Dacă-l bei dintr-o înghiţitură, îţi dau un bănuţ, a spus.

Jean Louise a băut şi s-a înecat.

— Ţine-ţi respiraţia, toanto. Acum spală-l cu asta.

Jean Louise s-a repezit la apă şi a băut-o pe nerăsuflate. A ţinut ochii închişi, lăsând căldura alcoolului să i se împrăştie prin corp. Când i-a deschis, l-a văzut pe unchiul ei aşezat pe canapea, contemplând-o placid.

Brusc, a spus:

— Cum te simţi?

— Încinsă.

— Asta e de la băutură. Spune-mi ce-ţi trece acum prin cap.

A răspuns moale:

— Nicicum, stăpâne.[2]

— Fată neastâmpărată ce eşti, nu-mi răspunde mie cu citate! Spune-mi cum te simţi.

Jean Louise s-a încruntat, a strâns din ochi şi şi-a pipăit cu limba gura care o durea.

— Cumva altfel. Uite-mă aici şi totuşi mă simt de parc-aş fi în apartamentul meu din New York. Nu ştiu… mă simt ciudat.

Doctorul Finch s-a ridicat şi şi-a băgat mâinile în buzunare, le-a scos din nou şi şi-a dus braţele la spate.

— În cazul ăsta, cred că mă duc să-mi torn un pahar în onoarea acestei ocazii. N-am mai lovit în viaţa mea o femeie. Mă gândesc să mă duc s-o lovesc şi pe mătuşă-ta, să văd ce se întâmplă. Tu stai acolo o vreme şi taci din gură.

Jean Louise a stat acolo şi a chicotit când l-a auzit pe unchiul ei zborşindu-se la sora lui în bucătărie.

— Ba sigur că o să beau un pahar, Zandra. Îl merit. Nu dau în femei toată ziua, bună ziua şi, dă-mi voie să-ţi spun că, dacă nu eşti obişnuit, te termină… o, n-are nimic… nu reuşesc să identific cu ce e diferit când îl mănânci decât când îl bei… toţi ajungem în iad, e doar o chestiune de timp… nu mai fi aşa nesuferită, soră-mea, că n-am ajuns să mă aduni de pe jos… de ce nu bei şi tu unul?

Simţea că timpul stătuse în loc şi se găsea într-un vid nu tocmai neplăcut. Nu se vedea pământ în jur, nu era nici o fiinţă, doar senzaţia că locul ăsta indiferent nu era total neprietenos. Începe să mi se urce la cap, şi-a spus.

Unchiul ei s-a întors în pas săltăreţ, sorbind dintr-un pahar înalt plin cu gheaţă, apă şi whiskey.

— Uite ce-am scos de la Zandra. Praful s-a ales de checul ei cu fructe.

Jean Louise a făcut o încercare să-l aducă la subiect:

— Unchiu' Jack, a spus. Mi se pare că tu cam ştii ce s-a întâmplat în după-amiaza asta.

— Aşa e. Ştiu fiecare cuvânt pe care i l-ai spus lui Atticus şi aproape că te-am auzit de la mine de-acasă când i-ai tras o săpuneală lui Henry.

Ticălos bătrân, m-a urmărit până în oraş.

— Ai tras cu urechea? Dintre toate…

— Sigur că nu. Crezi că acum putem discuta despre asta?

Să discutăm?

— Da. Cred că da. Cu condiţia să vorbeşti fără ocolişuri. Nu cred că sunt în stare să-l înghit pe Episcopul Colenso în clipa asta.

Doctorul Finch s-a instalat frumos pe canapea şi s-a aplecat spre ea.

— O să-ţi vorbesc fără înconjur, draga mea, a spus. Şi ştii de ce? Pentru că acum pot.

— Pentru că poţi?

— Da. Priveşte în urmă, Jean Louise, la ziua de ieri, la Cafeaua de dimineaţă, la după-amiaza asta…

— Ce ştii tu despre dimineaţă?

— Tu n-ai auzit de telefon? Zandra a fost bucuroasă să răspundă la câteva întrebări bine ticluite. Tu îţi anunţi intenţiile în dreapta şi-n stânga, Jean Louise. Azi după-masă am încercat să te ajut, e drept pe ocolite, să-ţi uşurez puţin situaţia, să-ţi arăt cum se văd lucrurile şi din partea cealaltă, să îndulcesc puţin…

— Ce să îndulceşti, unchiu' Jack?

— Să-ţi îndulcesc venirea pe această lume.

Când doctorul Finch a sorbit din băutură, Jean Louise i-a surprins sclipirea din ochii căprui şi ageri pe deasupra paharului. Ai tendinţa să uiţi că aşa face, şi-a spus. Te ameţeşte cu cât se agită şi nu observi că te urmăreşte îndeaproape. E nebun, fără discuţie, ca orice vulpoi de pe lumea asta. Şi ştie atâtea despre vulpi. Doamne, sunt beată.

— …priveşte în urmă, spunea unchiul ei. Încă nu s-au şters, nu?

A privit. Nu se ştersese nimic. Nici un cuvânt. Dar ceva era diferit. A rămas învăluită în tăcere, amintindu-şi.

— Unchiu' Jack, a spus într-un sfârşit. Nu s-a şters nimic. S-a întâmplat. Aşa a fost. Dar, ştii, acum parcă e suportabil. E… e suportabil.

Spunea adevărul. Încă nu ajunsese să întreprindă călătoria prin timp care face toate lucrurile suportabile. Ziua de azi era ziua de azi şi l-a privit cu surprindere pe unchiul ei.

— Slavă Domnului, a spus încet doctorul Finch. Ştii de ce e suportabil acum, draga mea?

— Nu, domnule. Sunt mulţumită cu lucrurile aşa cum stau ele acum. Nu vreau să pun întrebări, vreau doar să rămân în starea asta.

Era conştientă de privirea unchiului pironită asupra ei şi şi-a lăsat capul într-o parte. Mai avea mult până să aibă încredere în el: dacă începe iar cu Mackworth Praed şi-mi spune că sunt exact ca el, până diseară sunt la gară.

— Până la urmă ţi-ai da seama şi singură, l-a auzit spunând. Dar dă-mi voie să te lămuresc eu mai repede. Ai avut o zi plină. E suportabil, Jean Louise, pentru că acum stai pe picioarele tale.

Nu ale lui Mackworth Praed, ale mele. A ridicat privirea spre unchiul ei.

Doctorul Finch şi-a întins picioarele.

— E destul de complicat, a spus, şi nu vreau să faci greşeala enervantă de a te împăuna cu complexele tale – ne-ai plictisi cu asta până la sfârşitul zilelor, aşa că o să ne ferim de aşa ceva. Pentru fiecare om, Jean Louise, insula lui, străjerul lui e propria conştiinţă. Chestia aia care se cheamă conştiinţă colectivă nu există.

Asta era o noutate, mai ales din partea lui. Dar lasă-l să vorbească mai departe, o să-şi găsească el cumva drumul înapoi spre secolul al XIX-lea.

— …acum tu, domnişorică, cu toate că te-ai născut cu propria ta conştiinţă, undeva pe parcurs ţi-ai lipit-o ca marca de scrisoare de cea a tatălui tău. Pe măsură ce creşteai şi, mai apoi, când te-ai făcut mare, nici nu ţi-ai dat seama că îl confunzi pe tatăl tău cu Dumnezeu. Nu l-ai văzut niciodată ca pe un om cu inimă şi sentimente umane – recunosc că probabil ar fi fost cam greu să-l vezi aşa, face atât de puţine greşeli, dar le face, ca noi toţi. Erai o infirmă la nivel emoţional, te sprijineai de el, îţi luai toate răspunsurile de la el, porneai de la premisa că răspunsurile tale ar fi mereu identice cu ale lui.

Jean Louise asculta cuvintele persoanei de pe canapea.

— Când s-a întâmplat să-l vezi făcând ceva care ţie ţi s-a părut a fi antiteza conştiinţei lui – a conştiinţei tale –, n-ai suportat, la propriu. Ţi s-a făcut rău fizic. Viaţa ta a devenit iadul pe pământ. Trebuia să te ucizi sau trebuia să te ucidă el ca să te facă să funcţionezi ca o entitate independentă.

Să mă ucid. Să-l ucid. Trebuia să-l ucid pe el ca să pot să trăiesc…

— Vorbeşti de parcă ştiai asta de ceva vreme. Tu…

— Ştiam. Şi tatăl tău la fel. Ne-am întrebat uneori când o să se despartă conştiinţa ta de a lui şi ce se va întâmpla după asta. Doctorul Finch a zâmbit. Ei, acum ştim. Sunt recunoscător că am fost în preajmă când s-a pornit furtuna. Atticus n-ar fi putut să vorbească cu tine cum vorbesc eu…

— De ce nu, domnule?

— Nu l-ai fi ascultat. N-ai fi avut cum să-l asculţi. Zeii noştri se ţin departe de noi, Jean Louise. Nu trebuie să coboare niciodată la nivelul oamenilor.

— De asta nu m-a… nu m-a trăsnit ? De asta nici măcar n-a încercat să se apere?

— Te-a lăsat să-ţi distrugi icoanele una câte una. Te-a lăsat să-l reduci la statutul unei fiinţe umane.

Te iubesc. Cum doreşti. Dacă în orice altă situaţie ar fi fost doar o ceartă aprigă cu un prieten, un schimb de idei, o ciocnire între puncte de vedere opuse şi vehemente, pe el a încercat să-l distrugă. A încercat să-l facă bucăţi, să-l nimicească, să-l şteargă de pe faţa pământului. Junele Roland la Turnul Negru a ajuns.

— Mă înţelegi, Jean Louise?

— Da, unchiu' Jack, te înţeleg.

Doctorul Finch şi-a încrucişat picioarele şi şi-a îndesat mâinile în buzunare.

— Când te-ai oprit din fugă, Jean Louise, şi te-ai întors, ăla a fost un moment de curaj fantastic.

— Poftim?

— O, nu vorbesc de curajul care-l face pe un soldat să intre pe fâşia neutră. Ăla e genul de curaj la care recurge pentru că n-are de ales. Curajul ăsta – ei, ăsta face parte din dorinţa de a trăi, face parte din instinctul de conservare. Uneori trebuie să ucidem puţin ca să putem trăi şi când n-o facem… femeile, când n-o fac, adorm plângând în pernă şi le lasă pe mămicuţele lor să le spele ciorăpeii în fiecare zi

— Ce vrei să spui „când m-am oprit din fugă"?

Doctorul Finch a chicotit.

— Ştii tu, a spus. Semeni foarte mult cu tatăl tău. Am încercat să-ţi arăt asta azi; regret să spun că am folosit metode pentru care m-ar invidia răposatul George Washington Hill – semeni foarte mult cu el, doar că tu eşti fanatică şi el nu e.

— Poftim?

Doctorul Finch şi-a muşcat buza de jos şi apoi i-a dat drumul.

— Î-hî. Fanatică. Nu mare, doar una obişnuită, de-o şchioapă.

Jean Louise s-a ridicat şi s-a dus la bibliotecă. A scos un dicţionar şi a căutat în el.

— „Fanatic", a citit. „Substantiv. Persoană care se devotează cu obstinaţie şi intransigenţă propriei biserici, propriului partid, propriilor credinţe sau opinii." Vă rog să explicaţi ce-aţi vrut să spuneţi, domnule.

— Nu încercam decât să-ţi răspund la întrebarea cu fuga. Dă-mi voie să detaliez puţin definiţia aia. Ce face un fanatic când dă de cineva care îi contestă opiniile? Nu cedează. Rămâne rigid. Nici măcar nu încearcă să asculte, se năpusteşte asupra celuilalt. Ca să revenim la tine, ai fost întoarsă pe dos de cel mai groaznic lucru pe care l-ar putea face un tată, aşa că ai fugit. Şi, mamă, ce-ai mai fugit.

Fără îndoială ai auzit nişte discursuri teribil de jignitoare de când te-ai întors acasă,

dar în loc să-i dai înainte orbeşte, te-ai întors şi ai fugit. Ai spus, în esenţă, „Nu-mi place ce fac oamenii ăştia, aşa că n-am ce căuta în preajma lor“. Ai face bine să ai, scumpo, altfel n-o să creşti niciodată. O să fii la şaizeci de ani exact cum eşti acum – doar că atunci o să ajungi un caz, n-o să mai fii nepoata mea. Tu ai tendinţa să respingi imediat ideile altora, indiferent cât de prosteşti ţi s-ar părea.

Doctorul Finch şi-a împreunat mâinile şi le-a dus la ceafă.

— Doamne sfinte, scumpo, n-or fi oamenii de acord cu Klan-ul, dar nici nu încearcă să-i împiedice să-şi pună cearşafuri în cap şi să se facă de râs în public.

„De ce l-aţi lăsat pe domnul O'Hanlon să ia cuvântul?“ „Pentru că aşa a vrut.“ O, Doamne, ce am făcut?

— Dar bat oameni, unchiu' Jack…

— Uite, asta e altă chestiune, una din multele pe care ai omis să le iei în considerare când e vorba de tatăl tău. Ai aruncat la greu cu vorbe – despoţi, Hitleri, ticăloşi cu inele la coadă – apropo, de unde ai scos asta? Îmi aminteşte de o noapte rece, la vânătoare de oposumi…

Pe Jean Louise a trecut-o un fior.

— Ţi-a spus el toate astea?

— O, da, dar nu-ţi face griji că l-ai făcut în toate felurile. E avocat, are pielea groasă. I s-a spus şi mai urât la viaţa lui.

— Dar nu de către fiica lui.

— Aşadar, cum ziceam…

Era prima dată, din câte îşi amintea, când unchiul ei o aducea el pe ea înapoi la subiectul discuţiei. Era a doua oară când se purta altfel decât îi stătea în fire: prima dată a fost când a stat tăcut în vechea lor sufragerie, ascultând vocile care murmurau: Domnul nu-ţi dă niciodată mai mult decât poţi duce şi a spus: „Mă dor umerii. Nu e nici un pic de whiskey în casa asta?“. Azi e o zi a miracolelor, şi-a spus.

— …Klan-ul poate să defileze cât vrea, dar când încep să pună bombe şi să bată oameni, nu ştii cine va fi primul care va încerca să-i oprească?

— Ba da.

— Pe el legea îl conduce în viaţă. Va face tot ce-i stă în putere să împiedice pe cineva să bată pe altcineva, după care o să se întoarcă şi o să încerce să oprească până şi Guvernul Federal – exact ca tine, copilă. Tu te-ai întors şi te-ai luat la trântă cu însuşi zeul tău de tinichea – dar ţine minte un lucru, el o s-o facă mereu în spiritul şi în litera legii. Aşa trăieşte el.

— Unchiu' Jack…

— Acum nu-ncepe să te simţi vinovată, Jean Louise. N-ai făcut nimic greşit azi. Şi să nu cumva, pentru numele lui John Henry Newman, să te-apuci să intri la griji despre cât eşti de fanatică. Ţi-am spus că eşti doar de-o şchioapă.

— Dar, unchiu' Jack…

— Şi mai ţine minte ceva: întotdeauna e mai simplu să ne întoarcem şi să vedem cum eram ieri sau acum zece ani. Greu e să vedem cum suntem acum. Dacă îţi iese figura asta, o să fii bine.

— Unchiu' Jack, credeam că am trecut prin faza asta cu părinţii care te dezamăgesc când mi-am luat licenţa, dar e ceva…

Unchiul ei a început să se scotocească prin buzunarele hainei. A găsit ce căuta, a scos una din pachet şi a spus:

— Ai un chibrit?

Jean Louise se uita la el ca hipnotizată.

— Te-am întrebat dacă ai un chibrit.

— Ţi-ai pierdut minţile? M-ai bătut de mi-a sunat apa în cap când m-ai prins că… ticălos bătrân ce eşti!

Aşa făcuse, fără jenă, la un Crăciun, când o prinsese în spatele casei, cu ţigări furate.

— Asta ar trebui să-ţi fie învăţătură că nu există dreptate pe lume. Am început să fumez ţigarete. E singura concesie pe care o fac vârstei mele înaintate. Uneori mă apucă neliniştile… mă ajută să-mi ţin mâinile ocupate.

Jean Louise a găsit o cutie de chibrituri pe măsuţa de lângă fotoliu. A aprins unul şi l-a apropiat de ţigara unchiului ei. Să-şi ţină mâinile ocupate, şi-a spus. S-a întrebat de câte ori nu pusese pe picioare câte un copil cu mâinile alea în mănuşi de cauciuc, impersonale şi omnipotente. E nebun, e clar.

Doctorul Finch îşi ţinea ţigara cu trei degete şi o contempla gânditor.

— Tu nu distingi culorile, Jean Louise, a spus. Niciodată nu le-ai perceput şi asta n-o să se schimbe. Singurele diferenţe pe care le vezi între doi oameni ţin de aspect, inteligenţă, caracter şi altele la fel. N-ai avut niciodată tendinţa să priveşti oamenii ca aparţinând unor rase, iar acum, când tocmai rasa e chestiunea cea mai arzătoare pe ordinea de zi, tu tot nu eşti în stare să gândeşti aşa. Tu nu vezi decât oameni.

— Dar, unchiu' Jack, nu e ca şi cum ţin neapărat să fug în lume şi să mă mărit cu un negru sau ceva de genul ăsta.

— Ştii, am practicat medicina aproape douăzeci de ani şi mă tem că eu clasific fiinţele umane mai degrabă după gravitatea suferinţei, dar o să risc să emit o judecată. Nimic pe lumea asta nu spune că, dacă mergi la aceeaşi şcoală cu un negru sau cu cârduri întregi de negri, o să şi vrei să iei unul de bărbat. Asta e una din tobele pe care le bat cei care susţin supremaţia albilor. Câte căsătorii mixte ai văzut în New York?

— Acum că zici, al naibii de puţine. Păstrând proporţiile, adică.

— Ţi-ai răspuns singură. Susţinătorii supremaţiei albilor sunt, de fapt, foarte isteţi. Dacă nu reuşesc să ne sperie cu argumentul inferiorităţii înnăscute, atunci îl învăluie

într-o miasmă de sex, pentru că ştiu bine că ăsta e singurul lucru care seamănă frica în inimile noastre fundamentaliste de-aici, din Sud. Încearcă să le umple de groază pe mame, nu cumva să le ajungă copiii să se îndrăgostească de negri când se fac mari. Dacă n-ar insista ei pe asta, subiectul ar apărea foarte rar în discuţie. Iar dacă ar apărea, ar fi gestionat în privat. NAACP-ul are de dat socoteală şi în privinţa asta. Dar susţinătorii supremaţiei albilor se tem de argumentaţia raţională, pentru că ştiu că în faţa argumentelor obiective pierd. Prejudecata, acest cuvânt vulgar, şi credinţa, un cuvânt curat, au ceva în comun: amândouă încep unde se termină raţiunea.

— Ce ciudat, nu?

— E una dintre ciudăţeniile acestei lumi. Doctorul Finch s-a ridicat de pe canapea şi şi-a stins ţigara într-o scrumieră din spatele lui Jean Louise. Şi acum, domnişorică, du-mă acasă. E aproape cinci. Mai e puţin şi trebuie să te duci după taică-tu.

Jean Louise a revenit brusc la realitate.

— Să-l iau pe Atticus? N-o să mai pot să dau ochii cu el niciodată!

— Ascultă aici, fată. Trebuie să te lepezi de un obicei vechi de douăzeci şi ceva de ani, şi încă repede. Şi o să începi chiar acum. Ce-ţi închipui, că Atticus o să arunce cu fulgere după tine?

— După tot ce i-am spus? După…

Doctorul Finch a bătut cu bastonul în podea.

— Jean Louise, ai cunoscut vreodată furia tatălui tău?

Nu. N-o cunoscuse. Era îngrozită.

— Cred că te aşteaptă o surpriză, a spus unchiul ei.

— Unchiu' Jack, nu pot.

— Nu-mi spune mie că nu poţi, fată! Mai spune o dată şi-o să-mi simţi bastonul pe spinare, nu glumesc!

Au mers împreună spre maşină.

— Jean Louise, te-ai gândit vreodată să te întorci acasă?

— Acasă?

— Dacă te-ai abţine să mai repeţi ca un papagal fie ultima propoziţie, fie ultimul cuvânt din tot ce-ţi spun, ţi-aş fi foarte recunoscător. Acasă. Da, acasă.

Jean Louise a zâmbit larg. Începea să-l recunoască pe unchiul Jack.

— Nu, domnule, a spus.

— Păi, cu riscul de a te împovăra prea tare, ai putea să faci efortul să te gândeşti la asta? Poate că nu ştii, dar e loc şi pentru tine aici.

— Vrei să spui că Atticus are nevoie de mine?

— Nu pe de-a-ntregul. Mă refeream la Maycomb.

— Ce minunat ar fi, eu de-o parte şi toată lumea de cealaltă. Dacă viaţa e un şir nesfârşit de discursuri ca astea pe care le-am auzit de dimineaţă, nu cred că m-aş

integra tocmai cum trebuie.

— Ăsta e singurul aspect care ţi-a scăpat despre locul ăsta, despre Sud. Ai fi uimită să ştii cât de multă lume e de aceeaşi parte ca tine, dacă *parte* e cuvântul potrivit. Nu eşti un caz special. Lumea e plină de oameni ca tine, dar ne trebuie mai mulţi ca tine.

Jean Louise a pornit maşina şi a dat cu spatele ca să iasă de pe alee.

— Ce Dumnezeu aş putea să fac? Nu pot să mă lupt cu ei. Nu mai am putere să lupt…

— Eu nu spun să vii aici ca să te lupţi, ci ca să mergi la muncă în fiecare dimineaţă, să te întorci seara acasă, să te vezi cu prietenii.

— Unchiu' Jack, nu pot să trăiesc într-un loc cu care nu sunt de acord şi care nu e de acord cu mine.

Doctorul Finch a răspuns:

— Hmm. Melbourne spunea…

— Dacă îmi zici ce spunea Melbourne, opresc maşina şi te dau jos chiar aici! Ştiu că nu-ţi place să mergi pe jos – după ce te-ai plimbat până la biserică şi ţi-ai târât pisica aia prin curte, ţi-a ajuns. Te dau jos imediat, să nu crezi că nu te dau!

Doctorul Finch a oftat.

— Eşti tare belicoasă cu un bătrân firav, dar, dacă vrei să trăieşti mai departe în beznă, e dreptul tău…

— Firav pe naiba! Eşti cam la fel de firav ca un crocodil! Jean Louise şi-a dus mâna la gură.

— Prea bine, dacă nu mă laşi să-ţi zic ce spunea Melbourne, o să zic cu cuvintele mele: prietenii tăi au nevoie de tine când se înşală, Jean Louise. N-au nevoie de tine când au dreptate…

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că e nevoie de o anumită maturitate ca să trăieşti în Sud în vremurile astea. Tu nu ai ajuns încă la ea, dar se văd nişte vagi semne că te apropii. Nu ai mintea destul de smerită…

— Credeam că frica de Domnul Dumnezeu este începutul înţelepciunii.

— E acelaşi lucru. Smerenie.

Ajunseseră la el acasă. A oprit.

— Unchiu' Jack, a spus ea. Ce fac cu Hank?

— Ce o să faci până la urmă.

— Să mă despart de el cu blândeţe?

— Îhî.

— De ce?

— Nu sunteţi de-acelaşi soi.

Iubeşte pe cine vrei, mărită-te cu unul de-acelaşi soi cu tine.

— Uite ce e, n-am de gând să mă cert cu tine pe tema meritelor relative ale gunoaielor…

— N-are nici o legătură cu asta. M-am săturat de tine. Vreau să mănânc.

Doctorul Finch a întins mâna şi a ciupit-o de bărbie.

— O seară bună, domnişorică, a spus.

— De ce ţi-ai bătut atâta capul cu mine azi? Ştiu că nu-ţi place să ieşi din casa aia a ta.

— Pentru că eşti copilul meu. Tu şi Jem aţi fost copiii pe care nu i-am avut niciodată. Voi doi mi-aţi oferit ceva cu multă vreme în urmă şi încerc să-mi achit datoriile. Voi doi m-aţi ajutat…

— Cum, domnule?

Doctorul Finch a ridicat din sprâncene.

— Nu ştiai? Atticus n-a apucat să-ţi spună? Păi, ce să zic, sunt uimit că Zandra n-a… Doamne sfinte, credeam că tot Maycombul ştie.

— Ce să ştie?

— Am fost îndrăgostit de mama ta.

— De mama mea?

— O, da. Când Atticus s-a însurat cu ea şi eu veneam acasă de la Nashville de Crăciun şi la alte ocazii, m-am îndrăgostit de ea până peste cap. Încă mai sunt îndrăgostit… nu ştiai?

Jean Louise şi-a lăsat capul pe volan.

— Unchiu' Jack, mi-e aşa ruşine de mine, că nu ştiu ce să fac. Am urlat peste tot ca o… îmi vine să mă omor!

— Eu n-aş face asta. Ţi-ai făcut destul rău pe ziua de azi.

— Şi tot timpul ăsta tu…

— Păi, sigur că da, scumpo.

— Şi Atticus a ştiut?

— Bineînţeles.

— Unchiu' Jack, îmi vine să intru-n pământ.

— Ei bine, nu *asta* a fost intenţia mea. Nu eşti singură, Jean Louise. Nu eşti un caz special. Şi-acuma du-te să-l iei pe taică-tu.

— Poţi să spui toate astea aşa, pur şi simplu?

— Îhî. Aşa, pur şi simplu. Cum am spus, tu şi Jem aţi fost foarte importanţi pentru mine – aţi fost copiii mei din vis, dar, cum spunea Kipling, asta e altă poveste… vino pe la mine mâine şi vei găsi că sunt om tăcut[3].

Nu mai cunoscuse niciodată pe cineva care să fie în stare să parafrazeze trei autori într-un singur enunţ şi să mai aibă şi sens[4].

— Mersi, unchiu' Jack.

— *Eu* îţi mulţumesc, Scout.

Doctorul Finch a coborât din maşină şi a închis portiera. A băgat capul pe geam, a ridicat din sprâncene şi a spus pe un ton extrem de cuviincios:

Eram odată o prea ciudată domnişoară –
Şi sufeream nespus de nervi şi de plictis[5].

Jean Louise se îndepărtase bine când şi-a amintit. A călcat frâna, a scos capul pe geam şi a strigat după silueta delicată din depărtare:

— Dar escapadele noastre sunt întotdeauna respectabile[6], nu-i aşa, unchiu' Jack?

1. John Milton, *Samson Agonistes*.
2. William Shakespeare, *A douăsprezecea noapte sau ce doriţi*, Actul II, Scena 4, trad. de Mihnea Gheorghiu, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1959.
3. William Shakespeare, *Romeo şi Julieta*, Actul III, Scena 1, trad. de Șt.O. Iosif, Editura Mondero, Bucureşti, 2006.
4. Referire la eseul „Dream-Children. A Reverie“ de Charles Lamb, la volumul de povestiri *Soldiers Three and Other Stories* de Rudyard Kipling şi la *Romeo şi Julieta* de William Shakespeare.
5. *Ruddigore, or The Witch's Curse*, operă comică în două acte, pe muzică de Arthur Sullivan şi cu un libret semnat de W.S. Gilbert.
6. Idem.

19

A intrat în anticameră. A văzut că Henry era încă la birou. S-a apropiat de el.

— Hank?

— Bună, a spus el.

— La şapte jumate diseară? a spus ea.

— Da.

În timp ce-şi dădeau întâlnire ca să se despartă, torentul îşi vedea de drum şi ea i-a ieşit în întâmpinare. Hank era parte din ea, dintotdeauna, la fel ca Debarcaderul lui Finch, Coninghamii şi Old Sarum. Oraşul Maycomb şi Districtul Maycomb îl învăţaseră lucruri pe care ea nu le ştiuse niciodată, pe care nu le putea învăţa, şi tot Maycombul făcuse ca ea să nu-i poată servi la nimic lui, altfel decât ca prietena lui cea mai veche.

— Tu eşti, Jean Louise?

Vocea tatălui ei a înspăimântat-o.

— Da, domnule.

Atticus a ieşit din biroul lui în anticameră şi şi-a luat pălăria şi bastonul din cuier.

— Eşti gata? a spus.

Gata. Tu poţi să-mi spui mie gata. Ce eşti tu, pe care am încercat să-l nimicesc şi să-l fac una cu pământul, să-mi spui mie gata? Nu te pot înfrânge şi nu mă pot alătura ţie. Nu ştii asta?

S-a apropiat de el.

— Atticus, a spus. Îmi…

— Poate că ţie îţi pare rău, dar eu sunt mândru de tine.

A ridicat privirea şi a văzut figura radioasă a tatălui ei.

— Cum?

— Am spus că sunt mândru de tine.

— Nu te înţeleg. Nu-i înţeleg pe bărbaţi şi n-o să-i înţeleg niciodată.

— Păi, eu evident am sperat că fiica mea o să apere până-n pânzele albe ceea ce

crede ea că e corect… şi să mă-nfrunte pe mine în primul rând.

Jean Louise s-a frecat la nas.

— Te-am făcut în toate felurile, unele chiar urâte, a spus.

— Accept să fiu făcut în orice fel de oricine câtă vreme nu e adevărat, a spus Atticus. Tu nici măcar nu ştii să-njuri, Jean Louise. Apropo, de unde-ai mai scos-o pe-asta cu inele la coadă?

— De-aici, din Maycomb.

— Dumnezeule mare, ce lucruri ai învăţat.

Dumnezeule mare, ce lucruri am învăţat. Nu voiam să-mi fie dată lumea peste cap, în schimb am vrut să-l distrug pe omul care încearcă să mi-o ţină în picioare. Am vrut să-i elimin de pe faţa pământului pe toţi oamenii ca el. Cred că e ca la avioane, ei sunt tracţiunea şi noi suntem rezistenţa la înaintare, şi împreună îl facem să zboare. Dacă suntem noi prea mulţi, ne ducem în nas, dacă sunt ei prea mulţi, nu ne ridicăm de la pământ – e o chestie de echilibru. Nu pot să-l învinge şi nu pot să mă alătur lui…

— Atticus?

— Domnişoară?

— Cred că te iubesc foarte mult.

A văzut cum vechiul ei duşman îşi relaxează umerii şi l-a privit cum îşi împinge pălăria pe ceafă.

— Hai să mergem acasă, Scout. A fost o zi lungă. Deschizi tu portiera?

A făcut un pas în lături ca să-l lase să treacă. L-a urmat până la maşină şi l-a privit cum se chinuie să se urce pe locul din faţă. În timp ce-i ura, în gând, bun venit printre oameni, şocul descoperirii a făcut-o să se-nfioare. O fi trecut un înger pe-aici, şi-a spus, probabil Jem, plecat cu vreo treabă tâmpită.

A dat ocol maşinii şi s-a strecurat la volan, atentă de data asta să nu se mai lovească la cap.